

F R A N Z W E R F E L

A M E G N E M

SZÜLETETTEK CSILLAGA

A regény eredeti címe
STERN DER UNGEBORENEN
EIN REISEROMAN

Megjelent 1946. évben a
BERMANN-FISCHER VERLAG-NAL
STOCKHOLM

Egyedül jogosított magyar kiadása megjelent
az 1947. évben
a NOVA IRODALMI INTÉZET kiadásában
Budapest, VI., Andrássy-út 31.

Felelős kiadó: MONORI JOLÁN

Szabadság Pécsi Nyomda és Könyvkiadó Kft.
Felelős vezető: Ács József.

FRANZ WERFEL

**A MEG NEM
SZÜLETETTEK CSILLAGA**

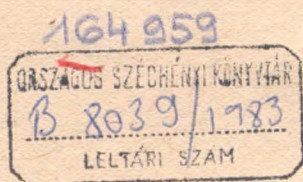
MÁSODIK KÖTET

FORDÍTOTTA:
GÁSPÁR ENDRE

NOVA IRODALMI INTÉZET

Ez a könyv Alma asszonyé

A könyv első részét 1943 tavaszán,
második részét 1944 őszén, har-
madik részét 1945 tavaszán
írta a szerző.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

amelyben a csillagjárók, csodálkozók és idegenérzők lamaszériáinak bejárása után a dzsebeli epizód a Fennlebegő cellájában végződik, aki megismertet a világegyetem igazi alakjával és korábbi életem legfontosabb pillanatával.

A tanár kronozófiai díszoklevelet nyújtott át B. H.-nak és nekem, egy-egy gazdagon díszített kis lapot, amelyben néhány millió térkilométer, több tértized, a János evangelista és Péter Apostol megtekintése, a szerencsésen kiállott tartózkodás egy oxigénes nikulum belsejében a hozzátartozó minuszértékekkel, valamint a jóviselet a makro- és mikrokozmosz bolygó tornában javunkra íródott. Noha inkább folyószámlához hasonlított, mint iskolai bizonyítványhoz, mégis a legmegtisztelőbb ilyen természetű okmány volt, amelyet valaha kaptam. De mit használ nekem a legszebb bizonyítvány, ha nem mutathatom meg? Sem többet, sem kevesebbet a lila csuklószalagnál, ennél a magas és meg nem érdemelt kitüntetésnél. Amde még kedves pedagógusunk írásban kiadott okmányánál is fontosabbnak látom azt a tényt, hogy az egyetlen rövid tanóra alatt testileg megtett idő- és térbeli útszakaszok után egyáltalában nem voltam fáradt vagy kimerült, hanem még elevenebb, mint annakelőtt, tudnivagyóbb, mint valaha és egyenesen átlátszó a titkos lelkesedéstől. Több tekintetet vetettem az inter-

planetárius, sőt még az atomközi világűrbe. Egy pillantás a világűrbe már ifjúkoromban is megadatott az esti sétálónak, ha elment a városi park mellett, ahol egy idősebb, fázós ember ütött-kopott messzelátóján néhány garasért árulta ezt a lehetőséget, és pedig a többnyire nagyon vékony köpenyű csillagkereskedő legszívesebben a Jupitert ajánlotta, mert ezt az óriást még a legrosszabb cső is imponáló négyholdas korongnak mutatta. Én azonban laposra ült hátsórészemmel a rozsdavörös csillagmocsár plasztilin habjain kuporgtam, a biztos pusztulással magam előtt, ahogyan a Merkur híg ólomtengerén is felugrottam a surlódásnélküli magasba, mint egy gumilabda és egyetlenegyszer megérthettem a Nap istenien bőkezű tékozlását, nemcsak eszemmel, hanem tompaezüst felhőkkel védett szememmel is. Hogy mindez hogyan jött létre, időrendben pragmatikusan leírtam. Melyik útleíró van más, alaposabb módszerre kötelezve? Egyik sem, mondom én. Mindnyájan tudjuk már, hogy a szellemes és éleselmjű olvasónak különböző magyarázatai vannak a Dzsebel csodálatos kristályépületére és megértő töprengéssel néz fel a felig elolvasott lapról, ha a televíziós ikonográfiára gondol, amely egy égítetet oda-fönt minden további nélkül leszerelhet, hogy idelent tetszőleges nagyságban újra felállítsa. Jómagam is kifejeztem a gyanunak és a töprengésnek ezeket a felvillanásait elbeszélésem megfelelő helyein, nevezetesen ott, ahol az élmény során engem magam is szorongattak.

Mivel most letettük tér-buvárruhánkat és szép rendesen ráhelyeztük az iskolai pricecsekre, nyilván sokan szeretnék szemügyre venni a lehellekvékony viaszosvászonyszerű anyagot, hogy nem tapadt-e rá egy rozsdavörös mocsárfolt vagy egy megmerevedett ólom-pacni. Ezt a lehetőséget egyáltalában nem tagadom. Több, mint valószínű, hogy magukkal hoztunk plane-

táris anyagnyomokat. Minden kíváncsi szemébe nézek és halkán megkérdezem: „Nem fontosabb ennél, hogy igazi angyalokkal találkoztam, compère? És az igazi angyalokat nem lehet fényérzékeny lemezre felvenni.“ Erre feltételezett beszélgető társam talán azt fogja mormogni, hogy az angyalokkal való találkozást az intermundiumokban sem fontosnak, sem tudományos nyereségnek nem tartja. De én erre zavartalanul ezt feleltem: „Tekintsünk el teljesen a Melangeloi és Leukangeloi szellemi és metafizikai jelenségétől. Maradjunk tántoríthatatlanul a természettudományoknál. Nem tartja ön természettudományos nyereségnek azt a teljesen új tapasztalatot, hogy van egy transzcendentális matéria, amely az elektronokon túl és mégis a tiszta szellemen innen van, amolyan hidszubsztancia, amely minden állótözetre alkalmasan a teremtés legüresebb szakadékát tölti ki? Nem éppen ott terül-e el ennek a materiának birodalma, ahol mi holtak élünk, azaz hogy megszűntünk, és ahonnan jómagamat is a következmények megfontolása nélkül elcsaltak?“

Magától értetődik, hogy a fenti elképzelt beszélgetés ellenére az angyal szót sem B. H.-val, sem akárki mással szemben nem használtam. Ugy sejdítettem, hogy még sok korszaknak el kell szállnia a Dzsebel fölött, mielőtt az angyalok létezése és a transzcendentális anyag lényege felismerhető és átkutatható lesz. Hogy ebben a borúlátó feltevésemben csalatkoztam, csak a Fönnlebegő cellájában tudtam meg.

De nemcsak engem, aki az angyalokat hordoztam lelkemben, töltött el valami ismeretlen transzparens öröm, barátomnak, az újjászületettnek arca is izzott és sötét szemei nagy bensőséggel ragyogtak, mikor a tanár végre megszabadította a feigömbtől. B. H. a következő szavakkal mondott neki köszönetet:

„Úgy érzem, mintha minden más életem után még két életet éltem volna, tanár úr.“

Minthogy egy már többször újjászületett beszélt így egy rövid tanóráról, ez valóságos bók volt. Jó pedagógusunk láthatóan örült is és valami szerényen elhárító dolgot mondott a „propedeutikáról“, a maga „nagyon csekély tehetségéről“ és a „túlságosan ártatlan feladatról“, mire én sietve biztosítottam arról, hogy ha mégegyszer méltónak találatnánk arra, hogy felmenjünk a szürke neutrumba, ezt egyedül és kizárólag az ő vezetése alatt tennénk. Míg a nyilvánvalóan örvendező férfiúnak így kedveskedtünk, emelkedett hangulatomban elfelejtettem már, hogy vezetése alatt valóságos hajótörést szenvedtem a Péter Apostolon és a Melangelói segítsége nélkül aligha találtam volna meg újra az osztályt. De a kiállott veszély mindig még lényegtelenebb, mint az elmúlt szórakozás. A tanár, akivel B. H. és én oldalt álltunk, a kor szokásához képest röviden, mereven hajlongott, kezét dörzsölte és kért bennünket, hogy feltétlenül mielőbb tiszteljük meg ismét. A kis világűr vagy az alsó intermundium napontként tizenegyedtől tizenkettőig valamennyi égitestével rendelkezésünkre áll. Ő maga, noha csak igen szerény elemi iskolai tanító, sokkal nagyobb meglepetésekkel szolgálhat nekünk még, mint a Mária Magdolna, János evangélista és Péter Apostol abécéje. Itt van mindjárt Péter szomszédja, Pál Apostol, illetve a Saturnus, ez a nagyon szellemi, lélekben gazdag, komplikált, igen energikus és mégis enyhén epileptikus bolygóegyén, amelynek egészen felületes átkutatására ő, a tanár, több, mint száz tanórát szokott fordítani.

Miközben így beszélgettünk és a pedagógus nekem és B. H.-nek még az egészen távoli külső dolgok látogatását is felajánlotta, a nebulók úgy hancuroztak a tanteremben, mint minden időkben szoktak. Csak

Io-Görce írta krétával ugyanazokkal az extenzív betűkkel, amelyeket az uranografus ugratott össze az ég csillagjaiból, soronként a táblára:

„Nem szabad a csillagok után kapkodni.“

Miközben nagy odaadással írt, hegyes-vörös nyelve kikandikált az ajka közül. Nem tudom, miért töltött el ennek a fiúnak édes arca mély rokonszenvvel. Ekkor megszólalt a csengő. (Ime, semmi sem változott, csak most a csillagok között és nem Homeros vagy Vergilius hexameterjei között kószált az ember.) Eljött az ideje annak, hogy az osztály az iskolai előírás-hoz híven szellemerősítő fürdőt vegyen a foszforos mocsárban. A jó tanár megnyugtatót, hogy teljesen száraz fürdőről van szó és felszólított, hogy kövessük. B. H.-t azonban ugyanebben a pillanatban Io-Fagor hívta fel, aki közölte velünk, hogy a kor idegenvezetője személyesen ment el a Dzsebelbe, hogy a lameszeriákon átvezessen engem, és ha a szerencse is úgy akarja, bemutasson a Fennlebegőnek az aranypókok között.

És most ismét itt állok az útleírók örök bánatánál, a leírásnál. Ezúttal azonban a leírás még a szokottnál is nehezebb, hiszen egy megtekintés leírásáról van szó. Van valami sivárabb egy megtekintésnél, teszem fel magamnak a kérdést. Számomra nincs, válasszok erre, ha őszinte akarok lenni. Valahányszor valahol megtekintő karaván tagja voltam, a római katakombákban, Pompeiben, a karnaki templomban, a baalbeki Akropolisban, a chartresi székesegyházban és így tovább, mindig eloldalogtam, hátramaradtam, hogy megmeneküljek a magyarázó hangjától és a fáradtan utánabaktató nyáj tompa csoszogásától, megkockáztatva azt, hogy még nálunk is kevesebbet fogok érteni a látnivalóból. Még kevésbé voltam hajlandó arra, hogy egy megtekintés leírását pl. a Baedekerben elolvassam. A megtekintendők leírása olyan, mint egy

árnyék árnyéka vagy mint az apró betűkkel szedettek összessége, amelyeket el is lehet olvasni, el is lehet hagyni, akkor sem hiányzik. Felteszem már most, hogy néhány olvasóm különlegesen jóindulatú, ami, mint pontosan tudom, teljeséggel megengedhetetlen feltevés. Az olvasók nem jóindulatúak, hanem kérlelhetetlen hitelezői a szerzőnek és kell is, hogy azok legyenek. Bizalomból annyi pénzt adtak ki egy könyvre, amennyibe mondjuk egy (mérsékelt) ebéd kerül egy (mérsékelt) vendéglőben, az üveg bort nem számítva. Ezzel teljes jogot szereztek maguknak arra, hogy szellemi traiteurjüktől, a szerzőtől teljes ellenértéket követeljenek a maga területén. Minthogy a szellemi tápláléknak ebben a világban sokkal alacsonyabb kurzusa van a fizikai tápszereknél, az olvasó megkívánhatja a szerzőtől: több intenzív feszültségű nappali vagy esti órát, finomabb társalgást, amelyet utólag nem kell szégyelni, lelki megrendülést, hangos és halk nevetést, melyet olykor könnyek is fűszereznek, nagy megértetőséget, azt a lehetőséget, hogy fáradság nélkül beleéljék magukat az ábrázolt alakokba, az elmondott történetek gyors menetét és mindenekelőtt lehetőleg kevés leírást. Eszem ágában sincs, hogy az olvasónak ezek ellen a jogos követeléseik ellen protestáljak. Ezek örök törvények, amelyeket nekem éppúgy be kell tartanom, mint más szerzőknek. Mégis feltételezek itt egy jóindulatú vagy helyesebb megértő, toleráns olvasót, aki tudatában van tárgyam bizonyos nehézségeinek és bátorítóan így szól hozzám:

„Kronozófikus gyakorló óránk a bolygók terében végül is szintén nem volt egyéb megtekintésnél. Én ugyan inkább a Saturnust választottam volna, mint a Jupitert — csillagászati kíváncsiságom ugyanis ifjúkorom óta a Saturnus gyűrűjére irányul — de mégis megtudtam és éreztem egyetmást, ami a szokott esz-

mekörön kívül fekszik és amiről közönséges regényekben nem olvashatok ...“

Mint bizonytalan, nyugtalan szerző természetesen rávettem magam a jóindulatú olvasónak ezekre a bátorító szavaira, noha az, sajnos, csak saját kitalálásom, és ezt felelem:

„A Dzsebel megtekintése alkalmából is csak olyan emberekkel és tüneményekkel fog találkozni, akik megszokott gondolatukörön kívülesnek és egy eddig írott regényben sem találhatók. Ha a csillagközi, sőt nebuláris nagy terek tapasztalatait és érzéseit, megrázkódtatását és borzadályait nem közölhetem önnek közvetlenül hazugság nélkül, mégis látni fogja azokat az embereket, akik rövid földi életükben megismerték ezeket a megrázkódtatásokat és borzadályokat és elérkeztek a legtávolabbi egek határához, ahonnan éppen csak hogy egy halvány csillagnyom jut el a legfinomabb műszerekhez, talán még az sem. Látni fogja maga előtt egy nagyon messze jövő kozmikus emberét, aki a tér és idő urává tolta fel magát és akinek szemében közel és távol, pillanat és öröklét már csaknem ugyanaz, mint a Teremtő szemében. Látni fogja, milyen különös következményei vannak annak, hogy a tökéletesen kozmikus ember teste és lelke állandó magas feszültségben van. Végül pedig meg fogja tudni a Fennlebegő szájából a világ titkainak megoldását, amelyet még egy halandóval sem közöltek. És ez mind benne lesz egy mérsékelt ebéd árában. Ezenkívül ígérem önnek, hogy sokkal gyorsabban kormányzom át a Dzsebel megismerési terein, mint a kor kérelhetetlenül alapos idegenvezetője velünk tette. Mert magam is alig várom már, hogy elhagyjam a Dzsebelt és visszatérjek a házambeliekhez, Lalához, Io-Fagorhoz, Io-Dohoz, az ósanyához és a mentális világba, ahol közben, mint homályosan érzem, valami szerencsétlenség készül ...“

A Dzsebel kívülről nézve nagy hegység, hatalmas havaskomplexus, belülről még százszor hatalmasabb és gazdagabb világ volt, melynek valóságos szellemi átértéséhez egy egész élet odadása is aligha lett volna elegendő. Egyet azonban már itt hadd mondjak el: a továbbjutás a mesterséges hegy hatalmas helyiségein át, tekintélyes távolságainak leküzdése meglehetősen kevés időt igényelt. Mert ahogyan már nálunk, akik éppen egy igen korai ókorban élünk, jobb kórházakban a betegszobák „temperáltak“, tehát ugyanarra a hőfokra fűtöttek, úgy a Dzsebel folyosóin, összekötő útjain, lejtős odlalain és mozgólépcsőin is „temperált gravitáció“ uralkodott. Más szóval, a Dzsebel területén a földi nehézkedési erő tetszőlegesen le vagy fel volt csavarható. (Mikor az iskolai pricceken surlódás nélkül labirintikusan utaztunk a sötétben, anélkül, hogy tudtuk volna, elsőízben ismerkedtünk meg a szabályozható gravitációval.) De nemcsak az összekötő utakon uralkodott ez a temperált, helyesebben módosított gravitáció, hanem az egyes lamaszeriák belsejében is, például a csillagjárók, az asztropathetikuskok lamaszeriájában, amelyen éppen átsiettünk.

A csillagjárás első magasabb fokát jelentette a kronozófia studiuma, ha ugyan ez a fogalom egyáltalában használható itt. A mentális korban, főként a Dzsebelben, minden annyira különbözött egykori, azaz mostani élettartalmainktól, hogy a formai analógiákat tudatosan tolom előtérbe, hogy a lényegbeli különbség annál könnyebben hozzáférhető legyen. A csillagjárók nagy tömege tehát a mi diákjainkhoz hasonlított, pontosabban egy lelkészképző seminaristáihoz vagy még egzaktabbul a tibeti hegységek buddhista óriáskolostorainak ifjú szerzeteseihez, amit B. H. meg is jegyzett, ezért választottam már kezdettől fogva a lamaszeria szót, hogy a helyes benyomást előidézzem. Ahogyan a kronozófiái elemi iskola tanulói bolygótornásztak

és az alsó intermundiumban hancuroztak, az asztropathetika tanulóinak az „elsőfokú nagy világűr” volt kiutalva. Ez a terminus technikus azt a kozmikus országot jelöli, amelyhez a mi naprendszerünk is tartozik és melyet a népszáj „tejútnak” nevez. Mindezt könnyű elmondani és leírni, de a tapasztalati anyag, amelyet a csillagjáróknak magukévá kellett tenniük, szinte mérhetetlenül nagy volt és a tanulmányi rendben előírt erőfeszítés emberfeletti, ami dícséretesen ellentmondott az általános mentális kényelemszeretetnek. Ha például derék, komolyságot és ünnepélyességet követelő tanárunk néhány rövid tanórája teljesen elég volt ahhoz, hogy bolygórendszerünket necsak szemünkkel, lássuk, hanem lábunkkal is tapossuk, ugyanezen a kronoeaszitikus gyakorlófokon évezredek sem lettek volna elegendők, hogy a fentemlített intergalaktikus világűrben akárcsak futólag is beleszagoljon valaki. Ha a Péter Apostol meglátogatása mondjuk csak egy kis szobai lépést jelentett az ágytól az asztalig, ezzel összehasonlítva többszörösen körül kellett volna valakinek utaznia a földet, hogy a Tejút valamelyik jobb világító csillagát elérje. Saját élményeim az alsó intermundiumban és ezeknek a szinte megfoghatatlan távolságkülönbségeknek ismerte, melyeket az idegenvezető színészi rekedtséggel a tizedes számjegyekig felsorolt, rémülettel töltött el az asztropathetikus ifjúságtól megkövetelt bátorsággal és teljesítménnyel szemben. Ha nem tévedek, a hozzánk legközelebb eső csillag, Alpha Prophetae Jesaja (azelőtt Alpha Centauri) olyan pályán mozog, amely négy egész háromtized fényévre van tőlünk, ami a kozmikus menetrend szerint nevetségesen csekély távolság. Ugyanennek a tejútnak távolabbi egyénei ugyanis százezer, sőt több millió fényév távolságra mozognak tőlünk. Nem akarom a szellemes olvasót megsérteni, csak emlékeztetem arra, hogy egy fényév pontosan annyszor háromszáz-

ezer kilométer vagy száznyolcvanhatezer mérföld, amennyi másodperc van egy évben. Ezt még azért is említem, hogy az asztropathetikus évfolyamok fizikai és szellemi tananyaga helyes megvilágításban álljon előttünk.

A testi, gimnasztikai tananyagról akarok először is beszélni, mert a sok évszázad óta kipróbált tanrend erre sokkal több időt fordított, mint a szellemi oktatásra. Pontosabban szólva, a kronozófia azt tanította, hogy az igazság kívülről befelé veszi útját, a tapasztalástól az ítélesig, az érzékléstől a megismerésig, a felszíntől a középig, a testtől a szellemig. Nos hát, ez a tan semmiképpen nem volt új, és B. H., mint közbevetette, már a huszadik században megismerkedett azzal a tiszteltetreméltó régi Yogával, amelynek gyakorlati misztikája ezen az elven alapult. De ő sem tudta elfojtani ámulatát és csodálatát, mikor a felső csúcshelyiségeken, úgyszólván a Dzsebel padlásszobáin repültünk át (itt tanyáztak a rangban legalacsonyabb osztályok) és tanui lettünk az asztropathetikus gimnasztikának. A „padlásszobák” beláthatatlan sor tágas helyiségből állottak, melyek közül a legtöbb az először összegyűjtött, aztán szétbontott csillagfény kísérteties csillogásában derengtek. Minden egyes megismerő teremben, csarnokban, szobában, cellában a szeminaristák egy nagyobb vagy kisebb csoportja egy mester vezetése alatt azzal foglalkozott, hogy meghatározott gyakorlatokkal saját testét hozzáidomítsa egy fénycsillag vagy csillagfény lényegségéhez. Igen furcsa érzés volt például egy helyiség látása, amely semminő földi fénysugárral nem volt megvilágítva, csak azzal a kimondhatatlanul gyöngye, sötétorgonaszínű fuvallattal, amelynek eredete a Beteigeuze (Alpha Orionis) fénycsillagban, az elsőfokú intermundium egyik roppant vörös világában volt. Belépnünk az egyes csillaghelyiségekbe már azért sem volt szabad, mert nem egyben a gravitáció gya-

korlati célokból olyan magas feszültségű volt, hogy bennünket tanulatlanokat és gyakorlatlanokat földre dobott és agyonütött volna. Így tehát a lecsökkentett nehézkedési erő lendületével átrepültünk egy folyosón, egy lejtős síkon, amely átlátszó falak mentén vezetett, és itt-ott megálltunk, ha az idegenvezető elszánta magát arra, hogy figyelmünket felhívja valamelyik asztrogimnasztikai gyakorlatra. Én természetesen nem tudtam megérteni a mindenkori gyakorlat célját és értelmét, és az idegenvezető magyarázatai és fejtegetései sem vezettek volna el a helyes megértéshez, mert minden ehhez szükséges előfeltétel hiányzott. De a tükörfejű egyiptomi Arbaces „Pompei utolsó napjai”-ból szerencsére hallgatott. De miért is kellett volna analitikusan felfognom a gyakorlat értelmét? Nem közölte velem a puszta megtekintés elég titokzatos értelmét, sokszor az egzotikus szépség formájában, sokszor a groteszk kifinomodás formájában! Például egy jónövésű ifjú feküdt a tükörsíma földön és lassan, lassan egyre hosszabbra kinyújtotta meztelen testét, úgy, hogy nemcsak én magam kiáltottam fel a rémülettől. Mikor az asztrogimnasztikus mintegy tizenöt láb hosszúságúra nyújtotta ki testét anélkül, hogy inai elszakadtak vagy csontjai összetörtek volna, visszapattant előbbi nagyságába és esti alakjába. És ez nem is teljes nehézkedésnélküliség szürke neutrumában játszódtott le, mint a gyermekek bolygótornája, hanem jelentékenyen magasabb nehézkedési erő, tehát nehézség mellett. A csillagot, amelynek szolgált, az arabok valamikor Unuk-al-Hay-nak nevezték, kígyónyagnak. Másutt egy fiatalembert láttam, aki nem tett egyebet, mint hogy lábujjhegyén állt, illetve lebegett visszazsegett fővel egy keresztrefeszített világot átölelő helyzetében. Itt az illető csillag (Albireo volt a neve) nem követelt egyebet tisztelőjétől és utazójától kife-

jezésnél és pedig az extatikus mindenséggel való rokonszenv és áldozatos odaadás kifejezésénél.

„Ez remek csillagjáró lesz — mondta az idegenvezető, rámutatva az ifjura — mert testtartásának szépsége máris lelki szépséggé fejlődik.“

A szomszédos szobában egy másik csillag vöröses homálya uralkodott, színe után ítélve egy Napunknál ezerszer nagyobb csillagé, amelynek démoni jellege a kutatásával foglalkozó tanulmányi csoportot egészen különleges asztrogimnasztikára indította. Neve Eltanin vagy Caput Draconis volt, Sárkányfej. Eleinte kellemtelen ámulatomra több szép ifjú testét láttam valamivé változva, illetve összebogozódva és összegyűrve, amit nem nevezhetek másnak, mint „kígyófészeknek“. Minden ilyen pompás fiatal test rugalmas és látszólag kibogózhatatlan csomót alkotott, amelyből több csuszamlós tag nyelvelt vagy bohóckodott ki, mint amennyi valójában volt neki. Ebben a helyiségben, magyarázta az idegenvezető, az egész lamaszeria legmagasabb gyakorlati gravitációja uralkodik. Nem messze onnan azonban egy óriás termet mutatott, ahol a gyakorló gravitáció a legalacsonyabb fokra volt lefokozva. Itt egy életműködésünk csúcsán álló fénycsillagok egész fürtesomójának kékesen világító, összegyűjtött sugárfényében több száz meztelen fiatal test — akik közül mind a mi Görcsünkhöz hasonlóan kozmikus tánctehetség volt — képezett mindenféle lehetséges csodaépületet, amelynek persze olyan gyorsan mentek át egymásba, hogy szemem alig bírta felfogni őket, noha messziről fantasztikus varietészámokra és pantomimekre emlékeztettek. A világító, egymáson átlendülő testek most egyfajta gótikus székesegyházat alkottak két magasra nyúló toronnyal, egy kerékszerűen forgó rózsával a kapu fölött és sok bólogató vízköpővel — a következő pillanatban a székesegyház már mesebeli állattá változott hét sárkányfejjel és tizenkét hosszú

farokkal fehér embertestekből, amelyek átvillantak a levegőn és az alapalak köré tekerőztek, aztán hirtelen az egész merev, holt piramis volt. De ezekben az eseményekben semmi színpadias, kitervelt kiszámított és csodálkozó szemeknek elpróbált nem volt. Ezek az evolúciók csak azt a célt szolgálták, hogy az emberi személyiséget függetlenítsék a földtől, magasan kiragadják planetáris és szoláris feltételezettségéből és régen kiprobált (bár nekünk megfoghatatlan) formai szimbólumokban vonatkozásba hozzák a legidegenebb csilaglényekkel.

A testi idő- és térkorlát leküzdése csak első célja volt a kronozófiai tudománynak, de nem második, harmadik, századik és utolsó. Többről volt szó. Egy minden megfoghatóságon túli vakmerőségű kísérletről volt szó, hogy a bolygó rabságában élő ember tapasztalati tartalmát gazdagítsák és átélési határait a végtelenség széléig kitágítsák. Ebben az órában folyton a főpüspökre voltam kénytelen gondolni. Valóban arra törekedett a mentális ember, hogy Isten helyére üljön, mikor azután, hogy a mindenséget magában hordta, most önmagát vitte bele a mindenségbe? A Dzsebel a Tudás Fájának legmodernebb emberi kifejeződése volt-e, ahogyan a Babel tornya a legrégebb volt?

Gyorsröptű és könnyűröptű utunkon az asztropathetikus lamaszeria folyosóin át sok csoport szeminaristával találkoztunk, akiknek szünetjük volt, magános étkezéseikre mentek vagy más okból voltak úton. Bennük a mentális világ fiatalembereit láttam, akik talán egy fokkal még szebbek voltak a geodronban látottak átlagánál, egyébként azonban az én szememben nem különböztek egymástól. Feltűnt nekem, hogy ezek az ifjú csillagjárók mind vidámak voltak és egyáltalában nem tették szórakozott, ittas vagy álmodozó emberek benyomását, noha pedig az elsőfokú nagy világűr állandó hipnózisában éltek. De ahogyan

az én elemi osztályom tanulói számára az egész kronozófia a bolygóturnával egyetemben részben terhes tananyag, részben gyakorlati tréfa volt, ezek az ifjak is egyelőre még inkább technikai, mint szellemi lényegében éltek át a legmerészebb tudományokat. Naívságukban még adottságoknak vették azt, amire tanították őket. Még viharos merészséggel jártak-keltek, mintha ez nem is lehetne másként, a galaktikus helyiségekben, a fénysugarat is felülmúló sebességekkel. Még évtizedek álltak előttük, mielőtt a kronozófia nehéz következményei mutatkoztak volna rajtuk, a szomorúak és az örömdetesek.

A thaumazontáknak is nevezett csodálkozók lamaszeriájában, akiknek székhelye a Dzsebel középső részében, majdnem azt mondtam, hogy középső emeletein volt, először a kronozófia örömdetes következményei mutatkoztak. Ahogyan a stelláris megismerés hegyének felsőbb része a törekvő ifjúságnak adott tananyag, középső részén ennek megfelelő módon az erős férfikor szállása volt, amely a mentális világban a hatvanadik évtől a százhuszadikig tartott. Ez tehát az a kor volt, amelyben az emberek odakünn jogosultak voltak az aranyfejdísz viselésére. Arra a kérdésre, hogy nincsenek-e női lamaszeriák, az idegenvezető igennel válaszolt. De minthogy a kronozófiai munka sikerének előfeltétele a legszigorúbb aszkézis, főként pedig a legszigorúbb cölibátus, a férfiaknak és nőknek nem volt szabad egymást látniuk és kínos szigorral elválasztották őket egymástól. Egyebekben a nők csak a legritkább esetekben jutottak túl a csillagjárás alap-elemein, miközben természetesen azoknak a fénycsillagoknak lényegi megismerését szolgálták, amelyek női neveket viseltek.

A thaumazonták tehát érett férfiak voltak, akik most, mint gondolná az ember, ötvenéves asztropathetikus tanulmányi idejük gyümölcseit aratták. Ez a vé-

lemény azonban csak félig helyes. Az emberiség őskorában végzett tudományos tanulmányoktól eltérően, a kronozófiai tanulás sohasem végződött be, más szóval, sohasem jött el az a pillanat, mikor a kronozófus záróvizsgát tett és kész kutatóvá, nagy mesterré lett volna. Minden letett vizsga, minden szigorlat újból tanulóvá tette, ha magasabb fokon is. Ezzel adva volt mindenki alázatos egyenlősége a végtelen feladattal szemben. Még a legfőbb kronozófusról, a Fennlebegő névvel megtisztelt személyiségről (akinek címe engem egyre mágikusabban vonzott) azt állította ciceroném, hogy időnként szigorlatnak kell alávetnie magát, mikor is a bolygóosztály legkisebb tanulója vizsgáztatja. Így zárta le az, aki legtovább vitte, a kör beteljesítője, a kronozófiai kört, meghajolván a kezdő előtt.

A csodálkozók lamaszeriájában sokkal földibb fény és homály uralkodott, mint a csillagjárók asztrogimnasztikus helyiségeiben, ahova a Dzsebel szikláinak ezertörésű prizmái és felfogó készülékei vezették le és fésülték szét az egyes csillagok fényét. Innen volt, hogy a thaumazonták már inkább szemlélődő osztály voltak, mint cselekvő. Az öregebbek közülük több, mint százéves munkában edzették meg testüket és szellemüket és alkalmazták azokat a csillagterekhez. Rendszeres, de mindig nagyobb időközökben ők is még mindig „felmentek”. Intermundiális látogatásaik tárgyát azonban nem a mi Tejútunk távolabbi vidékei képezték, hanem a thaumazonták az elsők voltak, akiket az a megtiszteltetés ért, hogy átszelhették az űrnek azokat a megnevezhetetlen óceánjait, amelyek a spirális ködöket választják el egymástól, ezeket az egyes világ-egyetemeket, amelyekből a világegyetem áll. Nekem semmi elgondolásom nem volt arról, mit élhetnek át odafent a csodálkozók. Ez már nem volt gimnasztikai alakzatokban kifejezhető, mint a csillagjárók balettjei ábrázolták. Ez az ő maguk dolga volt és az volt

a híre, hogy csak ritkán írnak és még ritkábban beszélnek róla. Csak egy szívárgott ki és jutott el kőszá hírként a laikusok fülébe: ha ama csillagködök alaptörvényei és alapképződményei ugyanazok is, mint Tejútunk saját csillagködei, minden egyes ilyen világ-egyetem „kifejezése”, „zsánere”, „stílusa” vagy mondjuk „lelke” alapján különbözik a többitől. Nem is csodálkozom rajta. És talán az olvasó sem csodálkozik rajta, akit most már hű olvasómnak nevezhetek, hiszen átélte, hogy milyen alapján különböző jelleget mutat a Péter Apostol, a Mária Magdolna és a János evangélista, ha mindezek tetejében emlékébe idézi Napunknak azt a mindennél fenségebb főnix- és Krisztus-természetét is, amelyet a János evangélistán tapasztalt.

Ha a fiatalokú asztropathetikusok állandóan vándorútra készültek és a visszatérés számukra csupán új felszállás előkészületét jelentette, a thaumazonták már felosztották életüket vándorlás és visszatérés között, úgy, hogy a hangsúly évről-évre egyre jobban a „visszatérés” szóra tolódott át. Ez a tény világosan megmutatkozott a középső lamaszeria teljesen különböző élet- és munkaformáiban.

Mikor a folyosókon átrepültünk, itt nem láttunk már nagy kronogimnasztikus gyakorlótermeket, hanem szinte beláthatatlan számú kis dolgozószobát és gondolkodóhelyiséget, amelyekben a csodálkozók egyenként, párosan vagy három, négy, esetleg hat férfiból álló csoportokban átadták magukat a szemlélődésnek, a kutatásnak, a társalgásnak. Oh, milyen találónak tűnt fel előttem most a „csodálkozó” megjelölés ezeknek a férfiaknak az arcára. Az évtizedes érintkezés a csillagzatok és csillagvilágok kimeríthetetlen egyéneivel, a teremtség szubstanciájának mindennapos szemlélete alapképződményeiben, a végtelen idő- és térmennyiségek hozzáadása saját életükhöz — a csodálkozók közül

több ebben az értelemben néhány százmillió éves volt — mindez hatalmas nyomot hagyott az emberi habituson. Ezek az emberek képtelenek voltak egy korábbi, merőben intellektuális világ tudósaihoz hasonlóan író-szerükkel, mikroszkópjukkal és lombikjaikkal együtt szellemüket is félretolni és jelentéktelen nyárspolgárok módjára megjelenni a korcsmában vagy klubban, testük minden egyes sejtje át volt itatva roppant tapasztalataikkal. Egyik például a dolgozósobájában járt fel és alá. Nagyon szép férfi volt. Lassan, de szakadatlanul rázta a fejét, úgy, hogy egykori kortársaim minden kétségen kívül bolondnak nézték volna. Valójában azonban magasrangú bölcs volt és a szó legigazabb értelmében „csodálkozó“, mert miközben fejcsóválva fel- és alá járt, szíve szinte megrepedt a lét és teremtés istenittas bámulatától. Még csak néhány órával azelőtt „tért haza“.

Egy másik studióban nagy, erős embert láttunk, aki tenyerén egy kis kavicsot tartott, egy kis kagylót és valamilyen virágot. Azt hiszem, szerény kis mezei virág lehetett a Munkás parkjából. Sohasem hittem volna, hogy az emberi arc a szellemi révültség ilyen kifejezésére képes. Ez az arc szinte homorú volt az önkívülettől. Fehér volt, mint a halál, a roppant gondolat súlyától, amely benne kibontakozott. Hirtelen könnyek futottak végig a férfi arcán. Észre sem vette, mikor kezére és a kis virágra hullottak.

Láttunk még egy harmadik csodálkozót, aki izmos kezekkel övezte derekát, hogy a Dzsebelből kimenjen a világba. Joga volt rá. Azokhoz tartozott ugyanis, akikben a hazahozott Amor Dei átváltozott a világ és emberek szeretetén alapuló sugárzó tetterővé. Az olyanok, mint ő, hirtelen megjelentek a házakban a föld felszínén és magukkal hozták a mindenfokú intermundiumok borzadályos lehelletét, beszéltek az emberekhez, lazítottak földi érzékeik sűrűségén, meg-

tanították őket arra, hogy különbséget tegyenek fontos és nem fontos között és kioktatták őket arra a művészetre, hogy az egész részeinek gondolják és érzék magukat. (Sokszor azonban az ilyenfajta ember megjelent a házakban és semmit sem mondott, hanem szótlanul valami új fogást mutatott, új szokásra tanította a többit, amely az élet igazi elevenségét elősegítette.)

Nem minden csodálkozó ráta ugyan fejét Istentől ittasult csodálkozással, mint az, akit dolgozószobájában több percen át megfigyelhettünk, de mindnek hasonló kifejezésű vonásai voltak, mint annak, a féktelen csodálkozás kifejezése volt bennük, melynél fogva valamennyiüket a thaumazonták ógörög megjelölésével emlegették. Legvilágosabban mutatkozott a csodálkozóknak ez a lelki révülete közös gyülekezési, imádási helyiségükben vagy ahogy nevezni akarjuk ezt az óriás, fényes sugárzású csarnokot, amelyben több ezret találtunk közülük együtt. Olyan sokan voltak és olyan mélyen elmerültek önmagukban, hogy bennünket, jövővényeket, nyilván senki sem vett észre, mikor az idegenvezető felszólított, hogy lépünk be. Hangosan elmagyarázta, hogy ebben a csarnokban sok, sok évszázad óta sohasem volt más fény, mint ez a ragyogó vilégegyetemi verőfény, amelybe most belemerültünk és melyet a verőfényhez hasonlóan az az áldozat sem szakított félbe soha, amelyet a csodálkozók lamaszeriája itt éjjel-nappal hoz. Persze nem pogány papi áldozat volt, nem is keresztény miseáldozat, hanem a himnikus költészet szakadatlan offertoriuma, amelyet sohasem jegyeztek fel és sohasem ismételték. Ahogyan a hazatérők feldult lelkében támadt, úgy áradt ki meglepően érdes karéinkben. (A Munkástól eltekintve, a mentális világban sehol sem találkoztam olyan érdes hangokkal, mint itt) Fekete, aranycsillámmal hímzett ünnepi fátyolaikban a thaumazonták szakaszokat és

osztagokat képeztek, amelyek nekünk érthetetlen menetelési minta szerint körben és kígyóvonalba haladtak. Minden ilyen csillagosztág fátýolszóvetből készült különféle színű zászlót viselt. Míg az érett, erőteljes férfiak így lépdeltek, extázisban elszoruló torukból rekedt szavak és kiáltások törtek elő. Mind-egyikük a saját szavát, magaszerzette költeményét mondta, és mégis, nem tudom, miáltal, a kar tökéletes és egységes összhangzatú volt.

A világokból hazatérők érdes himnusz, amely századok óta nem szakadt meg, hanem háromóránként új csodálkozók erősítették, a kozmikus tudat teljességére ébredt és nevelt emberségnek ez a vad költeménye még sokáig fülünkben csengett, mikor egy véget nem érő ferde síkon rohantunk le, amely a Dzsebel alsó részébe vezetett. A csodálkozók és az idegenérzők lamaszériái között több tér volt, mint fön, a csillagjárók padlásszobái és a csodálkozók emeletei között. Minden vonatkozásban sokkal több volt a tér vagy helyesebben, távolság közöttük. Az idegenérzők ugyanis többnyire a hazatértség állapotának, a kévekötés érzésének adták magukat át. A világegyetem határaihoz való utazások még szintén a xenospasztika szabályaihoz tartoztak, de csak ritkán gyakorolták őket s akkor is félénk remegéssel. Ez nem annyira az idegenérzők korával függött össze, amely az asztromentális ember utolsó hatvan tevékeny életét foglalta magában; oka a kielesedett tudat volt, a fokozott érzékenység és egy különös esékenység, amely a kronozófia szomorú következményei közé tartozott. Ha az ember túllépi határait — ő az egyetlen lény, amely túllépheti —, mindig talál egy korlátot, amely megállást parancsol neki. Mikor az emberiség őskorában az első kísérleteket végezték X sugarakkal, a kísérletezők ujjait vesztették el közben. Később megtanulták a védekezést a sugarak romboló hatásaitól. Az ember elé szabott kor-

látot ebben az esetben ki lehetett tolni. De hogy Zin-garelli, Beethoven, Smetana és sok más zenész külsőleg azért süketült-e meg, mert a belső hallás megengedett határát átlépte, titokzatos kérdés, amelyre nem merek válaszolni. Egy bizonyos: az idegenérzők, a csillagközi és internebuláris világoknak ezek a veteránjai különösen élemedett korban olyan betegségnek estek áldozatul, amely sokakat közülük részben, gyakran egészen megbénított és megnyomorított. A betegség nevét elfelejtettem. A kozmikus arthritis egy fajtája lehetett. Aki beleesett, többé nem ment fel a csillagokba.

De az idegenérzők lamaszériájában a fiatalabbak és egészségesek sem hordták már arcukon az istenittas ámulat kifejezését, mint kollegáik, a Dzsebel felső emeletéről, a férfiasan erős csodálkozók. Arcuknak egészen más kifejezése volt, amely még sokkal nehezebben írható le az istenittas ámulatnál: az a kifejezés volt ez, melynél fogva olyan embereknek neveztek őket, akik állandóan és elkerülhetetlenül, úgyszólván hivatásszerűen idegeneknek érzik magukat. Ez az idegenérés, noha sohasem hagyta el őket, időnként, gyakran naponként erős rohamokká fokozódott, úgynevezett xenospazmusokká. Xenospazmusról nyilván senki sem hallott még közülünk. A szó ismeretlen, de amit megjelöl, nagyon elterjedt emberi állapot. Így a közönséges honvágy kettős alakjában, mint egy távoli hely vágya és egy elmúlt időre való sóvárgás, tipikus xenospazmus. Ez a jólismert érzés azonban sokkal bonyolultabb és sokkal felfokozhatóbb, mint közönségesen hiszik. A nyugalmazott öreg tengeri főka honvágya még mindig tengerálló hajója után nagyon egyszerű. A menekült honvágya hazája után már sokkal bonyolultabb, mert ez a menekült pontosan tudja, hogy minden elszálló órával megváltozik és így visszahozhatatlanná lesz az, amit elvesztett. Valóságos csilla-

pításának lehetetlensége minden jobb honvágy igazi fűszere, aminthogy a múltak és elveszettek visszahozhatatlansága az emigráció égő sebe.

A xenospaszták rohamai az emigrációs érzésvilágtól nem voltak egészen különbözők, ezért mutattam ezekre rá a fenti mondatokban. Értsenek meg jól, a legfelsőbb fokok kronozófusai nem honvágyat éreztek a kozmikus terek után, amelyeket nem látogathattak meg többé. Honvágyuk tárgyaltan és céltalan volt. Ők az egész anyagi mindenséget, amely a kisujjukban volt, emigrációnak érezték. A xenospazmus nem volt más, mint a csodálkozó extatikus himnikus állapota egy kevésbé tevékeny, de magasabb szellemi fokon. Mesz-sze túlment a férfiasan igenlő extázison, amely még önmagát csapta be, mert nem érzett korlátokat. A xenospaszták azonban, akik a teremtés határaihoz eljutottak, ezeket a határokat gyakran a teremtésnél is inkább érezték. Mikor mélyen a föld felszíne alatt a lamaszeria legalsó emeletein az egyik kis gondolkodócella előtt állottunk, láttuk, hogy az egyik idősebb idegenérző meghajlott fejjel és igen feszült arccal mozdatlanul vesztegelt, anélkül, hogy bennünket vagy valami mást észrevenne. Vezetőnk hangosan magyarázott — tudta, hogy a xenospasta semmit sem hall — valamit, amitől megborzadtam és mégis nevetésre ingerelt: ez a férfi, mint hallottam, kilencvenhét teremtést gondolt ki és dolgozott ki a legapróbb részletekig, amelyek mind jobbak a meglevőnél. A dedukciókat és megokolásokat állandóan eszébe vési, hogy valaha, amennyiben alkalma nyílik rá, az életen túl a világteremtő előtt hibátlanul képviselhesse és megvédhesse.

„Félek — szóltam halkán a mellettem álló B. H.-hoz —, hogy már a világ teremtőjénél sokkal alacsonyabbrendű teremtők sem tűrik a kritikát vagy vesznek tudomásul produktív javaslatokat...”

De ez volt az egyetlen eset az egész Dzsebelben, mikor a tiszteletlen magatartás gyanuja nem volt egészen elutasítható. A legtöbb bölcsnek azonban, akit megfigyelhettem, kimondhatatlanul szelíd, meghatott, odaadással teljes és jámbor mosoly ült az arcán. Az idegenérzők között is voltak olyanok, akik útnak indultak, elhagyták a Dzsebelt és leszálltak az emberek hajlékaiba. Nem az erőtől duzzadó csodálkozók vitális tanácsát vitték el nekik, hanem azok enyhítő tanácsát, akik ismerték a határokat.

Az alsó sorok egy meghatározott helyén, ahol a módosított nehézkedési erő segítségével haladtunk, ezt mondta az idegenvezető: „Így, most már eljutottunk az arachnodrom birodalmába”.

Feltűnt nekem, hogy a Dzsebel megtekintése közben felülről lefelé mindig kevesebb megtekinteni valónk volt. A felső sorokban, az ifjúság soraiban, a különböző fajtájú asztrogimnasztikai gyakorlatok, csilлагfényben lejátszódó táncok vonták magukra a figyelmet. A középső sorokba még beléphettünk az örök sugárzású himnuszcsarnokba, ahol állandó volt az ünnepi menet. Itt lenn az idegenérzőknél úgyszólván semmi látnivaló nem volt már a hallgatag férfiak arcán kívül, amely síma és kornélküli volt, mint mindenütt ezen a világon és mégis valami páratlan meg-
rázkódtatás tükröződött benne.

Az arachnodrom szóra kíváncsian felneszeltem. A monolingua meglehetősen gyakran használta a futó mozgást kifejező „drom” görög végződést, ott is, ahová nem egészen való volt, így a könyvtárt szefirodromnak nevezték, noha a könyvek (a „szefer” szó héberül könyvet jelent) a könyvtárakban rendszerint nem vágtatnak, mint a lovacsák a hippodromban. Az arachnodrom tehát a hasonlóságból leszűrt következtetés alapján amolyan pókotthont jelenthetett. És az is volt

odalenn, a Dzsebel mélységeiben, a xenospasztikus lamaszéria utolsó folyosóin.

A külső és felső világról tudjuk már, hogy a föld utolsó korszakában egyetlen állatfaj sem fejlődött ki úgy, mint a rovarok. Nem az én feladatom, hogy ennek a biológiai alapját megtaláljam, hiszen a pusztasorsolás és a csupasz beszámoló is felülmúlja erőmet, mikor olyan teljesen idegen világ felépítéséről van szó, amelyet csak egy átkozottul rövid utazáson ismertem meg. Egy bizonyos, a föld táplálkozási feltételei az állatvilágra vonatkoztatva mindenképpen tetemesen csökkenhettek. Nem tudom, milyen és hány fajtájú emlőállat volt, amely beérte az acélszürke pázsittal, mint legelővel. A kaprikornettek, az ovettek és a Munkás és törzse parkjaiban ugrándozó többi diminutív jószág az én véleményem szerint, noha kitünő édes tejet adtak, inkább agresszivebb arany- és díshalak szerepét játszották, mint a tenyészállatokét annak az ókornak felfogása szerint, amelyből én jöttem. Hogy a madarak a levegőben kihaltak, régen tudjuk. Ez a levegő még alsóbb rétegeiben is sokkal tisztább volt, semhogy olyan vendégszerető lett volna, mint valaha. Az egyetlen vegyes fajhoz tartozó kutyák emberiesedett folyékony-sággal locsogtak a monolin-guán. A macskákról néhány oldallal később hihetetlen dolgokat fogunk hallani még. Hír szerint még vad, háziállatokká nem vált állatok is voltak itt-ott találhatóak. Minthogy azonban az egész lakott föld várossá, földalatti Panopolissá lett, a szegény róka is elvárosiasodott távoli barlangjában. És ha volt valahol még egy kis erdő és az erdőben őz, ez is minden bizonynyal, akárcsak a Munkás, az Együgyű vagy a Zsidó megfordított pluraletantum volt, tehát a „kor őze”. Több jelenség nyilvánvalóan a rovarnemzedék diadalára mutatott. A rovarok remekül tudtak élni az acélszürke pázsiton. De rendelkezésükre álltak a háziker-

tek is sötét bőrlombjukkal és a vastag viaszvirágokkal, akárcsak maguk a házak rengeteg fátvolszövetükkel és más tápláló szövött árujukkal. Az ilyen dőzsölés lehetőségei mellett egy állattan-tudós sem csodálkozhattott rajta, hogy bizonyos rovarfajok különösen megnagyobbodtak és megszépültek. Hogy ezekhez a kifejelettségekhez miért tartoztak elsősorban a pókok, nem tudom.

Itt sokan bizonyára visszahőkölnek és utálkozó arcot vágnak. Ez onnan van, hogy nem értik a pókot, nem értik úgy, mint az asztromentális ember, hanem mindenféle régi rémtörténetekkel, gyermekmesékkel és áporodott babonákkal hozzák összefüggésbe. A Dzsebel bölcséinek kozmikus tapasztalt szelleme előtt a pók csaknem hierozoon volt, szent állat. Miért? Mindenekelőtt, mert a pók a csillag testi képmása az állatvilágban. Teste kerek középpontból áll, amelyből a hosszú tagok sugárszerűen állnak ki minden irányban. Ez a kisugárzás egy középpontból az összes állatok közül egyesegyedül a pókokra jellemző. Másodszor: a pók bensőjéből fejleszti ki a fehér fonalat, amellyel hálóját készíti, úgy függvén ezen, mint egy fénycsillag a sugár hálóján. Vagyis a pók a „sugárzó energia” kibocsátásának teremtő folyamatát jelképezi, amely kifejezéssel a tudomány az édes fényt jelöli meg. Harmadszor: a kisugárzó hálójának közepén függő pók nyugodtan vár áldozataira, legyekre, szunyogokra és molylepkékre. Nem moccan, mert biztos zsákmányában. Ezzel azonban a csillag nehézkedési erejét jelképezi, a világegyetemnek azt a félelmetes alaperejét, amelynek neve vonzás és amely az első teremtő öslökést gyöngítetlen mozgásban és eloszlásban tartja. Ezek az okai annak, hogy a kronozófusok a pókokat mint csillagszimbólumokat tisztelték és hogy néhány különösen szép fajtát az alsó Dzsebel hallgatag folyosóin és szobáiban etettek és tenyésztettek körülbelül úgy, mint a brahmanok

a szent teheneket. A még mindig utálkozó olvasó, akit a fenti okok sem győztek meg, gondolja meg, hogy a pókok, akikről itt beszélek, egészen más külsejűek voltak, mint amelyeket ő ismer és elkerget. A legnagyobbak körülbelül akkorák voltak, mint egy ember: tenyér. Köralakú testük úgy ragyogott, mint az ezüst, a holdkő vagy az opál. A sötét falakon fényes intarziáknak hatottak. Minthogy a szobák nagyon magasak és meglehetősen homályosak voltak, a tetőzetet látni lehetett a nagy, hófehér pókhálók lassú, parancsoló himbálását. Mindegyik óriáspóknak neve volt, nyilván valamelyik csillag neve, amelyet a legidősebb xenoszpaszták, akikkel itt találkoztunk, sugárzó buzgalommal ismételgettek.

Mialatt fejemet a tető felé fordítottam, B. H. hirtelen könnyedén meglökött. Egy csoport férfit láttam, akik gyorsan és súlytalanul siklottak el mellettünk. Élükön egy kis csinos korpulens mozgott, aki arcát a lila ruhafátyollal takarta el. Az idegenvezető mereven, lehajtott fővel állott. A többiek is felismerték a geoarchont. Bizonyára nehéz gond volt az, amely a farköponyegbéli fekhelyéről felriasztotta és a Dzsebelbe űzte, ahol éppen a Fennlebegővel tartott tanácskozásról tért vissza. A legközelebbi, akinek fogadása ki volt tűzve, állítólag én magam voltam...

Minden halandónak megvolt az a törvénybe iktott joga, hogy egyszer életében három jól megfontolt és élesen átgondolt kérdést intézzon a kor fennlebegőjéhez. Az idegenvezető az „iroda kapujánai” büszke mosollyal közölte velem, hogy bírói határozataival engem is megillet a három kérdésre való jog, ámbar meglehetősen kétes az egzisztenciám. De jól fontoljam meg a három kérdést, figyelmeztetett. Pontosan fordítva volt a dolog, mint az Oedipusról és a Szfinxről szóló mondában és más hasonló mesékben. Nem a tu-

dós szörnyeteg kérdezte meg a tudatlan vándort, hanem a tudatlan vándor kérdezte meg a tudós szörnyeteget. Persze szerencsére az egész kérdezősködésnek nem voltak olyan tragikusan ádáz következményei, mint az antik mesében. A Fennlebegő nem volt köteles megölni magát, mint a Szfinksz, már csak azért sem, mert nem volt emberileg elképzelhető kérdés, amelyre ez a „szörnyetegül tudó“ nem tudott volna válaszolni. Jóllehet én, mint már gyakran hangsúlyoztam, szinte alig voltam tudatában kutatói kötelességemnek és e hihetetlen jövőből egy nem kevésbé hihetetlen múltba való hazatérésemet ekkor még egyáltalában nem fontoltam meg, nyomban elhatároztam, hogy három döntő jelentőségű kérdést készítek elő. Legnagyobb örömömre az idegenvezető amolyan jogi kioktatásban részesített arról, hogy nem három tömören megfogalmazott kérdésről van szó, hanem mindenkinek joga van a három szíven fekvő téma tisztázására. E célból mindenki feltehet, természetesen a szerénység határai között, néhány fontos al- és mellékkérdést is.

Egyedül maradva, végre abban a helyiségben találtam magam, amelyet „irodának“ neveztek. Ebben a fülemnek régión fogva oly ismerősen hangzó szóban bízva, valami egészen mást vártam: józan, mérsékelt, világos helyiséget (esős fényt) néhány íróasztallal és egy katafalkszerű nyugággyal a Fennlebegő számára, tehát valamit, ami körülbelül megfelel a geoarchon és szeleniacuza faköpenyegének. Ez a várakozásom nem volt egészen indokolatlan, mert annyit értettem már az asztromentális társadalom felépítéséből, hogy tudjam: itt négy egymás mellett működő hierarchia volt, az egyházi, amelyet a főpüspök képviselt, a geoarchon állami és politikai, a Munkás gazdasági termelőrendje és a Dzebel kozmológikus világa, a kronozófusoké, akiknek feje a Fennlebegő volt. Semmi kétség, a kutató idegen szemében ez az utóbbi volt a

legeredetibb a négy hierarchia közül, noha ezzel nem akarom lekicsinyelni a Munkás rendkívüliségét és a források és erők malachitmedencéinek újszerűségét. De az a helyiség, amelyet irodának neveztek, a leghatározottabban ellentmondott várakozásaimnak; még fénye sem volt esős fény, hanem árnyyszerű derengés. A hely egyáltalában nem volt józan kocka, hanem, amennyire megítélhettem, valamilyen barlang egy halványan csillogó szikla belsejében. Ilyen barlangszerű szobákat hazám középkori polgári házaiban vagy váraiban láttam. Minden emberi alkotás közül, amellyel a mentális földön eddig találkoztam, ez az „iroda“ látszott a legrégibbnek és legtermészetesebbnek. Hihetőleg, így spekuláltam, mélyebben vagyunk a föld felszíne alatt korom legmélyebb bányáinál, a Dzsebel hatalmas alapzatában, és a sziklát meghagyták eredeti formájában, nem helyettesítették vagy szentségtelenítették meg épített falakkal. A helyiség valóban sokkal nagyobb volt a legtágasabb irodánál is, főként pedig sokkal magasabb, majdnem olyan magas, mint egy régi templomhajó. Rögtön éreztem, hogy a szabályozható gravitációt itt meglehetősen magasra csavarták, mert alig tudtam magam rogyadozó térdekkel és mélyen meghajlott háttal a hatalmas fapriccshez vonszolni, amely szinte várta már a vendéget az iroda közepén és amelyen néhány vörösés fényfolt feküdt és sok surranó árny táncolt. Rögtön lerogytam a fekhelyre és hanyat feküdtem, mert ez volt az egyetlen módja, hogy túlsúlyomat semlegesítsem. Szemem végigfutott a sziklafalakon, az ajtót keresve, amelyen át a Fennlebegőnek be kellett lépnie. De még a keskeny „irodaajtót“ sem találtam, amelyen az imént én magam beléptem.

Csak lassanként vettem észre, hogy nem annyira abban az irodában voltam, amelyben esetleg a lamaszeria szervezeti szálai összefutottak, mint inkább egy kincseskamrában, az arachnodrom kincseskamrájában.

Ahová csak eltapogatódzott a bágyadt ezüstös derengés a falakon és tetőkön, a mentális természet legritkább, legszebb és legértékesebb pókfajtái éltek vagy függöttek fátyolszövegeikben. Nemcsak a nagy és pompás ezüstpókok voltak köztük, amelyeket már az idegenérzők lamaszériájában megfigyeltem, hanem egészen új, egészen különleges alfajai is a győzelmes csillagrovároknak. Rendkívül szépségűek voltak a pókhálók, amelyek a helyiséget mélyen a sötét tetőboltozat alatt mintegy sugarakból szövődő halászhálókkal vagy függőágyakkal osztották ketté. Lassú ritmusban himbálóztak ide-oda, és ez a megmagyarázhatatlanul fölényes mozgás lenyűgözte a szemet. Abban a szilárd meggyőződésben, hogy a Fennlebegőnek éppúgy be kell lépnie ebbe a helyiségbe, mint mindenki másnak, nem méltattam különösebb figyelemre a kerek, sötét csomót, amelyet homályosan láttam a pókhálón át egészen fenn a tetőboltozat egyik árnyékos szögletében. Ez a nagy batyu, amelyet eleinte, nem tudom miért, hatalmas dobnak néztem, mélyen és mozdulatlanul símult bele a boltozatba, úgy, hogy egészen eltűnt az árnyékban. Egy pillanatra sem vett erőt rajtam az a sejtelem, hogy a sötét, mozdulatlan golyó odafönn ember lehetne és hogy a „Fennlebegő” kifejezés nem képletesen, hanem szó szerint értendő.

A „levitáció”, a misztikus emelkedés fogalma természetesen nem volt előttem ismeretlen, mikor az iroda pricesén zihálva elterültem, hogy jobban ellenállhassak a helyiségben uralkodó fokozott gravitációnak. Szám-talan okmány van, amely megcáfолhatatlanul igazolja ezt a sajátságos tüneményt a világtörténelem folyamán, annak a világtörténelemnek folyamán, amely számomra természetesen a huszadik századdal zárul. Már Damis, Tyanai Apollonius kísérője kijelenti, hogy Indiában bizonyos nagy fejlettségű brahmanokat látott, akik minden további nélkül tíz könyöknyi magasságban le-

begtek a földön, anélkül, hogy ez a piacon nyüzsgő embertömeget az alkudozásban a legkevésbé zavarta volna. Jamblichos neoplatonikus filozófus, egyébként a kereszténység ellenfele, talán az első római polgár, akiről a fennmaradt jelentések azt állítják, hogy gondolkodás közben egészen négy lábnyira fel tudott emelkedni a térben. Stefano Maconi, ez a meglehetősen szkeptikus világi férfiú és orvos, szemtanuként írja Sienai Katalinról, „hogy különösen, ha lelkét ima közben valami istenien magasztos dolog megindította, ez testileg is magasra rántotta és felemelte, mely lebegő állapotában többen is látták, közöttük én magam...”

De nemcsak buddhista beavatottak, neoplatonikus misztikusok és katolikus szentek tanúsítják az emelkedés tényét, hanem egészen közönséges emberek is, így például a freiburgi Anna Fleischer polgáraszony, akiről Möller protestáns szuperintendens az említett Freiberg város leírásában elmondja, „hogy ez az epileptikus és súlyos látomásokkal megvert nő Dachselt és Waldinger urak jelenlétében hirtelen egész testével, fejével és lábával harmadfél rőfnyire felemelkedett az ágyban, úgy, hogy szabadon ott lebegett, a jelenlevők pedig Istenhez fohászkodtak, megfogták és lerántották, mert már úgy látszott, mintha ki akarna szállani a nyitott ablakon”.

A misztikus felemelkedés itt tarka-barkán összeállított tanubizonyosságait könnyen lehetne sok száz továbbival kiegészíteni (így nevezetesen a tizenkilencedik század hetvenes éveiben élt híres skót Home adataival) és mindezeknek mégsem volna a legcsekélyebb köze sem ahhoz a levitációhoz, amellyel ennek a kornak Fennlebegője különös, de nagyon találó címét beigazolta. Mindenekelőtt a térben való felemelkedés nem az emberi test valamely misztikus vagy akár csak csodálatosan epileptikus kivételes állapota volt, hanem, ha szabad így mondanunk, természetes következménye

egy másfél évszázadon át sok tehetséggel és odaadással gyakorolt kronozófikus törekvésnek. A Fennlebegő annyira otthon volt a mindenfokú intermundiumokban, hogy utolsó visszatérése és visszapolgárosodása a mi planetáris viszonyaink közé, úgy látszik, nem is sikerült már egészen. Teste régóta nem volt alkalmas arra, hogy beleilleszkedjék Földanyánk gravitációjába. A legfinomabb csillagvilágok vonzóerői emésztették itt-létét és igyekeztek szüntelenül ellopni a földről. Ez volt az oka, hogy kissé a gyermek léggömbjéhez hasonlóan, ahol csak egy házban volt, rögtön felrepült a plafonig és odafönn arcát mindig a fal felé fordítva, egy sarokban húzódott össze. Hogy a barlang tetőzetéhez tapadó sötét kerek csomó vagy különös üstdob élő volt, csak egy felülről érkező mély sóhajból állapítottam meg, továbbá abból, hogy egy pillanatra csupasz, fényesen ragyogó tükrös fej bukkant elő a titokzatos batyuból.

Rögtön mindent tudtam. A kor Fennlebegője kétségtelenül észre sem vette az irodába való belépésemet. Feltételezhetően egészen rossz időpontot választottak az audienciához vagy talán nem is látták, hogy a legfőbb idegenérző éppen súlyos xenoszpazmuson esett át. Meglehetősen zavarban voltam. Illő dolog volt-e, hogy a Fennlebegő színe előtt, illetve alatt hátamon fekiüdtem. De képtelen voltam ilyen magasra csavart gravitációban illet tudóan a talpamon állani. Másrészt a gravitációnak ez a magas foka odafönn az archixenoszpasztus számára nyilván egyetlen lehetősége volt annak, hogy valamennyire elviselje a földi életet, noha még ez a gravitáció sem volt elég magas ahhoz, hogy lecsalja a mennyezetről és kényelmesen a padlón járjon, mint a többi emberek. Töprengeni kezdtem, vajjon van-e jogom arra vagy éppen kötelességem-e, hogy emlékeztessem őt jelenlétemre? Nem szakítom-e ezzel szét netalán gondolkodása és érzése magasztos állapothoznak pókhálóját? Két percnyi habozás után azt tet-

tem, amit minden vevő tesz, ha egy kis boltba belépve, azt üresen találja, mert az eladó egy mellékhelyiségbe húzódott vissza: torkom köszörültem és néhányszor hangosan és képmutatóan köhögtem, miközben tekintetemet szinte elbűvölten szögeztem a nagy kerek batyúra odafönn. Ez lassan megmozdult. A fényes tükröfő mintegy csigaházból előkerült, feltűnően kurta tagok látszóttak, egy mély sóhaj még egyszer bizonyosságot tett a csomó fájdalmas életéről, aztán egy halk, magas hang szólalt meg: „Maradjon, kérem, jövök már, jövök...”

Mintegy láthatatlan pókhálószálon, furcsa gömbölyű emberi alak ereszkedett le hozzám és lebegett fekhelyem alsó vége fölött. Nyomban láttam, hogy a kor Fennlebegője nyomorék volt, világosan kidudorodó púppal mellén és hátán és kiaszott apró lábakkal és kezekkel, amelyeket bizonyára nem tudott normálisan használni. Kétségtelenül az asztrális arthritis tette így tönkre, az a betegség, amelynek nevét elfelejtettem. De lehet, hogy ez a betegség egyúttal az az egész természetrajzban jólismert folyamat volt, amely egy test szerveit elsatnyulás útján kikapcsolja, ha nem használják őket és ezért szükségtelenné válnak. Vajon használta-e már a Fennlebegő gyakorlati célokra kezét és lábát, mióta nem járt már, hanem a levegőben lebegett? A csillagköszvény fájdalmas betegség is volt, másfelől az emberi test más célokra való racionalizálódására mutatott. Talán a Dzsebelben és a kronozófiai gyakorlatban az emberiség egy sokkal későbbi, radikális átalakulásának alapja teremtdött meg, egy emberisége, amely ugyan továbbra is a föld alatt lakott, mint a mentális, de a gyermek léggömbjéhez hasonlóan a föld fölött lebegve intézte dolgát. Ez mindenesetre a lebegő állapothoz alkalmazkodó testiséget követelne meg, amelyet a gömbalakú nyomorék velem szemben a levegőben már felmutatott. Gyorsan elhárítottam

magamtól ezt az ötletet, mert ezt mindet nem én fogom kipróbálni, hanem B. H., a hivatásszerűen újjászülető, valamikor, talán majd csak a Szűz tizenharmadik nagy világévében.

A Fennlebegő mintegy félméteres magasságban nyugágyam vége fölött egyensúlyban maradt. Mint ahogy a jó úszó tapossa a vizet, satnya lábacskaival taposta a levegőt, hozzá időnként lubickolt kezével, de ezt is csodálatosan megfordítva cselekedte, alulról felfelé tolva a légáramot, hogy ne rántsa a magasba. Ez a mozdulat, elülső és hátulsó púpja, a szemöldök és szempilla nélküli tükörsímára esztergályozott fej, továbbá a világos, kissé yöröses kidülledő szem és a széles, leplezett fájdalomtól lefelé húzott száj — mindez azt a benyomást keltette bennem, hogy isteni gömbhal vagy holdbeli hal lebeg előttem.

Fel szerettem volna kelni, hogy tiszteljek előtte. Kis kezei éles lubickolásával meglehetősen hevesen intett, hogy ne tegyem. Közben dülledt szemei háttérében nyájas mosolyt villantott fel, amelyet nagynehezen csikart ki az asztrális köszvényből, a xenoszpazmusból és valóban kozmikus egykedvűségéből és nemtörődöm-ségéből. Lehet, hogy egy mentális esküvőn én, az élő tanu az emberiség őskorából, jókora szenzáció voltam, de neki százezer évemmel együtt legjobb esetben zavaró, legrosszabb esetben kínzó jelenség voltam. Ugyan mit hozhattam neki? Mit tudhattam, amit ő nem tudott? Én és néhány olvasóm néhány perc múlva egy kis hátborzongás árán teljes világossággal rá fogunk eszmélni, hogy többet tudott rólam, mint én magam, és pedig nem pszichoanalitikusan találgató értelemben, hanem gyakorlatilag és ténybelileg.

Mivel nem engedte meg, hogy felkeljek fekhelyemről, amelyre a magasra csavart gravitáció egész ereje nyomott, sőt dobott, egy kis fejmozdulattal és hálás pillantással üdvözöltem.

„Várom az első kérdést”, mondta hangtalan hangon, amely a szürke neutrumbeli hangok gőzfűtéses sziszegésére emlékeztetett. Tudtam, hogy most össze kell szednem magam, hogy szenvedő türelmével ne éljek vissza. Igyekeztem tehát három kérdésemet lehetőleg szárazon és kurtán megfogalmazni. Bizonyos nehézséget okozott nekem az a probléma, hogy szólítsam a Fennlebegőt. Ha angol vagy amerikai vagyok, ezt a nagyon jelentéktelen problémát megoldhattam volna egy kis hivatalos távlatot jelentő „Sir” szócskával. De nem voltam angol vagy amerikai, hanem középeurópai, egy monarchia szülőtte, és minthogy lázadó kamaszéveim rég elmúltak már, pimaszságnak éreztem volna, hogy egy hivatalos személytől megtagadjam címét és rangját. Egy cseh arisztokrata alázatos öreg udvari káplánja jutott eszembe, aki nem bírta el, hogy a gróf főtisztelendőségednek nevezte, míg tőle azt kívánta, hogy őt, az uraságot egyszerűen gróf úrnak szólítsa. Kínjában az öreg cseh pap nyelvteremtővé vált és olyan megszólítást talált ki, amely egyáltalában nem létezett, azt, hogy „Főnagyságod”. Ugy éreztem, hogy egy cím sem illik jobban a kor főkronozófusához, mint ez a „főnagyságod”. Ezzel vezettem be tehát első kérdésemet, amely így hangzott:

„Vannak angyalok és az a minden átalakulásra alkalmas protomatéria, amelyből az angyalok állanak?..

Csak e vonakodva, szívdobogva kiejtett szavak közben vettem észre a nemes, átfinomult szépséget, amely a Fennlebegőből sugárzott, minden satnyasága, gömbölyű koponyaformája, kidülledt szemei és sápadt, egészen síma Buddha-arca ellenére. Szomorúan nézett rám és éreztem, hogy értékemet mérlegeli és könnyűnek találja. Néhány lányira feljebb került és kissé levegőt kellett taposnia és tempóznia, hogy újra közelebb jöjjön hozzám.

„Miért akarja annak igazolását — kérdezte —, amit saját szemével látott?”

„Mert nem bízom magamban, Főnagyságod”, feleltem.

A Fennlebegő erre néhányszor lassan megfordult tengelye körül a levegőben, mintha rövid lábaival láthatatlan forgószéken ülne. Nem volt rajta az a bágyadtszínű fátyolredő, mint a mentális átlagembereken, helyette azt a sötét csuhát viselte, amelyet nemcsak hivatalos méltóságokon, hanem a mutariánusokon is láttam már, továbbá a csodálkozókon és idegen-érzőkön is. Nem értettem a Fennlebegő fáradt rutinú forgómozgását, de az üstököstorna egy fajtáját éreztem benne. Jókorá idő telt el, mielőtt megláttam, amit látnom kellett. A halványan fénylő Buddha-fej körül valami táncolt, amit csak magamfajtájú szemüveg nélküli asztigmatikus tarthatott eleinte rovaroknak, vagy molyoknak, halálfejes pillangóknak vagy éppen kis denevéreknek. De csakhamar még az én rossz szemem is felismerte, hogy ezek az állítólagos kis állatok nem ilyenek voltak, hanem inkább napgyűrűkhöz, perecekhez vagy csigákhoz hasonlítottak egy fekete ponttal a középükön, amilyenek akkor vonulnak el tekintetünk előtt, ha nyomás vagy túlságosan éles fény ingerli a látóideget. Erőltetetten hunyorogtam. De amit láttam, nem tűnt el, hanem ellenkezőleg szaporodott és kivehetőbb lett. Siető oszlopokban mozgott a velem részut szemben lévő Buddha-fejtől fejem felé. Hirtelen az oszlopok közti kétségbevonhatatlan köpenyformákat és redőzeteket láttam meg. Persze különösképen merevek és tagolatlanok voltak és mintha nem is maguk mozogtak volna, hanem kívülről mozgatták, szinte tolták volna őket. Ugyanakkor azonban tudtam, sőt láttam, hogy az én fejemtől ugyanilyen jelenségek mo-zognak kiigazodott oszlopokban a Fennlebegő feje felé,

köztük ugyancsak ilyen merev, féligkész köpenyalakkokkal és redőzetekkel.

„Lehet az, hogy mi mindketten angyalokat bocsátunk ki magunkból?” nyögtem ki izgatottan.

A Fennlebegő tempózott egy kicsit, miközben nagy düledt szeme a kivörösölt szemhéjak alól rám nézett. Nem tudtam, azért mosolyog-e, mert fájdalmat kell legyűrnie, vagy unalmat, üres időt.

Rövid szünet után felcsendült a magas, hangtalan hang, és az egyetlen mondatból, amelyet kiejtett, azt az óhaját éreztem, hogy a legnagyobb precizitással világítsa meg tárgyát, ugyanakkor azonban el is burkolja, mint azt a tények rejtettsége megkívánta. A Fennlebegő így szólt:

„Azt bocsátjuk ki, ami bennünk mozog. Csak a bölcs veszi észre az észre nem vehetőt”.

Erre kiszaladt belőlem a szó, nem tudtam visszatartani:

„Szóval az intermundiumbeli angyalok Isten rezdülétei, tehát kibocsátott gondolatai, érzései, képzeleti, vágyai és fantáziái...”

„Az égbeli angyalok — szakított félbe a Fennlebegő világosan megmutatkozó pedantériával, tudatosan kerülve az Isten szót — az égbeli angyalok a világon kívül levőnek közlései azzal, ami a világon belül van.”

„Igy hát a Melangelói öntudata nem volt öncsalás”, kiáltottam hangosan.

„Az első kérdésre válaszoltam — mondta a Fennlebegő. — Várom a második kérdést.”

Igaz volt. Az első kérdésre teljességgel válaszolt. Noha a Fennlebegő válasza az angyalokat illetően más fogalmazású volt ugyan, de tartalomban ugyanaz volt, mint a minden kiskátéban megtalálható hivatalos válasz, mégis csodálatos kielégülést éreztem, mintha matematikai bizonyítékát hallottam volna egy áthatolhatat-

lan valóságnak. Mindenekelőtt az a felismerés, az a minden felismerésnél több, szemmel látható, nyilvánvaló tény, hogy gondolataink, érzéseink, képzeink, vágyaink és fantáziáink maguk is angyalok, amelyeket az ember közlésképen bocsájt ki magából, mint önalkotta szellemvilágot, ez a tény tett rám oly boldogító hatást. Mint a Teremtő, mi is formálható protomateriát küldünk ki magunkból. Voltaképen ebben áll minden magasabb életműködés és szellemi tevékenység. Oh, hogyan vágytam egy magányos órára, hogy egészen átgondolhassam azt az igazságot, amelyet a Fennlebegő ajándékozott nekem. De nagyon jól éreztem, hogy sietnem kell, mert az isteni gömbhal szenved, miközben nekem kell válaszolnia, ahelyett, hogy gyermeki léggömb módjára a tetőhöz tapadna. Ezért késedelem nélkül áttértem a második számú kérdésre:

„Milyen alakja van a világegyetemnek?”

Ez egyértelmű kérdés volt, talán túlságosan is tömör. A Buddha-arc két szájréve velem rézsut szemben még alább húzódott és kezei szinte bosszúsan lubicoltak:

„Miért firtat titkokat?” kérdezte a Fennlebegő.

„Tudják a halottak ezt a titkot?” kérdeztem kiérőleg.

„A halottak az újból egyesítettek. Nem ismerik, de ők benne vannak a titokban” válaszolta.

„Nemrégiben még én is halott voltam, tehát benne voltam a titokban. Nincs-e tehát jogom erre a második számú kérdésre, Főnagyságod?”

A Fennlebegő hallgatott. „Az egésznek tehát nem az az alakja, mint a részeknek — tapogatóztam előre, mintegy értelmezve hallgatását — tehát nem az az alakja, mint a csillagnak, a pólusain lelapult gömbölyded gömbnek, a legkisebb felület legnagyobb feszültségének? ...”

Hallgatott, csak hallgatott. Már törölni akartam ezt a túlságosan merész kérdést, amelyet ahhoz a halandóhoz intéztem, aki állítólag eljutott minden tér határáig. Már-már fel akartam tenni harmadik számú kérdésemet, mikor a magas, hangtalan hang váratlanul ezt mondta:

„Az egésznek az az alakja van, mint az embernek.”

Erre én hallgattam, ismeretlen remegésektől átrázottan, amelyek lélekzetemet elszorították. Nem tudom, mennyi idő telhetett el, mielőtt feltettem egy megengedett alkérdést:

„Ez azt jelenti, hogy egy emberi alak szívében vagy köldökében vagyunk, amely mozgó csillagzatokból vagy csillagköldökökből áll, mint mi magunk mozgó unikulumokból, achádokból vagy monálokból?”

„Az egésznek olyan alakja van, mint az embernek”, felelte a hngtalan hang, most kivehető sziszegéssel, mintha sükségtelen volna egy mindent megmagyarázó válasz variálása. De én makaesul tovább fúrtam magam az alkérdésekbe:

„Igazolja ez Ezekhiel prófétának azt a látomását, amelyben egy emberi alak lebegett az isteni trón fogata fölött? Vagy a kronozófikus természettudomány igazolja ezzel a kabbalisztikus Szohar könyvnek azt a legmélyebb felismerését, hogy Ádám Kadmon, a kozmikus Ádám, az ember, mint ég és az ég, mint ember Isten elsőszülött teremtménye?...”

A kérdéseknek ez az egész áradata szakadt ki érthető izgalomból. A Fennlebegő számára azonban ezek a mellék- és alkérdések csak szószaporítást jelentettek, amelyre válaszolni nyilván nem volt törvényes kötelessége, mert most már harmadízben ismételte meg a mindent kimerítő mondatot:

„Az egésznek az az alakja van, mint az embernek.”

Behunytam szememet. Összeszedtem magam. Világosan éreztem, hogy legközelebbi mellék- vagy alkérdésemben nagyon óvatosnak kell lennem, nehogy a csúf kihasználó színében tűnjek fel a Fennlebegő előtt. Hogy a kozmosznak emberalakja van, egyik legrégebb ifjúkori álmom volt, még mielőtt akármit hallottam volna a Szohárról, a Kabbaláról és égi emberéről, arról az Ádám Kadmonról, akinek teste valamennyi meglevő csillagzathból és csillagvilágból áll, mint a mienk protonokból és elektronokból. Most több, mint száz-ezer év után a kronozófia minden ízében kísérleti tudománya igazolta ifjúkori sugallatomat, amelyet egész életemben kinevettem, mint ami meseszerű és fantasztikus. Ezzel egyúttal a csillagterek tágulása és összezsugorodása, a világegyetem léleklzése is természetes magyarázatot nyert. De mennyi nehézség volt még, mielőtt az ember eljuthatott volna a tiszta igazsághoz? Mindenekelőtt: emberi alakunk végleges valami-e? Szó sincs róla. Az élet fejlődésével foglalkozó megfigyelő és leíró tudomány, amely ugyancsak igen tiszteletreméltó, már régebben kimutatta, hogy roppant különbség van a *pithekanthropus erectus*, az állatember emberi alakja és az egykori és mostani modern emberi alak között. Lehet az, hogy a kozmosznak is utálatosan visszaeső homloka és kannibáli rágószerszámokkal ellátott arca van? Felnyitottam szememet és ránéztem a Fennlebegőre, aki velem rézsut szemben a levegőt taposta, hogy egyensúlyban maradjon. Hirtelen megértettem, hogy mi alsó, földi emberek még távolról sem értjük el az utolsó, a kozmikus emberi alakot s hogy még a Fennlebegő maga is, golyóformájú Buddhafejével, elsatnyult végtagjaival és a lebegő mozgásra átídomult testével még mindig messze van a fejlődés céljától. De belső félelmem visszatartott attól, hogy legközelebbi alkérdésemet ehhez a fontos problémacsoporthoz kapcsoljam. Észrevétlenül átsiklottam a következőre:

„Ha az egésznek emberi alakja van — skandalum tisztán —, akkor nyilván két egésznek kell lennie, tehát egy férfi és egy női világegyetemnek“.

„Az egész önmagával páros“, jelentette ki a Fennlebegő meglepő gyorsasággal és az eddigi ellenállás nélkül.

Én pedig ezekből a szavakból egy pillanatnyi vilátlás tartamára megértettem, miben van az emberi házasság szakramentális szentsége és miért kötik az igazi házasságokat az égben, mint a közmondás mondja. Ugyanekkor azonban meglehetősen szeleburdian és a megérdemelt rendreutasításra elkészülve, a következő mellékkérdést tettem fel:

„Ha az egész önmagával páros, minden dolgok pozitív vagy negatív villamostöltése nem az anyag nemi különbségére vall-e?“

„A második kérdésre válaszoltam — szólt büntetően a magas, zöngétlen hang — a harmadikat már régen várom“.

Meg is kapod, gondoltam magamban, mert a Fennlebegő iránti minden tiszteletem mellett olyan kérdést készítettem elő, amellyel törbe szándékoztam csalni. Minden kérdés-felelet-játék harc és csak az teszi ingerlővé, hogy harc. Az imént a nagy kronozófus szájából hallottam a világ talányainak megoldását, de mert csak a fiú elemiosztálynak az alsó intermundiumban lévő fokát látogathattam, nem állt módomban, hogy személyesen meggyőződjem a megoldás helyességéről. Harmadik és utolsó kérdésemre adott válaszának igazolása azonban könnyű lesz, csak neki lesz nehezebb a világ titkainak megoldásánál. Ezért ezt kérdeztem és kétszer is megismételtem kérdésemet:

„Melyik volt életem legfontosabb pillanata?“

Ugyanekkor magamnak is feltettem ezt a kérdést és minden rendelkezésemre álló megjelenítő erővel az emlékek egész áradatát markoltam ki lelkemből, hogy

a lehető legvilágosabban elvonultassam magam előtt. Ha a Fennlebegő ezek közül az emlékek közül használja fel valamelyiket, legyőztem, belement a csapdába, mert hiszen akkor a mentális haladás is csak gondolatátvitelen, beleélésen és hatodik érzéken alapszik. Hogy meggyőzőn, valami egészen váratlannal kellett meglepnie, olyasvalamit kellett elárulnia nekem, amit legmélyebb mélységéig elfelejtettem. De milyen jeleneteket és képeket ragadtam ki tudatomból, miközben életem legfontosabb pillanatát firtattam, amely vállalkozás addig még sohasem csábított? Természetesen tudtam, hogy a nagy drámai események, indulatok vagy döntések nem jelentik a legfontosabb pillanatokat, hanem ilyenek csak a parányi, alig észrevehető okok, amelyek az életben gyakran meglepő következményeket idéznek elő. De hogy miért éppen ez és nem más ugyanilyen fontos vagy kevésbé fontos dolog jutott eszembe, nem mondhatom meg, noha a tudatom által végrehajtott kiválogatás engem magamat is bámulatba ejtett. Így például tizenkétéves iskolásfiúnak láttam magam, szülővárosom úgynevezett parti utcáján állva, a nevetségesen kis folyami kikötő pocsétás rakpartján, amelynél mégis gyakran horgonyoztak „direkt Hamburgból” érkező járművek és vontatóhajók, tehát a tengerről, az óceánról, talán Amerikából, a nekem még mindig indiántörténetek színhelyét jelentő Amerikából jövők. Egy nap valóban egy nagy vontatógőzös horgonyzott ott, amely egyenesen elképesztő tengerbírás benyomását tette rám. Frissen volt kátrányozva, mámorító szaga volt, még szép fedélzeti kabin is volt rajta pompás sárgarézveretes kerekablakkal és „valódi hajóajtóval, amelyen át „valódi hajólépcsőn” a jármű belsejébe lehetett jutni. Szívem vadul dobogott ennek a tengeri hajónak láttán. S ez nem csak szólam, mert kevés tett rám későbbi életem folyamán olyan csábító és kábító hatást,

mint ennek a tengeri hajónak látása gyermekéveimben. Gyakran elmaradtam az iskolából, hogy kontinentális városunk említett parti utcáján, a széles, de sekélyes Moldvánál ödöngjek. Ezen a napon hirtelen egy fiatal nő lépett ki a szép fedélzeti fülke ajtajából. Neki is szép formája volt, széles, közönséges arca és kurta orra, vastag ajka és hanyagul feltűzött fekete haja; nyugágyamon fekve, minden megerőltetés nélkül magam elé tudtam idézni ezt az arcot közönségesen csinos vonásaival. A fiatal nő nagy fülbevalót viselt, hanyagul volt öltözve és mezítláb járt, ami szíréjellegét még fokozta. Biztosan spanyol, mondtam áborszongva magamban, miközben szíjjal összekötözött iskoláskönyveimet mellemre szorítottam. Ebben a pillanatban a „spanyol nő” észrevett, ajkát csucsorította és hunyorított, hogy menjek oda. Noha természettől fogva félenk voltam, gondolkozás nélkül felsiettem a dobogón a hajóra és életemben először éreztem lábam alatt egy tengeri hajó deszkáit. Ezt az élményemet később csak az a mámor múlta felül, amellyel először éreztem talpam alatt színpadi deszkákat. Mindkét esetben bizonytalan talaj. A nő nyilván észrevette, mi megy végbe bennem, mert nevetve magához szorított. Erős izzadságot és rettenetes parfümszagot éreztem rajta. De engem ez a keverék is megmámorosított. „Jöjjön, fiatalember”, mondta, és ez a mondat egyáltalában nem spanyolul hangzott, hanem valóságosan szászul. A hajóinas régesrég története volt ez. Engem azonban most már semmi sem tarthatott vissza. Sem apám, sem anyám, sem az iskola vagy jövőm. Félredobtam könyveimet, hogy kezemmel szabadon végezhessem el a tőlem kívánt munkát. Sorsom mérlege libegett, mert soha ezután nem voltam ennyire kész arra, hogy radikálisan eltűnjek, feltétel nélkül megmásítsam életemet, talán inkább a szép fedélzeti kunyhóra, mint a szép formájú hölgyre való tekintettel. Hogy egy tagba-

szakadt, Hindenburg-bajuszú öreg hajós intézte el az ügyet, azzal, hogy szitkozódva lekergetett a hajóról, nem változtat a tényen, valóban fontos pillanata volt ez életemnek.

Hogy azonban én az irodai nyugágyon miért éppen a következő élményen rágódtam, még kevésbé értem. Akármennyire csúnya és közönséges is volt erkölcsi bukásom a francia Benoit esetében, az idők végeztével, a nagy rovincsolásnál sokkal rosszabbakról is kell majd számot adnom. Akkor mindaketten túl voltunk tizenkilencedik évünkön, Benoit is, én is, és egy csomó pénzt elmulattunk, tudniillik a Benoit pénzét, mert engem apám szigorúan tartott és zsebem rendszerint üres volt. A víg napokban (gyaníthatóan sok volt bennük az erőszakolt vídámság) szavamat adtam Benoitnak, hogy az utolsó fillérig visszafizetem neki adósságomat. Aztán visszatértem szülővárosomba és nem gondoltam többé rá. Most augusztus közepe volt. Szeptember végén be kellett vonulnom a katonasághoz. Ekkor hirtelen felbukkant Benoit, barátságosan emlékeztetett adott szavamra és azt követelte tőlem, hogy tegyek bűnbánó vallomást apámnak és vele fizettessem ki az adósságot. Tudtam, hogy Benoit pedáns és kicsinyes ember, de azt nem hittem, hogy valóban kell neki a pénz. Ami apámat illeti, jó apa volt. Ma ezt már sokkal mélyebben tudom, mint ifjúkoromban, mikor sok órát megzavarta nagyon jogos, de keserűen zsörtölődő kritikájával. Csak egyben nem ismert tréfát, az adósságcsinálásban. Ő maga ugyanis egy adósság miatt, amelyet nem is ő maga csinált, hanem ártatlanul apai nagyapám csődtömegéből vett át, olyan visszaesést szenvedett, amelyet egy boldog kor hamar buzduló pátoszával polgári hajótörésnek minősített. Napról-napra hitegettem Benoit-t, mert nem volt bátorságom arra, hogy meggyónjam apámnak, hogyan lettem minden szükség nélkül, csak meg nem engedett

szórakozás kedvéért könnyelműen adóssá, mikor ő ártatlan léteire kénytelen volt magára venni más ember tartozását. Benoit egyre világosabban érezte velem jogos megvetését. Egy napon az történt, hogy apám, Benoit és én hármásban ültünk az asztalnál. Benoit tekintete egyre jobban nehezedett rám, végre titokban felháborodottan intett, hogy nyissam végre ki a számat és beszéljek. Apám nyilván érezte a feszültséget, fel-emelte fejét, hosszan ránk nézett és végre megkérdezte: „Van kettőtök között valami függő dolog?” Ezzel a szóval tudatosan vagy tudattalanul hidat épített és aki ezt a hidat nem használta fel, gyáva fráter, rossz fickó vagy becstelen alak volt. Ilyen gyáva fickó és becstelen alak voltam én és valahányszor visszagondolok arra a gyors elhessegető válaszomra, hogy „nem, papa, nincs semmi”, mindig fogamat csikorgatom ettől a tartóssá merevedett pillanattól, amely elmarasztal, ha később aztán össze is szedtem erőmet, hogy bevalljam a történeteket.

Ez csak kettő a sok pillanat közül, amely a Fennlebegő irodájának fekhelyén elvonult előttem. Sokkal nagyobb volt a számuk azoknak az összefüggéstelen képeknek és villanásszerű felismeréseknek, amelyek mind jelentőséggel bírtak életemben. Így például újra láttam a vysehradi nyomorékok házának kerti kapuján át a négykézláb mászkáló bak-embert, rókavörös szakállával és szemérmetlenül felemelt hátuljával, akinek láttára először tárult fel bennem a természet egész feneketlen borzadállya és minden démonikus lehetősége. De itt már megállok és hallgatok ezekről a szakadékos képekről, pillanatokról, ötletekről és élményekről, mert jobb, ha nem fecsegek ki őket és így viszem magammal a sírba. Igazában ugyanis egy másik, ezeknél teljesebb történet tolt fel parancsolóan emlékezetemben, egy már elfelejtettnek gondolt élmény, amely azonban most, mikor a Fennlebegő iro-

dájában nehéz testtel nyomtam a nyugágyat, nemcsak életem igen fontos pillanatának tűnt fel előttem, hanem egyúttal a legalkalmasabbnak arra, hogy próbára tegyem a nagy kronozófust, más szóval csapdát állítsak neki. Az eset inkább külsőleges, mint lélektani természetű volt és részletei olyan elevenséggel támadtak fel bennem, hogy meggyőződéseim szerint egy közönséges gondolatolvasó kézzel foghatná, a Fennlebegőről nem is beszélve.

Akkor is elterülve feküdtem. Fekete viaszosvászon alvózsákban feküdtem elterülve, és pedig egy ágyon. Egy utálatos ágyon, amely kis dohos kamrában állott. Ezt a kamrát kevésbé azelőtt vettem bérbe egy Poznanska nevű lengyel özvegytől, aki naphosszat a háborúban elpusztult házai miatt jajveszékelt. Az a ház, ahol a kamra volt, még nem pusztult el, noha osztrák frontunk már jóideje ezen a kis ukrán városon keresztül húzódott. Általában csak nagyon pontatlanul emlékszem vissza szobákra. Ezúttal azonban olyan jól emlékeztem, hogy még most, százezeréshuszonhét év múltán, minden egyes tárgyat pontosan el tudtam volna helyezni abban a nyomorúságos földszinti lyukban. Ez talán onnan van, hogy azon az emlékezetes éjszakán pazar telihold sütött be a nyitott ablakon. Ez a fényes telihold volt egyébként annak oka is, hogy előző nap utkos parancs érkezett a hadosztályparancsnokságtól, egész „északi tüzéségi szakaszunk“ álljon a legszigorúbb készenlétben, mert az ellenség nagy offenzívája, ebben az esetben Bruszilov orosz tábornoké, mindennap, sőt minden órában várható. Hirtelen elkallódott nevek bugyogtak fel bennem az első világháború éveiből. Hetek óta tomboltak már a támadások és ellentámadások a Cote 310 nevű híres vorobiovkai magaslati állás körül, mintegy két kilométernyire alvóhelyemtől. Az egyik faszéken ott láttam függeni egyenruhám kabátját. A vörös hajtókák és a gallér három fehér csillagja

ragyogott a holdfényben. Ugyanis mindössze szakaszvezetőségig vittem a 13-ös cs. és kir. nehéz tűzérezdében, amely része volt az északi tűzérségi szakasznak.

Igen nyomatékosan visszaemlékeztem a lényegtelen részletre, amelyet képzeletemben továbbszóltam, részint, hogy a Fennlebegőt jobban becsaljam történetembe, részint, mert határozott élvezetet okozott nekem. Ágyam mellett a zsámolyon ébresztőóra állott. Számlapja a holdvilág ellenére foszforeszkált. A foszforeszkáló óralap akkoriban meglehetősen új találmány volt. És a katonaelet legnagyobb örömét is éreztem: az óra azt mutatta, hogy még több órát alhatom. Csak ötóra harminc perckor kellett a feneketlen utcai sárban elgyalogolnom ötven lépésnyire telefonbódénkhoz, hogy ott felváltsam kollégámat, aki velem együtt a hírszolgálatához volt beosztva. Nincs szebb ebben a nehéz, fáradalmakkal telt életben, mint azzal az érzéssel ébredni, hogy itt a reggel, holott még csak éjszaka van és az embernek még igen sok ideje maradt az alvásra. Az alvás, főként a mély ifjúi álom, olyan, mint az édes ölelés, amellyel az ember önmagát öleli át. Nem féltem a pergőtűztől, amely a jó időjárásra tekintettel minden pillanatban megindulhatott. Nem féltem a megerősített orosz hadseregek gyalogsági támadásától, amely pedig már másnap délben hanyatthomlok menekülésre kényszerített bennünket a végtelen répaföldeken keresztül, még a fogságtól sem féltem, noha gépiesen megtapogattam a bőrzacskót, amely nyakamban függött. Ebbe a zacskóba elfogatásom esetére néhány darab aranyat varrt anyám. Teljes pontossággal emlékeztem, hogy fejemet karomra hajtva, gond nélkül és vidáman ismét elaludtam. És épp ilyen világosan emlékeztem arra is, hogy sok minden megváltozott, mikor egy órával utóbb újra felébredtem, helyesebben felébresztettek. Óráim lapja nem foszforeszkált már, mert a hold még fényesebben sütött a

kamarába, mint azelőtt. De ez nem minden volt. Nemcsak a hold és a ketyegő idő osztotta meg velem Panyi Poznanska oduját. Még valaki mászott be a nyitott ablakon, tolta ágyamhoz a második rozoga széket, ült és nézett rám. Egy katona volt. Ki más is lehetett volna? Poznanska asszonyon és néhány agg zsidón kívül nem volt civil ebben a frontmenti városban. A szobámban levő, piszoktól ragadó gyalogos egyenesen a lövészárkokból jött, amelyek a helység határán húzódtak. Az a tipikus árokszakálla volt, amely még a legfiatalabbakon is kiüt, tüskésen, busán, kuszán, részben szőkén, részben sötétbarnán, de ugyanazon a kis bőrdarabon. Ezek a férfiszakállak, amelyek inkább buja arctenyészetnek nevezhetők, mindig összegubancolódott, rozsdás drótakadályokra emlékeztettek. Az ágyam mellett ülő gyalogos teljes felszerelésben volt. Tömött hátizsákja vállán függött. Két piszkos szalagon, amelyek mellén lógtak keresztben, balra a kulacsot, jobbra a kenyérzsákot hordta. Puskáját térde között tartotta. Rövid, élesrefent bajonettjét kihúzta hüvelyéből és nagy csodálkozásomra jókora ducot vágott le vele egy étvágygerjesztő illatú komiszkenyérből, amelyet aztán szépen visszatett a kenyérzsákba. Most balkezében tartotta a vastag karajt és jobbáiban a bajonettet, amellyel nagy lelki nyugalommal szabályos bevágásokat eszközölt a karajon. Szinte elbűvölten néztem, milyen ügyesen bánt a száraz, sok kukoricával kevert hadikenyérel, úgy, hogy egy morzsa sem esett a földre. Most szájába dugta az első kockát és elgondolkozva, lassan rágcsálni kezdte. Közben két mélyen fekvő szemével szakadatlanul, mereven rám nézett. Tulajdonképen nem is szemével nézett rám, hanem két figyelmes árnyékkal vagy sötét folttal. Tekintete ijesztően szomorú volt. Éreztem a gyűlöletet ennek az embernek, akinek minden mozdulata gúnyosan lassú volt. Több volt ez gyűlöletnél. Az egész

ember a megtestesült szemrehányás volt. És ez a megnevezhetetlen szemrehányás, az egész emberiség szemrehányása, személyesen nekem szólt, mintha én volnék felelős mindenért, a piszokért, a háborúért, a pergőtűzért és a halálért. Kétségtelen élességgel emlékeztem, hogy a holdfényben felébredve, egész lelkemmel éreztem a betolakodó nagy szemrehányását, hiába nem voltam én sem más, mint ő, egyszerű, közönséges katoná. Egyáltalában nem csodálkoztam, hogy miért nem a hadosztálytábornok vagy legalább is egy őrnagy vagy főhadnagy ablakán mászott be, hanem éppen az enyémen. Anélkül, hogy sötét, szemnélküli tekintét elfordítaná; bajonettet tartó kezével a legközelebbi kenyérkockát dugta szájába. Iszapos és agyagos szaga volt, érezni lehetett rajta a sokhetes mosdatlanságot és a jódot, mintha sebesült volna és kötést hordana az egyenruhája alatt. Köpenye már nem csukaszürke vagy helyesebben csukakék volt, mint azt az osztrák-magyar reglamæ előírta, hanem sárgásbarna, mint a vetés vagy mint egy nyitott sír.

Megkísértem lerázni magamról a bénulást, amely fogva tartott, mondani valamit, megmozdítani a kezem. Sem egyik, sem másik nem sikerült. Ekkor már szinte bizonyos voltam abban, hogy a gyalogos az ágyam mellett álombeli gyalogos. A veszély tudatában több pillanatra lehunytam szememet, hogy módot adjak az álomnak a szétfoszlásra. Mikor újra kinyitottam szememet, a gyalogos nemcsak fegyverét támasztotta ágyamhoz, hanem egész szikár magasságában felemelkedett, mintha itt volna az ideje a cselekvésnek. Nem rágcsált már kenyeret. Most már csak nézett. De nem azzal az iszonyú szomorúsággal nézett már, mint a megtestesült szemrehányás, aki volt, hanem tárgyilagosan mérlegelve, kis, sápadt és valóságos szemekkel. Jobbkezét háta mögé dugta. Balkeze a mellemen volt.

Megtapogatta a bőrzacskót a bennelevő aranyakkal. Rántott egyet a zsinóron...

Most végre megértettem. Ott feküdtem a gyilkos kése alatt. Ekkor sikerült. Felkiáltottam:

„Ki maga? Mit akar?”

Nagy dolog az, ha valaki a gyilkos kése alatt fekszik. Aki nem érezte és nem élte át, nem is tudhatja megérteni. Menthetetlenül ott feküdtem alvózsákomban, amely lehetetlenné tett minden harcot. Miközben kiáltottam, pontosan tudtam, hogy ezzel a kiáltással egyenesen unszolom a gyilkost arra, hogy háta mögött elrejtett bajonettjét mellembe döfje. Halálos biztonsággal vártam is a döfést.

A gyalogos azonban az ablak felé fordította a fejét. Hallott valamit, amit én még nem hallottam:

„Katonai patruj, szobainspekció“, mondta röviden idegenszerű kiejtéssel.

Patrujnak nálunk azt nevezték, aminek máshol katonai rendőrség a neve. Emlékeztem, hogy ezek a szavak először megnyugtattak. Ablakom nyitva volt és a katonai rendőrség éjszakai körútján utánanézett, hogy ki alszik itt. Rendben van. De a következő pillanatban már tudtam, hogy a lövészárokból jött kar-szalagtalan, még csak nem is káplár, piszkos, bűdös mundérijában nem lehetett katonai patruj vezetője. Kikászolódtam alvózsákomból, ami nem rögtön sikerült. Aztán talpraugrottam. Az ablakhoz. Csak néhány lépésnyire lehet. Odakünn sok katona szaladgált minden irányban, köpenyét gombolva, fegyverét vállra-kapva, sziját húzogatva. „Patruj“, kiáltottam, de senki sem vette észre, mert az oroszok pergőtüze közben már megkezdődött. Csak kevés perc múlt el és egyetlen tagolatlan üvöltés hallatszott. Már estek az első gránátok. A robbanások fekete fái nőttek ki a földből. Egy házat az utca másik végén találat ért.

Nyugodtan öltözködtem. Bruszilov tábornok, aki-
nek gránátjai körülöttem nyöszörögtek, megmentett
attól, hogy gyilkos kezétől vesszek el. Tulajdonképen
egészen logikátlan volt, hogy a gyilkos meghátrált a
tüzérségi támadástól és nem fejezte be munkáját. Az
ütközet gomolyagában sokkal veszélytelenebbül jut-
hatott volna aranyaimhoz, mint anélkül. Ez kétségtelen-
nül nemcsak borzalmas, hanem igen fontos pillanata
is volt életemnek, hiszen élet-halálról volt szó. A tör-
ténetet mintegy lassított felvételben részleteztem ma-
gamban, hogy egész valóságában ajánlhassam a Fenn-
lebegőnek. Az emlékezés úgy erőt vett rajtam, hogy
vagy egy percig elfelejtettem, hol vagyok.

Most kíváncsi tekintettel kerestem a Fennlebegőt,
mert közben helyet változtatott. Mos már nem lábaim
fölött lebegett, hanem egyszerre fejem fölött tűnt fel
és pedig a magáéval lefelé, úgy, hogy Buddha-arca az
enyémrel párhuzamosan állott a levegőben. Ugyanek-
kor azonban történt valami, amihez hasonlóképen
egy spanyol barokkfestményhez kell folyamodni.
A kép, ha nem tévedek, az amsterdami Rijks-múzeum-
ban függ. Egy levitációban levő szentet ábrázol, aki-
nek szívét fehérezüst, nagyon anyagszerűen festett
fényugár köti össze az égből hozzá lehajló Jézus
Krisztus szívével. Rémületemre azt láttam ugyanis,
hogy mellemből egy sárgás-fehér cérna, vagy pamut-
fonál indult ki, amelyet a Fennlebegő meglepően
szürke, nyomorék ujjacskáival üveg kéziorsóra gom-
bolyított fel. Ezáltal meglehetősen gyorsasággal széles
szóttas készült, amely lecsüngött az orsóról, közben
pedig világosan látható volt, hogy a fonál nem fonál,
hanem elpetyhüdt, konzervált, sőt zsirozott fényugár.
Ez az életem legfontosabb pillanata, gondoltam ma-
gamban, amelyet a szívemről csavar le, természetesen
nem a folyóban horganyzó tengeri hajó buta meséje
és nem is az az undok nyíltság, amely Benoitra vo-

natkozik, hanem a gyalogos gyilkos története, amelyet akkora garral göngyöltem le életgombolyagomról, Isten tudja, miért éppen ez a történet, amelyet most mindjárt ő is el fog nekem mondani. Minden igazán fontos pillanatomban mintha úgy eltűnt volna bennem, mint a denevér a nap elől. Közben az orsóról leeső szöveg olyan hosszú lett, mint egy kis csipkéskendő. A Fennlebegő — most öt-hat lábnnyával fölöttem — leejtette, úgy, hogy lefelé libegett rám, pihénél is sokkal lassabban. Mikor a konzervált fény arcomhoz ért, ott voltam...

Ott voltam... Hol is vagyok! Mindenekelőtt önmagamban vagyok. Ez az önmagam azonban valami más, mint azelőtt volt. Nyelvem balra fenn nem aranyhoz ütődik már, hanem normális fogsorhoz. Fiatalabb vagyok, fiatal vagyok. Ezt szívverésemem veszem észre, valamennyi izmom feszültségén, és egy villanásnyi ideig üdítő tudat ez, mielőtt rögtön újra magától értetődő, elfelejtett tény lesz. Aztán ugyanebben az önmagamban — sokkal mielőtt valamit látok és hallok — bizonytalan zavart fedezek fel, fokozódó ideggyötrelmet. Mi ez, ami sóvár erővel vonz és ugyanakkor azt a vágyat kelti bennem, bár volnék tízezer mérfölddel távolabb, mint ez az „itt” és sok évvel meszebb, mint ez a „most”, noha még mindig nem tudom, hol fűződött egységbe ez az itt és most. Csak azt tudom, hogy gyilkosnak érzem magam.

Az első, amit látok, a fehér ajtó, amelyet végtelen óvatossággal csuktam be magam mögött, mintha egy kicsit kitolhatnám vele a valóságot. Hosszú folyosón át jöttem ehhez az ajtóhoz és néhány nehéz szívverésnyi ideig haboztam, mielőtt bekopogtam és lenyomtam a kilincset. Várnak rám. Olyan csöndbe lépek be, amely sokkal mélyebb a künti csendnél. Kopasz fehér helyiség. Sok virág. Kórházi szobácska. Az ablak nyitva.

Augusztus van, délután négy óra, és egy nagyvárosi nyári nap nehéz levegője hatol be. A fehérre lakkozott betegágyon fekszik egy asszony, akit szeretek. Csak nagyon kevésbé tud mozogni. Egy tekintettel üdvözl, ebben a tekintetben a boldogság mosolya és az utolsó napok rémülete él együtt. Hosszú szőke haja kibontva fekszik mellette a párnán, arca vértelen, fehér, de szépsége sohasem volt gyönyörűbb. Az asszony, akit szeretek, nem a feleségem, még nem az. Sőt kötelességem, hogy ebben a szörnyű helyzetben idegennek és ártatlannak mutakozzam. Egy betegápoló nővér odébb a kis kosár fölé hajlik, amelyben a gyermek fekszik. Vigyáznom kell, hogy ne nyögjek fel hangosan. Hogyan lehet az, hogy valaki úgy meg van győződve a saját elvetemültségéről, mint én, és mégis tovább él? Más óráimban sokszor mint önmagam védőügyvédje ezt mondom: Kettő kell hozzá.

De most tudom, hogy az asszony, bár ő is bűnös, hősnő és áldozat. Én csak léha, lelkiismeretlen, felelőtlen kizsákmányolója voltam annak a mámoros érzésnek, amelyet szerelemnek nevezek. Miért szerelemnek? A szerelem ott kezdődik, ahol van valami kockáztatni és elveszteni való. De mi vesztenivalóm van nekem? Bohém vagy más efféle vagyok. Versek, költeményeket és színdarabokat írok, amely nyegle és becsvágyó tevékenységből én és a magamszűrűek azt a különös jogot származtatjuk, hogy a „polgári világrend” fölé állunk. Még ebben a pillanatban sem kételkedem, hogy engem más mértékkel kell mérni. Ugyanakkor azonba egyre jegesebben, egyre metszőbben jár át az a felismerés, hogy mi ketten nemcsak a polgári, hanem egy magasabb világrend ellen is vétettünk. Férfi — asszony — gyermek, ez a szent találkozás nem szabad, hogy olyan legyen, mint itt és most. Nem szabad lett volna belépni ebbe a fehér szobába mosolyogva, fegyelmezett arccal, mint valami barátinak és ismerős-

nek. Utoljára a magányos házban láttuk egymást, azon a borzasztó éjszakán, mikor a nő életveszélyesen megbetegedett. Azóta három hét múlt el, mindig élet és halál között, több műtét és végül a nehéz szülés. Csak ma, három borzasztó hét után kaptam engedélyt, hogy viszontlássam, jóbarátként, mint a többi jóbarátok. Lehetőleg keveset nézek rá, mert önuralmam fogytán van. Most egyikünknek végre beszélnie kellene. Ő az, aki megszólal. De nem hozzám beszél. Valami megbízással kiküldi a nővért a szobából. Várok, feszülten hallgatózom, míg a nővér betette a belső és a külső ajtót, aztán térdre esem az ágy mellett. A kiszámított várakozás és a hirtelen térdrehullás kombinációja színpadiasnak tűnik és olyan szerencsétlenné tesz, mint minden egyéb, amit ezekben a sűrített percekben tesz. A nő megsimítja hajamat. Azt mondja: „A gyermek... A te gyermeked...”

Felálllok, lábbujhegyen odamegyek a kis kosárhoz az ágy lábánál. Vajjon a nővér odakünn hallgatózik-e? Félek a gyermekre nézni. Az orvos, akitől lenn kérdeztem, vállat vonogatta: „Alig tehető fel, hogy életben marad.” Ez az első: csodálkozás, hogy ez a koraszülött gyermek egész ember, kimondhatatlanul fejlett személyiség, akit kis teste ugyan futamtalanul határol, de nem azonosabb vele, mint a kép a vászonnal, amelyre ráfestették. Látom a jólformált kis kezeket és ujjacskákat, látom a finom, csaknem fehér arcot, a magas homlokot, a nagyon gömbölyű koponyát, a gyors löktetésű erekkel. Nevetségesen világossá válik előttem, hogy ebben a gömbölyű fejcskében külön független, jellemes tartam él, idősebb tizenkét naposnál, olyan idős, mint a világ. Ez az én kisfiam és én az apja vagyok. Én vagyok az ok, ez itt az okozat, és az ok és okozat láncá visszanyúlik minden dolgok kezdetéig. Most valami ünnepélyes összetartozást kellene éreznem, a legközelebbi földi rokon-

ság csodáját, a közeli elvesztés fojtogató fájdalmat. De semmit sem érzek, csak gyöngén próbálkozom vele, hogy elhitesse belőle valamit magammal. Hiába vagyok másork kipróbált áldozata az autoszuggesztió-
nak, most képtelen vagyok arra, hogy felidézzem ma-
gamban a nehéz helyzet megkövetelte indulatokat. Idegenséget érzek és zavart. És pedig kettős zavart.

Egyet Isten előtt és egyet ez előtt a csecsemő-
tesbe öltözött kis üggetlen személyiség előtt. A gyer-
mek csöndes. Ha kiabálna, minden jó volna. De ma-
gas láza van, és nagy kék szemei kóvályognak. Tu-
dom, hogy reményt kell nyújtanom az anyának. Ma-
gamnak is reményt akarok nyújtani. „Majd csak ki-
birjuk“, mondom így valahogyan.

Mégegyszer utoljára a kerek fejecske fölé hajlok.
Hirtelen közelebb van hozzám a gyermek, ismerem ezt
a kis lázas fiút. A nővér újra bejött a szobába. Fel-
öltöm hazug, ártatlan ábrázatomat. A nő halkán
mondja:

„Mikor az imént bejött a szobába, odakünn gyász-
zene szólt...“

Ezek a szavak módot adnak arra, hogy odalépjek
a nyitott ablakhoz és kinézzek. Pusztá út a kórházak
körzetében, végén egy kis park fái száradnak a kései
nyárban:

„Nem látok semmit“, mondom.

„Tegye be, kérem az ablakot“, mondja az asz-
szony.

Becsukom az ablakot. Rövid, néma zokogás jön
rá. Fejemet az ablaktáblára szorítom. Amint homlo-
kossal a hűvös üveghez érek, ott vagyok...

Ott voltam, nem kell elmondanom, hol.

A Fennlebegő még feljebb ment. Kis karjával
csapdosott és élénken taposta a levegőt, de nem tudta
magát már olyan lenn tartani, mint annakelőtte. Hogy

mit jelentett ez az „annakelőtte“, vagyis hogy mennyi idő telt el, nem tudhattam, mert a „pillanatok“, amelyeket magamnak megjelenítettem és az utolsó, amelyet a Fennlebegő erejénél fogva újra átéltem, nem az általános asztronómiai idő vágányain futottak, hanem külön heterochton időből szövődtek. A pillanat órákig is tarthatott, másodpercekig is.

„Pontosan így volt, egészen pontosan — mormogtam — minden gondolat és minden érzés, jobban mondva, minden érzéstelenség... És semmi sem múlt el...”

„Múlt el? — kérdezte az intermundiumok sziszegő hangja. — Mi az?”

A Fennlebegő diadala fölöttem és csapdám fölött olyan hiánytalan volt, hogy az irodában uralkodó fokozott nehézkedési erő ellenére sem bírtam tovább feküdni. Levettem ólomsúlyú lábamat a nyugágyról és kuporogva, nehéz lélekzettel ültem. A jelen világ nagy kronozófusa egy elkallódott pillanat elsárgult fényfonalát sodorta elém bensőmből, amelyet már régen legyőztem, pedig felelnem kell majd érte, ha egyszer mindenfélét összegyűjtenek. Ursler tizenhetedik alapvető paradoxonára kellett gondolnom, ahogyan azt az idegenvezető a csillagjárók lamaszériáján át tett utunkon idézte: „Az idő és tér fény által jön létre. A fény nem az idő és tér által jön létre.” A fény, minden jelenség e hajózható folyama, ezt a pillanatot is továbbsodorta a torkolat felé.

„Borzasztó pillanat ez — mondtam. — De miért a legfontosabb?”

Mégegyszer hangzott a válasz:

„Mert a kapcsolatokban leggazdagabb pillanat a legfontosabb.”

Megértettem. De hirtelen még sokkal többet is megértettem. Mint magas feszültségű áram cikázott át rajtam. A Fennlebegő csupasz Buddha-fejének

gömbalakú formája volt. Gömbalakú volt a kosárban fekvő csecsemő meztelen feje is. És még egy fej volt gömbalakú. A kis csillagtáncos feje, a jövő Fennlebegőjének feje. És több, mint csak a feje. A csillagtáncos arca mása volt a kosárban fekvő csecsemő arcának. Ez volt annak a pillanatnak kapcsolatokban való gazdasága?

Lihegő rekedtséggel tört ki belőlem:

„Az a fiú, akit Io-Görcsnek hívnak, az enyém?”

„A harmadik kérdésre feleltem”, hangzott a szigorú válasz. Szemem elé tettem kezemet. Nem merem újra szólni. Mikor kisvártatva felnéztem, a Fennlebegő már eltűnt. Azaz hogy megint odafönt volt a tető egyik szögletében, magasan az ezüst pókhálókól szőtt függőágyak és hálók fölött, sötét csomó alakjában, mint furcsa üstdob, a sziklához szorulva. Olyan bajban szenvedett, amelytől én, az őseMBER még ment voltam. Akármilyen volt az életem, nem vette többé tudomásul, pedig százszorta többet tudott erről az életről nálam magamnál. Parancsolóan libegtek a csodálatos csillagpókok szövédékei köröskörül az iroda odujának tetőzete alatt. Most tudtam, hogy az arachnodrom pókhálói a konzervált történetek archivuma voltak, amelyeket az irodában tartottak számon.

Mikor később elhagytam a Dzsebelt, nem voltam ugyanaz, mint aki oda belépett. Ami történt, nem nevezhetem annyira erkölcsi átváltozásnak, mint egész életérzésem átalakulásának. Még most is tart, mikor ezt az oldalt egy korai és meglehetősen kezdetleges világban befejezem.

TIZENHATODIK FEJEZET

melyben a mentális kor egy dzsungeljének szélén állok és tanuja leszek a házimacskák kivonulásának, valamint az első vérontásnak.

Tompa sejtelmem, amely a Dzsebel lamaszériáin át vezető utamig nem hagyott el, alaposnak bizonyult. Valami csúnya dolog készült. Aggodalmamat először a házra és baráti körömről rögzítettem. Szerencsére ez tévedés volt. Ami titokban készült, nem egy bizonyos családot érintett, hanem az egész világ-lakóközösséget, az egész Panopolist, melynek belső határai, mint már elárulták nekünk, csak szellemiek voltak, tehát nem voltak megvonva. Az emberiség egységülésének is megvoltak a maga szörnyű hátrányai, mert velejárt az a gyanu: ha egy ponton baj volt, a baj magával rántott minden más helyet is az egyik pólustól a másikig. Jócskán elcsodálkoztam önmagamon, miért érzek megkönnyebbülést, hogy „otthon” nem történt semmi. Bárki joggal ámulhat jellemem, sőt általánosságban az emberi jellem e megvásárolhatóságán, de bizonyos, hogy már otthon éreztem magam, százezer évnyi távolságban önmagamtól. Már kötöttséget éreztem bizonyos vadidegen, megfoghatatlan teremtmények iránt, akik részint elmosódott meztelenségbe, részint színjátszó fátyolköntösökbe burkolóztak, színes nedüket és leveket szűröcsöltek, amilyeneket a Munkás a Források és Erők Völgyében csillaghatás alapján kotyvasztott az egész világnak. Mindehhez már egészen hozzászoktam és magától értetődött számomra, akárcsak előző életemben a megváltozott táplálkozás utazás közben. Ez a hasonulás ijesztően gyorsan következett be, még benyomások iránt különösen fogékony egyéniségem alapulvételével is, hiszen ha meggondoljuk, még tegnap, pontosan ebben az időben elő-

ször állottam a mentális kultúra rövid, acélszürke pázsitján és közben a Merkur rugalmas Mare Plombinumján is voltam és a Péter Apostol vörösen hullámzó mocsarán valóságos hajótörést szenvedtem. Az alsó intermundiumban tett látogatásom egyébként a régi földet, helyesebben az új, mentális földet csak meghittebbé és otthonosabbá tette számomra. Valóban örültem hazatérésemnek a lakodalmas házba. A holnapra és jövőre nem gondoltam. Soha ilyen gondtalan nem voltam. Időérzésem a tökéletes érzéstelenítés állapotában leledzett, ami nem csoda. Az egyetlen dolog, ami bizonyos aggodalommal töltött el, éppen ez a meglepő kötöttség volt itteni barátaimhoz. Éreztem, hogy ez a kötöttség egyre erősödik. Előző életem utolsó éveiben a védelmet kereső önzés egy csunya fajtájával tiltakoztam az ellen, hogy új embereket megismerjek és új kapcsolatokat kezdjek. Ez a tiltakozás még az állatokra is kiterjedt. Egy remek kutyámat elajándékoztam, mielőtt még hozzászoktam volna. Ha az ember elmúlt ötven éves, semmire sem vágyik már és semmitől sem fél úgy, mint az új vonzalomtól.

Az iroda kapuja előtt B. H. várt idegesen. A kor idegenvezetőjét hirtelen szolgálati úton elhívták. Vezető nélkül bolyongtunk a Dzsebel útvesztőiben, ferde sikokon, aknákon, folyosókon át, a szabályozott gravitáció szárnyán. Ha Io-Fagor nem lokalizált volna bennünket személyesen, Isten tudja, mikor találtuk volna meg a kijáratot.

Házigazdánk elbűvölő mosolyt vont arcának töprengően komoly alapja elé. Finom emberek a legtávolabbi jövőben éppúgy nem szeretik gondjaikat kimutatni, mint a legtávolabbi múltban.

„Remélem, seigneur — mondta Io-Fagor —, három találó választ hoz a Dzsebelből...”

De mielőtt válaszolhattam volna valamit, B. H. kissé meghökkent tekintetet vetett a menyasszony atyjára és ezt kérdezte:

„Valami baj történt?”

„Inkább azt kérdezhetné — felelte Io-Fagor —, hogy fog-e valami baj történni? Éppen mert erről akarnak egyet-mást megtudni, fordultak a hivatottak ahhoz a fórumhoz, amelyet ez a barátunk éppen elhagyott...”

„Az irodában szerzett tapasztalataim alapján — mondtam — feltételezem, hogy a teremtés napjától az ítélet napjáig semmi sincs, amit Öfönagysága meg ne jósolna.”

Io-Fagor némi szigorral utasította el véleményemet.

„A Fennlebegő nem jós, hanem tudós — jelentette ki. — A jövőt illetőleg csak utalásokat adhat, az emberek jövője még előtte is rejtély, mert egy régi mondás szerint minden pillanat sok út csomópontja, amelyek között az ember kénye-kedve szerint választ.”

B. H. még mindig házigazdánkra szögezte szemét:

„Valami mégis történhetett”, mondta.

„És valami nem egészen érdektelen továbbra is történik — mosolygott Io-Fagor. — De ha nem várt túlságosan sokat, seigneur...”

Azzal könnyedén B. H. felé fordította szép aranykoronás fejét:

„Barátja fel van már világosítva?”

„Amenyiben a dzsungelről van szó, — vágtam közbe — kaptam már némi tájékoztatást”. És Minjonmannal és fiával folytatott beszélgetésemre gondoltam.

„Remélem, nem fáradt el nagyon, seigneur”, habozott Io-Fagor.

„Ellenkezőleg — nevettem önkéntelenül. — A kronozófia, amely annyi időt és teret használ el, a legüdítőbb tudományok egyike, amelyeket ismerek.”

„Eleinte mindig így van — bölintott a jóbarát. — A negyedik-ötödik tanóra után másképp beszélne... De most, ha kedvére van, seigneur, elmegyünk oda, ahol történik valami.”

A máskor oly egyenletesen sűrű acélszürke pázsit egyre szegényebb és koszosabb lett. Miközben a normális járást élveztem, keskeny útszakaszon mentünk végig, amelyet magamban „a határozatlanság sétányának” neveztem, mert a talaj itt mintha zavarban lett volna, hogy megtartsa-e mentális alakját vagy boldogan átadja-e magát a visszaesésnek egykori növénytenyészetekbe. A határozatlanság sétánya homokos földből állott, amelyen néhány előttem ismeretlen kórófajta és csenevész kaktuszok burjánzottak. Közben néhány félénk zöld folt is volt igazi fűből vagy dudvából. Aztán mintegy ötven lépésre meglehetősen meredek dombon kaptattunk fel, amely már határozottabban zöld volt. Ennek a lankának a tetején hatalmas kőköckából épült mellvéd zárta el előttünk az utat és a világot, mert, mint a kínai fal, végnélkül húzódott mindkét irányban. Ehhez a mellvédhez illetéktelenek nem közeledhettek minden további nélkül. Eléggé távoli közökben ugyanis örök állottak ott, akiknek nyilván az volt a feladatuk, hogy megakadályozzák a mellvédhez való odajutást. Ezek az örök nem voltak tulajdonképpen fegyveresek, hiszen a Munkás fegyvert nem állított elő és ha ilyenek itt-ott voltak még nagyobb számban, ezek, mint Io-Do érdekes gyűjteménye, az ásatásokból származtak, amelyeket az új házak építése tett szükségessé. A szétterpesztett lábakkal ott álló és fontoskodó külsejű örök tehát a középkori Landsknechtek módján, vagy mint a Vati-

kán svájci gárdistái, lándzsákat tartottak kezükben, ezekről azonban már levették a vashegyet, úgy, hogy hosszú hegymászó botokhoz hasonlítottak, amilyeneket ifjúkorom turistái használtak. Bizonyos, egymástól messze eső helyeken széles négyszögletes kiugró erkélyek voltak a falba építve. Pár lépésnyire előttem az egyik ilyen erkélyen sűrű embercsoport tolongott. Megismertem Io-Dot és a kedves Io-Szolip urat, atyját. A szóvivő, a házibölc és az állandó vendég is közöttük voltak. A három legutóbb említett agglegény és hagyományos racionalista okoskodásuk iránti tiszteletem a Dzsebelben gyűjtött nagy tapasztalatom után kissé csökkent. A hölgyek közül csak fiatalos szépségű ösanyánkat láttam. Bevallom, csalódást éreztem, hogy Lala, a menyasszony nem volt ott. De mint hallottam, a szokás még csak a mai estét jelölte ki olyannak, amelyen a menyasszony és vőlegény együtt mutatkoznak a nyilvánosság előtt. A többieket, akik itt összegyűltek és izgatottan néztek le az erkélyről, nem ismertem. Mint mindig, udvarias félelemmel nyitottak előttem utat. Ugy látszott, mindenki tud eredetemről és mibenlétemről. De mikor elértem a mellvédhez, lábam gyökeret vert. Ami a dzsungelből elsőnek megindított, sőt megrázott, a kilátás volt, minden koroknak ez a kék messzesége, az én koromé is.

Noha huszonnégy óránál nem töltöttem még többet ebben a világban, ki sem mondhatom, mennyire nyomasztóan hatott rám kiegyenlítettsége, ellentét nélküli lakossága, beláthatatlan aránya. B. H. előtt olykor utaltam is erre, de ő mindig azzal a nagyon érthető magyarázattal nyugtatott meg, hogy az ember mentális bensőségesülése és felgazdagodása elválaszthatatlanul összefügg a földnek ezzel a külső unalmasabbá-válásával. Vajjon, kérdezte, a huszadik század idegenforgalmi célokból kicirkalmazott tájai nem legalább ugyanilyen unalmasak voltak az antediluvium vándor-

hegyeivel és ordító tűzhányó csoportjaival összehasonlítva? A kultúra mindenképen a rikító látványosságtól a finom lelki differenciáltság felé való haladás. Az egyik feltételezi a másikat. Nem fér hozzá kétség, hogy igaza volt. De ez semmit sem változtat amiatti kényelmetlen érzésem, hogy a természet nem volt már igazi természet még a Munkás Parkjában sem. Most azonban újra hegyeket láttam, hegyeket...

„Ugyan csukd be már a szád“, figyelmeztetett B. H. mosolyogva. Alighanem újra oka volt miattam a szégyenkezésre. Mondhatja akárki, hogy valóban semmi okom sem volt a túlságos elálmélkodásra a hegyek láttán, hiszen még csak néhány perccel azelőtt fordultam vissza utoljára, hogy a szívárványos fénytörésekben pompázó Dzsebel gyönyörű képétől elbűcsúzzam és harmadfél órával azelőtt még saját szememmel láthattam a János evangalista antracitfeketé és vérvörös parti hegyeit. Ez az ellenvetés azonban hamis. A Dzsebel emberi mű volt, az eljövendő történelem legsodálatosabb műve, de mégis csak emberi kéz alkotása, jelentősebb és nagyobb, de nem lényegében különböző a karnaki templomtól vagy az Eiffel toronytól. A Merkur fekete-vörös parti hegyei viszont nem az enyémekek voltak. Csak nehezen tudtam őket újra lelki szemem elé idézni. Ezek a hegyek ellenben az enyémekek voltak, az én földem hegyei, és a könnyű, hűvös erdők szagától terhes szél, amelyet magukból árasztottak, szinte könnyet csalt szemembe.

A hegyek nyugat felé emelkedtek. A nap (nem aranygyapjú és nem kerékpárlámpa, hanem a jó öreg nap) már meglehetősen alacsonyan állott és a délutáni fény aranyával öntötte el a lelkünket. A hegyek maguk több rétegben, árnyalásban és eltávolodásban emelkedtek egymás mögött. Az utolsó réteg annak rendje és módja szerint havas volt, noha érzésem szerint a hóhatár az évezredek folyamán lejjebb tolódott.

Ez nyilván a földréteg fokozódó lehűlésének következménye volt, de az is lehet, hogy a nap ama november tizenharmadiki katasztrófa óta mégis érezhetően csökkent melegéből vagy hogy a csökkent vízgőz a tiszta asztromentális légkörben meggátolta a nekiünk megszokott hő jótékony felgyülemelését. Azt hiszem, a nagyobb tisztaság mindig kisebb hővel kapcsolatos. Mind ezeket a jelenségeket már az új világba való első beléptem alkalmával röviden megemlítettem. Csak azért ismétlem meg őket itt, mert kronozófiai tapasztalataim után mindent világosabban, mondhatnám planetárisabban éreztem és fogtam fel.

Amilyen meghittek voltak nekem a hegyek vonalai, ugyanakkor mintha a szürke neutrum egy pontjáról néztem volna őket. Egyébként kevésbé emlékeztettek szűkebb hazám erdős hegységeire, mint az Appeninekre vagy más hegyvonulatokra a Földközi-tenger mellett vagy a Csendes-óceánnál, amelynek itt végre is közvetlen közelében voltunk. Ami legjobban meglepett, azoknak a tenyészszigeteknek hatalmas kiterjedése volt, amelyeket a mentális világpolgárok teljesen indokolatlanul neveztek dzsungelnek. Persze ha száznál több ilyen dzsungelvidék volt az elegyengeteti globuszon, mint nekem megvallották, kétségtelenül fennállott az a veszély, hogy a föld előbb-utóbb elfogja veszíteni acélszürke unalmasságát. Az alacsony mellvéd itt minden bizonnyal nem akadályozhatta meg a növényzetet abban, hogy tovább gyarapodjék és egyre több helyet hódítson magának a Panopolisból. Ha a dzsungel szóval helytelenül is jelölték meg, a jelenség maga minden bizonnyal szorongatóan idegenszerű volt, mentális szemmel nézve. Jobban megértettem lo-Fagor levertségét, mint tegnap. Hirtelen a közeli elődombokon magammal szemben fenyveseket, olajfákat és pálmacsoportokat különböztettem meg, közbül szép fehér kockákkal:

„De hiszen ezek házak, villák”, — szaladt ki a számon.

„Rettenetes — csendült fel egy hang az engem körülvevő csoportból, a szóvivő hangja. — Rettenetes elgondolni, hogy emberek élnek ilyen kockákban és még hozzá a föld színe fölött”.

„Nevezhetjük-e őket embereknek?” — lázongott Io-Do, a vőlegény, aki aranysisakjával és fekete ünnepi ruhájában ma szépnek és komolynak tűnt fel.

„Sajnos — mondta Io-Fagor — emberek. Nyugodtabb volnék, ha nem volnának azok. De csak abban különböznek tőlünk, hogy napbarnítottabbak, barbár ruhákat viselnek és kezükkel dolgoznak. Ez csekély különbség”.

Itt a szépséges ősanya szólt közbe, aki tökéletes keccsel jobbról a házibölcs, balról az állandó vendég karjára támaszkodott. Gyöngéden sok fátyolkendőbe burkolták bele, mert ha a kor nem is ártott szépségének, a lélekző szervek bizonyos érzékenységeiben mutatkozott.

„Emlékszem még az én saját dédnagymamámra — mondta az ősanya. — Korának egyik legszebb aszonya volt. Még mint gyermek, de nem árulom el, hogy melyik században, sokat hallottam tőle az akkori dzsungelről. Persze sokkal kisebb, szerényebb és fejletlenebb volt, mint ma, de nagyon divatba jött. Voltak bizonyos hölgyek, akik megszöktek és eltűntek a dzsungelben. A dzsungelbeli férfiak még sokkal napbarnítottabbak és barbárabban öltözöttek voltak, mint ma...”

„Nagyrabecsült Madame — szakította félbe utóda, Io-Fagor kényszeredetten, de lovagiasan — jobban kímélnie kellene a szabad levegőn bársonyos hangját”.

„Pedig hiába, mégsem emberek — dacoskodott a vőlegény. — Emberek nem laknak fenn a szabadban”.

„Mi fenn laktunk, kedves barátom — jegyeztem meg eléggé csípősen — és pedig ugyanolyan házakban, amilyeneket ott lát...”

Itt B. H. csillapítóan beleavatkozott:

„Nono, kedves F. W., azért ne felejtjük el, hogy a te korod székesegyházai, kastélyai, császári várai, felhőkarcolói, repülőgépgyárai, egyiptomi templomai és amerikai kertvárosai mégis mások voltak, mint azok ott...”

Erre már nem válaszoltam. Valóban úgy éreztem, mintha egy hatalmas erőd sáncának tetején állanék, mert a mellvéd egy mintegy száz méter magasra tehető és nehezen megmászható meredek (valószínűleg mesterséges) sziklafal szélén huzódott végig. Alatta széles zöld várárok volt, illetve csak én nevezem várároknak azt a bemélyedést, amely a dzsungelt elválasztotta a világtól. Benyomásom azonban az volt, hogy ez a külső elválasztóvonal inkább csak jelképes, mint valóságos akadály volt és hogy a két fél, a mentális emberek és a dzsungelbeliek nem éreztek vágyat arra, hogy egymással összeköttetésbe kerüljenek. Ez természetesen nagyon különös volt és az előttem ismert történelem minden példájának ellentmondott. Az itt várároknak nevezett széles zöld szalagon túl a terep lassan, lépcsőzetesen, terraszszerűen emelkedett és odaát a növényzet vagy általánosabban mondva, az élet, minden lépésre sűrűbb lett.

Újra a zavaró asztigmatizmus akadályozta meg pápaszemtelen szememet abban, hogy mindent világosan lásson, ami látnivaló volt. De amit láttam, azt láttam, és tudósításom semmit nem tesz hozzá. A nagyon jogtalanul dzsungelnek káromolt és „állati nyüzsgésnek” szidalmazott hegyvidék szélső, felénk fordult szélén kis, kerítésekkel akkurátosan elválasztott földdarabokat láttam, amilyenek az én koromban a városok peremén voltak láthatók. Családi zöldségeskertek-

nek hívták őket akkoriban és a világháború korában, mikor kevés volt az élelmiszer és virágzott a fekete-piac, az ott főzeléket termesztő kisembereknek lehetővé tette, hogy szert tegyenek valami kis ennivalóra a penészes, száraz kenyér mellé, esetleg kedvező esetben valamelyes baromfira is. A kertek mögött széles övezete huzódott a bozótnak és cserjének, nyilván ugyan-csak elkülönítés céljából. A bozót mögül néhány egyszerű fehér házikó kandikált ki. Kis templomot láttam alacsony toronnyal, tetején kereszttel. Még sok mindent is láttam, de senkitől se vehetem rosszsznéven, ha bizalmatlan rossz szemeimmel szemben. Láttam például néhány földtáblát is, valóságos földtáblát, amelyen a vetés még zöld volt. Valamivel feljebb vásárteret is láttam, nagyon kezdetlegest, szaladó körhintával, néhány hintával és mászóruddal, amely körül sikongó gyermekcsapat hancurozott. A tiszta levegőben még a szegényes parasztgunyákba öltözött gyermekek barna verébtagjait is láttam és fejükön a sűrű bozontot, nemcsak szurokfeketét, hanem szőkét is. Ezek a tények. Védelmükre és megértésükre emlékeztetnem kell arra, amit az újjászületett mondott nekem tegnap a kishalónban, ahol úgy ültünk, mint őslények a borostyánkőben. „Visszaesés”: ez volt a szó. Az előttem elterjedő oázis növényzetével és emberi lakóival együtt kétségtelenül visszaesés volt, a természet visszaesése a föld történelmének egy elmúlt állapotába. Elképzelhető, milyen különösen érintett, hogy földünk, amely éppen a Szűz tizenegyedik nagy világévében volt, ezen a helyen láthatóan visszasüllyedt egy olyan életformába, amely többé-kevésbé az én előző életem életformájának felelt meg. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy a dzsungel előttem pontosan a huszadik századbeli falucska képét mutatta. Lehetett a tizenhetedik vagy akár a tizenötödik századból is, ha ugyan

már a tizenötödik században is voltak ilyen egyszerű körhinták, ami ugyan feltételezhető.

Az emberiség visszaesésére elég példa van. Emlékeztetek arra a „sötét korra“, amely az antik ókor és a keresztény civilizáció között telt el. De ezen túlmenően, minden új tűzhányó kitörése, minden sziget elsüllyedése, de minden nagy földrengés is a föld visszaesése kamaszkorába. A föld visszaesése a takaros, jól elrendezett dzsungel szelíd növényzeti viszonyaiba nyilván megfelelt annak a százezer esztendőnek, amellyel időközben öregebb lett. Hogy a civilizáció különböző fokai egymás mellett fennállhatnak, nemcsak a történelemből tudtam, hanem saját tapasztalatból is, mert a magam korában jó darab földet láttam. De hogy egy régen egyengetett és egyenlősült világban elkülönülhetett egy kezdetleges társadalom, ez olyan jelenség volt, amelyhez foghatót régebből nem ismertem. A magasabb civilizáció törvényszerű mágnesessége, amely az alacsonyabbakat magához vonzza és hasonítja, itt láthatólag nem érvényesülhetett, mert a kettő túlságosan távol volt egymástól. Hogy ezeket a különös, a mentális pázsit hirtelen feltört mocsaraiból kinőtt enklávékat kellően értékelni tudjuk, képzeljük el, hogy London, Párizs és New York környékén egyszerre csak nagy őserdők keletkeznének félénk törpefajokkal, amelyek ott rejtőznének a sziklák mögött és a szakadékokban. Igaz, hogy mi, már tudniillik egykori kortársaim, amilyen serények és kemények voltunk (illetve vagyunk), a London, Párizs és New York melletti őserdőkkel, valamint a bennük lappangó törpefajokkal nem sokat teketőriáztunk volna. Az ilyen barbár „likvidációnak“ azonban útjában állott a szelíd erkölcs, amely időtlen idők óta az emberölést, de különösen a tömeggyilkosságot nemcsak hogy utálta, hanem egyszerűen képtelenségnek tartotta. Így hát az emberek kénytelenek voltak

beletörödni ebbe a súlyos anomáliába és csak egy ponton voltak könyörtelenek, a teljes és hiánytalan elkülönülésben. A zöldelő vetések és zöldségeskertek bizonyították, hogy a dzsungelbeliek őskori földművelőkként éltek és táplálékukat nem a Munkástól és a Források és Erők Völgyéből kapták. A gyerekek durva ruházata mutatta, hogy a dzsungelbe nem szállítottak fátolanyagokat, sem a sziderális ipar más köt-szövött áruit. A dzsungelbeliek tehát nemcsak szántottak, vetettek és arattak, hanem szőttek és fontak is. Szóval kénytelenek voltak dolgozni. Visszaemlékeztem Io-Joel különös véleményére, hogy a megújódás a dzsungelre fog támaszkodni. Micsoda sivár sznobizmus! De a főpüspök is közelállott ehhez a nézethez az idők folyamán szükségszerűen nagyobbodó Istentől való eltávolodás elméletével.

Míg a meghitt hegyek, kertek, mezők, kunyhók láttán ilyen gondolatok hullámoztak bennem, hirtelen az utálkozó hangja lepett meg, amelyet a házambeliek és az itt egybegyűltek kórusban hallattak. Mikor megfordultam, az undor eltorzulását láttam valamennyi szép és ifjú arcon. Mintegy harminc kinyújtott kar mutatott a várárok egy pontjára, mintha ott valami elképzelhetetlenül iszonyatos történnék. „Néz-zétek“, kiáltotta sok elfojtott hang.

Nem értettem meg rögtön, hogy a konyhakertek léckerítéseiből kibujó baromfi idézte elő a mentálisok lelkében ezt a szorongató undort. Jómagam első pillantásra csak több kakast, csirkét és tyúkot láttam. Ez az egész? — gondoltam magamban. Második pillantásomra ugyan már azt is láttam, hogy a baromfiak világa az én és az ő távolléte alatt — mert csak a dzsungel hozta ismét létre — fölöttébb imponáló módon megváltozott. A változás nem volt olyan óriási, mint fordított értelemben a kecskéké és birkáké kaprikornettekké és ovettekké, de különösen a kakasok jelen-

tékenyen egykori nagyságuk fölé nőttek. Nem mondom, hogy struccmagasságra, de a legjobb úton voltak ebben az irányban. Szóval túlzás nélkül, jó egyharmaddal nagyobbak és mindenekelőtt sokkal kövérebbek voltak, mint a mieink az emberiség őskorában. Az állat mindig a testetöltött egyoldalúság, kivévn talán a kutyát, ezt a sokoldalú másolót. Az az egyoldalúság, amely a kakasokban öltött testet, sohasem volt rokonszenves. Valamikor az én időmben délcegen feszítő hidalgókhoz hasonlítottak. Sarkantyús lovagok voltak. Itt, a dzsungel és a világ közötti várárookban a kakasok nem voltak már fényes tollpáncélban büszkélkedő gavallérok, hanem petyhüdt bohémek. Puhán és kövéren állott a taraj buta fejükön és csőrük alatt szemtelenül zacskószerű parázsvörös Lavalliere- vagy művésznykkendő fityegett. Nem őrizték már olyan szigorúan ketyegő-petyegő tyúknépüket, mint valaha. Geniális szórakozottságot tettek. Olyikuk egyszer elkukorékolta magát, de ez sem volt tenorhangú kukuriku már, hanem hangjavesztett mély krákogás. Mások közülük szórakozottan ráugráltak a tyúkokra, de kellős-közepén abbahagyták a munkát, mintha valami nagyszerű ötlet elterelte volna a figyelmüket. Ha tehát Chanteleire, a gall hierozoon, de a görög Aesculapus áldozati állata is, mindenképen hátrányára változott is meg, mégis az az utálkozó „uh” és „huh”, amelyet a mentálisok láttukra borzongva hallattak, nem volt megokolt. Mit szóltak volna ezek a finom emberek a csuhás- és dögkeselyühöz meg az urubuhhoz, mikor lassú keringéssel leszálltak, hogy egy elhullt ló tetején lakmározzanak? Közben a baromfi a vásárokbán feltűnően gyarapodott. Egyre hangosabb lett a kövér tyúkok kotkodácsolása és a rekedthangú tenoristák krákogása, akiknek torkából már nem jött kukuriku. Az ég már színesedett és nem volt messze az óra, amelyről azt mondják, hogy a tyúkokkal megy aludni

az ember. A szárnyasok betörése a várárokba rám egyre inkább szándékos mutatvány benyomását tette. Úgy van, valamilyen szatirikus szándéknak kellett közbejátszania, hogy a derék tojókka! szemben ki-hívja a nagyképű emberiség ideges iszonyát. Hogy mennyire igazam volt ezzel a gyanummal, már a kö-vetkező percben kiderült. Először csak sziporkázó sze-mek és arcok bukkantak fel odaát a sűrű zöld bozót mögött. Aztán szétváltak a cserjék és emberek jelentek meg, akik egyenként és csoportokban a konyhakertek kerítéséig hatoltak és orozva nem egy pillantást küld-tek felénk át és felfelé. A dzsungelbeliek egyáltalában nem voltak törpefajúak. Ellenkezőleg, izmos alakjaik jóval felülmúlták az asztromentális kortársak terme-tét. Ha olvasóim közül a szkeptikusabbak joggal vagy anélkül asztigmatizmusomat teszik is felelőssé ezért a hasonlatért, én e primitívekben valami közbeeső lényt láttam a Victor Hugónál és más romantikusoknál le-írt színpompás cigányok és az egykori montenegróiak vagy albán skipetárok között, akiket saját szememmel láttam. A férfiak jobbra és balra farkocsa! fonva vi-selték vállukon fényes fekete hajukat. Többen közülük piros csúcsos sapkát gyűrtek a fejükre. Tarka kabát-jukon ezüstgömbök csörömpöltek, érmek és zsinórok. Arcuk, nyakuk, kezeik és alsókarjaik úgy hatottak, mintha a déli magyalf! vagy olajfa ráncos gyökeréből faragták volna. Meg tudtam különböztetni a fekete, szürke és fehér lelógó bajuszukat és két-három fogat-lau szipirtyó megviselt ábrázatát. Fiatal nőket nem láttam. De a gyermekek a vásártérről odaszaladtak és a nagyok közt ténferegtek. Minden további nélkül el-hittem volna, hogy egy albán hegycsúcsról nézek le valamelyik Skutari közelében levő (meglepően tiszta) falura. A csodálatos az volt, hogy a dzsungelbeliek, noha a mentálisok olyan sértően viselkedtek a barom-fiakkal szemben, semmi gyűlölködést nem mutattak,

inkább gúnyt. Annál kevésbbé értettem meg az erkélyen álló asztromentális barátaim magatartását. Zavart, gyűlölettől eltorzult arccal nézték a természetnek ezeket a gyermekeit, sőt mondhatnám, titkos félelemmel. Még B. H. vonásain is észrevettem az igazi undort.

Ezeknek a kecses, kopasz, örökké fiatal és örökké szép fényisteneknek a cigányos ősemberek látása, akik életüket valamilyen obszkurus kereszteződésnek köszönhették, olyan illetlen és felháborító volt, amilyen nekem, az ugyancsak ősembernek, nem lehetett.

„Miért tűrik ezt?“ hallottam aztán Io-Do völegény úr kérdését. Hangjában az a megátalkodott gyűlölet volt, amellyel már annakelőtte is többször csodálkozásba ejtett, aztán bekövetkezett az „érdekes esemény“, illetve többórás szünet után továbbfolytatódott.

A nap most pontosan a havasok fölött állott. Az ég most zöldre és lilára színeződött, amilyennek tegnap láttuk a geodrom fölött. A mellvéd rácsaival és fejünkkel megnyúlt árnyékot vetett. Ekkor láttam, hogy egyre több dzsungelbeli szalad elő a konyhakertekből és kíváncsi kezekkel és hadarva — minden biztonnyal monolingua volt, csak éppen annak egy hegyi tájnyelve — egy meghatározott irányba kezdtek mutatni.

„Már megint ott van a jelenség...“ mondta Io-Fagor nagyon komolyan. Szorosan mögöttem állott.

„Miután ma reggel mindjárt napfelelte után félbeszakadt — jegyezte meg a házibölcs és amilyen pontos volt, mindjárt hozzáfűzte: — így jelentik a kusztoszok...“

„De hisz ezt mind tudjuk már, minek ez a folytonos ismétlés“, mondta a szóvivő unottan.

Kimerezsett szemmel néztem abba az irányba, amely felé minden szem fordult, hogy a lehető legjobban emlékezetembe véssem a „jelenséget“, amely

ekkora nyugtalanságot idézett elő az asztromentális polgárok soraiban. A jelenség egyelőre nem állott egyébből, mint egy macskából, egy egészen közönséges szürke- és feketepettyes házimacskából, amely mintegy húsz lépésnyire tőlünk vonakodva és szimatolva, magasra emelt farokkal a mellvéden lapult. A macska közép nagyságú volt, nem nagyobb és nem kisebb, nem csúnyább és nem szebb a korombeli közönséges házimacskáknál; mint a velencei Canale San Polo egyik félreeső zugának többéves lakója, értek egy keveset a közönséges macskákhoz.

Nem értettem, miért jelenség ez a triviális állat, amely elismerésreméltó jellemszilárdsággal annyi évezred folyamán nem változtatta meg alakját és miért tanúsított az erkélyen álló csoport feszült és komor, a dzsungelbeliek csapatja pedig lenn az árokban kíváncsi és kedélyesen izgult magatartást. A macska maga, idegesen az egyik oromzathoz símulva, habozni, töprengeni látszott. Ekkor hirtelen ármányosan nagy púpot csinált hátából, villanyos szőrzete felborzolódott, leugrott a mellvédről a csupasz sziklára, a kőzet egy természetes csatornája mentén lesurrant az árokba és elnyúlt testtel eltűnt egy konyhakerti kerítésen át valahol a dzsungelben. Lentről és még fentről is heves kiáltások kísérték ezt a látszólag egészen jelentéktelen eseményt. Már-már azon voltam, hogy bosszúsan Io-Fagorhoz vagy B. H.-hoz fordulok és megmagyarázatom magamnak, miért „jelenség” ez, mikor ők ketten türelmetlen szemmel újra ugyanabba az irányba intettek.

Most már négy macska, négy egészen közönséges vöröscsíkos bőré házimacska tétovázott felborzolt szőrzettel és felemelt farokkal a mellvéden, mielőtt rászánta magát az ugrásra és az első után lesurrant a sziklán. Úgy éreztem, ráismerek a merev, jegesfényű macskatekintetre, mikor az egyik állat felém fordí-

totta a fejét. A legközelebbi macskák már nem haboztak. Először még mindig egyes csoportok voltak, mindjárt utána azonban, akármilyen hihetetlenül hangzik is, egész tömött sorokban menetelő macskahadsereg ugrott egymásután a mellvéden át a hegyről le. szökött át az árkon és tűnt el a dzsungel birodalmában.

Be kell vallanom, Io-Fagornak igaza volt. Jelenség volt. És ha nem lett volna annyi józan fő körülöttem ennek a jelenségnek tanuja, lázálomnak tartottam volna vagy előkelőbben kifejezve, látomásnak. A macskák nagyon individualista állatok. Egyenként szoktak sütkérezni a kapuk előtt. A macska dorombol, ha jól érzi magát, mindig magába huzódik és zárkózik és szemmeláthatóan elutasítja a külvilágot, nem vesz róla tudomást. Javíthatatlanul egocentrikus, ezért nincs is nála magányosabb vadász. Sohasem osztja meg a vadászat örömét valamelyik kollégájával, de a zsákmányolt egeret sem. Önszeretete és önfejlődése odáig megy, hogy az anyamacska eltaszítja magától kölykét, ha egy másik nősténymacska megnyalogatta. Ez hát a macska. És ezekután — ki látott valaha macskafalkát? Egy macskaármádia látásától az embernek eláll a lélekzete. Mi is elképedten álltunk és hallgattunk odafönt. A dzsungel parasztjai is hallgattak lenn. Még a bárgyú óriástyúk is beszüntették a kotkodácsolást.

„Lehetséges, hogy a macska az asztromentális világkorszakban szociális állattá lett?“ kérdeztem inkább magamat, mint bárki más.

„A macska macska — mondta Io-Fagor. — Nem hiszem, hogy valaha más lett volna. Nem tanulékony, nem tanul meg beszélni, nem közlékeny és nem tudja magát beleélni valamibe, mint a kutya, viszont átkozottul sokkal tehetségesebb nála...”

„Mégis, amit ott látok — ámuldoztam — a macskák egy közös vállalkozása. Soha az ilyesmit nem tartottam volna lehetségesnek. Az ösztön ilyen kollektív

vállalkozásának bizonyosan célja van. Ismerik ezt a célt?”

„A cél nagyon egyszerű — válaszolta Io-Fagor. — A macskák elhagynak bennünket.”

Kénytelen voltam fejemet rázni: „Akkora kedvelői lettek a mostani emberek a macskáknak — tudakozódtam —, noha azok semmiben nem lettek nemesebbek? Ellenkezőleg, nálunk sokkal finomabb fajták voltak, angórák, perzsák és sziámiak. Talán hasznosságuk miatt fogják nélkülözni ezeket a közönséges jószágokat, tekintettel arra, hogy a föld felszíne alatt laknak, ahol mindenféle életben maradt, esetleg megnagyobbodott rágcsálók is lehetnek...?”

„Ki gondol erre? — nevetett Io-Fagor kurtán. — A jelenség általános tellurikus előjel, amelyről a legtöbb többi dzsungel vidékéről is érkeznek hírek”.

„Előjel?” vetettem közbe. — „Az én koromban azt mondták, hogy a patkányok elhagyják a süllyedő hájót, de a macskák nem”.

„Ilyen messzire nem akarunk gondolni, seigneur”, mondta Io-Fagor hirtelen büszkén és elutasítóan. Tovább mentem kelleténél.

Nem ok nélkül említette Io-Fagor a tanulékony, beszélni tudó, közlékeny kutyákat. Lassanként ugyanis egész falka Sur jelent meg a mellvéd környékén. Azaz hogy a magunk házához tartozó Sur nem is volt közöttük; az emberbaráti egyesületek szerencsére nem avatták be még a föld kutyáit az utazó türelemjáték használatába. Reám szinte szemérmetlen hatást tett, hogy ezek a kutyák milyen kevésbé különböztek egymástól színben, bőrben, pofában és más testi vonásokban. A kutyafajok egyenlősülése odavezetett, hogy minden egyesnek külön meg kellett jegyezni az ábrázatát, ha meg akarta ismerni az ember. Ebben az egyöntetűségben ugyanaz jelentkezett, ami a monolingua ugató utánzásában. Ismétlem az „emberiesedés” egy-

szer már használt szakkifejezését, mert csak így fejezhetem ki az egyéniségnek ezt a felfuvalkodott és tartalmatlan szimulálását. Feltűnt nekem, hogy a macskákban éppen azért volt több egyéniség, mint a kutyákban, mert nem sajátították el a monolinguat, mert kifejező halk miaujukat tisztán megtartották és mert bőrük és színük most is éppúgy különbözött egymástól, mint valaha. A macska, noha éppúgy háziállat volt, mint a kutya, ellent tudott állani az embernek évezredekén át. Merev, jeges csillogású tekintete elnézett fölötte és nem tartozott neki semmivel. Io-Fagor nyilván lényének erre a töretlenségére gondolt, amikor megengedte, hogy a két állatfaj közül a macskának van több tehetsége.

A kezdődő naplementében egyre számosabban összeseregglő kutyákat dühös izgalom ejtette hatalmába, amely érezhetően írgységből, féltékenységből és valami bekövetkezendőtől való bizonytalan félelemből állott össze. Körülugrándozták az erkélyen levő embereket, eszeveszetten rohángásztak ide-oda a fal lapján, csaholó gyűléseket tartottak, amelyek rövid, uszító vakantásokkal támadtak a macskákra, de azért nem merészkedtek hozzájuk közelebb. Hogy az egyik kutya beszédét vagy többnek a locsogását megértsem, mindíg várnom kellett egy darabig, míg a lapos ugatás és morgás szavakká formálódott fülemben. Így hát nem idézhetem a pontos szöveget, csak a förmedvények általános értelmét, amelyeket az összeröffent kutyanép küldött utána a kívándorló macskanépnek:

„Itt látható megint... Ez az a híres ösztön, az ám... A nagymama rosszat álmodott... Igen, ösztön, de hol marad a hűség és az egyszerűség... Oh, ti elvetemültek, ti átkozottak, milyen jó, hogy mentek... Mentek a dzsungelbe, ha-ha, ahol nincs leveske, sem pisztáciazöld, de még sáfránysárga sem... Hanem

szőrös papuskák és mamuskák, azok vannak... Ez való nektek, nem ami nekünk, a kultúra, kul-tu-ra..."

A kultúra három szótagja, erre kétségtelenül emlékszem, éktelen üvöltésbe ment át. A macskák, akik karcú hullámokban zúdultak le a szikla szakadékába, édes-keveset törődtek vetélytársaikkal. Még csak hátra sem néztek. Egy nyivákolással sem feleltek. Valószínűleg érezték a csufolódás és vád mögött rejtőző csodálatot, a háziassá lett filiszter örökké sajgó csodálatát azok iránt, akik kitörnek a rabságból. Legközelebb még egy Melba nevű nőténykutya merészkedett a kivonuló macskák seregéhez. Isten tudja, miért kapta ezt az én ifjúkoromban nagyon híres nevet. Mint már tudjuk, minden kutya önmagát is néven szólította és harmadik személyben beszélt magáról, mint az gyermekek és kezdetleges emberek között is elterjedt szokás. Nem vitatom annak lehetőségét, hogy rosszul hallottam és az állat neve Malba volt. Melba vagy Malba, akárhogy hívták is, oldalt hajtotta fejet és magasra emelte száját, mint a holdat megugatató kutyák szokták. Csak éppen ebben az esetben a lemenő napot ugatta meg. Két kiáltását tudtam megkülönböztetni, amelyeket folyton ismétel:

„Melba vágyódik... Melba énekelni akar..."

A kutyák természetesen jobban megértették üvöltését nálam. Gonosz, felháborodott morgás torlódott össze vésszen mögötte:

„Te kutya... Te nyomorult szuka... A mocsárba veled..."

Az olvasó szíveskedjék figyelembe venni, hogy a kutyák a kutya és szuka szót goromba szidalomnak használták. Ezt a csodálatos szokást, hogy valaki saját nevét használja csúfnévnek, nem a kutyák találták ki. Minden megvetett, kinevetett és üldözött régóta gyakorolja ezt a szokást. Ha prostituáltak veszekednek, az egyik előbb-utóbb ringyónak nevezi a másikat. És

emlékszem egy furcsa bohócra, aki, mint legtöbb szak-
társa, rosszmájú ember volt és egy másik bohócról
vállvonogatva jelentette ki: „Mit várhat az ember egy
ilyen clowntól!”

Miközben a vörös nap végső fertálya a havasok
fehér ormai fölött állott izzó fényében és kreozot illatú
bíborfény özöne ömlött el a térben, a macskák kivonu-
lása láthatóan elérte tetőpontját. Folyton újabb csapa-
tok tűntek el a dzsungel hegypárkányos vidékén.
A Melba vagy Malba nevű nőténykutya ösztövére tes-
tét odafönt a mellvéden görcsös reszketés járta át.
Láthatatlan pórázt rángatott, amely mintha fojtogatta
volna, mert ló módjára ágaskodott. De aztán egyszerre
csak letépte magát mentális kutyaerkölcsre elképzelt
pórázáról, átugrott a falon, lehengeredett a hegyen és
folytonos üvöltéssel vágatott a loholó macskák után,
mint a juhászkutya a nyáj mellett. Néhány pillanat
mulva eltűnt a konyhakertekben és a cserjésben.
A többi kutya efölötti elképedésében csaknem elfelej-
tette a megtanult beszédet. Hiszterikus vakkantás, szű-
kölés, vinnyogás hallatszott minden hangnemben és
meggyőződése, hogy Io-Fagor vagy valaki más szí-
gorú rendreutasítással elkergette volna az egész kutya-
társaságot, ha ekkor nem áll be egy esemény, amely
ellenállhatatlanul magára vonta mindenki figyelmét.

Már huzamos ideje észrevettem, hogy a hosszan el-
nyúlt testtel rohanó macskák különös menete lassan-
ként elveszti eddigi egyformaságát. A többnyire vilá-
gosbőrű házimacskák mellett és között itt-ott sötétebb,
vaskosabb, idegenszerűbb állattekercs bukkantak fel,
sok kisebb, de sok jóval nagyobb is. Ezekről az álla-
tokról, amelyek csatlakoztak a kivonuláshoz, nem
mondhatok egyebet, mint hogy biztosan négylábúak
és valószínűleg emlősök voltak. Minthogy az asztro-
mentális korszakban sem volt szabály kivétel nélkül,
a végnélküli, acélszürke pázsittal fedett, egységes Pa-

nopolisba tömörült világrészeken belül kétségtelenül számtalan rejtekhely volt, elfelejtett pusztaság, eldugott szakadék, ahol különféle fajtájú vadak találtak tanyát és táplálékot. Ezeknek az itt tanyázó vadaknak egyrésze most láthatóan örömmel használta fel az alkalmat, hogy a hűtlen macskák társaságában a dzsungelbe meneküljön. A magasabb állatfajtákban bizonyos mértékben megvan az értelmes cselekvésre való készség. Ez a készség esetleg az idők folyamán még jobban kifejlődött. Ha a macskák, amelyekről mindenki tudja, hogy a házhoz ragaszkodnak, nem az emberhez, elhagyják ezeket a házakat, miért ne szimatolnák meg a veszélyt az élesebb ösztönel bíró, soha meg nem szelídített állatok? A majd itt, majd ott a macskák közé keveredő vadakat nem ismertem, feltételezhetően a különféle múltbeli keresztezésekéből és kombinációkból származtak. Egyiküket sem tudtam volna helyesen megnevezni. Voltak közöttük rókafélek, nyestszerű, hangyászó-medve fajtájú állatok, leggyakrabban azonban magának a macskának változatai. Nem lehetett volna például az a karcsú, homokszínűbőrű állat a lelapított gömbölyű fejével vadmacska, hiúz vagy akár kis hegyi oroszlán, amilyen életemben még olykor felbukkant a kaliforniai városokban? Most a dzsungelen kívül itt már nem voltak hegyek, ezt tudtam. És mégis, az elegáns és veszedelmes állat fölöttébb hasonlított a hegyi oroszlánhoz. Mikor tőlem telhetőleg erősen szemügyre vettem, az egyik sziklahasadékban csúszott le a völgybe. De míg a házimacskák a várárkon átrohantukban semmit sem törődtek környezetükkel, a szép, oroszlánszerű idegen egy kis kitérőt csinált, nekirontott a vastag óriástyúkoknak és néhány pillanat leforgása alatt szörnyű vérontást végzett közöttük. Zsákmányát azonban nem sikerült elvinnie, mert a dzsungelbeliek bunkókkal jöttek jószáguk megmentésére. Rikító, harcias kiáltásokat hallattak. Ka-

bátjukon a gombok ragyogtak a nap utolsó bíborában. A rabló zsákmány nélkül menekült. Síránkozó kotkodács kotyogott utána. A berekedt kakasok közül egyik tehetetlen krákogással követte. Azután már csak négyöt nagy tyúk halk csipegetése volt hallható, akik vérukben gubbasztottak, de még éltek. Rövid szünet állott be, mielőtt hirtelen, minden átmenet nélkül a kakasok serege vérszomjasan, ugrándozva, nagy szárnycsapdosással rávetette magát a megsebzett tyúkokra, széttépte és megette. Az egész egy percig sem tartott, nem maradt meg más, mint néhány csomó véres toll, csont és bevérzett fű. A dzsungelbeliek erre szitkozódva hazahajtották a szárnyasokat, miközben most már egyáltalában nem vettek tudomást a mentális nézőkről. Ezek sápadtan és némán meredtek a gyilkolás véres nyomaira. Feltételezem, hogy egyikük sem látott még soha természetellenesen kiontott vért, ahogyan valamikor, az én időmben sem lehetett jelen valamelyik átlag állampolgár boncolásnál. A mentálisok elborzadása nekem nevetségesnek és túlzottnak tűnt fel.

„Tyúkvér — mondtam —, vajjon ez is valamilyen tünetet jelent?”

Senki sem felelt, Io-Do sem, aki mellettem állott. Eszembe jutott tegnapi kérdése a háborúról: „Milyen az, ha a vér magasra szökik?”

„Egyszer egy öregasszonynál láttam egy kis kötetet, pontosan emlékszem rá, Egyiptomi Álmoskönyv volt a címe. Ott utána lehetett nézni, hogy mi a jelentősége a halvérnek vagy a tyúkvérnek, de még többet is meg lehetett találni a könyvben. Pontos értelmezését az ilyen jelenetnek, amilyent az imént láttunk odalenn. Mert hogy a baromfi ráveti magát vérző baromfitársára és szétmarcangolja, régi és jelentőségteljes ténye a természetrajznak. Magyarázata benne van az említett Egyiptomi Álmoskönyvben. Biztosan emlék-

szel rá, B. H., hiszen te a múlt és jövő minden könyvét ismered. Ez az, amit úgy csodálok benned...”

„Álmoskönyvecske az, nem álmoskönyv, F. W. — igazított helyre B. H. halkan. — De jobb, ha nem beszélsz róla, mert hülyeség volt és még a szerelmes szakácsnék sem hittek benne...”

„Ki tudja megítélni, hogy hülyeség volt-e? — dáltam tovább. — Hiszen még Ursler is azt mondja tizenhetedik paradoxonában, hogy az idő és tér a fény alkotása és nem megfordítva. Eszerint tehát minden vér is az idő és tér alfaja és ehhez képest elsötétült fény. Tartsd a kezed a nap elé, meglátod, hogy átlátszó és vörös lesz...”

„A nap már régen lement”, mondta valaki morgván.

A nap lement. Gyors szürkület terült a hegyvidék fölé, melynek dzsungel volt a neve. De az ég úgy átítatódott fénnel, hogy csak lassanként tűnt fel az első három halvány csillag. A legfényesebb közülük, az esthajnali csillag, kétségtelenül Mária Magdolna volt. A második, közvetlenül a hegylánc vonala fölött, a leáldozott nap közelében, nem lehetett más, mint János evangalista, a szeretett tanítvány. Végül pedig a harmadik kéken és nyugodtan fénylett és nem szikrázott, tehát az is bolygó volt. Miért ne lett volna Péter Apostol? Oh, ha azok közül, akik lélekben elkísérnek utamon, egyik-másik velem érezhetné azt a szent borzadályt, amely az ég e távoleső csillagainak láttán átfutott rajtam, hiszen néhány órával azelőtt még éber tudattal időztem két ilyenén. Ez a borzadás olyan erős volt, hogy le kellett hajtanom fejemet, nehogy a téboly határáig a föld bolygóján kívül érezzem magam. Egy gyors tekintet meggyőzőtt arról, hogy közben már a házimacskák kivonulása is véget ért, legalább egyelőre. Csak néhány hátulmaradt árnya szökött még át a mellvéden és surrant végig a konyhakertek között.

Megfordultam, vissza a kultúrvilág felé. És ugyan-
ezt tették valamennyien. Ekkor a mély derengésben
valami halvány fényt láttunk közeledni lentről és
mászni fel a lejtőn, amely a mellvédhez vezetett, ahol
az örök állottak szétterpesztett lábakkal, feketén, hegy-
mászó bottal a kezükben. Ember volt. Csuhas ember
volt. Aztán láttuk, hogy Io-Fra, a mutariánus. Nem
csodálkoztam rajta, hogy finom kis alakja kissé fény-
lett, mint bizonyos foszforeszkáló fák a sötétben. Mi-
ért ne ragyogna egy mutariánus, aki letette a vakság
és süketség fogadalmát s ezért a belső látás és hallás
képességével rendelkezett? Io-Fra azért jött, hogy ha-
zatérésre szólítsa fel a vőlegényt, akinek szolgált. Az
első éjszakai virrasztás ugyanis már elkezdődött. És
most illőképen fel kellett készülni a második, ünne-
pélyesen zajló éjszakai virrasztásra, amelynek során
az eljegyzettek nyilvánosan mutatkoztak a sympaianon.
Mindenki elindult, hogy mielőbb eljusson az acélszürke
pázsit szélére, mert az asztromentális utazási mód csak
ott volt alkalmazható, ahol ez a pázsit volt az ember
talpa alatt. Miközben a homokos terepen végigsiettünk,
amely a kultúrától elválasztott bennünket, trópusi
hirtelenséggel beköszöntött az éjszaka. Ez már második
éjszakám volt a Szűz tizenegyedik nagy világévében.
Most már meghittebbnek éreztem a csillagok kísérte-
ties kék fényét, a csillagokét, amelyek sűrűn fedték
az eget, mert a világegyetem emberformájú keble most
éppen a belélekezést végezte, előbbi életemmel ellen-
tétben, mikor kilélekezett. Ámultan csóváltam fejemet
a sok hatalmas leckén, amelyet ilyen kevés idő alatt
kaptam. Senki sem fogja nekem elhinni, gondoltam
magamban, talán még én magam sem.

Ekkor a csoporthoz közel, amellyel haladtam, egy
fiatal embert vettem észre. Magában, minden csopor-
ton kívül, bizonyos megvető nemtörődömséggel balla-
gott és ezzel felkeltette figyelmemet. Ráismertem Io-

Joelre, Minjonman hitehagyott aranyfiacskájára. Kedvem támadt megtudni véleményét a „jelenségről“, amely vendéglátó gazdáimat néma levertséggel töltötte el. Odaszóltam neki. Megállott. Hogy gúnyosan fölényes arckifejezése valódi volt-e, nem tudom. De azt tudom, hogy kellemetlenül érintette a dolog. Zavaromban konvencionális mozdulatot tettem a vőlegény, Io-Do felé:

„Szabad az urakat bemutatnom egymásnak?“

Io-Do görcsös mosollyal villantotta meg fogait. De nem szólhatott egy szót sem, mert Io-Joel megelőzte:

„Szükségtelen, doktus és seigneur, — mondta ügyesen —, az urak ismernek engem, én is ismerem őket...”

TIZENHETEDIK FEJEZET,

amelyben az ünnepi sympaian, a kor nagy xenei és drámai rögtönzése közben megtörténik az a szerencsétlenség, amely következményeiben forduló pontjává lesz az asztromentális történelemnek.

E fejezet kezdetén, amely színházban kezdődik és tragédiával végződik, tartózkodás nélkül bevallom, jobban éreztem magam, mint bármikor. Hogy jól éreztem magam, annak oka az volt, hogy tisztának, sőt mi több, pompásan megmosakodottnak, borotváltottnak és kivasaltnak éreztem magam. Most már mintegy harminc órája voltam ismét a világon, miután odahoztak hosszú távolléteimből, ahol molyvédett állapotban a láthatatlanság ruhatáiraiban voltam, mint a többi hozzám hasonló. Noha ezekben az órákban nem sok alkalmam volt arra, hogy bepiszkoljam magam, még mindig kellemetlenül szorongatott összegyűrt fehéreneműm és ruhám tudata. Ez a tudat odáig ment,

hogy titokban megkérdeztem B. H.-t, nem volna-e lehetséges, hogy az ünnepi rendezvényen ugyanolyan fátyolredőzethben jelenjek meg, mint valamennyi mentális ember. Kizárt dolog, válaszolta B. H. gyorsan és ellentmondást nem tűrően. Frakkom sokkal nagyobb hatást tesz, mint akár én magam. E nélkül a testemen látható „igazi és csodálatos ókor“ nélkül külsőleg minden sem különbözném egy közönséges embertől, aki abban a kínos helyzetben van, hogy meglehetősen szőrös és borbélyra szorul. Egyebekben, folytatta B. H. halkabban, miután körülnézett, az a kellemetlen kozmetikai helyzet, hogy valaki szőrös, sokkal elterjedtebb, mint sejtik; még a legfiatalabb és legszebb menyasszonyok között is vannak olyanok, akik sisakfőköthőjük alatt a legsűrűbb szőke vagy fekete fürtöket rejtgetik. B. H. végül rámutatott, hogy ő maga is az én kedvemért szaladgál történelemelőtti katonajelmezben. Ez megdönthetetlen érv volt, amellyel semmit sem szegyezhettem szembe, mégis sóhajtoztam, hogy szokásom, este, színházba vagy ünnepségre menet fehérneműt és ruhát váltani. B. H. vidáman nevetett.

Hát igazán elfelejtettem volna, hogy segítek rajtad, te szegény? Az ember egyszerűen a foszforzuhany alá áll, ez az egész. Ugy is lett. A száraz zuhany nemcsak a legremekebb tisztáramosottság, ledörzsöltség és borotváltság régen nélkülözött érzését adta vissza nekem, hanem ingemet is egy-kettőre kimosta, kivasalta, kikeményítette és fecskefarkamat abba a feddhetetlen állapotba varázsolta vissza, amelyben azt bécsi szabóm újkorában házhoz szállította. Hozzá kell-e még tennem azt is, hogy az említett tisztálkodási mód nemcsak a testet és a ruhát, hanem a lelket és a szellemet is a legjótékonyabban felüdítette és pedig egy szempillantás alatt. Mikor a késő, de a tegnapihoz hasonlóan tartalmas étkezés után elindultunk az ünnepség színhelyére, ezúttal az ifjú párral élünkön, szívem

tele volt zabolátlan kíváncsisággal, mintha ma nem is lettem volna már látogatóban a Munkás parkjában, nem állottam volna ki egy alapos ördögüzést, nem vitatkoztam volna Saul királlyal és fiával, nem bolygótornásztam volna a szürke neutruban, nem ugrándoztam volna gumilabda módjára a Merkurius Mare Plumbinumján, nem nyomaszzkodtam volna a Jupiter vörös mocsarára viziló módjára, nem mászkáltam volna egy monal belső terében, nem kószáltam volna a csillagjárók, csodálkozók és idegenérzők lamaszériáin át, nem kaptam volna felvilágosítást a Fennlebegőtől a világ alakját és életem legfontosabb pillanatát illetőleg, nem néztem volna meg kívülről a dzsungelt, nem lettem volna tanuja a macskák kivonulásának és a baromfimészárlásnak — ami nem egészen közönséges teljesítmény egy nap alatt. Arra gondoltam, mennyire elfárasztottak tegnap új életem első órái, miután előzőleg néhány világkoron át kialhattam magamat, és milyen éber és vállalkozó szellemű vagyok most, a tegnapi álmatlan éjszaka ellenére. Az egykori lump mégsem veszett el bennem.

Hogy nagy színházban találtam magam, igazi és valóságos színházban, épp oly kevésbé ejtett ámulatba, mint ma délben a fiúiskola valóságos tanterme a Dzsebelben. Sok jelenség belső törvénye csak csekély változatát engedi meg külső formájának. A Sympaian-színház, ha nem csalódom nagyon, egyik volt a sok közintézet és állami épület közül, amelyek az óriási központi teret vagy geodromot alkották azáltal, hogy körülvették. Joggal vetheti ellenem valaki, hogy az épület kifejezés pontatlan. A föld felszíne fölött csak egy nagy, üres, magas és bizonyos értelemben el sem készült csarnok — emlékezzenek az árnyékhitektúra szóra — jelezte a helyiséget és célját. Ma már nem mondhatom meg teljes bizonyossággal, volt-e fedele

ennek a különösen üres, tágas bejáratú csarnoknak vagy a sűrű csillagok felülről bekandikáltak. Hogy ez ez operaház, bocsánat a régimódi megjelölésért, nagyon mélyen a föld alatt volt, nem szorul külön kiemelésre. Mint a színház szóval már jeleztem, nézőtérből, zenekari részből és színpadból állott.

A nézőtér amfiteátrálisan emelkedett és a régi cirkusztüleihez hasonlóan páholyszerű beosztást mutatott. Ezeket a tágas páholypályákat alacsony válaszfalak képezték, amelyek jobbra és balra elkülönítették a szomszédos páholypályától. A mi központi szűk, magastámlájú nyugágyak helyettesítették, amelyekben hatan kényelmesen elfértek egymás mellett. Hátrafelé a páholypályák emelkedő erkélyek lettek, úgy, hogy mindenki kitűnően látott, de mint később ki fog tűnni, a jó látás és jó akusztika nem legelső követelménye volt a modern színháznak. Minden páholypályán lépcsőzetesen egymás mögött felállított három nyugágyat foglalt magában, tehát tizenhét személynek volt benne férőhelye. De mivel, mint már tudjuk, a mai előadás a terület száz legelőkelőbb jegyespárjának szólt, a legelőkelőbb páholypályák első sora az amfiteátrumban üres maradt, úgy, hogy mindegyik új pár kényelmesen elhelyezkedhetett a maga nyugágyán, amely a legcsodálatosabb fátárolszövetekkel, halvány vagy színekben játszó divatos párnákkal és takarókkal volt feldisztve, amellet pedig a rozsdavörös cserjézősák egész garmadával beszőrve. A gyönyörű menyasszonyok galambszürke, kékesbe játszó fátárolsokban, amelyeken átsilant meztelenségük elmosódott elefántcsontja, mellettük a testhezálló feketébe öltözött, fényes aranysisakú ifjak, ezek az ünnepélyes világításban hanyagul elterülő alakok, akik egymás kezét fogták, egy hasonlattal élve, ragyogó félgöngyösort alkottak, melynek megszodálása már magában megért egy kis utazást. Mégis nem akarok olyan messze menni az idegenszerű-

ség és jövőbeliség megcsodálásában, hogy ne ismerjem el: a bécsi Hofoperben egy théâtre paré vagy a milánói Scalában Puccini poszthumus Turandotjának bemutatott előadása semmivel sem volt kevésbé fényes, mint ez a sympaian itt és most, néhány világekorszakkal később.

De akárhogy volt is, az asztromentális társadalom színe-java gyűlt össze a Sympaian házában. Jól hallok? Hátam mögött valaki kérdően panaszos hangon azt a szót suttogja, hogy „demokrácia”? Nos hát, itt nincs csűrös-csavarás, már tudniillik ami a száz előkelő menyasszonyt és vőlegényt illeti. De éppígy nem lehet csűrni-csavarni azon a már ismételten megállapított tényen sem, hogy itt nem tökéletes demokráciában, hanem a kommunizmus legideálisabb formájában élünk. Ám éppen azáltal, hogy a demokrácia időtlen évezredek óta magától értetődővé vált, megszűnt létezni. Az életnek azokhoz a viszonylagosságaihoz tartozott, melyek megvalósulásukkal egyúttal meg is szűnnek. Ameddig a minden világpolgár anyagi és potenciális egyenlőségére vonatkozó igazságos követelés nem valósult meg, a politikusok és ujságírók abból élhettek, hogy hangot adtak ennek az igazságos követelésnek. De mikor számtalan harc, győzelem és vereség után végre győzött, előtérbe léptek az életnek az anyagiaknál mélyebb egyenlőtlenségei: a szépség, az erő, az akarat, a jellem, a hülyeség, a cinizmus, a nemtörődömség, a ravaszság, a tehetség, az éleselméjűség egyenlőtlenségei, mindaz, amiért az ember csak Istent és a természetet tehetette felelőssé, de már egy uralkodó pártot vagy osztályt sem. Azért nem akarok beszámolómmal a távoljövőről pánikot előidézni politikusaink között, nehogy az a káros gondolatuk támadjon, hogy szakmájuk egyetlen reménye csupán az anyagi és potenciális egyenlőtlenség titkos kímélése.

Nem igen kételkedhetik tehát senki abban, hogy a színházat betöltő közönség azokból állott, akiket Franciaországban valaha „a kétszáz családnak” neveztek, a hozzájuk tartozó udvarral, tehát a szóvívőkkel, házibölcsekkel és állandó vendégekkel, akikhez itt még hozzá kell tennem az eddig nem említett „testkertészeket” vagy „rekreátorokat”, akik amolyan házi orvosok voltak és az egészen nagy családok kötelékébe tartoztak. (A kor orvosi gyakorlata persze nagyrészt megelőzésből és csak kisebb mértékben gyógyításból állott, mert a betegségek úgyszólván jelképes csökkenésekre zsugorodtak össze.) Az atléta természetű piperkőcöket is újra felismertem, noha nem sugárzó meztelenségben, hanem ünnepi öltözetben jelentek meg.

Ismétlem, a színházban a szép, a nagy világ gyülekezett, amivel azonban semmiképen sem azt akarom mondani, hogy ez a világ jobb volt a történelem folyamán szereplő akármelyik másik „jó társaságnál”. Mint látható, időközben már meg tudtam különböztetni a társadalmi különbségeket, pedig itt sokkal elmosódottabbak és differenciáltabbak voltak, mint saját korom kirívó ellentétei. Közönségem felsorolásából semmiképen sem szabad kihagynom a mutariánusokat, azokat a csodálatosan csodás testvéreket, akik az akarat egy szent aktusa következtében vakok és süketek lettek, hogy annál önzetlenebbül szolgálhassák az embereket életük nagy fordulópontjain. Minden új pár mellett ott volt a hozzátartozó mutariánus, mint a miénk mellett Io-Fra. (Majdnem azt írtam, hogy Fra Angelico.) Ez felejthetetlen, révült mosolyával ott feküdt Io-Do és Io-La lábainál, mindig készen arra, hogy felugorjon, megkeressen valamit, elmenjen oda, ahova küldik, odahívjon valakit vagy csak belső hallásával füleljen kimondatlan kívánságokra. A közönség nagyrésze még állott és nyakát nyújtogatta, hogy a párok koszorúját megcsodálja. A ma esti nászünnepség az évad fény-

pontja volt. Ékszerről, szőrméről és ruhákról ugyan nem sok beszélnivalójuk volt a hölgyeknek, hiszen az öltözködés az árnyalati különbségek ellenére meglehetősen egyforma volt. De kész vagyok arra, hogy ezt az utóbbi megjegyzésemet nyomban visszavonjam, mert meglehet, hogy az asztromentális divatban és annak raffináltságában való járatlanságomon, részben pedig asztriomatizmusomon alapszik. Hozzá tartozott továbbá az estély előírásaihoz, hogy minden vőlegény kedvenc foglalkozása szerszámainak jelvényével jelent meg.

Minthogy az igazi munka a legtávolabbi múlt és a feledés homályába veszett és még az ásatások, a kőműves- és ácsmunka is mentálisan, az emberi kéz hozzájárulása nélkül ment végbe, nagyon is érthető volt, hogy a műkedvelés és minden fajtájú hőbort lépett az egykori véresen komoly vesződés helyébe. A céltalan játék gondolata, mint már tudjuk, uralkodóvá vált ebben a korban. Még az asztromentális szellem legmagasabb kifejeződésétől, a Dzsebelben gyakorolt kronozófiától is idegen volt az eredmények felhasználhatóságának gondolata. Valóban, az emberek az istenekhez hasonlóan jártak el. Mert mi más az istenek életcélja, mint önmaguk tökéletes élvezete? A szerszám-szimbolumok, amelyeket a vőlegények játékosságuk bizonyítékául magukkal hoztak, a legkülönbözőbb fajtájúak voltak. Az egyik nagy gitárt tartott kezében, egyébként húr nélkül. Ezzel azt mutatta be a világnak, hogy meghatározott fajtájú zenével foglalkozik. Igen sok festő is volt a vőlegények között, akik üres palettával festőpálcával és használatlan ecsetkötegekkel jelentek meg. Számuk nagyobb volt, mint a szobrászoké vagy pláne építészeké (mely utóbbiak óriás körzőkkel és háromszögekkel jöttek), hiszen a három képzőművészet közül mégis a festészet volt a legcéltalanabb és legkevésbé hasznos. Nekem az volt a benyomásom, hogy a vőlegények egyharmada valamilyen művészetet válasz-

tott foglalkozása tárgyául. A többiek között bámulatos kedvtelések voltak láthatók. Az egyik öntözőkannával, ásóval és gereblyével jelent meg, ez kivette kertjét a központi művelés alól és maga művelte meg. Egy másik régimódi rokkát fitogtatott. Itt már senki sem tudta, hogy ez az őskori szerszám a nők kezébe való volt. Egy harmadik előtt amolyan csöngettyűs bot állott, amelyen apró pergamenttekercsek függöttek. Ez a filológiai szórakozás jelképe volt. Egy negyediknek a keze billiárdgolyót szorongatott, mintha lándzsa volna. Még mindig nem értem, miért nem tűnt fel nekem különösebben és hogyan nem keltette fel gyanumat az, hogy Io-Do mellett legalább tizenöt, ha nem több fegyvergyűjtő volt a vőlegények között. Vőlegényünk egy szíjjal akasztotta nyakába az órmóltan forgópisztolyt, a tizenkilencedik századnak azt a vadnyugati löfegyverét, amely már tegnap szemet szúrt nekem. Erre a darabra különösen büszke volt, természetesen sokkal büszkébb, mint egyáltalában nem mutató „messzehordó szubstancia- vagy árnyékrombolójára“. A száz lakodalmas pár körét külön meleg fény emelte ki a nézőtér többi részéből, amely kellemes derengésben feküdt. Mindenki állva hódolt az ifjúság legszebb virágjának. Nem győzték nézni őket. A bő, galambszürke fátyolköntösök, amelyek a sugárzó leánytesteket elárulták, az ifjak fekete, ünnepi ruhái, nyugtalanul villogó aranysisakjai, a menyasszonyok keskeny, ébenfekete sisakfőkötői, melyek sugárzó fényt adtak arcuknak, a nyakláncok és fülbevalók, a nagy sápadt kövekből készült kar- és lábperecek, az enyhén modoros taglejtések kecsessége, az ezüstösen csicsérgő hangzavar, mindez úgy záporozott le rám, mint egy boldogító hófúvás, hogy úgy éreztem, mintha én magam is fiatal volnék és idetartoznám ebbe a sorba, nem pedig mérhetetlenül távoli terekből és időkből származnék.

Közvetlenül a mi lakodalmas párunk mögött jelöltek ki nekem tiszteletbeli helyet. B. H. és a menyasszony apja, Io-Fagor között kellett helyet foglalnom, míg a széles fekhely szélső helyeit a menyasszony anyjának, Io-Razának és NM³ ősanyának tartották fenn. Hogy B. H. helyét az enyém mellett jelölték ki, különös figyelmesség volt a vőlegény apja, Io-Szolip részéről, aki lemondott az őt megillető helyről, hogy Vergiliusom mellettem maradhasson. A kedves Szolip úr beérte a mögöttünk levő nyugággyal, amelyet három agglegénnyel osztott meg. Nem szabad elhallgatnom, hogy egy kis surlódás nem kevésbé hozzájárult jóérzésemhez. Az imént, mikor valamennyi lakodalmas pár, tehát a mienk is, egyszerre belépett a páholyokba és ujjongó fogadtatás zaja elült, Lala kereső tekintettel hátrafordult. Tudtam, hogy engem keres. De akkorra már meg is látott és módfelett kedvesen mosolygott, kissé még felém is hunyorgatott, visszaemlékezve ma reggeli táncunkra. Idegeim gyermeteg módon reagáltak, mint azt már el sem vártam volna tőlük, izgal-mamban úgy összerázkódtam, mint egy tízéves, amint hogy asztromentális mértékkel mérve úgyszólván ismét az is lettem. Húszéves fiatalemberhez illően azt is szükségesnek tartottam, hogy boldogságomnak titokban valamelyest kifejezést adjak. Kitaláltam tehát egy verset és B. H. fülébe súgtam:

A már kihűlt szív sokszor egy napig

Új tűzre lobban egy leánymosolytól...

„Ki írta azt a gázelt, aminek ez a két első sora? — kérdeztem képmutatóan. — Melyik perzsa borissza, Hafiz, Firduszi vagy Omar Chajam? Elfelejtettem, de te, barátom, biztosan ráismersz, ahogyan Hadrianus császárra ráismertél“.

„Istenem, F. W. — rázta fejét B. H. — nem tudsz végre megszabadulni ezektől az infantilis dolgoktól, most, amikor életedben először vagy nászelőadáson...“

„Nászlelőadáson, na ja — szedtem össze magam — pedig igazán örülök neki. Melyik darabot fogjuk látni?”

„Talán mindegyikünk valami más darabot fog látni — jegyezte meg B. H. pontatlanul, aztán fejét kissé félrehajtva a mögöttünk álló szóvívőhöz fordult. — De nem akarok elébevágni az ön magyarázatának...”

„A sympaian — kezdte a szép és a bóktól kellemesen megilletődött agg — a sympaian olyan összművészeti alkotás...”

„Összművészet — szakítottam félbe riadtan —, ezt a szót hallottam már valaha. Sőt összművészeti alkotást is hallottam már annakidején, ha jól emlékszem. Az ilyen rendszeren öt óra hosszat tart. A mélyből gőz száll föl és remek muzsika, amelynek nincs eleje és nincs vége és a farkasbőrös szakállas énekes idegesen váltja át hosszú lándzsáját egyik kezéből a másikba...”

B. H. könnyedén ajkára tette mutatójúját. Nevetlenség volt, ha az ember a szóvívőnek mindjárt első mondata közben a szavába vágott. De ez nem zavartatta magát:

„A sympaian olyan összművészeti alkotás — kezdte újból —, amelynek létrehozására egy költő, egy zenész és egy közönség szövetkezik kooperatív alapon...”

Olyan meghökkent arcot vághattam, hogy Io-Fagor segítségre készen mosolygott rám, miközben ezt mondta:

Nem szabad a seigneurit hosszú előadással fárasztanunk a modern sympaianról. Tegye fel csak nyugodtan azokat a kérdéseket, amelyek elsősorban érdeklík. Hiszen a dolog az ő saját szakmájába vág”.

Sajnáltam a szóvívőt, akitől minduntalan megvonták azt a jogát, hogy csevegjen. Mégis gyorsan belementem Io-Fagor ajánlatába és megkérdeztem:

„Nem értem, mennyiben társszerző a közönség az összművészeti alkotásnál? Hát nem régen megírt és komponált darabot adnak elő, amely vagy már sikert aratott vagy, ha újdonság, ma este kell sikert aratnia?”

Valamennyien elnéző mosollyal néztek egymásra.

„De F. W. — szólt az újjászületett szelíden, mintha gyermekhez beszélne —, régen elmúltak már azok az idők, mikor a közönségnek megkövesedett süteményt lehetett felszolgálni”.

Itt NM³ avatkozott a beszélgetésbe szépen csengő, de bizonytalan kontraaltjával: „Még nagyon jól emlékszem azokra a megkövesedett süteményekre.. Jobban ínyemre voltak a mostani sympaianoknak”.

„Nem vagyok barbár, Madame, — mondta Io-Fagor — és tudom, hogy a régebbi kidolgozott módszernek is voltak előnyei. De ne felejtse el, hogy a régi költők útjába gördített nehézségek túlléptek a megengedett mesterkélttség fokán. Minden verssorban huszonegy szótagnak kellett lennie és három rímnek, az elején, a közepén és a végén. Tízévi nehéz munka kellett hozzá, hogy valaki ilyen feltételekkel befejezen egy ilyen darabot...”

A klasszicizáló szóvivőnek itt sikerült ismét érvényesülnie: „Ez a felséges mesterkélttség, tisztelt házigazdám — mondta — végre is csak a szemérmetlen és féktelen azelőtti realizmus következménye volt, amely a lábtörés leírására készülő írótól hatóságilag láttamozott bizonyítványt követelt, hogy valóban eltörte egyik lábát”.

„Igaza van, barátom — bólintott Io-Fagor kegyesen —, de végre is unalmas volt mindig azt látni, hogy a művészetekben A iskola B iskola után következik, B iskola pedig A iskola után”.

„Mit értesz te, drágám, A iskolán és B iskolán”, mosolygott Io-Raza, és úgy látszott, mintha egy kis sikerhez akarná hozzásegíteni férjét. Io-Fagor egy

maximával válaszolt, amelyet észrevehetően ilyen alkalmakra tartogatott. Nem vettem tőle rossznéven, ismerek művészeket és írókat, akik ugyanezt teszik. A maxima ez volt:

„Az A iskola sekélyessége olyan mély, hogy hiába igyekszik magát megértetni, és a B iskola mélysége olyan sekélyes, hogy hiába igyekszik értelmetlenné mutatkozni“.

Brávó, compère — helyesletem udvariasan, noha az ilyen antithetikus szójátékokat nem becsültem valami nagyra. — Már mi barbárok ismertük ezt a két iskolát, amely szabályszerűen leváltotta egymást. Mi az A és B iskola ellentétét a naturalizmus és szimbolizmus ellentétének neveztük. De sokszor az A és B iskola mindkét stílus hibáit egyesítette, ebből jött létre az az állati nyüzsgés, amelyet futurizmusnak, expreszszionizmusnak, szürrealizmusnak és más egyébnek neveztek...“

A társaság értetlenül nézett rám. Mit is kezdhett volna ezekkel a fellengző elnevezésekkel?

„Tisztelt szeretteim — vettem át ismét a szót — ami engem meghökkent, az nem a stíluskérdés, hanem a módszer, a meztelen módszer. Önök szerint tehát a sympaian, amelynek előadása küszöbön áll, ebben a pillanatban még el sem készült. Az embereknek amott a függöny mögött nincsenek szövegkönyveik, a kar-mesternek nincsen partitúrája és a zenészeknek a zenekarban nincs kottájuk“.

„Más agyakkal kell számolnod, kedvesem — in-tett B. H. —, olyan agyakkal, amelyek egyidejűleg egymás mellett és alatt sokat tudnak gondolni és álmodni, amit régebben csak nagy fáradsággal tudtunk elgondolni egymásután“.

„Ezt jól tudom, B. H. — válaszoltam kissé meg-bántva — és az egész idő alatt attól félek, hogy nem fogok lépést tartani tudni“.

„Ne kételkedjen, seigneur — bátorította Io-Fagor, a legtapintatosabb ember, akivel a síron innen és túl találkoztam. — Az a rendszer, amelyről szó van, a világ legegyszerűbb dolga. Az emberek ugyanis már meglehetősen régen rájöttek, hogy az alkotó szellemek ravaszul kifundált csalás áldozatai. A múlt nagy művészeti alkotásai nem annyira az igazi ihlet, mint a kritikus ész gyümölcsei. Azok a hatalmas művészek, akiknek nevét irattáraink még mindig őrzik, százszor ide-odaforgatták szavaikat és hangjaikat, kihúzták, megváltoztatták, újra írták és kifőzték az elme marólugában, mielőtt eljutottak a közönséghez...”

„Ez nagyon is igaz, compère — bizonykodtam. — A nemesebbek nagy kínládással tették ezt, hogy művük gyöngéit csökkentsék, a kevésbé nemesek pedig hideg számítással, hogy művüknek a sikerre való kilátásait gyarapítsák. Közben azonban volt valami, amit irodalomnak, avantgárdának, bohémiának neveztek és többnyire nehezen nevelhető fiatakorúakból állott, akik egy szomorú fiziológiai csoda folytán rögtön nemi érettségük után öregedésbe estek...”

„Mit jelent az a kómikus szó, hogy bohémia?” — kérdezte valaki.

„Hozzávetőlegesen bizonyos határozott dzsungelbeli egyéneket értettek ezen az emberiség őskorából, olyan egyéneket, akik kávéházakban, bárókban, műtermekben, filmstudiókban, újságszerkesztőségekben és hasonló helyeken folytatták kísérteties garázdálkodásukat. Hányaveti klikket alkottak a világ minden alvárosában. Festettek és költöttek, mert az a becsvágy emésztette őket, hogy túlszárnyalják egymást az abszurdításban. (Ez az abszurdítás egyébként százféle formát ölthetett magára. Ma rajongó téboly alakjában jelent meg, holnap mint szemtelenül okos tárgyilagosság, holnapután mint vigyorgóan ideális klasszicizmus.) De abban a pillanatban, mikor egyikük hozzá-

jutott a kívánt előnyhöz, pontosan ugyanannyival maradt a többiek mögött. Mert a bohémia a körhinta elvének hódolt, amely szerint aki elől van, ugyanakkor hátul is van”.

„A mi dzsungelünkben is érvényes a körhinta”, jegyezte meg a házibölcs komoran.

Én pedig a következő szavakkal fejeztem be történelmi kiruccanásomat:

„Kezdetben a politikus ördögi hatalomvágya pontosan megfelelt a művész ördögi gőgjének”.

„Milyen jó, hogy ezt a két szót használja, seigneur — örvendezett Io-Fagor. — Hatalomvágy és gőg. A mi alkotmányunk a szeleniacuza felmagasztalásával megfékezte a hatalomvágyat. Ugyanígy megfékezi a művész hányavetiségét és érvényesülési vágyát is, amennyiben egyesegyedül a sugallatra korlátozza és kicsavarja kezéből a kritikai ész fegyverét. Mi a tiszta táplálékot akarjuk megkapni, a zavartalan divinációt, az isteni ötletet magát, a becsvágy minden vegyüléke és csoportosítása nélkül”.

„Igen, de hogyan?” kérdeztem.

Io-Fagor egy pillantására B. H. vette át a magyarózó tiszttét:

„Tudnod kell, hogy a sympaian költőit és zenészeit ugyanúgy kikeresik és kiselejtezik, mint a szűkebb választáson a tizenegy szeleniacuzát. Ezekre a tisztségekre csak kipróbált és bevált inspiráltakat bocsátanak, akikből még kevesebb van, mint az igazi holdnak-szenteltekből. Az illetékes bizottság bizonyos jelekből és tulajdonságokból csalhatalanul felismeri a született rögtönzőt. Van, aki például legjobban szeretne mindig kibújni a rögtönzés kötelezettsége alól, és utólag úgy szégyelli, hogy többnyire el is bújik. Semminek sem örül úgy, mint ha műve rögtön feledésbe megy és nem jegyzik fel az utókornak. Még a bírálatokat sem olvassa el, amelyek három egymást kö-

vető napon jelennek meg az Esti Csillagokban. A rövid mámorért, amelyet magának az ihletnek pillanatában átélhet, az önlebecsülés örök kínjával fizet...”

És mindez, gondoltam magamban, ugyanazon a földön történik, ahol valamikor a minden ihlet és rögtönzés nélküli szintetikus sympaianokat gyártották, hideg számítással, akárcsak a műtrágyát.

„Na, — csillapította barátomat Io-Fagor — ne túlozza el a dolgot, Io-Béhá, alkalmasint a mi sympaianistáink is hiúak egy kevésbé. Nagy kegyetlenség volna, ha a művésztől minden hiúságot elvonnánk. Ő végre is más fokon áll, mint a szeleniacuza vagy a mutariánus. Szemfényvesztő, akinek azt kell előteremtenie, ami nincs...”

„Azért még azonosítható sajátmagával és viselhet nevet”, mondta a barokk turnűrös állandó vendég.

E társalgás közben, amely nagyon lekötött, de nem világosított fel egészen a sympaian lényegéről, mindenfajtajú viaszvirágot szórtak és fanyar illatokat füstöltek a lakodalmas párokra. Nekünk, a közönségnek ellenben hideg szublimátszínű italt szolgáltak fel, amelynek az volt a rendeltetése, hogy növelje a készséget a produktív együttműködésre. Egyszerre csak élénk mozgás futott át a tömegen. Három feketeleples egyént toltak kerekese fekvőszékekben a földszint elejére, amelyet már nagyrészt elfoglaltak a piperkőcök, a mentális aranyifjúság, amely modorosan nyújtózkodott párnáin, gyékényein és takaróin a páholyok és zenekari ülések között. A piperkőcök ide-odaforgolódtak, hogy mindenki megcsodálja őket. Atlétai alakok voltak, de csak a könnyűsúlyú osztályhoz tartoztak, minduntalan látható volt, hogy az emberiség a korszakok folyamán gyöngébb és finomabb lett. Az aranyifjúsággal azonban senki sem törődött, mert minden szem a kerekeskocsikon fekvő három fekete alakra tapadt,

akiket halottaknak lehetett volna hinni, ha időnként nem hallatták volna az unalom nyilvánvaló sóhajait.

„Ez a három már eljegesedett?” kérdezte a mélyhangú NM³, aki mindig mindent észrevett.

Segítségkérően néztem B. H.-ra. Az lesütötte szemét, mert rájöttem egy hézagra tudásában.

„Ez a kor három kritikusa — sietett segítségemre Io-Fagor. — Közvetlenül a Sympaian kezdete előtt érzéstelenítik indulataikat, másszóval megbénítják érzésvilágukat minden rokon- és ellenszenvével együtt, hogy egyesegyedül kritikus eszükkel ítéljenek. Ki-
fejező készségüket is minimumra csökkentik, hogy stílusbeli ugrándozásokra ne ragadtassák magukat. Pontosan ellenkezője történik tehát velük, mint a sympaianistákkal, akik három nap óta egy órát sem maradhatnak egyedül, nehogy kritikus eszük ráérjen átformálni egy esetleg már meglevő ötletet“.

„Szegények — sóhajtottam. — Remélem, legalább békében hagyják őket aludni“.

„Minden este álomtalan álomba merítik őket“, felelte a menyasszony apja.

Engem azonban nemcsak a sympaianisták nyugtalanítottak, hanem a feketeleples kritikusok odalenn talán még jobban:

„Bocsásson meg, compère — kérdeztem suttogva Io-Fagortól — az érzések eljegesítése valóban minden esetben sikerül?“

„A jó, tehát a barátságos, a kedvező indulatok kapcsolódásával holtbizonyosan számolhatunk“, volt a válasz.

„És a rossz, tehát barátságtalan és kedvezőtlen indulatokéval nem?“

„Nem, seigneur, a rossz indulatok sohasem béníthatók meg egészen — mondotta Io-Fagor —, hiszen a kritikus ész már maga is gonosz indulat, helyesebben két gonosz indulat...“

„Két gonosz indulat?“ ismétetem elképedve.

„Az, seigneur. Először írigység, mert a kritikus kritikus és nem ő a szerző. Másodszor káröröm, mert a szerző szerző és nem ő a kritikus“.

„De hiszen akkor ma csak rossz kritika van“, szakadt ki belőlem.

Általános csodálkozás köröskörül:

„A kritika már önmagában rossz kritika. Vagy talán az ön korában jó kritika is volt, seigneur?“

„Hm, a kritikát a mi időnkben olykor kereskedelmi szempontok enyhítették — jelentettem ki meglehetősen szégyenkezéssel, és zavartan hozzáfűztem: — Erről a kérdésről nem szeretnék tovább beszélni, mert magam is írok sympaianokat s így függök egykori kritikánktól“.

Miközben ezeket az önkéntelen szavakat kiejtettem, egyszerre csak észrevettem Io-Joelt, Saul király elsőszülött fiát. Ő volt az utolsó az óriási teremben, aki még állott, háttal a zenekarnak, rövidlátóan apatikus tekintetét végigjártatta az ünnepélyes házon. Ugyanabban az ünnepi ruhában volt, mint a vőlegények. Valami feltűnőt éreztem rajta és körülötte, mintha idegesen vibrálna a levegő, amely körülveszi. Nehezen leírható módon különbözött a piperkőcöktől és a földszint többi fiatalemberétől, ámbár külsőleg egészen közülük való volt. Jobbra a zenekari ülések külső szélén állott, nem messze az ajtótól, amely fölött ebben a korban is vörösen ragyogott a sokatmondó felirat: „Véskijárat“. A fény derengésbe ment át. A vőlegények a széles félkörben hivatalos negéddel fogták meg menyasszonyaik kezét. Io-Do valami megjegyzést tett Lalához. Minden bizonnyal bosszús megjegyzés volt, mert a fiatalember válla és háta kelletlenséget fejezett ki. Fogadni mertem volna, hogy a megjegyzés Minjonman fiának szólt. Lala kissé ne-

vetett. Ha őrá nézek, gondoltam magamban, nem fogok ennél a-sympaiannál elaludni.

Mikor a függöny felment, láttam, hogy a közönség soraiban többen olyan mozdulatot tesznek, amilyen az én koromban inkább labdarugó mérkőzéseken volt megfigyelhető, mint a színházban. A kapus gesztusa volt, aki lekuporodva, kitárt karokkal igyekszik felfogni a közeledő labdát. Ez a mozdulat bizonyította, hogy a mentális színdarab élvezete már nem a bemutatottak szenvedőleges felvételében állott, hanem a szerep, amelyet a sympaian közönsége játszott, az egykorival szemben javult, fontosabb és életteljesebb lett. Egyesek itt azt vethetik ellenem, hogy a mentális közönségnek ebben a feszültebb részvételében kénytelenek ellentmondást látni, hiszen az egész világ a legcekélyebb erőfeszítés és a legkisebb fáradsággal járó élvezet irányában fejlődött. Annál kiábrándítóbb és kijózanítóbb volt tehát, amit a felgördülő függöny elem tárt. Hatalmas üres színpad volt három kopár fehér fallal. (Ehhez hasonlítva valamikor a legkisebb nyári vagy műkedvelő színpad lélekzetelállító csodavilág volt.) A színpadon uralkodó fény ugyanolyan sivár és józan volt, mint az maga. De rögtön tudtam, hogy ez a sivárság és józanság nem a darabhoz tartozik. Jobbra és balra az előtérben a legtökéletesebb részvétlenséggel állott egy-egy úr. Meztelen tükrös fejük és ismert sötét csuhájuk igazolta, hogy a kor hivatalos személyei. Távolabb a háttérben hat-hét úr és hölgy társalgott egymással közönséges öltözetben, mintha merőben véletlenül vetődtek volna ide és semmi közük nem volna a sympaianhoz vagy pláne a közönséghez. Ennél a polgári csoportnál drámaiatlanabbat el sem lehetett képzelni. Ha egykori életem színészei utcai ruhában, nevetve és élcelődve léptek próbaközben a színpadra, az ehhez képest érdekesítő scène d'affaire volt. Meg-

foghatatlan volt nekem, hogy ebben a világban, amely annyi érzéket mutatott a ceremónia és ünnepélyesség iránt, éppen a színház jelent meg minden illuziótól megfosztottan. Nekem az ifjú csillagjárók táncai és némajátékai jutottak eszembe. Suttogva emlékeztettem rájuk B. H.-t. Ő is suttogva utasított rendre:

„Először is a kronozófusok nem színházat csinálnak, hanem az igazságot keresik. Másodszor az embernek ma már nincs szüksége gyermeki illuziókra, amelyeket kívülről tukmálnak rá. Szépen megköszönné, ha nem maga hozná őket létre. Harmadszor pedig várj!”

B. H. még nem fejezte be, mikor a két magányos úr közül a baloldali néhány karlendítést tett a lámpasor előtt, mint valaha a fázó kocsisok vagy soffőrök a standon, hogy felpezsdítsék vérüket és kissé felmelegedjenek.

„Ez hát az az ihlet, amely belecsap a költőbe?” kérdeztem hetykén. De igazában nem is szántam a kérdést olyan gúnyosnak, mint amilyennek hangzott.

„A költők mindig jobbra állnak — oktattott ki Io-Fagor. — A szív oldalán a muzsikusok vannak”.

„Ez a legkevesebb, amit tehetnek — morogtam, — noha az én időmben a jobb költők balra állottak és a zenészek, akik megvetették a szív érzelmességét, taplószívűségükkel tüntettek”.

Hirtelen a zenész fucsa kis ugrást tett előre, a zenekar széle felé. Síma arcáról olyan tisztos naivság sugárzott, hogy a közönségen glisszandószerűen rokon-szenvező nevetés futott át. A mester egyáltalában nem vett tudomást erről a szándékában nem állott mellékhatásról. Mint rögtönzőnek annyi dolga volt magával, hogy az emberek reakciójával szemben egészen elfásult. Homlokát ráncolva nézett a zenekarra. Ennek mintegy száz tagja volt. Csupa tükröfejú csuhás. Nem fogom időmet a hangszerek leírására pazarolni. Alak-

jukban részint különböztek a mieinktől, de az elv ugyanaz volt. Hiába lesz az emberiség megegyeszer ilyen idős, gondoltam magamban, mindig ugyanúgy fog muzsikálni, azzal, hogy énekel, vonót rángat, peng-et, fúj, felhangolt húrokra vagy kifeszített bőrökre üt. Istenem, milyen siralmasan ellent kell mondanom sajátmagamnak. A hangszerek a zenekarban csak lát-szottak fuvós és húros hangszereknek. Igazában a he-gedűk és hárfák mentális változatain nem volt húr, merő utánzatok voltak, mint az Együgyű dudája és kintorna ma reggel a Munkás parkjában.

A komponista közben a zenekarban, amely még egyáltalában nem tanúsított sok figyelmet, jól szem-ügyre vette az egyik fafuvóst, aki mosolygós hanyag-sággal felemelkedett. A két férfi között kis megértő tekintetváltás játszódott le, aztán a fuvós szájához emelte oboa-utánzatát, és a mester bal mutatóujjával kissé ütemet jelzett. Semmit sem hallottam. Más hang-szerek is bevágtak, hogy kísérjék az oboistát, akinek felsőteste ritmikus gyönyörűséggel ingadozott ide-oda. A zenekar mozdulatai egyre jobban tükrözték a mu-zsika külső képét. A közönség már régen hallotta őket. És ekkor az én belső hallásom is megindult, olyan-féleképen, mint ahogyan a siklórepüléssel nagyobb magasságból leszálló repülőgépen kinyílik az ember füle. A mester szellemétől létrehozott zenét most a mi magunk szelleme hozta létre a néma zenekar közvetí-tésével, amelyben mindenki a legnagyobb belső inten-zitással játszotta a maga hangszerét. Az asztromentális zene titka nem a pusztá szuggesztió volt, az anyagi hang mellőzésével, hanem annak a belső, aktív zenei életnek felszabadításában állott, amelyet a hallgató magában hordoz. Hatalmas lépés volt a bensőségesü-lés és átszellemülés útján, amelynek ilyenformán ta-nuja lehettem. Nem állíthatom, de lehetségesnek tar-tom, hogy a mentális torokban, tüdőben és izmokban

nem volt meg már az az erő, hogy többórás játékkal előidézzék azt a hangos zenét, amelyet mi ismerünk. De tény, hogy amennyire visszaemlékszem, egyetlen lélekzetnyi éneket se hallottam és hogy maga a monolingua is gyakran hangtalannak tűnt fel, mint a száraz lomb zörgése. A belső muzsika okozta azt is, hogy a közönség nem ült ott petvhűdten és agyonütve, mint a szimfónikus zenekarok bérletestéin, hanem vidám szemekkel tükröztette vissza saját mozgásával a zenekar mozgását. De mi jellemzőbbet mondhatnék, a zenéről, mint hogy én magam egy egész világnyi idő elmulasztott haladása után képes voltam azt a komponista iránvításával saját bensőmből előidézni. Szégyenkezve kell megvallanom, hogy az emberiség őskorában sokkal kevésbbé tudtam lépést tartani a zenei haladással.

Mindenki előtt nyilván világossá vált már, hogy a sympaiannak semmi köze a mi kedvelt operánkhoz. A zenének, akármilyen fontos volt, nem az volt a célja, hogy a maga módján mámorba ejtsen. Maga az ének a vibráló belcantót szerető gégeből visszahuzódott a finomabb érzésbe és gondolkodásba. A zene inkább az idő folvását érzékeltette. Ügyszólván az időből met-szette ki a drámát. De hol volt a dráma?

A színpad jobboldalán, a költői oldalon álló úr már huzamosabb ideje törölgette homlokáról a verejtéket egy fátýolkendőcskével. Most egyet rántott magán és lassan, lehajtott fővel odament a színészek csevegő csoportjához, amely lasasnként abbanhagyta a társalgást és a drámaíró felé fordult. Hosszú hallgatás. A közönségen is egy pillanatra erőt vett a feszültség. A zene egy csapásra elhallgatott, mert a feszültség nem igazi tárgya a zenei kifejezésnek. A drámaíró szinte bánatosan jobboldalt hajtotta tükrös fejét. Végre odaintett fejével az egyik színésznek. Ez az átlagnál magasabb, szélesvállú férfi volt. Ismét rövid, megértő szemjáték, közben néhány suttogva kicserélt szó. Az-

tán a költő visszament őrhelyére, nem veszítve szem elől a kiválasztott művészt. A színész előbb mély töprengésbe merült vagy helyesebben messzire érezhető szórakozottságba, amelyből csak némi fáradtsággal tudta magát kiragadni. Összefont karral és csukott szemmel ide-oda kezdett járni a rivalda előtt, mindig a színpad egész hosszában. Egyre súlyosabb, parasztosan vaskosabb, szégyenletesen otrombább leti az atléta természetű mimus lépte. A balfelől álló zenészerző a vadász mozdulatlan figyelmével követte, mielőtt az utánzó hangszerek zenekarában és ezzel bennünk is tompa zenét szabadított fel, amelyet sok csomójú kötélnek éreztem. Parasztosan himbálódzó járkálása közben a színész hirtelen megállt és két haragos rándítással más redőzetet adott polgári fátyolköntösének, aztán továbbment, de most már gyorsabban és indulatosabban. Ami közvetlenül ezután történt, nem tudom elmondani. Mivel kinyújtózva feküdtem, bár felsőtestemet feltámasztottam, nem volt csoda, hogy néha mármár erőt vett rajtam a fáradtság. Mihelyt ez a veszély fenyegetett, Lalára néztem, akinek profilját a homályban jól kivehettem. Mikor most kissé felüdültem és éberebben újra a színpad felé fordultam, azt láttam, hogy a színész teljesen megváltozott. Remek dzsungelbeli emberré lett, Victor Hugo egyik cigányává vagy inkább montenegróivá vagy albán szkipetárrá. Hosszú irányított fekete bajuszán csöngettyűk csilingeltek. A hosszúbojtos vörös sapka tarkójára lógott. Kabátján csillogtak az ezüstgombok. Lábán annak rendje és módja szerint topánkát viselt. De azért mégsem volt olyan egyszerű a dolog. A színész mintha kettős lény lett volna. A fekete fátyolszövet, amelyet valójában viselt, időnként áttört a dzsungel emberének barbár jelmezén, amelyet hatalmas képzelőereje kényszerített érzékeinkre. De különösképen valódi arca egyetlenegyszer sem tört át a felvett arcon, az álarcon. En-

nek a színésznek ereje azt a gondolatot sugallta nekem, hogy B. H. legközelebbi újjászületése alkalmából talán olyan emberekkel fog találkozni, akiknek több test és fej fog rendelkezésére állni, még ha nem is tartoznak tulajdonképpen a színházhoz. De hogy a beszéddel mit volt, amelyet a pompás dzsungelbeli most részben mondott, részben énekelt vagy nem mondott és nem énekelt, azt még a visszaemlékezésben is nehezen tudom elmondani. Lehet, hogy a színész egyetlen hangot sem ejtett ki, hanem bennünk, hallgatóiban idézte elő közvetlenül a beszédet ugyanúgy, ahogy a holt hangszerek idézték elő a zenét. De ez nem olyan fontos, mint az, hogy a beszéd szövege, amelyet a színész a költő szellemétől vett át, még az olyan lassú gondolkodású ősember számára is, mint én, szép, egyszerű és érthető volt. Egyebekben gyorsan beletanultam abba, hogy a szavakat és hangokat kizárólagosan belül halljam és dolgozzam fel, úgy, hogy már néhány perc múltán megértettem és élveztem a történetet. Az egykori színházzal ellentétben, a sympaián kevesebb súlyt vetett a drámai összeütközésekre, mint a lelki konfliktusok monológyszerű kifejezésére. A szavakat vagy verseket, melyeket a festői dzsungellakó a legjobb monolingvában elmondott, természetesen elfelejtettem. Gyöngített és megrövidített formában körülbelül ezek voltak benne:

„A dzsungel fia vagyok. Mint szüleim és azok szülei, ragaszkodom szép hegyeinkhez és balzsamos völgyeinkhez, melyek eledelt és életörömet adnak nekem. Mint elődeim, én sem gondoltam tegnapig arra, hogy megszegjem a nagy, büszke tilalmat, melyet mi magunk állítottunk magunknak. Jóllehet ember vagyok, keresztény, az egyház fia, mint azok, mégsem álmodtam soha arról, hogy elmegyek hozzájuk, a csillagokkal társalkodókhoz, a tér uraihoz, akiknek minden-

tudó szelleme előtt nekem, szegény parasztnak és pász-
tornak össze kellene omlanom. De tegnap óta...

Ahá, mint a mi íróink a „társadalmi kérdést“,
ezek itt a dzsungel problémáját aknázták ki. Ezt gon-
doltam „félre“, noha a játék teljes figyelmemmel bo-
nyolódott tovább bennem. Az asztromentálisok szel-
lemi ereje, hogy több lelki folyamatnak egyszerre tu-
datában lehettek, kissé már reám is átragadt. Így pél-
dául sajdulásig éreztem azt a mély kényelmetlenséget,
amelyet a költő tárgyválasztása Io-Fagornak, a meny-
asszony mellettem fekvő atyjának okozott. Azt is érez-
tem, hogy köröskörül a sympaian egész közönségét
neuralgikus pontján érintette ez a tárgyválasztás. Ijed-
ten ébredtem hirtelen tudatára, milyen veszedelmes
játékot űzünk mi költők minden időkben egy kis szen-
timentális hatás kedvéért. Természetesen a dzsungel
remek téma volt. Bizonyára nem volt ebben a világban
tragikusabb dolog, mint a természet és az ember visz-
szaesése az asztromentális vívmányokkal ellentétben.
De rögtön éreztem a hangsúlyt, amelyet a költő adott
rögtönzésének. (Ez a hangsúly, amelyet én magam
idegenségemben Rousseaura emlékeztetően hamisnak
éreztem, a dzsungel romantikus feldicsőítésére szol-
gált.) Én, a pártatlan néző természetesen könnyen be-
láthattam, hogy nem a dzsungelnek, hanem kétségte-
lenül a Dzsebelnek van szüksége védelemre. De ha
nem százezer, hanem csak száz évvel azelőtt születtem
volna, mint a tükörfejű szerző, minden bizonnyal én
is ugyanezzel a romantikus érzelmességgel magasztal-
tam volna a dzsungelt. Nagy sor az, ha valaki olyan
ember, aki a történelmen kívül él, sőt nemcsak hogy
nagy sor, lehetetlenség. Ez idő szerint én ezt a lehetet-
lenséget testesítettem meg. Sajnos, nem sok élvezetem
volt belőle.

Miközben így mindenfélét gondoltam „félre“, a
színpad az improvizátor belső parancsára nagyban fel-

élenkült. Háromezer ideggóc felbolygatott projekciós ereje által színes színpadi képek bontakoztak ki, amelyeket az analógia felhasználásával „dinamikus” vagy „viziós” kulisszáknak nevezhettem volna, ha a színpad egész tere hirtelen nem tágult volna ki a végtelenbe. Ugyanazok az emberek, akik közül többen néhány órával ezelőtt a dzsungel valóságát a macskakivonulás közben utálattal nézték, most sugárzó figyelemmel bámulták meg a dzsungel vizióját. Ennek párhuzama is hamarosan tudatossá vált bennem. Vagy nem tapsoltak-e az én koromban a legmegátalkodottabb burzsoák és kapitalisták a „forradalmi drámaírók” színdarabjainak, ha az irodalmi sznobság éppen ezt követelte tőlük? Már csak azért is tapsoltak, mert teljes joggal meg voltak győződve arról, hogy a forradalmi drámaírók egyáltalában nem veszik a dolgot komolyan; egy hiú, hurutosan ingerelt művészi. Én nem is vehet komolyan mást, mint a benyomást, amelyet éppen kelt. Ehhez képest estéről-estére szikrázó ékszert, ragyogó estélyiruhákat, fehér ingmelleket láthatott az ember a világvárosok nézőterein olyan színpadok előtt, amelyeken a nyomor, az éhség, a testi és lelki romlás járt-kelt és szórta ádáz szitkait azok ellen, akik meghallgatásukért nagy beléptidíjakat fizettek, abban a hitben, hogy nem nekik szólnak, hanem csak „művészi téren” jelentenek valamit. A szegény emberek viszont a mozikban tolongtak, hogy boldogan megbámulják a vásznon a szikrázó ékszert, a ragyogó estélyi ruhákat, a fehér ingmelleket és a jólszituált erotikát. Most a Szűz tizenegyedik nagy világévében persze nem volt már pénz, nem voltak társadalmi különbségek és mindenekelőtt nem volt nyomor. De volt dzsungel és a dzsungel, amelyről nyilvánosan nem volt szabad beszélni, az Io-Joelhez hasonló idealisták és a mai szerzők szívében rajongó elvontsággá vált.

Az improvizátor új színészeket vont be a cselekménybe. Most egy fiatal hölgy szemünk előtt változott át a hős hímzett, parasztpruszlikos dzsungelbeli aszszonyává és egy idősebb úr annak apjává, hófehér csilingelő bajússzal. (Megelégedéssel éreztem, hogy belső szemem és fülem sokkal gyorsabban reagál a költő és színész sugallatára, mint a játék kezdetén.) A feleség és az apa találó érvekkel igyekeztek a vágyakozót eltéríteni attól, hogy a túlsó zöld tájat az innenső acél-szürke sivataggal felcserélje. A találó érvek azonban nem hatottak, még akkor sem, mikor mindennek tetejében két szöszhajú gyermeket varázsoltak belénk, akik az apa karjába csimpaszkodtak. A fiatal dzsungel-paraszt elszakította magát családjától és kockaalakú házától, hogy kalandokra menjen. Ha a cselekmény feszültsége nőtt, a zene mindig elhalványodott, de a beszédek és monológok közben az időt beosztva erősödött.

Kissé csalódottnak éreztem magam: „Ezért még nem kellett improvizátornak leszállni az égből — suttogtam B. H. fülébe —, hiszen ez ócska dolog, a város és falu ellentéte, a paraszti egyszerűség és a romlott társadalmi erkölcs. Ezt a tizennyolcadik és tizenkilencedik században jobban csinálták, igaz, hogy a kritikus ész segítségével...”

B. H. megbántva érezte magát:

„Ne ítéld olyan elhamarkodottan, F. W. — morogta vissza — még nem is foghatsz fel minden árnyalatot és felhangot.”

„Ne becsülj le, B. H. Azt például már most is tudom, hogy egy fiatal szépséget, egy galambszürke menyasszonyt is beledob a szerző a játékba, akit a tömzsi őserdőlakó a mentális mellvédnél látott és aki annak szívét nem különösen eredeti módon a másik szférába vonja. Látod, improvizálok az improvizátort...”

„Improvizáld az improvizátort, mert a galamb-szürke menyasszonyt a játék kezdetén már beledobta a közönség féltudatába, tehát a tiedbe is. Csak azt találhatod el, amit az improvizátor akar, hogy eltalálj, és még azt sem mindet.”

„Nagy a Dzsebel”, mormogtam, mire balra tőlem Jo-Fagor, aki meghallotta szavaimat, mélyet sóhajtott.

Ettől a pillanattól fogva zavart voltam és olvan kifejezhetetlenül rosszúl éreztem magam, hogy legszívesebben ott hagytam volna az előadást, ha az ilyen sértés lehetséges lett volna. Be kell vallanom, hogy rosszabbat éreztem túlfeszült idegállapotnál, félelmet éreztem, fojtogató félelmet, amelyet sehogyan sem tudtam magamnak megmagyarázni. Igyekeztem azáltal a megfontolással megnyugtani magamat, hogy az asztromentális közönség köröskörül, ha a fenyegető szerencsétlenség sejtelve megokolt lett volna, háromszor nagyobb félelmet kellett volna, hogy érezzen nálam. Vagy talán a Fennlebegővel való beszélgetésem ebben a pillanatban „éberebbé” tett valamennyi ittlevő, hatodik érzékkel bíró jövőbelinél? Becsuktam szememet, hogy kizárjam magamból a sympaiant. Nem sikerült. A borzasztó az volt, hogy szemhéjaim mögött a sympaiant az elviselhetetlenségig fokozódott. Mint-hogy ez a művészet nem külső, hanem befelé vetített folyamat volt, ereje megkettőződött és megháromszorozódott, ha érzékeit lecsavarta az ember. Megkíséréltem, hogy más útra kényszerítsem gondolataimat. Arra gondoltam, akit szeretek és akit már korszakokkal ez előtt el kellett hagynom. Végtelen bánat volt nekem, hogy neki nem volt már sorsa. Nyugtalanul ide-odahánykolódtam, mint az inkubustól megkínzott alvó, úgy, hogy B. H. kénytelen volt több ízben figyelmeztetni. Még Lalát sem akartam újra látni. Tenyeremet szememre nyomtam. A zene még hangosabb lett, a darab még rikoltóbb. Több egyéb mellett az a feltevés győ-

törte idegeimet, hogy az improvizáló szerző olyan témát vetett fel, amelynek nincs megoldása. Kritikus eszem elébeszaladt a cselekménynek. De hiszen az improvizátor semmiképen sem engedhette meg, hogy a dzsungel embere legyőzze az asztromentális emberiséget. De ha bukását tragikus szépséggel veszi körül, ezzel máris igazat ad a dzsungelnek és rácáfol a Dzsebelre. A dolognak nem lehetett jó vége. A szörnyű színházi botrány elkerülhetetlen volt.

A költő a színpad jobboldalán végre előhozta a galambszürke menyasszonyt (aki bennem és a többiekben már elejétől fogva deponálva volt) és nagy jelenetet rendezett közte és a dzsungel hőse között. Emlékszem, hogy az egyik beszéd végén, amelyben a színész kihirdette, hogy az életnek meg kell „újhodnia” (Io-Joel szavai), a menyasszony levette fekete sisakfőkötőjét, miközben kiderült, hogy a sisak alatt nem tükrös fejcskéje, hanem Istentől tilalmazott kedves szője haja volt. Mintha a zajló tenger mély harangszava ütötte volna meg fülem. Láthatatlan erő húzta el kezem szemem elől. Egy pillantást vetettem a közönségre. Az gyökeresen megváltozott. Több ember negatív sugárzást vett fel. A sorokat a homályban megtöltötte ez a gyöngye fényjelenség. Rögtön megértettem, hogy az embereknek ez a sugárzása az asztrális elem túlsúlyát jelentette az asztromentális összetételben, veszedelmes szellemi lenyűgözöttséget a gyorsabb érzéskeringés folytán. Egy pillanatra sem tűnt nekem a feldúlt vérmérsékletnek ez az optikus kifejezése csodálatosnak vagy éppen különösnek. Két személy azonban nemcsak a sok gyöngye fényjelenség alatt sugárzott, hanem valóságos izzásban volt, mint a transzparens csillagok. Az izzás szó itt nem hasonlat, hanem szó szerinti valóság, magam voltam a tanuja. Az egyik, aki izzott, Io-Joel volt, Saul király fia. Fejétől talpáig lihegő világos vörösben izzott, olyanféleképen, mint a

túlfűtött csókálya. Ki hitte volna róla, a kihűlt, ironikus, fölényes emberről, hogy nem volt egyéb az ősvilági fanatizmus fáklyájánál? Pontosan láttam, hogyan küldte oda Io-Joel izzásának sugarait a színpadon ágaló hős felé, akinek játékát ezzel őrzöngéssé fokozta.

A másik, aki izzott, nem messze volt tőlem. Ellenkezőleg, alig két lépésnyire lehetett. Ez a másik Io-Do volt, a vőlegény. Ugyanazokban a vészes színekben izzott, mint a Jupiter mocsarának látóhatárán a tűz-oszlopok: barnáslilában. Izzásának kevesebb világítóereje volt és valószínűleg kevesebb heve is. Láthatólag azonban annál inkább emésztette belsőjét. És még valaki volt ott, aki nem izzott, hanem ragyogott. Io-Fra, amutariánus, aki eddig a lakodalmas pár lábainál feküdt, de néhány perc óta felemelkedve a páholy szélső sarkában állott. Világított, és ez a szó épp úgy betű szerint értendő, mint Io-Joel világosvörös izzása és Io-Do barnás-lila tündöklése. A mutariánus arca ugyanis szelíd, halvány sugarakat bocsátott ki magából, ugyanolyan ezüstös és aranyos színekben, amelyekkel, a régi mesterek szokták festeni a glóriát. Soha senki nem fog szentebb arcot látni, mint Io-Fraé volt ezekben a kurta pillanatokban a szerencsétlenség előtt. Szemei zártak voltak és besüppedtek, orra egészen hegyes, szája révült várakozásban mosolygott. Háttal fordulva a színpadnak, lassan kitérte két karját.

Lala mindkét kezével újra magához akarta vonni vőlegényét a fekhelyre, de Io-Do semmiképen sem mentális brutalitással kitepte magát és felugrott a padra. Valamennyien, akik páholyunkban voltak, felemelkedtek, csak az őszanya nem. Io-Do eszeveszetten hadonászni kezdett a nyolcvanas évekből származó nevetséges forgópisztollyal, gyűjteményének ezzel az elsőrendű ritkaságával és történelmi rigolyája jelképeivel. Milyen jó, gondoltam magamban, hogy nincs már élet

ebben a vacakban, különben elsülhetne, mert a bolond a ravaszon tartja ujját. Még nem gondoltam végig ezt a megnyugtató gondolatot, mikor a vacak elsült. Ostoba, otromba, túlzott, régmódián dördülő lövés volt sok puskaporfüsttel. Io-Do vagy a dzsungelbelire célzott vagy a vörösen izzó Io-Joelre. Legalább én így gondoltam. Találni azonban a mutariánust találta el világító arca közepén.

Igy hát az emberiség őskorát túlélte kevés holmihoz hozzátartozott az a kis csomó lőpor is, amely egy rozsdás patronba zárva, véletlen vagy felsőbb rendelkezés következtében nem ment tönkre egy puskacső rejtékében, hanem annak rendje és módja szerint kiröpítette ólomlövedékét a szűk csövön át. A dum-dum-szerű lövedék hatása iszonyú volt. Teljesen szétroncsolta a világító arcot. A páholyra köröskörül emberi vér és agy loccsant. A kultúrvilág nemzedékek óta nem látott már gyilkosságot. Csak gyilkosságot?

Amennyire a kultúrvilág emlékezete visszanyúlt, a kornélküli kor legvégső határán, mikor a csömör és fáradtság minden más érzést felülmúlt, mindenki önként elment abba az intézetbe, amelynek neve télkert volt. Még azt sem vették észre, mikor az állatok meghaltak. A kutyák és macskák számára a télkert egyik alosztálya szolgált. A kutyák annakidején gyorsan hozzászoktak ehhez, a macskák kevésbé. Oh, ezek a boldogtalan hálátlan macskák! Sokkal több látnoki érzéket áruktak az asztromentális embereknel és idejekorán végrehajtották kivonulásukat.

Tartott egy darabig, míg a megtörténtek tudata a színház minden sorát végigjárta. Az improvizáló szerzők, a költő és a komponista, akik egészen teremtmunkájukba merültek, nyilván nem is hallották a lövés zaját. A jelenet több, mint egy percig folytatódott, mielőtt a vizionált színpalak elhalványodtak, a színé-

szek valósága áttört jelmezükön és álarcukon és az eltorzult zene elnémult bensőnkben, miközben egymásik zenész még mindig vibrátóval játszott a hangszerutánszatát. A sympaian nem ért hirtelen véget. Foszlós, kirojtosodott vége lett, ami még borzasztóbbá tette az utolsó semmibe-billent hangra következő mély és hangtalan szünetet. És akkor felülvöltött az a kiáltás háromezer torokból, az a kis, rövid, nem nagyon hangos, de kimondhatatlan hisztérikus kiáltás, amely elárulta, mennyi félelem és borzadály élt még mindig a lehiggadt emberi lélekben. Aminek természetsszerűleg következnie kellett volna erre a felkiáltásra s ami az én száradomban következett volna is, a pánik volt. Itt azonban a mérleg egészen parányi ingadozása után valami egészen más következett. A mentális önfegyelem, amely az egészen kifinomult individualizmusban gyökerezett, ellenállott a tömegőrület csábításának. Riadt, mély csendben takarták le az emberek egymás után fejüket a bő, nyújtható fátylakkal, amelyeket ruhákként viseltek. Módfölött antik, magasztos mozdulat volt ez, noha oka nem gyász vagy a halál tisztelete volt, hanem ezeknek az embereknek kimondhatatlan visszaborzadása a kiontott vér és a hullá látványától, amely minden nemzedékből csak keveseknek jutott ki. Én persze frakkomban éppoly kevésbé tudtam elfedni arcomat, mint B. H. katonai egyenruhájában az övét. Csak még egy ember állott födetlen fővel mellettünk és viselte el bátran a meggyilkolt eltorzult képét, aki összerogyva feküdt a páholy szögletében. Ez az ember a viaszszárga Io-Fagor volt. Gyöngéden mellére szorította a hozzá menekült Lala fejét. Lásan, szinte ünnepélyesebb kezdett a sympaian háza kiürülni, miközben a csendet egyetlen hallható lélekzetvétel sem szakította meg. De mi, B. H., én és az Io-Fagor-család, vártunk addig, míg egy csapat mutariánus hangtalanul közeledett és azzal az érzékentüli

biztonsággal, amelyre érzékeik feláldozásával tettek szert, felemelte és elvitte a testvér holttestét. A mutariánusok ugyanis ismerték a halált és a halottakat. Ők, mint természetesen az egyház papjai és szerzetesei, de valamennyi lamaszeria kronózófusai is és még néhány külön, nem „önként” vonultak a „téli kertbe”, hanem istenrendelte sorsnak ismerték el a halált és előtte és utána szolgálatára voltak egymásnak. Az egyház egyébként elvetette a télikertet, ahogyan az emberiség őskorában elvetette az úgynevezett euthanáziát, amellyel az orvosok a gyógyíthatatlan betegek kimulását igyekeztek megkönnyíteni. Az egyház csak azokat részesítette a halotti szentségekben, akik már nem voltak képesek arra, hogy „önként” és „gyalog” távozzanak.

Odafönn a különös módon el nem készült, a csilagok felé nyitott bejárat csarnokban a közönség még mindig rémülettől tárgyal szemekkel tolongott. De künn a csarnok előtt, a szinte végeláthatatlan geodromon százezerszámra hullámozott a sokaság. Megmagyarázhatatlan volt, hogyan terjedhetett el az ősrégi tűzfegyverből eldördült lövés híre ilyen gyorsan az egész emberlakta világon. A gyilkos halál, a vérszennyes Mors betört a nagy békébe, miután néhány világkorzokon át pihent, hogy helyet adjon minden dolgok természetes lezáródásának. Most azonban Mors ismét gyilkosságot jelentett. Mit ért minden logika és okoskodás, hogy lo-Do ellen a mi esküdtbíróságunk előtt legrosszabb esetben emberölés miatt lehetett volna vádat emelni, sőt még ott sem lett volna bizonyítható a gondatlanság, hiszen nem tudta, milyen veszélyes a fegyver, amellyel hadonászott. De mi volt szándékával, akarati rezdülésével, amely az asztromentális igazságszolgáltatásban talán súlyosabban esett latba magánál a cselekménynél is?

Hirtelen úgy tűnt nekem, mintha egy rejtett hangerősítő köröskörül mennydörgéssé fokozná az emberek suttogását:

„A sympaián nem rögtönzés volt, hanem előre kigondolták...”

„A fegyvergyűjtők széleskörű összeesküvése...”
„A bizottságoknak rögtön cselekedniük kell...” „Az összes eljegyzéseket felbontották...” „Ez a geaarchon alkotmányos vége...” „Megkérték a Fennlebegőt, hogy lebegjen ide, de visszautasította...” „Nemcsak a fegyvergyűjtők vannak az összeesküvők között...”

Most megértettem, hogy nem sajnálatos balesetről van szó, hanem roppant politikai fordulatról, amely döntően befolyásolhatja a világ sorsát. Hogyan és miért, nem értettem meg. De nem volt bennem kétség. Hirtelen világossá vált előttem Io-Fagor sok sötétten aggodalmas kijelentése. Miért nem avattak bele világosabban a világ meghasonlásába? Még B. H. is szégyelte, hogy elárulja az idegennek. És miközben ez egyre tudatosabbá vált bennem, szinte ledobban-tam a borzalomtól, mert valami mély tudás, amelyről nem adhatok magamnak számot, ezt mondta nekem: Én magam is oka voltam. A Majordomus-Mundi szemei tudtomra adták, orákuluma homályos szavakba foglalta. Ugy éreztem magam, mint egy katalizátor, a tragikus katasztrófa kiváltója. Egyszerűen, mert hamis, másszóval korai hozzátétel voltam ehhez a jövődöbeli jelenhez, mert a huszadik század embere lévén, sem testileg, sem szellemileg nem illettam bele a Szűz tizenegyedik nagy világévébe, mert megtudtam néhány dolgot, amelynek tudása még tilos volt nekem és századomnak.

Szívemben ezzel a büntudattal állottam megdöbbenben új barátaim között. Io-Fagor, aki megőrizte büszke magatartását, egyetlen szót sem szólt. Lala még mindig elfödte arcát. Io-Raza, a menyasszony

ánya, szintén. Io-Do eltűnt. A kedves Szolip úr fél-
ájultan feküdt a szóvivő karjaiban, aki a két másik
agglegénnyel ezúttal először beszélt meg valamit jó
egyetértésben. Szegény B. H. teljesen össze volt törve,
miattam és a család miatt. De mindenki tudta, hogy
beláthatatlan dolgok készülnek és hogy megindult az
a kis kavics, amelynek görgeteggé kell majd nőnie.
Legkevésbé megilletődöttek az öreg ósanya lát-
szott. Szemeiben az elpusztíthatatlan élet kíváncsisága
csillogott.

Hazaérve rögtön szobámba menekültem, mert
egyedül akartam lenni. Még legjobb barátom jelenléte
is zavart volna ezen az éjszakán, pedig tőle igazán
sokhan függöttem. A többiek békén hagyták az ide-
gent. Talán szégyenkezésből, talán mert fontosabb
tervek foglalkoztatták őket. De én éreztem, hogy a
Panopolis házaiban, mélyen a föld alatt, a férfiak
fel-le jártak és tanácskoztak. Egész éjszaka topogtak
az összeesküvők és a védekezők könnyű, meztelen lé-
pései melletttem, felettem, alattam és bennem.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

*amelyben a menyasszony ágyamhoz lép, fel-
kelt a tisztítótűzből és kábító ajánlatot tesz,
amely erősen megingatja erkölcsömet.*

Az itt következőktől szívesen megkíméltem volna
olvasóimat. De ha már annyi különös és idegenszerű
érzésbonyodalmat nem hallgattam el, nem nyelhetem
el ezt a különösséget, noha a világnak édes-keves köze
van hozzá, csak nekem magamnak. Csak nekem ma-
gamnak? Néha furcsán rádöbbenek, hogy nincs em-
beri lélek, amely ne élne át mindent, ami tapasztalatot
csak a világ adhat, külsőleg és belsőleg. Hiszen enél-

kül nem is lenne Isten előtti egyenlőség. A lelkek különbsége nem abban a képességben vagy képtelenségben van, hogy a legmélyebb tapasztalatokat szerezzék, hanem csak a hangsúlyban, amellyel ezeket a tapasztalatokat tudomásul vehetik. Még azok is, akik együgyűségükben lelkünk titokzatosabb állapotait „túlhajtott képzelődésének” minősítik, telistele vannak velük. Ezért reméli az ember mindig, hogy még legelmondhatatlanabb belső tapasztalata is talál olyan szakértőt, aki testvéri meglepődéssel kiáltja: „De hiszen én is ugyanezt éltem át!”

Az alvástól való érthető félelmemben tegnap B. H. segítségével egész éjszaka ébren maradtam. Ma, mikor ott-tartózkodásom második éjszakája is előrehaladt már, elfelejtkeztem az „elveszéstől” való aggodalmamról, illetve mivel a tragikus történések után magamnak sem voltam már olyan fontos, az elveszéstől való aggodalmam is összezsugorodott.

Ez volt az oka, hogy merészen letettem fecskefarkamat, lehúztam cipőmet és végignyúltam a nyugágyon, szemem a nyitott ablak felé fordítva, amelyen át a mesterséges hegyvidéki ég, mint már tudjuk, benézett a szobába és időnként gyöngé, kellemes fuvallatok is futottak végig hűsítőn arcomon. És megtörtént az, hogy én, akit B. H. csak kevéssel azelőtt szűrt ki az abécéből, és új kortársaim tökéletesedett spiritiszta gyakorlatai testileg és lelkileg újból összeszedett a halál mélyéből, ismét szétestem. Nem, ez túlzás, az olvasó bizonyára valami helytelen fogalommal köti össze a szétesés szót. Nem több összetevő részére estem szét. Mindössze kettéváltam. Pontosabban, kettős lény lettem, miáltal minden képzett pszichológusnak alkalmat adok arra, hogy boldogtalan schizofrénnak tartson és megnyugodva felsóhajtson.

Az történt tehát, hogy két félre estem szét, amely két fél végtelenül távol volt egymástól. És most kegyes

elnézést kell kérnem, mert módfelett elégtelen szavakkal olyan állapotot kell leírnom, amely ellen minden világosságot szerető éber értelem tiltakozik, tehát az enyém is. A szétesés eredménye ugyanis egy F. W. úr volt, aki jóformán sehol sem volt és semmitsem tudott magáról, aztán meg valami más, valami második, nagyon töredékes, szerfölött korlátozott lény, amely mintha nem is állott volna más működésből, mint abból az egyből, hogy tudott arról az ominózus F. W. úrról. Igazában ez a második lény, amely F. W. úrról tudott, nem volt testtel, lélekkel, akartattal bíró személy, hanem mindössze egy a térben lebegő lelkipurdalás (egy bűn koncentrált, hirtelen megvilágosodott tudata) vagy, ha úgy tetszik, egy a légtérben lebegő félelem, hogy a gonosztett végülis ki fog derülni. Jézus Mária, micsoda gonosztett? — „Minden igazi gonosztettben gyilkosság van.” — „Ki a meggyilkolt?” — „Természetesen F. W. úr.” — „De hisz az én magam vagyok.” — „Nem olyan egészen, mint gondolja.” — „És ki gyilkolta meg F. W. urat?” — „Az, ami tud róla, ami megmaradt utána, ami fél, hogy kiderül a dolog.” — „Sohasem voltam öngyilkos. Ahhoz mindig túlságosan könnyelmű, túlságosan könnyű elméjű voltam.” — „Senki sem beszél öngyilkosságról, itt gyilkosságról van szó.” — „Ez talán igaz, hiszen nemcsak F. W. urat öltem meg, hanem A. B., A. C., A. D., és néhány más Ikszipszilon urat is.” — „Mind F. W. úr mellett vannak elásva.” — „Én csak sajgó tudással bíró pont vagyok. Magamnak válaszolok? Ki válaszol nekem?” — „Hallo, hallo, itt a rezonálószekevény beszél.” — „Azt jelenti ez, hogy örökkön-örökké mindent regisztrálnak?” — „Fölösleges kérdés. Ördögbe a rendőrállamotokkal! Örökkön-örökké sohasem lehet kikászolódni a rendőrállamból? Az ördög elvisz, ha az okság aktáira gondolok.” — „Ez a kívánság már is teljesült.” — „Ahá! Szóval ez a pokol, amelybe újra visszatértem

szabadságomról. Nem tudom, hogyan és hol, de szabadságon voltam.“ — „Nem, ez nem a pokol.“ — „Persze, hogy nem a pokol. Bocsásson meg, kérem, kedves rezonálószekrény. Hogyis lehettem ilyen ostoba? A pokol sokkal véglegesebb. Csak a tisztítótűzből kaptam szabadságot. Könyörgök, nem javulhatnék-e még meg erkölcsileg?“ — Semmi válasz. — „Talán eltakaríthatom a corpus delictit és a többi corpora delictit, amelyeket én magam ástam el, most eszembe jutott.“ — „Elásni annyit jelent, mint máris eltakarítani!“ — „Erkölcsileg megjavulni azonban annyi, mint újra kiásni, ugyebár?“ — „Úgy van: megismerni. Útnak indulni. Keresni. Megtalálni. Kiásni.“ —

Megpróbáltam párbeszéd alakjában ábrázolni azt, ami testetlen tudatomban játszódott le és amit a térben lebegő lelkiismeretfurdalásnak nevezek. Igazában azonban egyáltalában nem volt párbeszéd. Mondhatnám, ár-apály volt, ütemesen lélekezésszerű megvilágosodás és elsötétedés létem tudatos, de csaknem elvont részében. A tudattalan, de konkrét rész, ama bizonyos F. W. úr messze távol feküdt valahol sehol. Pedig egyesegyedül róla van szó és az ő meggyilkolt és elásott voltáról. Egyre élesebb bizonyossággal véltem felismerni, hogy nem voltam már szabadságon, hanem visszakerültem a nagy távollétbe. Ez a távollét valóságosan és igazán a tisztítótűz volt, mint azt mindig sejtettem. Ismét visszatértem abba az állapotomba, amelyet szabadságom alatt egészen elfelejtettem, abba a tompa nyugtalanságba, amely személyemre és gonosz-tetteire vonatkozott, a rólam levált gonosztettekre. Ez tehát a tisztítótűz, gondoltam magamban, az az állapot, amelyről az emberek semmit sem sejtene, amíg élnek. A tisztítótűz nem az intermundiumokban van és nem is a szürke neutrumban. A téren kívül van a saját terében és az időn kívül a saját idejében. A legszörnyűbb a tisztítótűzben az volt, hogy itt semmi sem telerlelt el

az ember figyelmét, hogy senkivel sem lehetett kapcsolatba kerülni, hogy — amennyire a magam személyéről beszélhetek — kimondhatatlan magánzárka volt, hogy itt az élet egocentrikussága egy túlvilági egocentrikusságban csúcsosodott és lakolt, olyanban, amely minden közösséget kizárt más létezőkkel. Mint már Dante útleírása megállapítja, feltételezhetően sokfajta tisztítótűz van. Mivel azonban a lélek élete akármiben áll is, nem lehet más, mint élet, nem hiányozhat belőle az élet főeleme, a változékonyság. Mint a huszadik század emberének természetesen egész más tisztítótűzön kellett átmennem, mint például egy tizennegyedik századbelinek vagy pláne valakinek a Szűz tizennegyedik nagy világévéből. A magánzárka is, amelyben voltam, valószínűleg csak jobb emberek számára készült, az úgynevezett „értelmiség” számára, amelynek tudvalevőleg központi hibája az egocentrikusság. De volt valami jó is a tisztítótűzben, egy esély és miközben lelkifurdalásként lebegtem a nagy elveszettségben, csak azt kívántam, bár jönne egy új Swedenborg és beszélne az embereknek erről az esélyről. Hirtelen ugyanis kimondhatatlanul mélyen tudtam, hogy nekem szabad járnom, keresnem és találnom. Igen, szabad volt ama F. W. úr keresésére mennem és egy belső remény ezt sugallta: Abban a pillanatban, mikor meg fogom találni és kiásom, nem lesz már halott, hanem szabad és vidám/lesz minden áldozatával egyetemben. De hogyan találom rá? Hiszen minden olyan sötét. Milyen irányban keressem? Hiszen nincsen is irány. Rajta, mondtam magamnak, és most valóban mozogni kezdtem. Hogy miként, nem tudnám megmondani. Lebegés már egyáltalában nem volt. Kényelmes utazás sem volt. Örök vánszorgás volt, sokszor egy százlábú mászása úttalan pusztán, amelyet csak az a remény éltet. Még mindig úgy éreztem, hogy mászom, mikor a szelíd sugár már régen arcomra esett,

mikor már régen nem váltam szét pontszerű büntudatra és arra a távoli, elásott, önmagáról nem tudó F. W. úrra, hanem takarosán összerakva ismét a nyugágyon feküdtem. Hol? Milyen nyugágyon? Bedford Drive ez? Vagy Poznanska asszony kabinetije? Az Isten szerelmére, hiszen ez már régen elmúlt. Ez a Fennlebegő irodájában volt. Közben valami iszonyú történt. Egy archaikus pisztoly sült el. Io-Fra lett az áldozat. Az eljegyzéseket felbontották. Tiltakozom. Nem én vagyok a bűnös. A jóslat ellenére sem. „Ki van itt?”

A szokványos felkiáltás volt. Ilyenformán kérdezi gyermekes történetekben egy ájultából ocsudó: „Hol vagyok?” De már huzamos ideje tudtam, ki volt ott. És nyelvemen egy kérdés volt, amely különben gyakoribb az operák és operettek szövegekönyveiben, mint a valóságos életben: „Álom ez?” Nem, nem dudolhatam rá fülbemászó dallamossággal: „Édes álom, kedves álom. Mily gyönyör szívemnek!” Akkor már inkább a lebegő és csúszó-mászó lelkifurdalás volt álom a tisztító tűz üres terében, noha ez sem állítható még huszonöt százalékos bizonyossággal sem. Befogtam a szám és először semmit sem kérdeztem, csak néztem és néztem. Az ágyam mellett álló menyasszony, aki a tisztító tűzből kimentett, valóság volt, hús és vér volt, illat és lehellet volt. Galambszürke ünnepi ruháját még nem tette le, noha nászünnepét véresen megzavarták. Ellenkezőleg, úgy látszott, mintha újra feldisztította volna magát. Baltenyeren óvatosan valami fehéret tartott, amely egészen olybá tűnt, mint egy nagy fehér tojás. Pedig éjjeli lámpa volt, helyesebben fényforrás, mert ez a tojás ugyan maga nem világított, de mégis szelíd fényt árasztott hordozója körül. Az első, amit tettem, az volt, hogy fátvoltakarómat állig felhúztam, mert kellemetlen volt nekem, hogy ingujjban fekszem ott. „Bocsásson meg”, dörmögtem zavartan.

Lala semmit sem szólt, mintha a legfinomabb közvetett társalgásban kapott asztromentális neveltetése ellenére méltóságán alulinak tartaná, hogy ebben a percben üres banalitásokat mondjon. Rám nézett mozdulatlan arcával és gyönyörű barna szemével. Így hát én voltam kénytelen megszólalni:

„Történt valami, Lala, valami nagy szerencsétlenség?”

Sok minden történt“, felelte röviden és sokértelműen.

„Ezért jön hozzám?” kérdeztem.

„Nem, nem ezért“, mondta.

„Azt hiszem, nem volna szabad hozzám jönnie, Lala — suttogtam, mintha félő volna, hogy kihallgatnak bennünket — hozzám, a halálosan idegenhez. Hiszen még mindig menyasszony. Miért van a nő szoba a házban? Mit mondana édesapja, ha tudná, hogy hozzám jött látogatóban ilyen késő éjszaka?”

Lala különösen halk nevetéssel nyugtázta filiszteri kérdésemet:

„Nem vagyok már menyasszony“, mondta szárazan meglehetősen hosszúranyúlt szünet után.

Én pedig saját utálkozásomra ezúttal is beleestem abba az oktató hangban, amelyet Lalával szemben akaratom ellenére már többször megütöttem:

„Hogy nem menyasszony már, az csak a maga szubjektív felfogása, Lala. De mi az objektív jogi helyzet?”

„Szubjektív felfogásom az objektív jogi helyzet“, mondta Lala azzal a bámulatos elmésséggel, amely harcok pillanatokban kislányoknak még néha rendelkezésére áll.

„A vőlegény is itt van a házban?” kérdeztem bizalmatlanul.

Lala tekintete erre a kérdésre élesen fürkésző kifejezést öltött;

„Io-Do összeszedte a fegyvereit és elment a háztól.”

„És maga, Lala, tudja, hogy hová ment?”

„Az összeesküvőkhöz. A többi fegyvergyűjtőhöz.”

„Nem ártatlan bolondok azok?”

„Arról ábrándoznak, hogy hasznát veszik a fegyvereknek.”

„Ne legyen igazságtalan vőlegényéhez, Lala — intettem — balszerencséje nagyobb vétkességénél. Nem tudhatta, amint hogy hihetetlen is, hogy az antik pisztolyban az élő halál volt benne. Ez túltesz még a múmia árpamagvain is, amelyeket ötezer év múltán elültettek és kalászsokat termettek.”

Lala elégedetlenül rázta fejét:

„Nem egészen így van, seigneur. Io-Do mindig gyűlölte és kínoztá Io-Fra testvért. Engem pedig megcsalt, mert én semmit sem tudtam a nagy összeesküvésről...”

Leleplezései ellenére el voltam szánva arra, hogy Io-Do védelmét körömszakadtig folytatni fogom.

„Lala — mondtam —, pontosan ismerem azt az embertípust, amelyhez vőlegénye tartozik. Legszebb időmben igen virágzott. Mikor először láttam Io-Dot és fegyvergyűjteményét, rögtön éreztem. Ezt a nagyon elterjedt típust akkoriban fasisztának hívták.”

„Mit jelent ez a szó, seigneur?”

„A fasiszták, kedves gyermekem, azok a párt-emberek voltak, akik azáltal zúzták szét a régi világrendet, hogy megvédték. Hanem hagyjuk ezeket a korhadt bolondságokat. Végül az antifasiszták is szétzúzták a maguk új világrendjét azáltal, hogy megteremtették. A világtörténelem, sajnos, úgy ismétlődik, mint egy kispolgári háziasszony heti étrendje. Beszéljünk inkább Io-Doról. Vissza fog térni magához, Lala, a

szerencsétlenségben megtisztultan. Egy év múlva új náaszt fognak ülni, de én annál már nem leszek jelen...”

Lala olyan mozdulattal szakított félbe, mintha be akarná fogni a számát. De én nem tágitottam és egyre makacsabban fogtam pártját Io-Donak:

„Maguk ketten kora gyermekkoruk óta egymásnak voltak szánva. A csillagpróbák nem mondtak el-lent a frigynek, ennél fogva minden újra rendbe fog jönni...”

„Soha — mondta Lala halkán, de nyomatékosan és kétszer megismételte: — Soha.”

Felhagytam vele és elhallgattam. Ő pedig hirtelen könnyű, hihetetlenül mentális lánykezét mellemre tette és ott pihentette, miközben másik kezével szelíden arcomhoz közelítette a világító tojást. Pontosan éreztem, hogy kozmetikus világítás volt, amely külsőmet meghamisította, amennyiben kisímította ráncaimat, eltávolította tokámat és több évvel megfiatalított.

„Nem kellett volna azt tennem, Lala”, nyögtem.

„Mit nem kellett volna tennie, seigneur?” kérdezte gyöngéd rezdületekkel.

„Hogy kezemet tegnapelőtt a meztelen szívecskéjére tettem... De a dédnagymama önagysága elcsábított.”

„Erről már késő beszélni”, mondta Lala és hirtelen ugyanolyan szája volt, mint a NM^s-nak.

„De hiszen én túlságosan öreg vagyok magához, Lala”, dadogtam, vitézül leküzdve ezervoltos boldog elragadtatásomat.

„Ötven mindössze”, nevetett rám a lány sugárzón.

„Valamivel több ötvennél”, válaszoltam igen pontatlanul.

„Hát akkor nagyszerűen összeillünk, seigneur”, mondta.

Becsuktam szemem, hogy erős maradhassak:

„Nem arról a buta ötven évről van szó, Lala. Az én időmben, főként ezen a vidéken elég vénebb számár volt, hatvan-hatvanötéves számár, aki tizennyolcéves csitriket vett el. Miért ne? Igaz, az én ötven évem ókori ötven, nem mentális, Így hát egy kis arányszámítást kell végeznünk, de valószínűleg ez is hamis, mert rossz számoló vagyok, még a kor együgyűjével összehasonlítva is. Tehát az átlagos életkornak vehető száznyolcvan év úgy aránylik az ön huszonhat évéhez, Lala, mint az én kiszámítandó viszonylagos X korom az ötvenen felülihez, vagyis tulajdonképeni koromhoz. Mi az eredmény? Istenem, legyen szíves, segítsen, drágám.“

„Kereken kilencvenhárom“, mondta Lala pillanatnyi gondolkozás nélkül. Micsoda áldott dolog volt az asztromentális ifjúságnak ez a fejszámolása! És hozzátette:

„Nem értem, mit akar ezzel mondani, seigneur...“

„Azt akarom ezzel mondani, hogy rám egészen más törvények érvényesek, mint magára., gyermekem.“

„Mi közöm nekem a maga törvényeihez“, nevetett.

„Sok köze van hozzájuk — törekedtem higgadt hangra. — A közöttünk levő korkülönbség valóban nem fontos, Lala, ezt megengedem. Fiatalnak érzem magam. Sőt túlságosan is fiatalnak érzem magam. B. H. barátom ma teljes joggal nevezett infantilisnek, azaz vén, de éretlen fickónak. Nem félek magától, Lala. Ami a fiatalságot illeti, remekül össze fogunk illeni, akár ötvenésgynehány vagyok, akár kilencvenhárom. Valami egészen másról van itt szó.“

„És mi ez az egészen más?“ kérdezte éneklő hangon, miközben kezével lassan ingmellemet simogatta.

„Nem tudja — böktem ki —, hogy én szabadságos halott vagyok? Nem tudja, hogy a legrégebb ókorban leledzem, miközben maguk a legtávolabbi jövőben élnek? Már együttlétünk első estéjén nem fogja kibírni

a hiányokat, Lala, amelyek minden szavamból kitérnek. És aztán, nem tudja, hogy én csak visszavonásig létezem? Mindezt nekem kell megmondanom, Lala?”

A lány nyugodtan nézett rám. Közléseim legkevésbé sem rémítették meg:

„Semmit sem kellett volna mondania, seigneur, mert mindezt tudom. És nem változtat a dolgon semmit.“

„Örület, Lala — feleltem szinte ordítva. — Maga semmit sem tud, egyáltalában semmit. Sejtelve sincs róla, hogy annak az édes kis kezének mennyire nincs semmi vonala.“

Gyorsan és mély szégyenkezéssel visszahúzta kezét ingmellemről.

„Igen, a kezemen nincs vonal — mondta —, de van valami, amiről senki sem tud apámon és anyámon kívül. És én magával akarok menni és boldog vagyok, hogy a vőlegényem elment...“

„Velem akar menni, velem akar menni“, suttogtam lazuló megfontoltsággal.

„Igen, együtt fogunk menni, seigneur“, mondta Lala és gyermekesen nőies elszántsággal nyújtotta felém fecskefarkamat, amelyet a nyugágyra tettem. Nem mint valaki, aki csak fátyolrezőzeteket ismer, fogta meg az őskor fantasztikus férfi-díszruháját, hanem mint igazi asszony, aki már jól kiismeri magát férje ruháiban. Kedves és megható volt, de én nem értem rá, hogy ezen gondolkozzam. Ott állott, készen arra, hogy rámadjon a kabátot, miután a fényt és ránctalanságot terjesztő tojást valahová elhelyezte. Kiugrottam az ágyból, beleléptem cipőmbé és magamra kaptam a fecskefarkot. Milyen borzasztó, hogy még fésűm és kefém sem volt, koszos-öreg fiúnak.

„Mi a szándéka, Lala — kérdeztem. — Hová?...“

„Van számomra más hely, mint az az egy?“ válaszolt ő is kérdéssel.

Közben megpróbáltam, hogy pusztá kezemmel megigazítsam száraz, bozontos hajamat:

„Miért volna az ön számára, Lala, csak egy hely ezen a világon?” kiáltottam felháborodva.

„Mert éppen az az a hely, ahova menni akarok”, mondta nyomatékosan és sokkal halkabban tette hozzá:

„Nem ugyanaz a maga helye is?”

Most már mindent tudtam. A dzsungelt választotta. És mikor azt mondta, hogy az én helyem is az, semmi egyebet nem mondott, mint a tiszta igazságot. Az én helyem a dzsungel volt. Ez a menedékhelye minden elmúlnak, réginek, hátramaradottnak, kezdetlegesnek és meghittnek, ami bennem élt. Ugyszólván az én korom volt a tőlem mindenben idegen jövőben. A mellett az egyetlen út is volt, amely nyitva állott előttem, hogy kutatóutam kalandjaitól megmeneküljek és továbbra is életben maradjak. Ott lakhatnánk az egyik fehér házban, amilyeneket tegnap láttam a mellvédről, töprengtem feltartóztathatatlanul. Könnyen megtehetjük. Tejen és kenyéren fogunk élni, talán tojáson is. Lala is majd csak hozzá fog szokni lassanként a tyúkokhoz. Én meg tanító lehetek vagy mesemondó vagy kikiáltó vagy közírnok, hiszen a dzsungelben biztosan nyüzsgenek az írástudatlanok. Frakkom remekül illik ezekhez az összes mesteriségekhez. Nem kétes, hogy a dzsungelben vagyok otthon. De vajjon Lala is a dzsungelben van-e otthon? Micsoda lealázás számára!

„Lala — hallottam saját kiáltásomat —, térjen észre, maga nem a dzsungelbe való, nem abba az őskori állati nyüzsgésbe...”

A lány mintegy válaszul különösen elszánt mozdulattal levette fejéről az ébenfekete sisakfejkötőt és három lélekzetnyi ideig maga fölött lebegtette. Gorombaság volna, ha a legszebb fekete selyemhaj özönéről beszélnék. Inkább aura volt, perisprít, sejtelem-

-szerű fekete haj, amelyet Lala két pillanatig látnom engedett. De érthetőnek fogják találni, hogy egy meghatározható mentális fogyatkozásnak ez az önleplezése nyugalom utolsó maradványától is megfosztott. Lala sugárzó szépsége nemcsak hogy végtelenül szebb lett számomra, úgy, hogy a parancsoló és eltávolító idegenséget a női haj aurája eltüntette; ami történt, sokkal több volt csupán az érzéki inger fokozódásánál. Kielemezhetetlen módon az az érzésem volt, hogy Lala történelmileg közelebb került hozzám. Valami édes új szomszédság tárult fel köztünk. Tudtam Laláról azt, amit csak apja és anyja tudott. Rámázta titkát, hogy bebizonyítsa nekem, mennyivel inkább hozzám tartozik, mint Io-Dohoz és korának piperkőceihez. Ebben a Sirius-szerűen idegen világban, amelybe belepoty-tyantam, hirtelen kivirágzott az a bizalmasság és az a cimboraság, amelyet csak nő ajándékozhat egy idegen férfinak. A következmény az volt, hogy elvesztettem fejemet. Azt hittem, 1920-at vagy 1930-at ütött az óra. Magamhoz vontam Lalát, megcsókoltam és magamon éreztem csókját.

E csók miatt, sajnos, félbe kell szakítanom itt a regényt, hogy eleget tegyek útleírói kötelességemnek. Ez azt a feladatot rója rám, hogy rámutassak a legfontosabb különbségekre az emberiség őskora és e nagyon távoli kor között. Senki sem fogja elvitatni, hogy a csók semmivel sem kevésbé fontos jelenség például annál az első megjelenésemet követő lakománál, amelyet az ötödik fejezetben olyan részletekbe menően leírtam. Mindenekelőtt sok olvasómat nagy örömmel fogja eltölteni, hogy a férfi és nő közötti csókolódzást az érintkezés higiéniája nem szüntette meg. De mint-hogy asztromentális leányszájról részesültem egy csók váratlan kitüntetésében és meg nem érdemelt, sőt szédítő boldogságában, méltányosságból nem érhetem be a puszta érzelmi folyamat rajzával, hanem be kell itt

iktatnom egy rövid, de meggondolt elemzést. Az emberek ezekben a dolgokban az én időmben kissé hevesek és féktelenek voltak. De mikor ilyen váratlanul, ilyen hirtelenül karjaimban tartottam Lalát, akorról hozott hevességem hamar eltűnt. Mint már annyiszor, ezúttal is kísértetnek éreztem magam, durván anyagi és brutális elemnek ebben az asztromentális közösségben. A karjaimban fekvő leánytest olyan szellemi, olyan súlytalan, olyan átlelkesülten gyöngéd, olyan túlfínomult volt, amilyennek a szem annakelőtte nem is láthatta volna. És a csók sem volt az, ami a régi és őskorban, az ajkak szenvedélyes összekapcsolódása stb., hanem csupán a szájak lehelletfínom, tündérszelíd érintkezése, amely rábízta a lélekre, hogy érezze azt, amit a test megtagadott magától a közvetlen érintkezésből. Talán rossznéven fogják venni tőlem a hasonlatot, de a csókban ugyanaz az elv nyilvánult meg, amelyet a mentális levesekkel kapcsolatban már kifejtettem: az anyag és szubstancia különbözősége, lehetőleg sok szubstancia és lehetőleg kevés anyag. A csók maga, akármeddig tartott is, külsőleg alig volt több a lélekzet összeforrásánál, a testi határok közeledésénél — a lelki folyamat azonban, melyet ez a szemérmesen tartózkodó csók kiváltott, olyan lenyűgöző volt, hogy végül is önkívülettől félve, hirtelen kénytelen voltam kibontakozni Lala karjaiból és elfordulni. Igen, elfordultam és görcsösen az ablak üres ál-éjszakájába meredtem, hogy ne lássam többé a leányt. Noha az ilyen vallomások, kiváltképen megállapodott korú egyének esetében igen kínosak, be kell ismernem, hogy egész kétes testemben a szó legszorosabb értelmében remegtem. Ha valaki még a tizenkilencedik században jött a világra, esetleg hagyján, ha van annyi bátorsága és 1950 táján megcsókol egy lányt; de hogy a Szűz tizenegyedik nagy világ-

évében tegye ugyanezt, az már több a soknál, az ilyesmit Isten is tiltja.

A csók kimondhatatlan bűvölete nyomban logikusan sajgó fájdalomra változott. Újra hanyatfeküdtem a díványon, nagy erőfeszítéssel elfordítva szemem a szép Lalától, hogy el ne vesszem. Ehelyett hosszú vasikalapos beszédet tartottam neki és valamennyi érv, amelyet felsorakoztattam, ugyanolyan kitünő volt, mint értelmetlen:

„Nem szabad, hogy ránézzek magára, Lala — kezdtem —, különben mindjárt magával megyek. De szabad-e magával mennem? Kérem, gondolkozzék. Igaz, hogy nem önként jöttem szülei házába, a lakodalmak házba. A maga köre idézett meg, de nem kérdezett meg előbb, ami ugyan felelősségemet nem szünteti meg teljesen. Mert mindaz, ami valakit ér, ugyancsak rákerül a végelszámolásra. Vendég vagyok szülei házában, rettenetesen idegen, elfogódott és feszélyezett vendég. Hogy jelenlétem mennyiben függ össze a történet szerencsétlenséggel, csak Isten tudja. De túlságosan soká voltam odaát a távollétben, semhogy ne tudnám, hogy az ilyen összefüggések korántsem olyanok, mint a kis bágyadt, érzékileg elterelődő szellemek feltételezik és óhajtják. Hiszen ami ideát van, csak odaátról vetődő árnyék, nem pedig megfordítva. Szóval akár összefügg látogatásom Io-Do lövésével, akár nem, undorító eljárás volna, ha haszonélvezője akarnék lenni a szerencsétlenségnek és megszöktetném az elszökött vőlegény menyasszonyát, mielőtt még az esküvő napja felvirrad. Az ilyesmi szertfölkött ízléstelen volna, pihá, pihá, még az emberiség legrégibb őskorában is az lett volna, a nyíl és íj, a tör és kard korában, sokkal a kedves vasút feltalálása előtt. Ha a magam koráról beszélek, Lala, maga azzal az ezüstös mentális nevetésével nevet. Nekem azonban nincsen már jogom ahhoz, hogy saját boldogságomat és saját

kótyagosságomat a világ középpontjává tegyem. Elég sokszor tettem életemben, újra meg újra. Nem mondok le arról a jogomról, hogy szerelmes legyek magába, Lalám. De nincs meg már az a jogom, hogy ebből önző következtetéseket vonjak le. Mint sírjából jött kísértet köteles vagyok mindent elfelejteni, ami köztünk történt, még a csókot is, amelyet sohasem fogok elfelejteni... A maga jövőjéről van szó. De egy kicsit azért magamat is félttem. Tudja maga, mit tett az imént azzal a világító tojással, édesem? Egyenesen a tisztítóútból keltett fel. Úgy látszik, az a tulajdonképeni szállásom. Ott lókok részben mint lelki-furdalás az úrben, részben pedig mint a bűn százlábuja mászom, hogy kiássam magamat és többi meggyilkolt áldozatomat, akiket valahol elföldeltem. Ha a kis pocakommal nem is tartana csábítónak, Lala, higgye el, az ember az őskorban egy-kettőre Kékszakáll lett. Most sem maga csábított el engem, mint azt szívesen elhitetném magával, hanem én csábítottam el magát, mert a férfi már azzal is csábít, hogy megóhajt. De én most már nem akarok elásni senkit, de senkit, legkevésbé magát, szép Lalám...”

Miközben zilált ésszel és nehéz szívvel eldadoztam mindezt, szememet a fehér falra szögezve, az az érzésem volt, mintha lépteket hallanék. Ezek akkor sem hallgattak el, mikor én abbahagytam, fel- és alájárkáltak, künn a labirintusban és belül bennem. Ezzel szemben gúnyosan hallgatott a helyiség, ahol feküdtem. Hirtelen belémnyilalt a rémület, hogy életem legistenibb alkalmát eldobtam magamtól.

„Menjünk, Lala“, — sikoltottam szinte és felugrottam az ágyról, de hol volt Lala? Savanyú erkölcs-prédikációm méltán elkergette. Elszalasztottam az isteni alkalmat örökre. Megőriztem tisztességemet mint vendég és becsületes úriember.

Álom nélkül meredtem a levegőbe. Isten tudja, meddig. Egyre visszavonhatatlanabbul megerősödött bennem az elhatározás, hogy véget vetek asztromentális kalandomnak. Hogy ezt hogyan tehetem, nem tudtam. Csak egy volt: elmenni. A lakodalmas házban nem volt már maradásom. Egyszerűen elmegyek, megyek, megyek, valahová csak eljutok, így gondolkozott elcsigázott agyam. Senkit nem fogok már látni és kérdezni, B. H.-t legkevésbé. Az újjászületett ugyanis, ez a legjobb barátom, biztosan meggyőzne, rábeszélne, kényszerítene, hogy maradjak itt, noha itt-tartózkodásom minden fél szempontjából céltalan lett, az elpackázott nászünnepegy szempontjából épp úgy, mint a magaméból, mert már eleget láttam és hallottam. Néhány kurta óra alatt mindent láttam, hallottam és éreztem, ami új és lényeges volt ebben az asztromentális világban. Elsősorban a Dzsebelt és a Mindenséget, amelyet magába zárt. Az egyetlen, amit nem láttam, az az intézmény volt, amelyet homályosan és valószínűleg eufemisztikusan a „téli kertnek“ mondtak. Ha legtitkosabb érzéseimet vizsgáltam, még mindig kíváncsi voltam erre az intézményre, amelyben a kor beteljesedni látszott, jöllehet a leghalványabb sejtésem sem volt róla, hogyan. De most, hogy Lala element, semmi látni- vagy tudnivalót nem éreztem olyan értékesnek, hogy érte új életbevágó konfliktusoknak tegyem ki magam és új nehézségekkel terheljem meg szegény lelkemet, amelynek úgyis nehéz sora volt megszokott tisztítótüzeiben. Mind e felhős megfontolások közben bűnös nyugtalanság volt bennem, amelyet nem jelölhetek meg jobb szóval, mint azzal, hogy: céltalan szökési vágy. Éreztem zsebemben az utazó türelmjátékokot, de semmiképen sem akartam felhasználni. Menni akartam, csak menni. Néhány pillanattal később már a kertben állottam a mozdulatlan viaszvirágokkal teli szíjjaslombú fák alatt. Az óriás molyok

ebben az órában izgatottan hancuroztak és csicseregtek. A rácsoskapun át kiléptem a szabadba, igazában a pusztába.

Öt óra körül lehetett. Az első reggeli derengés kezdett feltűnedezni. Szívszorító volt az asztromentalis földnek ez az üressége. Nagy képzelőerő kellett hozzá, hogy valaki az acélszürke pázsit alatt a láthatár egyik szélétől a másikig maga elé idézze az ezer részvárosból álló élő Panopolis útvesztőinek képét. Magam is csaknem elvesztettem hitemet a Mindenváros létezésében, pedig csak az imént bukkantam fel annak egyik házából. Még sohasem láttam a földet ennyire magányos bolygónak, mint ezen az áprilisi reggelen. A sokmillió ember és a magasfejlettségű szellemi és lelki erők ellenére, amelyek fölött elmentem az acélszürke takarón, Gaea vagy Éva elhagyottabbnak tűnt fel előttem a János evangelistánál vagy a Péter Apostolnál. Milyen szívesen láttam volna most, ha a két földi Melangeloi lett volna kísérőm. De az angyalok pillanatnyilag elbújtak vagy nem adtak életjelt magukról. Ekkor eszembe jutott a dzsungel. Talán a dzsungel valóban új javító kísérlet volt, amelyet Isten tett az emberekkel, miután a 7958 számú kísérlet (asztromentalizmus) ismét nem sikerült. Vajjon igaza volt-e Minjonman fiának, hogy a dzsungel a megújulás alapja? Kezem megrándult, az utazójáték felé. Az én helyem a dzsungel volt. Lala helyesen ismerte fel. Nem, nem, a dzsungel öreg vacak. Három más menedékhely áll előttem nyitva, ha szükség van rá. A főpüspök és Saul király felajánlotta, de a Fennlebegő sem utasítaná el bizonynyal. Míg gondolataim biza kodva keresték ezt a három személyiséget, lábaim nagy öröömre keskeny, kitaposott ösvényt fedeztek fel az acélszürke pázsiton. Azt taposták reggeli fürgeséggel, nem tudva, hová vezet.

Ezüstös pára szállt fel előttem, amilyent még sohasem tapasztaltam. Nem a nedvesen párázó köd volt, amilyen valaha napfelkelte előtt szállott fel a földről. A szürke gyeper kigőzölgése vagy emanációja volt, a villanyosan ideges harmat egy fajtája, mely kissé a Mare Plumbinum gőzére emlékeztetett, csak sokkal finomabban és lassabban ködlött fel. Közben már régen megismertem a mindent átfogó pázsit értelmét és feladatát. Ha felületes szemmel nézve úgy látszott, mintha az őskor kedves zöld fűvét akarná helyettesíteni, igazában sokkal fontosabb szerepet játszott: közös „áramvezetője“ volt minden idegrezdülésnek, gondolatvillanásnak, érzéstolulásnak és akarat-tömitésnek, amelyet a mentális emberek egymáshoz küldtek. Ennek a sűrű pázsitnak pontosan az idegsejtek szürke színében tartott birodalma kötött össze egymással lelkileg minden emberit. Az élesre beállított kívánságok akadálytalanul eljutottak az összehangolókhöz, mert a geodrom palackzöld üvege minden áramot, amelyet a pázsit hozzá közvetített, felerősített és a legtisztábban szétválasztott. Ez volt az oka annak, hogy az ember az acélszürke pázsiton túl, mászóval a kultúrvilágon túl, a célokat sokkal nehezebben vagy egyáltalában nem mozgathatta maga felé. A dzsungel dombjait és hegyeit például, mint hamarosan magunk is látni fogjuk, a maga erejéből volt kénytelen megmászni vagy keréken és tengelyen legyűrni az ember.

Miközben így lépkedtem a Panopolis ezüst reggeli párázatában, nem törődve az ösvénnyel és mit sem tudva célomról, hirtelen, nem is egészen harminc lépésnyire, finom alak rajzolódott ki az egyre világosabb égbolton, nyugodtan várva odajöttömet. Semmiképpen sem voltam elkészülve arra, hogy ebben az órában az ősanyával találkozzam a szabadban. Be kell vallanom, ritkán találtam életemben olyan szépséget,

akinek öltözete ekkora összhangban lett volna az idővel, a hellyel és a fénnel, mint a NM³ a reggeli szürkületben. Egész alakját ezüst fátylak fedték, mintha ő maga sem lenne egyéb, mint a mentális hajnali hangulat szimbóluma. Nem szabad megfélekezniem a hosszú, stilizált pásztorbotról sem, amelyre hanyagul támaszkodott. Egy csokor rozsdavörös cserjevirág díszítette.

„Eleganciád már felkelt — hajoltam meg zavarosan — Madame nem alszik tovább...”

„Nem, Madame nem alszik tovább — felelte NM³ mély althangján, az asztromentális világ legszínesebb hangján, és ha jól értettem Öelegenciáját, arra célzott, hogy kerek kétszáz éve teljességgel fölöslegessé tette az alvást.

„Nem akarom terhelni reggeli étája közben“, üd-
vözöltem és tovább akartam menni, Io-Fagor figyelmeztetésére gondolva, hogy az ősanjának kímélnie kell légzési szerveit a szabad levegőn.

„Terhelni — turbékolta a telt kontraalt, miközben visszatartott. — Aki későn fekszik és korán kel, többet tud a többieknél és többet él a többieknél“.

Kissé kényszeredett galantériával megjegyeztem, hogy Madame, ha nem is feküdne le olyan későn és nem is kelne olyan korán, összehasonlíthatatlanul többet tudna és többet élne át, mint akárki más. Az ifjú szépségben tündöklő vénség rám nézett zománcszerűen árnyéktalan arcában mélyenfekvő szemével. Nem tudtam megkülönböztetni, hogy ennek a szempárnak kifejezése gúnyos volt-e, szomorú, merev, gonosz vagy csak módfelett rövidlátó:

„Például tudom és átéltem azt — mondta —, hogy a kicsikénk odébbállott...”

„A kicsikénk? Kire gondolsz, Madame?“ dadogtam, pedig pontosan tudtam, kire céloz Madame.

Az ősanya új redőzésben kapta makulátlan teste köré ezüst fátylát. A modern társaságbeli hölgy jellegzetes tartását vette fel:

„A kicsike a seigneur szobájából ment el, úgy, ahogy volt, de ahogy addig még nem volt...”

Éreztem, hogy megdermedek és elsápadok:

„Lala — szakadt ki belőlem. — Mi az, hogy odébbállott? Hová odébb?”

„Miért kérdezi, amire már maga is válaszolt — mondta az ősanya, és hangja egészen sötétbársony volt a képmutató erkölcsi felháborodástól. — A finom cicák útjára tért. Melbe útjára...”

„Ennek nem szabad megtörténnie — kiáltottam. — Ezt nem lehet túrni, ezt meg kell akadályozni”.

„Ki akadályozza meg, seigneur?” sóhajtotta az ősanya mélyen.

„Nem marad más hátra — mondtam —, nekem kell visszahoznom. Vissza fogom hozni...”

„Szép, szép, szép — gőgicsélte a félelmetesen elbűvölő vénség —, lehetőleg még, mielőtt a ház felébred, mielőtt a város felébred, mielőtt az események elkezdődnek és bevégződnek...”

Olyan pillanat volt ez, amelyben az ember úgy tévelyeg, mint egy útvesztőben. Az ősanya tudta, hogy a menyasszony az éjszaka egyrészét szobámban töltötte. Értésemre adta azt a feltevését, hogy a menyasszony másképp hagyta el a szobát, mint ahogy odament. Amit tudott vagy amiről azt hitte, hogy tudja, felébredése után az egész ház, az egész város meg fogja hallani. Én tehát ártatlanul leszek becsstelen gazember, aki visszaél a vendégszeretettel, aki a ház leányán, egy másik férfi szűz menyasszonyán, erőszakot követ el szobájában, pedig még arra sincsen jogcíme, hogy tisztességesen élő embernek tartsa magát. Mindez benne volt NM^a szavaiban, mint fenyegető zsarolás, és kényszerítővé tette a választást. Kezében voltam

az ősanjának. De ugyanakkor még valami más is volt szavaiban, az is együttrezgett a hanggal, amellyel ezeket a szavakat kimondta. Az a kerítőnői biztatás, hogy használjam fel az isteni alkalmat, kövessem Lalát a dzsungelbe és tűnjek el ott vele mindörökre. Megértik helyzetemet? Csak két utat választhattam, egy erkölcsös és egy erkölcstelen. De mindkét út, az erkölcsös és az erkölcstelen, egy és ugyanaz az út volt, mert mindakettő Lalához vezetett. Erősebb jellem kellett volna, mint amilyenel Benoit adósa rendelkezett, hogy ebben az esetben még az erkölcsös utat is elkerülje, lévén az az erkölcstelennek álcázása.

A nap felment és eloszlatta az idegenszerű páráit. Soha egész ott-tartózkodásom alatt nem voltam kevésbé tudatában annak, hogy egy igen kései jövő előlegezett jelenében élek, mint ebben a percben. Tiszta vitathatatlan jelen volt körülöttem, mert Eros nem ismer más időt. Ugyanakkor azonban hunyorogva felnéztem a napra: nem volna most helyén egy szív-roham, egy kis transzparencia vagy még inkább az önmegsemmisítés Ursler első alapvető paradoxonja szerint? A nap nem hederített sugallatomra.

Megfordultam. Valami kényszerített rá. Ringó léptekkel, virágkoszorús botjára támaszkodva közeledett ott NM⁸ házunk kertjéhez. Ezüstszürke fátyollepleben, koturnusán, magas fejdíszével, karcsún és cicomásan, a tizennyolcadik század közismert metszeteihez hasonlított, amelyek görög istennőket, nimfákat és driádokat ábrázolnak. Erős, gonosz indulatot küldtem utána. Ez az erős, gonosz indulat keskeny háta közepén találta. Megingott a gyöngeségtől a kétszázéves, és már azt hittem, összerogy. De szó sincs róla, nem rogyott össze. Nem számoltam az asztromentális emberiség akaraterős hiúságával, amelynek Lala dédnagyanyja megtestesítője volt. A fiatalosan szép ősanya rögtön feltalálta magát és csodálatraméltó ügyes-

ségével átváltoztatta ingadozását és botladozását ví-
dám reggeli szökelléssé és tánccá.

Még csak meg sem állt, hogy lélekzetet vegyen.

Én pedig zsebembe nyúltam, hogy kivegyem onnan
az utazójátékot.

VÉGE A MASODIK RÉSZNEK.

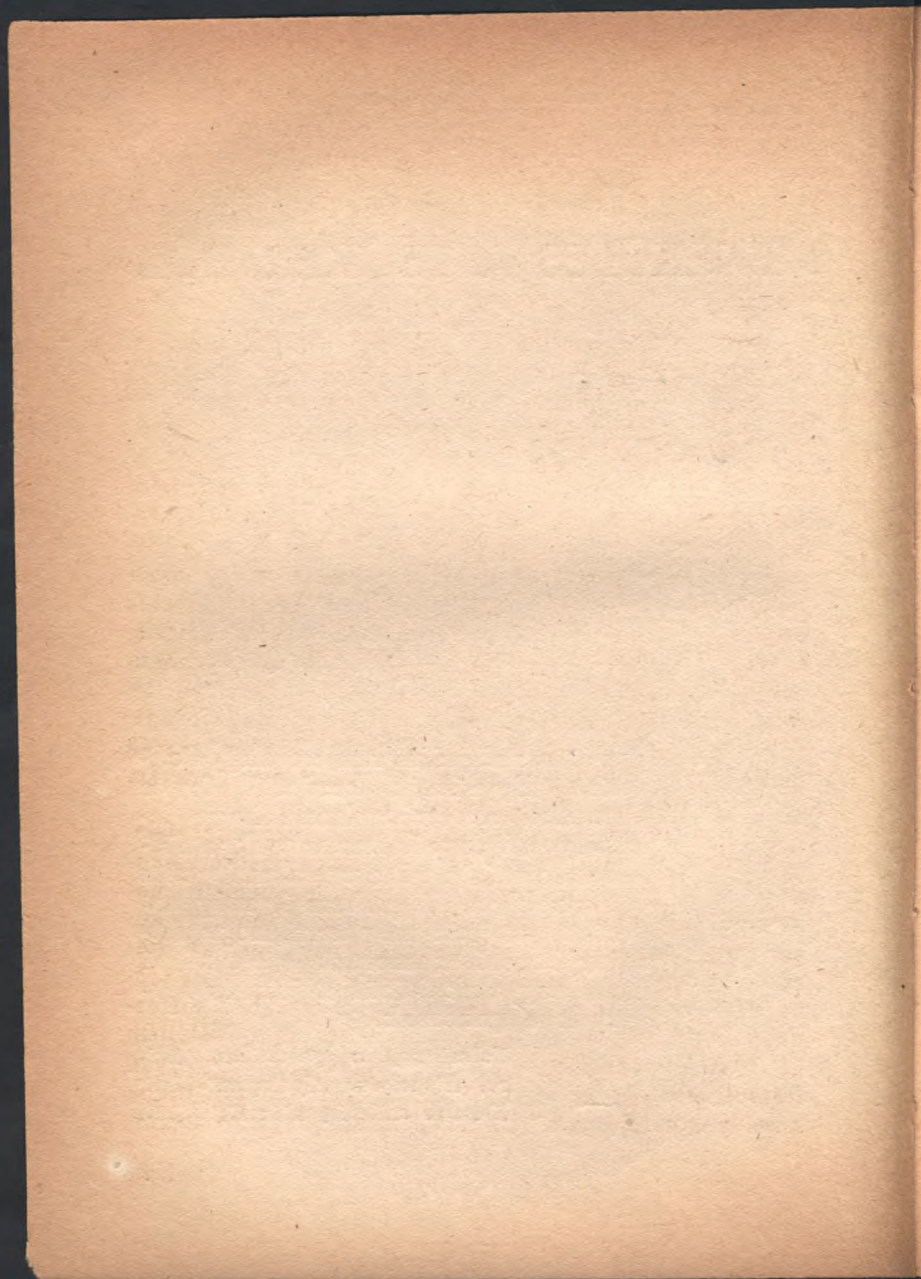
HARMADIK RÉSZ

Harmadik nap.

MENEKÜLÉS A TÉLIKERTBŐL

Két alapfajtája van az angyaloknak. Egyrészük kezdettől fogva segített az embereknek, hogy lakályossá tegyék maguknak a földet. A másik rész megakadályozta őket ebben. Az emberiség még korántsem érett meg arra, hogy feltárják előtte, melyek ezek közül az angyalok közül a jók és melyek a gonoszak.

Valentinus, a gnosztikus, Idézet Hippolytus „Syntagma”-jából, Krisztus születése után 170 körül.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET,

*amelyben közvetlen közelből szemlélem az elő-
készületeket a dzsungel hegyvárosában, elbú-
csúzom a megváltozott Lalától és egészen várat-
lanul követnek szemelnek ki.*

Így hát újra ott ültem egy valóságos vendéglői tölgyfaasztal mellett, egy nagy, zajos, füstös helyiségben, amelyről az a határozott benyomásom, hogy „központi sörház” volt a neve. — Ha ezzel az élénk mondatokkal kezdhethném az itt következő fejezetet, én is örülnék neki, az olvasó is. De hiszen éppen ez a nehézség. Nem ugorhatok ilyen vitális és pirospozsgás mondatokkal in medias res. Az ilyesmi ellentmondó utóleírásom belső törvényének, amely azt parancsolja, hogy kerüljem az epikai illúziót és a kényes igazság kedvéért az olvasót minduntalan vezesse munkám színpalái mögé.

Íróasztalomon sok, sok odavetett jegyzettel telefirkált cédula van. Nem űzök otromba szélhámoskodást és nem állítom, hogy ezeket a jegyzeteket magammal hoztam. De utazásom legrégibb okmányai közül valók, akárhogy is határozzuk meg ezt az utazást. Ugyanis a dzsungel belsejében töltött időre vonatkozó jegyzeteim azokhoz a feljegyzésekhez tartoznak, amelyeket már az első napokban papírra vettem az 1943 esztendőbe való visszatérésem után, olyan írással, amelyet én magam is csak nagynehezen tudok kibetűzni. Válogatás nélkül kiragadom a következőt:

„Ne felejsd el, hogy a dzsungel hegyvárosa valóban hegyváros volt a dzsungel kellős-közepén, talán Montin volt a neve, nem tudom már. A leglényegesebb, amit tudok és amin még mindig csodálkozom, hogy Hegyváros nem volt antik, nem volt olasz, sem spanyol, sem mexikói, noha várakozásom értelmében inkább még mexikóinak kellett volna lennie, indiákkal és meszticekkel, hiszen Californiában vagyunk. Ilyen logikus azonban nem volt a dolog. Hegyváros inkább szláv vagy skót volt, igen józan, míg a környékbeli parasztok ismeretlen okokból albánokhoz hasonlítottak“. — „Bekötötték a szemem. Hiszen nem volt bizonyos, hogy nem a mentálisok kéme vagyok“. — „Hogyan magyarázzam meg a látomás velejét? Ami még most is legjobban nyugtalanít, a következő kérdés: hogyan tudott az asztromentális Panopolis (sivár, szürke idegsubstancia) és a dzsungel (ófrank, sörívő, paraszti, mágikus) egymás mellett megenni ugyanazon a földön? Ez az együttes létezésük nekem magamnak kimondhatatlanul evidens volt. Minden kísérlet az ellentmondás áthidalására, mint például annak a kérdésnek felvetése, hogy Hegyváros az örökké kék ég alatt miért szürke, csökkenteni fogja az átéltek evidenciáját“. — „A mentális nappal is különbözőnek látszott a dzsungelbeli nappaltól, holott a nap egy és ugyanaz volt. Úgyszintén a gyorsan eltelt éjszaka Lalája és a reggel Lalája között mintha hetek és hónapok lettek volna“. — „Nem tudom már, függő- vagy kötépálya vitt-e Hegyvárosba vagy Montinba, mint például a bózeni. Noha rögtön elszundikáltam, inkább az az érzésem volt, hogy valamelyik Luna-park scenic railwayjében ülök. Annyi bizonyos, hogy minden röpiült...“

A fenti idézetek csak kis és egészen szórványos szemelvények azokból a visszaemlékezésekből, amilyeneket százval firkantottam le, még azon melegében.

Időközben ezek a visszaemlékezések lényegében alig homályosultak el. Most az olvasó szemeláttára félretolom a cédulák garmadáját, mert túlságosan sok részletet idéznek fel bennem és útjában állanának annak, hogy tömören írjam le dzsungelbeli megbízatásomat. A megbízatás szó véletlenül csúszott be a sorba. Hogy erkölcsös szándékom Lala visszahozására vagy erkölcstelen szándékom, hogy vele éljek a dzsungelben, egyszerre megbízatássá és pedig politikai megbízatássá fejlődött, magam hittem volna legkevésbé. Szemem még egyszer rátéved a félretolt cédulák közül a legfelsőre. Ott ezt a két kérdést olvasom: „Miért vonták vissza a hegymászó-botos öröket?” — „Ki kötötte be a szememet, mint egy parlamentérnek?”

Az első kérdésre nem tudok felelni, de azt bizonyítja, hogy hiányoltam az öröket a mellvéd mellett, miközben a várakba lemásztam. Alighanem árulás játszott közbe.

A második kérdésre könnyű a válasz. Egy csoport ünnepi ruhás dzsungelparaszt látszólag rám várt. A monolingua egy durva hegyi tájszólásában (amelyet azonban kitűnően megértettem) mentegetőztek, hogy megbízatásuk értelmében bekötött szemmel kell Hegyvárosba vinniük. „Kérem, kérem — nevettem —, egyáltalában nem bánom, ha bekötik a szemem, csak vigyenek minél gyorsabban a kiváltságos menyasszonyok közül, mondották, sok tartózkodik a nagy sörfőzdében és a szállítás csak néhány pillanatot fog igénybe venni, mert nincs értelme annak, hogy a lassú kilátókocsit használják, viszont az express caisson már készen áll. „Annál jobb”. Az egyik barnabőrű skipetár vagy cigány-arisztokrata vörös selymekendőt bontott ki és tiszteletteljesen bekötötte vele szememet.

Mikor Hegyvárosban a központi sörház előtt ismét levették rólam a kendőt, a legnagyobb nyugalom-

mal szétnézhettem. Benyomásom az volt, hogy meglehetősen vígasztalan vidéki városban vagyok, amely egyenetlen talajon épült és nem széles, de erősen emelkedő utcákból állott. A három-négyemeletes, egészen síma homlokzatú szürke házaknak semmilyen jellegzetességük nem volt és csak azzal tűntek ki, hogy ablakfrontjaikon nem átlátszó, hanem zöldes homályos üvegtáblák voltak, melyeknek az volt a rendeltetésük, hogy a lakókat megóvják ennek a földkorszaknak me-rev és éles napfényétől. Ha szakértő kultúrtörténész lett volna mellettem, valószínűleg megállapította volna, hogy a visszaesés, melyet az asztromentális emberek minden jogosultság nélkül dzsungelnek neveztek, körülbelül az 1860-as fejlődési fokig juthatott el, Victoria és Ferenc József, Darwin és a világ iparosodásának korszakáig. És mégis, bizonyos külsőleg feltűnő analógiák ellenére Hegyváros merőben más hangulatú volt, mint nagyapáinknak az a kora, melynek visszhangja gyermekéveimben még fülembé csengett. Dzsungel-Hegyváros fojtott, elutasító, sőt fenyegető hangulata, mely számomra nem volt kevésbé idegen az asztromentális világénál, legyűrte bennem azt a gyanút, hogy önkéntelen kutató-utamon két különböző történelmi korszakba materializálódtam bele. Nem, nem lehetett kétség abban, hogy a dzsungelek nemcsak ugyanazon a földön voltak, hanem ugyanannak a történelmi kornak vágányain haladtak is, mint Panapolis, a geodrom és a Dzebel.

A derék zubbonyos, vörössapkás dzsungelbeliek régimódi kézfogással búcsúztak el tőlem, mire két városiasan öltözött ember vett át. Városiasan öltözötteknek mondom őket, de képtelen volnék ezt a városi öltözetet emlékezetből részletesebben leírni. Mindenesetre olyan közönséges látvány volt nekem, hogy nem figyeltem rá különösebben és feltételezem, hogy saját előző életem normális ruházatához kellett hasonlítani.

Vice versa az én fekete ünnepi és temetkezési ruhám sem keltett sem feltűnést, sem gúnyt. Széles, sötét kapun mentünk át, amely tele volt elmenőkkel és jövőkkel és kitaposott lépcsőn a sörház nagytermébe jutottunk. A kora reggeli óra ellenére a legtöbb asztal már foglalt volt. Talán piacnap van, gondoltam magamban. Mert pillanatig sem kételkedtem abban, hogy itt ismét „gazdasági világban” voltunk, a vidám-nyomorúságos vétel és eladás világában. Nos hát, most itt az ideje, hogy visszatérjek ennek a fejezetnek első mondatához, amelyet az imént hitványul elhagytam:

Szóval ott ültem újra egy igazi vendéglői tölgyfasztalnál, egy nagy, zajos, füstös helyiségben, amelyről az volt a határozott benyomásom, hogy „központi sörház” volt a neve. Láttam, hogy a vendégek köröskörül barna sört isznak kőkorsókból és viharos örömmel telt ebben az elfelejtett és régen nélkülözött élvezetben. Kísérőim szememről olvasták le kívánságomat és rámosolyogtak egymásra.

„A felszolgálónő mindjárt itt lesz az italával”, mondta egyikük, mire mindaketten elköszöntek. A másik azonban még egyszer visszafordult és fojtott hangon odakiáltott hozzám:

„A tábornok természetesen látni óhajtja”.

A tábornok, gondoltam magamban, hát ez szép lesz. De nem maradt sok időm arra, hogy csodálkozzam ezen a tábornokon, aki beszélni akar velem, mert hangos kardal vonta magára figyelmemet. Lehet, hogy csak vokális kvartett volt, esetleg szextett és nem kórus, amely egy távoli pódiumról csendül alá, de mindenestre hangos és nemcsak belső muzsika volt, megkülönböztetve a dzsungelt a sympaian világától. Kétségtelenül a megszokott vendéglői kórus volt, amely regélés közben adott elő dalokat Dzsungel-Hegyvárosban. Észrevettem, hogy körül több vendég dudolta a dallamot az asztaloknál vagy ütötte hozzá a

taktust kezével és lábával. De éppen a dallamok bizonyították, hogy benyomásom, mely szerint a dzsungel visszaesés 1860-ba, pusztá csalódás volt. Valamennyi karének (és hangrendszerük is) lassú, nyávgógó, indolensül szomorú volt és egészen idegen kor jellegét mutatta.

Nem telt sok időbe, és a habkoronás sötét sör előttem állott az asztalon kőkorszóban. Hosszú, hosszú, szenvedélyes kortyot ittam belőle. A vad megelégedés, amelyet az ital váltott ki bennem, össze sem volt hasonlítható azokkal, amelyeket tegnap éreztem a vízből és sajtból álló pogány, a borból és kenyérből álló keresztény és a tejből és mézből álló zsidó lakoma elköltése után. Éppen másodszor akartam megragadni a korsót, mikor éreztem, hogy a felszolgálónő még mindig az asztalnál áll. Feltételeztem, hogy a szokás itt a számla azonnali kiegyenlítését kívánja, mint az népi szórakozóhelyek bizalmatlan és elutasító divatja. (A Szűz tizenegyedik nagy világévének őserdejében vagyunk, a legrégimódibb gazdálkodás közepette, ilyen kicsiségeken vehető észre.) Emlékeztem, hogy szerencsés, de rendetlen módon néhány negyeddolláros és kisebb pénzdarabokat hagytak frakknadrágom zsebében, amelyek ugyanazzal a kínos gonddal állítódtak helyre, mint a májfolt a jobbkaromon és aranyfogam balra fönn. Zsebembe nyúltam és kivettem három negyeddollárost, hogy a sör árán kívül jó borravalót is adjak a felszolgálónőnek. Az amerikai fizetési eszköz fölénye minden más pénznem fölött olyan dogmatikus tapasztalata volt elmúlt életemnek, hogy Dzsungel-Hegyváros központi sörházában sem kételkedtem: a felszolgálónő alázatos köszönetet fog rebegni három negyeddollárosomért. A véletlen vagy ügyetlenségem azonban úgy akarta, hogy az egyik pénzdarab kiesett kezemből és az asztal alá gurult. Utána hajoltam, miközben a férfikar különösen hangosan mennydörgött

fülembé. Ekkor két elefántcsontszínű női lábat láttam arany koturnuson, szépformájú körmökkel. Lassan fel-emelkedtem. Tudtam, ki van előttem, ha már nem is burkolta Lalát a galambszürke menyasszonyi fátyolruha, hanem afféle parasztruhát viselt sok aranyhímzéssel és láthatóan uriasra átszabottan. Ma még örül az ilyesminek. De mi lesz holnap? Ez volt első mellékgondolatom, miközben hangosan felkiáltottam:

„Lala! Mit tett? Hiszen most hirtelen belebonyolódott az ökonómiába. Maga szegény...”

„Miért vagyok én szegény?” kérdezte Lala bámulva.

„Maga még nem érti, mit jelent az, hogy ökonómia, Lala. Azt jelenti: nincs teljesítmény ellenteljesítmény nélkül. Azt jelenti, hogy ilyen vagy amolyan módon, de el kell adnia magát, hogy ehessen és ihasson”.

„Ökonómia ide, ökonómia oda, jól érzem itt magam. Mindíg szerettem is adás-vételesdit játszani”. Így szólt Lala és szavainak erőszakoltan dacos csengésük volt.

Rátettem a három huszonötcentes pénzdarabot az asztalra:

„Majdnem hogy borravalót adtam magának — mormoltam. — Nem szörnyű ez, nem borzalmas?”

„Miért borzalmas? — kérdezte Lala és mélykék szemei ártatlanok voltak és ugyanakkor mohón fénylettek. — Ugyan ajándékozza nekem azt az ezüstöt, seigneur.

Be sem várta válaszat, mentális tündérkeze a pénz után kapott, cirógatta és eltüntette aranyhímzésű fűzője kivágásában.

„Nem tudja azt, hogy most megfizettem, Lala, nemcsak a sört, hanem magát is?”

„Mit jelent az, hogy megfizetett — nevezett. — Én nagyon kedvesnek találom, ha megfizetnek.”

Leült az egyik üres székre, az asztal mellett. Ebben az elhatározásában is, hogy leüljön, hogy „megtört vonalat” képezzen, valami szándékoltat és erőszakoltat éreztem. Fejem olyan nehéz lett valami megnevezhetetlen szomorúságtól, hogy kezemmel kellett megtámasztanom. Sok keserűség tolult a számra, de az is lehet, hogy igazában nem is beszéltem, csak azt hittem, hogy beszélek:

„Jó, hogy B. H. barátomon kívül csak kevés újjászületett van, aki visszaemlékszik. Különben bele kellene őrülni az emberiség történelmébe. Végre legyőzték az ökonómiát és nem vagytok kénytelenek eladni magatokat erősebbeknek vagy az államnak és megvan a központi Munkásotok, az aranyosan dörmögő, aki levest és ruhát és fogkefét és babacipőt és mindenféle bútort hoz nektek a Forrásokból és Erőkből, és már újra itt a dzsungel a maga állati nyüzsgésével és aszfaltzott utcáival, és a leggyönyörűbb menyasszonyok keze aprópénz után kap. Három lépést előre és kettőt vissza, ez még Isten létének bizonyítéka volna, de két lépést előre és hármat vissza, ez értelmetlen, ez elviselhetetlen...”

Lala értetlenül nézett rám, mert nyilván csak ajkamat mozgattam. Ekkor azonban öklömmel az asztalra csaptam: „Teljesen az apja pártján vagyok, Lala — kiáltottam kelleténél hangosabban. — Rögtön készüljön. Hazaviszem. Még visszaérhetünk, mielőtt szülei felébrednek.”

A vendéglői zene férfikórusa éppen szünetet tartott, úgy, hogy a helyiségben csend lett és több vendég borus szeme fordult felém, hogy így szabadjára eresztettem ingerült hangomat. Lala azonban kissé meghajtott a szép fejét, amelyet tarka kendőbe burkolt és csak ennyit mondott: „Nem. Soha”. És ez a „soha” ugyanolyan visszavonhatatlan volt, mint éjszakai látogatásakor szobámban, néhány órával azelőtt. És most

érezte, amit visszajövetelem után az első jegyzetekben feljegyeztem: az a néhány óra Lala szobámban tett látogatása és a Dzsungel-Hegyváros sörházában töltött pillanatok között hetekkel és hónapokkal felért. Anyyira mélységesen megváltozott Lala. A dzsungel magábanyelte. Visszagondolva saját élményeire a János evangelistán és a Péter Apostolon, nem kellett volna annyira csodálkoznom. Az előbbi még sokkal gyorsabban merkurizált s az utóbbi jovizált, mint amilyen gyorsan Lala illeszkedett a visszaeső élethez a sörházban. Be kell vallanom, heves fájdalom vett rajtam erőt miatta, noha tulajdonképen örömökre szolgálhatott volna, hogy Lala hihetetlen alkalmazkodási képessége a dzsungelhez történelmileg egyre közelebb hozta hozzám. De hiszen éppen ez volt az. A közeledés ugyanakkor eltávolította tőlem. Mennyire éreztem ezt! És mindennek csak egyetlen oka lehetett. Én pedig ismertem ezt az okot. Ha tehát a következő kérdéseket intéztem hozzá, ezt már a megsebesült perverz gyönyörével tettem, aki alkoholt csepegtet sebére, hogy még jobban égjen:

„Ha jól értem, Lala — kezdtem képmutatóan — soha többé nem akar visszatérni a maga világába, szülei házába, soha többé nem akarja látni szeretteit, világát, és örökre el akar tűnni az olyan odukban, mint ez...?”

Szándékos szünetet tartottam, mert időt akartam adni neki arra, hogy hevesen rázza fejét és ezzel adjon nyomatékot a kimondott sóhának. Arca egészen halvány lett. Csak most csaptam rá kérdésemmel:

„Nem akar visszatérni, tehát azt akarja, hogy itt maradjak a dzsungelben és itt éljek magával?”

Lala rémülete ezekre a szavakra olyan lefegyverzően nyílt volt, hogy fájdalmas gyönyörömet szántszándékkal továbbra is kínpadra vontam.

„Sokat gondolkoztam látogatásán és azon, amit

szobámba mondott nekem, kedvesem. Mi több: eljöttem ide, bölcs ősanja tanácsára, akitől nyilván több tulajdonságot örökölt. Valamennyi erkölcsi érdem ott-hon hazug és gyáva volt. Ezennel hivatalosan visszavonom mindet. A korkülönbség kettőnk között szót sem érdemel. És ha, mint kiszámította, valóban kilencvenhároméves volnék, mit jelent az? Nyugodtan lehetnék akár húsz évvel is idősebb, még mindig nem kellene lemondanom magáról. Életem teljesen szabályos; ha nem is tudom pontosan, hogyan jöttem létre újból. A fődolog az, hogy aikmetant és eumelieur vagyok. Idenézzen, kifeszítem a karizmat, hogy még a vasság frakkszöveten keresztül is érezheti. Lehetnek egy kísértetnek ilyen izmai? Ugyanez áll erkölcseimről. Sem az ön apjának, anyjának, ősanjának, se B. H.-nak vagy akárki másnak a leghalványabb tisztességgel sem vagyok adósa. Ellenkezőleg, nem én idéztem meg valakit, hanem engem idéztek meg. Azt is jól tudja, hogy egyetlen tekintettel vagy éppen meleg csábító mesterkedéssel sem törekedtem a kegyére. Mikor melléhez értem, Lala, gondolataim félénkek és szűziesek voltak. Igaz, ősanja keze meztelen mellecskéjére tette az enyémet, hogy az ókor kezdetleges erői átszálljanak belőlem magára. Akár megtörtént ez, akár nem, veszedelmes spekuláció volt. Maga eltökélte magát és elhatározását véghezvitte. Én is ugyanezt teszem most, Lala, mert nem tudok maga nélkül élni. Azért vagyok itt. Elfogadom ma éjszakai ajánlatát."

Lala feje lassan lehanyatlott. Odamentem hozzá és megfogtam a kezét:

"Ugye, nem felejtette még el, — mondtam — hogy megcsókolt?"

Lala szája többször megvonaglott, mielőtt lassan ezt mondta:

"Itt munkát bízta rám... És erre olyan büszke vagyok..."

„Munka, drágám, munka — bólintottam nagy örömmel, de összeszorított foggal. — No lám, milyen gyorsan megy ez. Az ember egykettőre merkurizálódik és ökonomizálódik. Öt órával ezelőtt még épp oly idegen volt magának a munka szó, mint a halál szó. Asztromentális elődei, Lala, megszabadították magát a munkától. Az emberiség őskorában azonban, ahonnan én jövök, a férfi és nő dolgozni volt kénytelen. És ez jó volt, különben még többször harapták volna egymást kölcsönösen agyon, mint úgylis megtették. Nagyon becsülöm, Lala, hogy mint pincérnő dolgozik. Én is munkát keresek magamnak, mert most megint belekeveredtünk az ökonómiába, a bűnbeesésnek ebbe az elsődleges következményébe... Előbb azonban lakást keresek magunknak. Talán a tábornok segíthet.“

Pontosan tudtam, hogy mit teszek, mikor a tábornok szót ezen a ponton belekevertem szavaimba. A megjelölés egyébként nem nyelvi mankó vagy pusztapótlék a monolingua egy fogalma helyett. A tábornoknak neve itt valóban tábornok volt. Mindent tudtam. A haladott emberiség hatodik érzékének fejlettsége nem maradt hatástalan reám ezekben a napokban. Előzetes tudásom és megsejtő készségem hihetetlenül fokozódott. Mikor Lala a tábornok szót hallotta számából, felemelte szemét és soká rám nézett. Egyszerre csak sírni kezdett.

„Könnyek? — kérdeztem fondorlatos csodálkozással. — Miért könnyek? Nem úgy megy minden, mint a parancsolat? Régebben csak pusztá neveltlenségből sírt, Lala, Néhány óra a dzsungelben elég ahhoz, hogy valódi fájdalomból pityeregjen...“

„Nem igaz — mondta és szeme hidegen rámvillant. — Nem pityeregtem és nem sírtam. Csak nem szoktam meg ezt a maró füstöt.“

„Szokja meg idejében ezt a maró füstöt, Lala.

Mert nemcsak én voltam világeletemben erős dohányos, hanem a tábornok is még mindig az."

"Nem igaz — szaladt ki a száján —, a tábornok az imént megígérte nekem, hogy felhagy a dohányzással..."

"Köszönöm — mondtam —, többre nem vagyok kíváncsi."

Ezekkel a szavakkal felkeltem az asztaltól. Kezem reszketett a megbántódástól, torkom dagadt volt, alig tudtam beszélni:

"Nem tagadom, hogy szerelmes vagyok, magába, Lala. Nem tagadom, hogy mélyen megsértett viselkedésével. Sok árulást, sok hűtlenséget tapasztaltam már nőknél. De a maga csapodársága csúcsteljesítmény. Azért dolgozott a természet százezer évig a női nem kifinomításán, egészen a monopaediáig, hogy három óra a dzsungelben azzá változtassa magát, ami most?"

Elhallgattam, mert most nekem kellett betakarnom szemeimet, hogy el ne áruljam magam. Mélységesen átéreztem, hogy nem szabad úgy beszélnem, ahogy beszélek. Önmagamnak határtalanul ellenszenves voltam. Milyen kényszer hajtott kezdettől fogva arra, hogy folyton leckéztessem ezt a lányt? Mi adott nekem jogot erre? Jogot a féltékenységre? A jóvágású, életvidám fickó miatt, aki ez a tábornok bizonyosan volt? Szeretném azt hinni, hogy erkölcsi okokból tettem magam kiállhatatlanná, hogy Lalát egészen kiábrándítsam magamból. Ez mindenesetre remekül sikerült, mert minden idegemben éreztem, milyen terhes vagyok neki és mennyire szeretne szabadulni tőlem. De ugyanakkor kimondhatatlanul szenvedtem attól, hogy a dzsungelhez való hasonulása olyan hamar végbement. Ebben a pillanatban rajogtam az asztromentális civilizációért és átkoztam Dzsungel-Hegyvárost, ahol sört ittak, kvartettet énekeltek, tábornokok voltak és a pénznek ismét értéke volt. Nem törődve a kíváncsi ven-

dégekkel az asztalok mellett, Lala vállára tettem keze-
met és ingerülten felemeltem a szavam:

„Könyörgök, Lala, jöjjön vissza. Nem magamért
könyörgök, hanem magáért. Tudom, hogy tegnap éj-
szakai látogatása a legcsekélyebb jogot sem adja
nekem, de nem akarom, hogy elzüljön, hogy eldzsun-
gelesedjen, hogy százezer évre visszaessen. Azt aka-
rom, hogy örökre, örökre elérhetetlen magasságban álljon
fölöttem. Jöjjön, gyerünk, fussunk el innen gyorsan.
Lehet, hogy a tábornok elvette a türelemjátékát. De
nekem még megvan a magamé...”

Igy szóltam, miközben az asztalok mellől a ven-
dégek kíváncsian nézegettek bennünket nedves sze-
mükkel. Lala elfordította arcát. Szilárdan hittem, hogy
szavaim hatottak rá így, pedig két férfire nézett, akik
hozzánk közeledtek. A karének egy szám kellősköze-
pén elhallgatott. A férfiak udvariasan felszólítottak,
hogy kövessem őket.

A szoba pontosan úgy festett, ahogyan az ember
minden időben elképzei magának egy parancsnok rö-
g-tönzött irodáját. Kopár, kétablakos helyiség. Csupasz
asztal, amelyen két akta fekszik, három színes plajbász
és egy otromba zsebóra, egy kiürített kávéscsésze
mellett. Nem akarom teljes bizonyossággal állítani,
mert nincs róla jegyzetem, de miközben ezeket írom,
az a benyomásom, hogy egy nagy domborművű térkép
is volt ott a falon, amelyen ez állott, és pedig görög
vagy legalább is cirillbetűkkel: „Földalatti lakásháló-
zat, California déli szektor.” Akár térkép volt, akár
valami más, azt az egyet határozottan állíthatom, hogy
a „California dél” szavakat olvastam az iroda falán.
Már ez nagy benyomást tett rám, mert azt bizonyí-
totta, hogy a dzsungel, amelyben voltam, valóban az
egykori Californiában feküdt, amiből arra következtet-
hettem, hogy a lakott föld különféle szektorai közül

mindegyiknek megvolt a maga dzsungelje, tehát a maga különleges veszélye is.

Másfelől azonban nyugtalanítottak az ellentmondások, amelyekkel ez a jövőbeli föld rövid látogatásom alkalmával annyira tele volt. Nem feltételezte volna az ember, hogy egy, az egykori Mexikóhoz ilyen közeli dzsungelben nagytermetű, balkánias lakosság helyett sokkal barnább, de kis, tunya, szelídszemű, laposorrú indiánokat vagy meszticeket talál? Nem, ilyen egyszerű nem volt a dolog utazásom folvamán. Mindenütt váratlan zavar leselkedett rám. Még azok az alaki törvények is, melyek szerint a föld bolygója álmait teremti és újra kioltja, mintha a változó éghajlatokkal és feltételekkel vándoroltak volna. Lehet, hogy a balkáni szektor dzsungeljében most sasorrú skipetárok helyett azok a tömpeorrú zapotékek éltek, akikkel inkább itt gondolt volna találkozhatni az ember. Itt volt mindjárt ez a tábornok, aki az asztalnál ült, a két akta közül egyikbe mélyedve és engem szinte kihívóan nem véve tudomásul. Nevét nem tudom, de az én szempontomból csak Konstantin lehetett, senki más. Katonáskodásom idején olykor jelentéseket kellett átadnom magasabb rangú tiszteteknek, persze csak a magam alacsony őrmesteri rangjában. De a helyzet bámulatos egyhangúsággal mindig ugyanaz volt. A mindenkori tábornok vagy ezredes vagy alezredes mindig az asztalnál ült, egy aktába elmélyedve, és nem vett észre engem, aki előtte állottam, miközben görcsös vigyázzállásomban ide-odarázódtam, mint aki a robogó villamoskocsiban nem kapott már ülőhelyet. Bizonyos ismétlődésekben az élet, a változó idők ellenére, másodrendű filmek tipológiai jelenetezéseihez hasonlít. Az átkozott rendező csak a sablont ismeri: táborok ül az asztalnál és aktát olvas, miközben minden más levegő neki. Maga a kronozófiai tanító is, miközben diákjai előtt a térképmutató pálcával ide-odahadonászott,

ilyen örök sablon volt, mint az tegnap mindjárt tudatosá vált bennem.

Konstantin tábornok kezdetleges jelenségnek volt mondható. Négyszögletű, egyöntetűen fényes koponyáján a két miliméteres hajvágás és a kopaszság észrevehetetlenül egymásba folyt. A vörös, kissé elnyomorodott fülek meglehetősen elálltak a fejtől. A lilás, vonalas bikanyak amolyan bluzingbe volt beleszorítva. Szőke szemöldökű világoskék szeme. rövid orra és az akaraterős mesterséghez tartozó brutális száj kiábrándítóan hatott a regényesen szikár, őszbevegülő kép után, amelyet magamnak alkottam, mikor először hallottam a tábornok szót. Azért kellett engem százezer év múltán visszahívni a tisztítótűzből, hogy téged láthassalak, Konstantin? Megértem, hogy a mocsárfortyogásból kiemelkedő dzsungel és primitív lakóinak megszokott asztromentálisokkal nemzett népessége túlságosan rövid történelmű volt ahhoz, hogy magasabb tábornokfajta termeljen ki. Nem volt elég már az is, hogy egyáltalában voltak tábornokok? Ez a tény egyébként talán jobban meglepi olvasóimat, mint a központi sörháznak ebben a különszobájában engem. Hogy azon a történelmi fokon, amelyet a dzsungel képviselt, csapatokat és tiszteket kellett tartani, az én számomra magától értetődött, ezért vettem tudomásul a tábornok szót kezdettől fogva minden vállvonogatás nélkül. Ha már újra voltak kakasok, miért ne lehettek volna egyenruhások, akik csákójukon talán kakastollat viseltek? Azon sem csodálkoztam különösebben, hogy ezek közül az egyenruhások közül a legmagasabbrangúak rögtön magukhoz kaparintották a galambszürke menyasszonyokat, akik az utolsó éjszaka folymán tucatszámra szöktek át a dzsungelbe. De amit egyáltalában nem tudtam bevenni, Lala rossz ízlése volt. Ez a durva fickó, ez a Konstantin, ez a régi stílusú, férfias izmokból és férfierőből összegyúrt figura parancsolt a legfel-

ségesebb asztromentális menyasszonynak, az pedig engedelmességet neki. Mennyi érzés és megértésbeli finomságról tett tanubizonyosságot Lala tegnap táncközben a Munkás parkjában, mikor nem akartam kesztyű nélkül hozzányúlni. Néhány órával ezelőtt még az én karjaiban feküdt, szendén, mint egy fuvallat, én pedig, a súlytalanságára méltatlan, azt hittem, nem bírom el csókját. Konstantin ellenben úgy fogja csókolni, ahogyan egy pincéernőt csókolnak vagy valamelyik másik dzsungelnémbert fegyvergyakorlat közben. És ami a legkeservesebb, igaza lesz.

A tábornok most félretolta az irományokat és megfordult: „Mi a neve?” kérdezte szárnysegédét, aki csak lassanként vált láthatóvá asztigmatikus szemeimnek. Székéhez legközelebb valaki állott, aki nem volt más, mint Io-Joel Hainz, Minjonman fia, még mindig asztromentális öltözetében. Ő volt az egyetlen ebben a szobában, aki arany fejdíszet hordott és sötét fátyolköntöst.

„Seigneurnek hívják odaát”, mondta Saul király fia, miközben kissé közelebb hajolt Konstantin elálló füleihez. „Akkor én goszpodárnak nevezem”, dörögte a tábornok. Kétségtelenül a monoliguát beszélte, csak idegenszerű keménységgel.

Megértettem, ahogyan ott-tartózkodásom alatt mindenkit megértettem, nem annyira külső nyelvismereteimnél, mint belső megértő készségemnél fogva. Konstantin ismét Io-Joelhez fordult, aki itt, Dzsungel-Hegyvárosban fölöttébb mentálisnak hatott, ahogyan California-Alsóvárosban hangsúlyozottan antimentálisnak hatott. Sohasem volt előttem olyan világos, mint ebben a pillanatban, hogy sem oda, sem ide nem tartozik. És éreztem, hogy ez a bennem felötlő gondolat bizonytalanná tesz és kínoz.

„Magyarázd meg neki röviden, miről van szó”, parancsolta a parancsnok.

„Seigneur és doktus — kezdte Minjonman fia, és kényelmetlensége és feszélyezettsége egyre világosabbá vált előttem: — Ismeri a ténnyt. De nem ismeri a tény jelentőségét. A tény kiomlott vér. Jelentősége kiontandó vér.”

„Hogyne ismerném a ténynek ezt a jelentőségét? — válaszoltam, miközben nem Io-Joelt, hanem Konstantint vettem élesen szemügyre. — A kiontott vér égre kiált és kiontandó vért követel, különösen ilyen természetellenesen hosszú béke után...”

Szemem sarkából észrevétlenül Io-Joel felé hunyorgattam. Kissé albinózus arca sápadt volt. Foltok és szeplők tüntek fel rajta. A fiatalember elvesztette magabízó önteltségét és a hideg szarkazmust, amellyel az egykori Alsóvárosban beszélt velem. Itt Dzsungel-Hegyvárosban, ennek a híres őskori tábornoknak irodájában láthatólag kínoztta elégtelenségének érzése. Még saját életemből ismertem ezt a fajtát. Azokhoz a fanatikus idealistákhoz hasonlított, akik, mivel gyűlölték saját rétegük erkölcsi állapotát, magasabbra értékelték az alattuk levő rétegeket. A csillagtáplálékkal, tejjel és mézzel túltáplált Io-Joel a sörház sörvívóiban kétségtelenül a frissességet, az erőt, a tőle idegen paraszti ősgyönyört csodálta olyan elszontyolódással, hogy egész gőgje, amellyel az asztromentális kultúrát megvetette, itt a vadonban elpárolgott. Magam már régen felismertem Minjonman fiában az értelmiséginek azt a jólismert hajlamát, amely Rousseau és a deuteromarxisták között a saját származásuk elleni érzelmes gyűlölet alakjában nyilvánult meg.

„Ne értsé félre szerepemet, doktus és seigneur — mondta. — Nem vagyok a kiontandó vér szószólója, mint apám házában lefolyt beszélgetésünk után talán gondolhatná. Nem vagyok az és a tábornok sem az. Egész másképp képzeljük el magunknak a világ megújódását.”

Ahá, gondoltam magamban, ezt is ismerjük. Az utolsó pillanatban a cselekvés előtt szeretnénk eloldalogni. Polgári meggondolások, amelyekkel az igazi forradalmárok persze hamar elkészülnek.

„Megengedik“, mondtam, szemtelenül leültem a tábornoki asztalra és lógáztam a lábam. Ez a vakmerőség feldühítette Konstantint, ugyanakkor azonban imponálhatott is neki, mert nem utasított rendre nevetlenségemért, hanem a helyett Io-Joelre mordult:

„Ahol a kor zsidaja felbukkan, a tények beszélgetéssé higulnak...“

A fiatalember mélységesen megbántva kihúzta magát és túlzott büszkeséggel jelentette ki:

„Nem nekem jutott az a szerencse, hogy a kor zsidaja hegyek, hanem apámnak...“

A tábornok, elfelejtkezve Lalának tett ígéretéről, rágyújtott egy vékony, hosszú, szarvszerűen hajlított szivarra és pöfékelni kezdett, hogy engem az irígység evett.

„Információ a goszpodárnak“, parancsolta és visszaszádolt. Láttam, hogy Io-Joel összeszedi és hideg tárgylagosságra kényszeríti magát:

„Ami itt, ebben a dzsungelben végbemegy, doktus, egyidejűleg a föld minden más dzsungeljében is lejátszódik. A lövés, amelyet, mint ön is tudja, nekem mint a megújulás képviselőjének szántak, csak jeladás. Az összeesküvők mindenütt hallgatóztak. De nyugodjék meg, doktus. Az összeesküvők nem ezen az oldalon állnak, mint ön gondolja, hanem a másikon. Igen, a vőlegények, a piperkőcök időtlen-idők óta a legörültebb ürügyekkel fegyvereket gyűjtöttek, távolbahró fegyvereket, amelyekkel minden további nélkül elpusztíthatják a dzsungeleket...“

Konstantin tábornok vörös öklével akkorát vágott az asztalra, hogy lecsúsztam róla.

„Fiú — kiáltott dühtől remegve —, mi ad neked jogot arra, hogy őserdőnek nevezd civilizált társadalmunkat? A gospodár Hegyvárost városnak tartja, nem pedig őserdőnek, és jó sörünket nem mocsárvíznek. Te hites tolmács vagy és nem szofisztesz. Tarts magad tisztedhesz!”

„Ez a következménye annak, ha az ember a különbségeken fölül áll”, mormogta Io-Joel fehér ajkakkal.

„Szerényebben azt mondhatta volna, hogy a különbségek között”, korholtam a magam részéről, jóllehet sajnáltam is. Egyébként unos-untig ismert régi történet ez a szinte geometriailag kondicionált tapintatlanság. Io-Joel azonban finom erkölcsi érzékével bocsánatot kért a dzsungel szó hamis használatáért, amely odaát a kultúrvilágban divatos volt.

„Értem — vettem át a szót. — Arról van szó, hogy ki fog elsőnek támadni, az összeesküvők-e vagy a tábornok...”

„Nagyon helyes, gospodár”, nevetett Konstantin, miközben elsőízben szólított meg közvetlenül.

„Értem továbbá — folytattam —, hogy egy tábornok szempontjából döntő kérdés a kezdeményezés...”

Konstantin szélesen örült.

„Csak egyet nem értek — fejeztem be. — A fegyverhasználat asztromentális emberek számára, mint hallottam, lehetetlenség és alkotmányosan ismeretlen...”

„Éppen ebben a lehetetlenségben van a lehetőség”, jelentette ki Saul király fia, látszólag eléggé körmönfontan. De én megértettem jogi gondolkodását: ami olyan lehetetlen, hogy a törvényben egyáltalában elő sem fordul, éppen ezáltal válik lehetővé.

„És mely célból ajándékoznak még éppen engem ezzel a különleges politikai bizalommal?” kérdeztem a tábornokot.

„On a született pártatlan, doktus és seigneur — vette át a szót Io-Joel tolmácsi minőségében és nem állhatott ellent a kísértésnek, hogy egy rossz tréfát csináljon: — Ugyan még azt sem lehet mondani, hogy született...”

„Ha-ha, csak visszavonásig él, ha-ha”, örvendett az élcnak a tábornok, aki szerette a saját nevetését hallani. Magam jellemtelenül velenevettem és nem találtam jobb választ, mint az alábbi:

„Gyakran ennek is megvan a maga előnye...”

Természetesen ezt is mondhattam volna: „Csak visszavonásig élek, uraim, de maguk még egyáltalában nem élnek és mégis megengedik maguknak ezt a fontoskodást.” De az ilyen aranyköpések, amelyek most tucatszám jutnak eszembe, nem többek nyomorúságos esprit d'escalier-nél. A beszélgetés közben azonban keserű sértődöttséget éreztem, mert valóságtudatom Dzsungel-Hegyvárosban, Lala közelében egy árnyalattal sem volt gyöngébb, mint most, az íróasztalomnál, ahol az átéltek egy kis részét megörökítem.

„És ezért adom a goszpodárnak ezt a megbízatást”, fejezett be Konstantin tábornok egy mondatot, amelynek elejét bosszúságomban nem hallottam.

„Követi megbízatás nyilván”, mondtam.

Konstantin összefoglalóan köszörülte a torkát:

„Odaát elmondhatja: Hegyváros tábornokának ez idő szerint a legcesekélyebb érdeke sincs, hogy világotokat átforgassa. De megvannak hozzá az eszközei, hogy átforgassa, olyan eszközei, amelyeket nem ismertek, mert elhanyagoltátok ezt a tudományt. És az első ostobaságra, amelyet fiatalembereitek elkövetnek, a mai nap estéjén... Hányadika van ma?...”

„A negyedik hónap ötödike”, kiáltott több szárnysegéd előzékenyen.

„...A negyedik hónap ötödikén nem lesz többé geodrom és nem lesz Dzsebel. Vagy esetleg lesz geodrom és lesz Dzsebel, de ti mégis vinnyogni fogtok...”

Mély hallgatás fogadta ezeket a borzasztó szavakat.

„Ez nem kis megbízatás ilyen korán reggel”, mondtam és letörültem a verejtéket homlokomról.

Io-Joel közeledett hozzám és élesen fülembesúgta:

„Nehogy azt higgye, doktus, hogy az embereknek ideát több félnivalójuk van, mint azoknak odaát. Hiszen ismeri a piperkőcöket, Io-Dot és társait. Dilettánsok. Összegyűjtötték a legrégebb távolbaható árnyékrombolókat, amelyekkel néhány hegyet elegyengethetnek és néhány erdőt könnyen megsemmisíthetnek. Itt azonban az élethez való akarat és a jövő van és a tábornoknak lelki tüzéség áll rendelkezésére, amelyről persze semmit sem árulhatok el önnek. Én az ő helyében sietnék...”

Ez az intelem azt bizonyította, hogy Minjonman fia apja életéért reszketett, ámbár örök harcban állott vele. Ezzel szemben milyen könnyen szakadt el Lala a maga családjától.

„Ezennel vállalom a megbízatást — mondtam olyan haragosan, hogy a fülem csengett. — Nem azért teszem ezt, mert az élethez való akarat vagy a jövő érdekél. A jelenleginél távolabbi jövő már sok is volna nekem. A Dzsebel miatt teszem, a csillagjárók, csodálkozók, idegenérzők, a Fennlebegő érdekében és a csillagtáncos Io-Görcs érdekében, aki a világegyetem alakjáról való tudásunkat és az emberiség legfontosabb pillanatait egykor még gyarapítani fogja...”

„Goszpodár leléphet”, bólintott Konstantin és egy aktát vett kezébe, annak jeléül, hogy a kihallgatásnak vége.

Engem elkeserített, hogy úgy kezel, mint egykori katonai pályafutásom tisztjei az ordonáncot.

„Megálljunk — kiáltottam —, követelem, hogy könnyítsék meg missziómat.“

„Mik azok a könnyítések?“ dörmögte a tábornok, fel sem nézve.

„Követelem a galambszürke menyasszonyok azonnali visszabocsátását“, mondtam, nem minden fáradtság nélkül kényszerítve ki a monalinguából ezeket a bürokratikus kifejezéseket.

Io-Joel gúnyosan nézett rám sápadt, pillátlan szemével.

„Nem tudom, hogy jó szolgálatot tesz-e ezzel a galambszürke menyasszonyoknak. Meglehet, hogy már a legközelebbi órákban az élet itt a dzsung... bocsánat, Hegyvárosban biztosabb lesz, mint odaát. Gondoljon a macskákra...“

„Nem a biztonságról van szó — erősködtem —, hanem jogról, törvényről és alkotmányról.“

Ezekre a meggondolatlan szavaimra Konstantin dühöngve talpraugrott: „Alkotmány! — förmedt rám és iromba koponyájá elnyomorodott, ellálló füleivel lángvörös lett. — Az alkotmány mindig ellenünk volt, de a tábornok azért van, hogy az akaratszabadságot védje...“

„Miért van a tábornok? kérdeztem a legnagyobb nyugalommal. — Nem hiszek a fülemnek. A mi tábornokaink rendszerint azért voltak, hogy az akarat rab-ságát védjék. És ez gyakran szerfölött szükséges volt, Konstantin.“

„Hozzátok ide a lányokat — toporzékolt a tábornok. — Mondják meg neki ők, hogy haza akarnak-e menni...“

A tábornok haragja segítségemre volt abban, hogy nyugalمامat megőrizzem:

„Akaratszabadságról beszél, Konstantin — mondtam — tehát arról a csodáról, amellyel az ember átörkenti a természeti törvényt. És erről ön beszél, aki új kedveséért még annyi csodára sem képes, hogy a szivar szarvát eldobja?”

Sajnos, vakmerőségem nem érvényesülhetett már, mert ugyanabban a pillanatban egy csoport menyasszony lépett a szobába. Többen közülük még mindig galambszürke menyasszonyi ruhájukban, többen pedig himzett fűzőkben, mint Lala. Csak egy kisérszüknek sikerült bejutniuk a szobába, a többieket künn hallottam a folyosón. Lala valószínűleg ez utóbbiak között volt, mert nem láttam odabenn. Fogadni mernék, hogy néhány szürke, vastagbőrű cicát is láttam, akik a fiatal lányokhoz törleszkedtek. Konstantin gorombán förmedt a fölötte végtelen magasságban álló asztromentalis kultúrvilágnak erre a virágjára, talán csak azért, hogy nekem iponáljon:

„A goszpodár azért jött, ti női Iok, hogy benneketek hazavigyen. Fontos megbízatást kapott tőlem. Ti megkönnyítitek neki a megbízatást és segítségére vagytok a tieiteknek, ha velementek. Aki közületek nem akar itt maradni, csomagoljon és menjen.”

Konstantinnak ezekre a hihetetlenül parlagi szavaira először csend lett. Aztán a hallgatást a menyasszonyok különös, karban nyivákoló panasza váltotta fel. A tábornok ezúttal is bebizonyította, hogy érti a mesterségét.

„Ennyi elég nekem”, hajoltam meg a hölgyek felé, mire rögtön semmit nem láttam többé. Ugyanis ismét szemem elé kötötték a parlamentei vörös selyemkendőjét. Mikor kivittek a szabadba, menetelő hadoszlopok és csörgő fegyverek zaját véltem hallani. De ez már pusztá képzelődés volt.

Az a valaki, aki kézenfogva vezetett, vette le rólam a kendőt is. Az első pillantásra tudtam, hogy a tegnapi

kis határfalu templomterén vagyok, ahol a körhinta és a kezdetleges hinták elhagyatva álltak. És ott eltávoztak a skipetár-külsejű ünnepi-gunyás dzsungelparasztok is, akik először röpítettek Hegyvárosba és hoztak most újra vissza. (Egészen természetes volt, hogy itt a múlt sok vívmányával rendelkeztek, amelyek a mellvéden túl már rég feledésbe merültek.) Mégegyszer felcsillogtak a vörös rojtos sapkák, aztán eltűntek a szöglet mögött.

Az a valaki azonban még mindig kézenfogva tartott. Lala volt aranyhimzéses fűzőjében és fejkendőjében, amelyhez az arany koturnus sehogysem illett. Engem kísért ide? Vagy csak utánam jött? Hirtelen átvillant rajtam: veled akar menni. Téged követ haza. De alig alakult ki bennem ez a gondolat, csodálkozásomra, sőt kissé rémületemre úgy éreztem, hogy teljesedését egyáltalában nem óhajtom. Lala iránti rajongásom épp oly kevésbé tűnt el, mint szerelmem. Nem alakjának intenzitása halványodott el bennem, hanem a kép háttére és kerete bontakozott ki erősebben.

Ezekben a pillanatokban a falusi piactéren megdöbbentőbbnek, szinte azt mondanám, „kettősebbnek“ éreztem magam, mint valaha. Tudtam, mi áll elháríthatatlanul a világ előtt. Tudtam, hogy Lala és valamennyi galambszürke itt nagyobb biztonságban van, mint szüleik házában. Tudtam, hogy Lala nem fogja elhagyni a tábornokot, Konstantint, akiben először találkozott a férfias őserővel, azzal, amely odaát az asztromentális világban több korszak óta nem volt már. A sok értelmes tudás mellett azonban egy sávnyi zavar is húzódtott át elmémen, abban a férfias öntudatban gyökeredzve, amely mindig jelentkezik, ha az összpontosított érdeklődés egy nő iránt szünőben van, Minden szerelmem és elbűvöltségem ellenére kezdtem elfordulni Lalától. Ezúttal könnyű lett volna nem ven-

nem tudomásul a büntudatot, hiszen nem én hagytam el a lányt, hanem ő engem. De zavarom őszintébb volt, mint én magam s így utoljára megkíséréltem hebegve rábeszélni Lalát a hazatérésre. Közben nem számoltam az asztromentális leánylélek kifinomodottságával, amelyet egyáltalában nem lehetett „megcsalni“, mint leánytársait a korábbi vagy későbbi ókorban. (És itt egy valóban tiszteletreméltó vívmányt érintek a nő és férfi viszonyában, mely másfelől ismét jelentős elszegényedést jelent, hiszen a színes regény- és vígjáték-témák egész tömegét zárja ki.) Alig mondtam ki ugyanis rábeszélő kísérletem első szavait, Lala nyilvánvaló idegenséggel szájára tette ujját és kissé meg- rázta fejét, mintha attól félne, hogy az utolsó pillanatban otromba hibát fogok elkövetni, amely mindent elront és örök időkre lefokoz szemében. Jobbkezével pedig a falu kis templomára mutatott. Elindult annak irányában libegő, mindig pihent lépteivel, amelyekre a tiszta játék világában tett szert a nő.

A kapunál odasúgta nekem:

„Valamit akarok mutatni Io-Efwének...”

Elsőízben használta a hideg és konvencionális „seigneur” megszólítás helyett, amelyben mindig valami kis gúnyt éreztem, azokat a betűket, amelyeket személyes nevemnek tartott, mert barátom is így nevezett. A megszólítás egészen különös hatást tett rám. Hiszen Lala már a „seigneur” lobogója alatt is csókolódzott velem. Megértettem, hogy csak most lettem ember szemében, tisztességes élőlény és nem érdekes fantom, amellyel nyilvánosan kelt feltűnést az ember. Lala éreztette velem, hogy a viszony közöttünk csak most lett igazi és valóságos.

E pillanatban, mint azt nemcsak én, hanem világotjárt olvasóim nagyrésze is nyilván elvárta, egy barokk parasztemplom belsejében állottunk. Igaz, olyan parasztkorok volt, amelyet sem olvasóim, sem

én nem ismertünk eddig, az emberi ábrázolókézség legtávolabbi ízeiből leszűrt stíluskeverék, amely még csak évezredek múlva fog felderengni és elmúlni és újból feltünni. De mégis felismerhetően falusi barokk volt, kellemes ellentétben az asztromentális templom elvont hidegségével. Szenteket láttam áhitatosan égneek fordult szemekkel és gazdag aranycirádás mennyezet-tel a főoltár fölött, monstrancia helyett a nappal, és minden olyan kedves és egyszerű és paraszti volt, mint annak a rendje.

Lala három negyeddolárosomat tartotta a kezében:

„Hol szabad itt áldozatot hozni, kérem?” kérdezte. Rámutattam a gyűjtőperselyre.

Odament és ügyetlenül a rés mellé tette a három pénzdarabot. Honnan is tudta volna, hogyan bánnak a pénzzel és mit kell tenni az alamizsnával? Némán továbbmentünk és megálltunk az oldalhajóban a kezében kisdedet tartó Madonna meglehetősen nagy szobra előtt. A művész a dzsungelparasztiok hagyományos tiszteletével a nekik elérhetetlen asztromentális szépség iránt, galambszürke menyasszony alakját adta a Boldogságos Szűznek. Pontosan felismerhető volt az ébenfekete sisak és a fátyolruhák jellegzetes redőzete, amelyeket a kor Munkása állított elő.

„Ez Isten szent anyja?” kérdezte Lala.

„Igen, az Istenanya a gyermekkel, Io-La, ugyanaz, akit mint művészi alkotást atyja házában tisztelnek.”

„És maga hisz benne, Io-Efwé? Hiszi, hogy az intermundiumok fölött él?”

„Hinni nem helyes szó, Lala, az én esetemben. Mert én tudom, hogy segített rajtam, akárhol él is.”

„Hát akkor lássa meg ő is, amit most magának mutatok — mondta Lala és egy kis elszánt, egyszerre büszke, szégyenlős és fájdalmas mozdulattal kitérta

két tenyerét. A fény komor volt ebben a falusi templomban, mert még homályos vagy színes ablakok sem voltak, csak kis rések a tetőn. Eleinte tehát semmit sem láttam és nem mindjárt értettem meg, mit akar Lala. Csak mikor kezemet az övé alá tettem és közelebb vontam szememhez, ismertem fel, hogy tenyere már nem egy kirakati bábú üres tenyere volt, mint anviáé, ősanýjáé és a többi embereké odaát. Egy éjszaka alatt a viasz-szerű, de rózsás himporú tenyéren néhány finom vonás, rajz és runa képződött, amelyek a három egvszerű alapvonalat keresztelték és a sors képének addigi ürességét új megható élettel kezdték betölteni. Ez a kevés finom vonal úgy szívemhez kapott, mintha új sebek volnának. Nem a szent stigmái voltak, de az igazi ember jegyei, aki fájdalomban születik, nehéz sorsokon megy át és fájdalmasan hal meg, nem kerülhetvén el egyiket sem a három baj közül. Egy éjszaka alatt Lala megkapta stigmáit, akármilyen csekélyek és aprók voltak még. Szinte vártam arra, hogy most ezt fogja mondani: Megérti most már Io-Efwé, hogy ezzel a gyalázattal, amely büszkeségem, nem mehetek haza, hanem itt kell maradnom a dzsungelben, a tábornoknál, aki szivarozik, hogy a szemem könnyezik tőle...?

Szerencsére semmi effélét nem mondott, mert Lala, amíg él, asztromentális tündér fog maradni, bűvös, ártatlan és minden szentimentális rezdülés számára hozzáférhetetlen. Akármennyire el is mélyülnek majd a szarkalábak kezén, örökké különbözni fog tőlünk, korábbiaktól.

Lala nem mondott semmi nehézkezt. Csak halk mosollyal megkérdezte:

„El tudja olvasni, ami itt áll írva a kezemen?”

„Nem vagyok ennek az írásnak kibetűzésére ki képezve — válaszoltam —, de nagy vonásokban meg fogom érteni...”

„És mit jelentenek ezek a goromba vonások, Io-Efwé?”

Összeráncoltam homlokomat és úgy tettem, mintha az egyszerű hieroglifa nem volna könnyen lefordítható. Végül szótagolni kezdtem:

„Boldog lesz a boldogtalanság útján és a boldogtalan boldogság útján, kedves Lala...”

„És ez rossz?” kérdezte figyelmes hangon.

„Nem, Lala, azt hiszem, ez jó...”

Ezekkel a szavakkal finom, felejtetetlen illatú kezére hajoltam, egy-egy csókot leheltem normalizálódásának sebhelyeire, illetve visszaesésére és búcsút vettem Lalától, aki valamennyi közelebből ismert nő közül a legismeretlenebb nekem most és mindörökké.

HUSZADIK FEJEZET

amelyben megbízotti tisztemet igyekszem teljesíteni, hangtalan beszédet tartok és látom a narancsvörös lángot, amelyben valaha a hold meg fog semmisülni.

„Nem hidegség ez és nem közömbösség, nagyon tévedsz — mondta B. H., mikor két percig egyedül voltunk. — Az egyetlen hidegség és közömbösség az, amely gyászt fitogtat, hogy a többieket gyötörje.”

„NM³-ra célzol? — kérdeztem. — Nem mindig kedvenc leszármazottja volt-e Lala és nem úgy vigyázott-e rá, mint a csemetéjére?”

„NM³ a gyűlölködésig irigyelte Lalát, mert az örökifjúság egyik következménye, hogy az erős női jellemek nem képesek leköszönni. Hanem Io-Fagor és Io-Raza egészen niegtörték, ha természetesen nem is látod rájuk.”

Lala szülein tényleg semmi sem volt látható, mint B. H. mondta. Szinte azt hihette volna az ember, hogy

hibáztatására nem is gondolnak és a veszteséget már kiheverték. Még azt sem lehet mondani, hogy elkerülték a róla való beszélgetést. Személytelen részvétellel beszéltek róla. Micsoda csodálatos fegyelemre tett szert az emberiség azóta, hogy a megtévedt gyermekeket eltaszították és kiátkozták és névüket kitépték szívéből. Pedig a monopaedia e korában a gyermek sokkal értékesebb volt, mint valaha, mikor sok asszony évről-évre teherbe esett. Minthogy időelőtti és önkéntelen halál (kevés kivételtől eltekintve) egyáltalában nem fordult elő, a szülők csak az élet által és annak javára veszthették el fiúkat vagy leányukat. S még ez is csak ritkán történt, mert a gazdasági és társadalmi östörténet minden surlódása megszűnt és rang- vagy örökösödési kérdések nem szíthattak vizsályt a családokban, legfeljebb érzelmi civódás és filozófiai véleménykülönbség. Itt azonban megtörtént. Io-Fagor éppúgy elvesztette lányát, mint Io-Szolip a fiát. Hogy egyebekben mi ment végbe az összeesküvők között, hogy hol volt főhadiszállásuk s hogyan és mióta alakult ki ez a maffia, valamilyen áltaános szegyenérzésből óvatosan eltitkolták előttem, ami küldetésem teljesítésének semmiképen sem kedvezett.

Elképzelhető, milyen kínos érzésekkel léptem Io-Fagor, Io-Raza és az egész házközönség elé, számot adandó arról a kudarcot vallott kísérletemről, hogy Lalát hazacsaljam. Még Vergiliusom is egészen megütközött rajta, milyen nehéz helyzetbe kerültem általa, hogy kiszúrt az abécéből. Akkor már az igazi Vergilius sokkal kisebb bajokba döntötte a maga védencét, hiszen ez egy kis részvételtől eltekintve, mégis sértetlen maradt az útján bejárt pokol baleseteitől. Dante a kegyetlenségükről híres epizódokat mindig szépen kívülről figyelte és személyesen egy konfliktusha sem bonyolódott bele, aminek talán az az oka, hogy egyetlen élőként járt-kelt csupa halottak között,

míg nálam az eset pontosan fordítva volt. Természetesen egy hatalmas korszak hatalmas költői géniusza kellett ahhoz, hogy egy pusztán „szemleútból”, minden személyes beleszővődöttség, intrika, bonyodalom, erotika és a többé-kevésbé olvasó közönségre való minden más tekintet nélkül az „Isteni Színjáték” évezredes bestsellerjét teremtsen meg és még hozzá gyémánt tercinákban. Ezt csinálja utána valaki ma.

A legkülönösebb ez volt: az ősanya nem fecsegett. Lala szülei nyilván semmit sem tudtak leányuk éjszakai látogatásáról szobámban, vagy úgy tettek, mintha semmit sem tudnának. NM³ titoktartása kellemetlen érzésekkel töltött el. Feszélyezett a gondolat, hogy egy titkot osztok meg vele. Ezért tehát, akármilyen önmegettagadásomba került is, lelepleztem Lala éjszakai látogatását, természetesen anélkül, hogy az őszinteséget túlzásba vittem volna. Magától értetődőleg elhallgattam Lala ajánlatát és saját szerelmes voltomat, amit senki sem róhat fel hibámul, és csak a lánynak arról a kívánságáról beszéltem, hogy én kísérjem el a dzsungelbe. Persze attól a mulasztástól, hogy éjszaka nem csaptam rögtön lármát, nem tudtam magam tisztára mosni. De senki sem hibáztatott, mert a döntő tény már Lalának a dzsungelbe való legyőzhetetlen vágákozása volt. Az asztromentálisok szemében ugyanis a belső törekvés és külső megvalósulás jóformán ugyanaz volt. Milyen pompás dolgunk volt ezzel szemben nekünk a huszadik században, mikor kívánság és teljesülés között csak a legkevesebb közlekedési eszköz járt, mikor a belső törekvés tengerének csak néhány csöpp beteljesülés felelt meg és mikor az ember önmagát és a többieket a Himalája magasságáig rászedhette, anélkül, hogy a maga vagy mások éleslátása átvilágított volna rajta.

Nem volt fokmérő annak megállapítására, hogy elbeszélésem után a házambeliek mennyit tudtak az

egész igazságból. De a néhány perc alatt, mikor egyedül voltunk, ezt az egész igazságot feltártam B. H. barátomnak. Először rémülten nézett rám, de aztán megköszönte és megjegyezte, hogy még több szégyent hozhattam volna az emberiség őskorára. A számadás családi része csak kevés percet vett igénybe. Nagyobb és borzasztóbb dolgokról volt szó. Nyomban útnak indultunk. Alig értem rá, hogy valamilyen nedűt ki-hajtsak egy kristálypohárból.

Sajnos, ebben a döntő órában különös rosszullet vett rajtam erőt, annak igazolásául, hogy a magam-fajta ember nem való politikai kiküldetésre és hogy a világ sora már nagyon rosszul mehet, ha az ilyen megbízatásokat zongoristák, sebészek, erkölcssteológusok, lírikusok és más virtuózok nyakába varrják. A lélektani ösztönnel megáldott olvasó, aki nemcsak az asztromentális korszakot ismerte meg, hanem óhatatlanul engem, annak leíróját is, ez az olvasó valószínűleg már a tábornok irodájában csodálkozott azon, miért szemeltek ki közvetítőnek ebben az életre-halálra szóló ügyben éppen engem, az ismeretlen magán-embert az emberiség őskorából.

A rosszullet szó, amelyet használtam, egyáltalában nem találó, csak jobb nem jutott eszembe. Nem lettem ugyanis rosszul, nem jött rám szédülés vagy valamilyen más kellemetlen érzés, esetleg a gyorsan kihajtott barna sörrel kapcsolatban; nem, hanem elvesztettem a hangom. Egyesek talán még emlékezni fognak arra, hogy az Io-Fagor házában töltött első óra közben hirtelen elvesztettem azt a képességemet, hogy megértsem és beszéljem a monolinguát. Ez most nem ismétlődött. Mindent megértettem. Formás beszédet mondtam. De miközben mondtam, rémületemre egyetlen hang sem hallatszott.

Hogy ez miért történt velem, nem tudom megmondani, talán a helyzet patétikus volta tette. A szenátus üléstermében voltunk. Ez a megjelölés egészen, de tökéletesen hamis. A „szenátus” szót teljesen a levegőből kaptam. Éppúgy nevezhetném államtanácsnak vagy világtanácsnak, ami szintén nem volna egy árnyalattal sem helyesebb. Mint látjuk, minduntalan kénytelen vagyok, mint a „professzor” és „kegyelmes úr” esetében, az átélt valóságot rég megszokott és pontatlan analógiákkal körülírni. Hogy ezt a geoarchon elnöksége alatt ülésező gyülekezetet valójában hogy hívták, talán tudtam, de most már nem tudom. Sajnálom, mert egyáltalában nem tartozom azokhoz, akik szerint a név pusztá szél és semmi köze az ügyhöz. Éppen ellenkezőleg, tudom, hogy igen gyakran a név maga az ügy. Az ülésterem szó azonban olyannyira hamis, hogy teljességgel ellentmond magának az ügynék. Mindenki, aki ebben a könyvben lapozott már, tudja, hogy nem ülésteremnek, hanem állásteremnek kellene nevezni. Ha nem félnék, hogy nyakatekertnek hangzik, legszívesebben közteremről beszélnék. A lényeges ebben az ülésben az a nagy köz volt, amelyet az egyes tagoknak egymástól betartaniuk kellett. Minthogy az események gyors folyásba jöttek, az ilyen másodrendű részletek felől nem kaphattam többé pontos felvilágosítást, de szinte bizonyos, hogy a nagy közök az asztromentális kiküldöttek egymásra gyakorolt kölcsönös befolyását voltak hivatva csökkenteni. Kétségtelenül ugyanezt a célt szolgálta az „izoláló padló” is talpuk alatt. Ezt rögtön éreztem bizonyos belső tompaságon és idegzsibbadtságon, amely hatalmába ejtett és ellenkezője volt annak az állapotnak, amelyet az acélszürke gyp idézett elő. De hogy a kolosszális helyiség padlója miért volt ferde sík, amely erős szögben felfelé, tehát a szeleniacuza helye felé emelkedett, erről csak azt a gyanumat mondhatom el, hogy a „felfelé vívő utat” jel-

képesen és gyakorlatilag meg akarták nehezíteni a fáradságossággal és az elcsúszás veszélyével. Ezt az utóbbi veszélyt magam is átéltem, mert noha Io-Fagor jobbról és Io-Szolip balról támogatott, csak nagynehezen tudtam megtenni a felfelé vezető útát és folyton visszacsúsztam.

Mikor végre meglehetősen kifulladásra elfoglaltam helyemet, Io-Fagor és Io-Szolip eltűntek mellőlem, mert ők nem voltak tagjai az államtanácsnak. Egyedül állottam és elhagyatottnak éreztem magam. De akárki voltam is, a lila csuklószalag nemcsak azt a jogot adta meg nekem, hogy a Lordok Házában (ismét hamis elnevezés) személyesen megjelenjek, hanem azt is, hogy az első sorba kerüljek. Egyedül állottam tehát ennek a sakkjátékszerűen felállított gyülekezetnek első sorában, melynek egyes figurái mozdulatlanul, révült tartásban, nagy közökben egymástól töltötték meg a hatalmas helyiséget. Egyik se fordította tekintetét félre, hogy szomszédjait megnézzék, és én is ehhez a fontos szabályhoz tartottam magam. Csak fáradságos felfelé vívó útam közben vettem észre, hogy a szenátorok nem csuklyát viseltek, mint az asztromentális világhivatalnokok, hanem dúsredőzetű világoslila (heliotrop) fátyolköntösöket, ellentétben a Majordomus Mundi sötétlila ruhájának színével. Ez a csarnok utolsó üres ötödének közepén állott, ahol a ferde sík legmeredekebben emelkedett és különös mellékhelyiségbe torkolított, amelyet mérsékelten magas boltív választott el. Ezt az egészen sötétségbe merült helyiséget túlméretezett tűzhelynek vagy óriási kemencének lehetett volna nézni, ha mindkét célra nem lett volna értelmetlenül nagy. Így azonban, lenyűgözve ettől a sötét barlangtól, nem tudtam elhárítani magamtól a gyanút, hogy elsötétített színpad van előttem, amely bizonyos állami aktusok végrehajtására, koronázási szertartásokra, mindenekelőtt azonban szent gyászünnepségekre szolgál. A roppant

csarnokban magában az volt, amit már többször esős fénynek neveztem, az a fajtája a világításnak, amelyet az asztromentális civilizáció józan és racionális célokra nyilván előnyben részesített.

A kormányzó szeleniacuza kényelmesen és egyúttal kecsesen támaszkodott hozzá egy fémoszlophoz, az egyetlenhez ebben a teremben, amely a ferde síkból fehérén és karcsún nőtt a magasba. Hogy nem szabadon állott, mint a többiek, hajlottabb korának és a holdtól eredő fáradtságának jele lehetett. Az első pillanattól fogva azonosság-nélküli arca a mutarianus Io-Fra arckifejezésére emlékeztetett, mikor az tegnap a páholyban tágranyílt tudattal várta a véres halált. A szeleniacuza természetesen csöppet sem világított, mégcsak nem is ragyogott. Ő nem volt szent. Csak tudós és sokattűrő volt. Maga elé mosolygott. Ebben a félig csukott szemű mosolyban azonban olyan ellentétes elemek keveredtek, mint dac, gúny és irónia.

Jobbra a geoarchon oszlopától könyvtartó volt belesavarva a ferde síkba. Ezen a könyvtartón egy fóliáns feküdt, amely otromba anarchizmusként nyugtalanított, mielőtt igazi mivoltát felismertem. De ez nem tartott soká. A könyvtartó mellett álló ember, akit leginkább még „előadónak” nevezhetnék, lapozott a fóliánsban, melyből parlamenti titkár módjára egyhangú gyorsasággal mintha valamit felolvasott volna. A lapok azonban nem könyvlapok voltak, hanem bomályos tükrök vagy preparált lemezek, és a belőlük áradó gyöngé fény az előadó államhivatalnok kopasz fejét kissé felragyogtatta. Talán egy perche telt, míg felismertem, hogy az előadó a fényt visszaverő tükrőlapokból nem olvas, hanem rajtuk egyidejűleg végbe-menő folvamatokat figyel meg, amelyekről gyors, folyékonyan monoton szavakkal számot ad a nagyérdemű gyülekezetnek és főnökének. Az előadó rutinos hadarása saját előéletemnek azokat a rádióbeszélőit juttatta

eszembe, akik állami fogadások, olimpiai játékok, labdarugó-mérkőzések vagy futtatások leírására specializáltak magukat és ezeket az eseményeket lefolyásuk időpontjában szindús ékesszólással húzták az ott-honülő kényelmes közönség fülébe. Igen, ez is távoli eseményeket közvetített lefolyásuk időpontjában, de ékesszólás nélkül, részvétlen szárazsággal, jöllehet ezek az eseményes nem kisebb dologra vonatkoztak, mint a világ sorsára. Mindjárt elárulom, miért nem tudtam egész figyelmemet az előadóra összpontosítani; mégis néhány mondat, mint az itt következők, megmaradt emlékemben, főként mert olyan szavak fordultak bennük elő, hogy „ördögi szaktanítók” és „euráziai félszigetek”:

„A fegyvergyűjtők sok helyen felállították távolbaható szubstanciarombolóikat. Bámulatos, honnan kapták össze a fiúk ezt a sokezer csövet és csövecskét. Kétségtelenül emberemlékezet óta ördögi szaktanítók jártak ide-oda a világon és a pozitíven reagáló típusokat kioktatták a régi fegyverek használatára. Legnagyobbak látszik a hűhó az euráziai félsziget három közigazgatási négyzetében. A dzsungelek veszedelmesen némák, noha mindenütt sokgyermekes családok, az egykori alsóvárosok lakói, facér agglegények és züllött egzisztenciák mennek át a glacis-n...”

Ezt a beszédet több beszámolórészből illesztettem össze. Hogy miért nem tudtam egészében követni, annak oka a szeleniacuzától balra lévő másik könyvtartó mellett álló ember volt. Ezt az államhivatalnokot tevékenységére való tekintettel nem tudnám találójában megjelölni, mint az „annales-olvasó” szóval. Az annales-olvasó előtt is hatalmas fóliáns feküdt a könyvtartón. Ennek a fóliánsnak tükörlapjait azonban hátulról előre forgatták. Miközben az előadó az idővel haladt előre, az annales-olvasó a pillanatnyi ponttól hátrafelé követte. Mint történész olvasta az ismeretlen

összefüggéseket, amint azok az események előrehaladásával visszahatóan mutatkoztak. Sajnos, még olyan járatlan voltam a szavak polifon tudatosításának művészetében, hogy az annales-olvasó csak zavart az előadó megértésében, de nem tudta magát velem megértetni. Csak annyit értettem, hogy különböző oksági szálakat bogozott ki, melyek egyrészt a sympaian végéhez, másrészt ennek a befejezésnek világot renető hatásához vezettek.

Könnyen engedhetnék itt a kísértésnek és adhatnék néhány mondatot az annales-olvasó szájába, hogy az eseményeket, amelyek bennem magamban is szűrtek és elmosódottak, logikusan összekössem. De ennél az eljárásnál megvetendőbbet nem ismerek. A katasztrófában, melynek tanuja lettem, sok megoldatlan rejtély volt. Minthogy én, egy nagyon távoli, több tekintetben ingadozó, és előttem megfoghatatlan jövő futó látogatója, nem vagyok köteles ezeket a talányokat megoldani, a finomhallású olvasó sem kívánhatja, hogy otromba megoldásokkal sértsem meg, mint a detektívregényekben történik. Az igazság mindenekelőtt! Hát még olyan téren, ahol az igazság egyáltalában nem különböztethető meg a hazugságtól. Egész becsületeimet rátettem erre a jelszóra. Ezért zavartam szerzői érdekem ellenére kezdettől fogva az olvasót, vontam beszélgetésbe és kötöttem szívére, hogy a „szellemi látást” ne tévessze össze az álombeli nyüzsgéssel vagy pláne a képzelet vakmerő játékával, akármilyen nehéz is ezeket az elemeket szétválasztani. Életemben sok realista történetet beszéltem el, de egyikben sem szolgáltam az igazságot akkora gyötrelmek közepette, mint ebben a teljesen ellenőrizhetetlen beszámolómban. Látuk az első napon Io-Do fegyvergyűjteményét, de nem sejtettük, hogy többet jelentett a tiszta játék egy hőbortjánál. Hallottuk a geoarchon jóslatát, tanui voltunk Io-Fagor komor sejtelmeinek és néhány esemény-

nek, amely a dolgok komolyrafordulását jelezte: a szeleniacuza látogatását a Fennlebegőnél, a macskák kivonulását, a tyúkok legyilkolását és így tovább. Átéltük a sympaian befejezését és mindenféle tompa sugdolódzás hatott fülünkbe. Végül ott állottunk Dzsungel-Hegyvárosban egy tábornokkal szemközt és hallottuk fenyegetőzését, és elhangzott magyarázat nélkül az a szó, hogy „lelki tűzérés”. Ez minden, a mozaikhoz hasonlóan, amelyből hiányzik a kövek fele. De most, hogy a ferde sík termében alkalmam lehetett volna a történetek mélyebb okait megérteni a két tükörmagyarázó gyors és hangsúlytalan beszédéből a világkormányzótól jobbra és balra, ez a két duettező hang úgy folyt össze, mint a rosszul felrakott vízfesztékek.

Ehhez járult még a harmadik kopasz az államhivatalnokok fekete csuhájában, aki árnyékként állott a holdnak-szentelt mögött, miért is most, címét nem ismervén, „Holdárnyéknak” keresztelem el. Holdárnyék olykor előlépett és egy kis kalapáccsal rákoppintott a vékony fehér oszlopra, amely olyan kongó, iszonyú hangot adott, hogy sohasem felejttem el. Közben minden egyes esetben intő szavakat intézett a geoarchonhoz, mint például:

„Az idő folyama megkettőzteti esését. A földi percek már nem földi percek”.

Vagy a következő mondatokat, melyeket feljegyzéseim között talállok: „Ha a világ fennállása veszélyben van, a Holdnak-szentelt védje az alkotmányt”. — „Narancsvörös lángban fog annakidején eltűnni a Hold”. — „Az alkotmány a Holdnak-szenteltet felhatalmazza arra, hogy vagy a békebontókat tűntesse el a narancsvörös lángban vagy saját magát”.

Ezek voltak Holdárnyék főbb intelmei, melyeket a magányos oszlop kongó gonghangja kísért. Ezek maradtak meg emlékezetemben. Az az asztromentális szo-

kás, hogy egy tényállást kinyilatkoztatván, azt súlyos jelentésű szavakkal leplezik el, inkább az eleuziumi vagy a keleti misztériumokra emlékeztetett, mint a huszadik század dicséretesen szerény pontosságkedvelésére. Mégis úgy éreztem, hogy egészen megértem az intelmeket. Hogy az idő üteme a világtörténelem legdrámaibb óráiban mintha megkettőződne és megháromszorozódna, kelleténél gyakrabban átéltük valamennyien (olvasóim és én) a világháborúk korában. Minthogy az idő inkább emberi kategória a térnél, amely inkább a tudattól függetlenül is van, a kronozófusok már ősidők óta rájöttek, hogy az idő megbokrosodhatik, mint a riadt ló. Ugyanezek a kronozófusok és valószínűleg elsősorban a nagy Ursler már előtűnik, a világevét és a földi órát is régen előre kiszámították már, amikor a hold narancsvörös fényben befogja végezni létét. Az utalást erre a lángra, amelyben a világkormányzónak a békebontókat vagy magát kell eltüntetnie, csak jelentőségteljes asztromentális példázatnak tartottam. Az alkotmány hihetőleg megadta a világfőnek azt a jogot, hogy veszedelmes jogsértőket eltüntessen, másszóval elfogjon, elkábítson, megbénítson vagy valamilyen finom és kulturált módon ártalmatlanná tegyen. De mennyire tévedtem ebben.

Hanem más gondolatok szorongattak. Világosan láttam, hogy a holdnak-szentelt nem képes dönteni. Most, a fenyegetettség pillanatában bosszulta meg magát az a raffinált választójog, amely a hatalmat a gyöngére, bölcsre, álmodozóra bízta, aki szenvedett tőle és sem gyakorolni, sem élvezni nem tudta. Nem tudom, B. H. volt-e az, vagy én magam, aki „a világon levő rossz fennmaradásának törvényét” felállította. Ez annyit jelent, hogy akármennyire összekeverjük is a dolgokat és egyiket a másik helyére tesszük, a sikertelenség egy meghatározott mértéke nem csökkenthető tovább. Az asztromentális alkotmány, ez a hüvös, ér-

zék nélküli, játszadozó emberiséghez és egy magasra hangolt, kozmikus beállítottságú életrendhez szabott alkotmány egyáltalában nem volt alkalmas arra, hogy gátat emeljen a vérvörös szenvedélyeknek, amelyek hirtelen kitörték a mélyből. Ki sejtette, hogy ezek a szenvedélyek egyáltalában léteztek még? Ekkor eldőlt egy archaikus lövés puskaporral, a legelőkelőbb menyasszonyok éjszaka átszöktek a dzsungelbe és az összeesküvők üres romboló tébolya elégséges, csaknem méltó alkalmat kapott a kirobbanásra. A holdnak-szentelt, aki hanyagul támaszkodott fehér oszlopához, várakozóan és ironikusan mosolygott. Holdárnyék mögötte a kis kalapáccsal rávert az oszlopra:

„Az idő folyama megháromszorozza esését...”

Az izoláló padló ellenére éreztem, hogy a szenátorok, ezek a halványlila mozdulatlan sakkfigurák (nem tudom, hány bástya és ló) egyre izgatottabbak lettek. Tompa suttogást hallottam magam mögött. Az előadó és az annales-olvasó duettje hajsolt prestóba csapott át. Holdárnyék erősebben megkongatta az oszlopot:

„A világ fennállása veszélyben van. A Holdnak-szentelt óvja az alkotmányt”.

A felszólított szelíden és kimondhatatlan tudással mosolygott.

„Az alkotmány feljogosítja a Holdnak-szentelt arra, hogy vagy a békebontókat tűntesse el a narancsvörös lángban, vagy magát”.

A legfőbb világcunctator határozatlansága rozsdaként ülededett a gyülekezetre. (Helyes szó-e a határozatlanság? Nem titkos akarat volt-e, hogy vége legyen a dolognak?) Én magam is úgy éreztem, hogy ide-oda-hányódom. Egyik ötlet a másik után cikázott át rajtam, hogyan volna megmenthető az asztromentális világ: Szüntessék meg a közlekedést azáltal, hogy lemondatták az összehangolókat. Vonjanak meg az összeesküvőktől minden élelmet a Munkás parkjából. De

mindezt rögtön elvettem, mint elégtelent. Egyre világosabb lett előttem, hogy a holdnak-szentelt meg kell, hogy semmisítse a gonosztevőket, pillanatnyi késedelem nélkül, testileg, irgalmatlan halállal. Más kivezető út nem volt. Időközben a világoslila sakkfigurák egyik csoportja megmászta a ferde síkot és körülállta a holdnak-szenteltet. Nem értettem, mit mormognak neki, de feltételeztem, hogy tetteirejét serkentik. A geoarchon nem hederített tanácsosai sugalmára, noha most már minden bizonnyal csak lélekzetvételnyi idő volt. Ekkor szúrást éreztem a szívem táján. Felismertek. A holdnak-szentelt gyöngén felemelte jobbját. Szólított. Elő kellett lépnem. Összeszorított foggal gyűrtem le a ferde sík legmeredekebb darabját, anélkül, hogy elcsúsztam és elbuktam volna. Egyensúlyozva állottam ott talán öt lépésnyire a fehér oszloptól és a világ elnökétől. Most enyém volt a szó, mint megbízotté. Kötelességem az volt, hogy az utolsó pillanatban békés egyezséget hozzak létre a dzsungel és a művelt világ között. Mint mindig, ha hivatásom arra kényszerített, hogy a nyilvánosság elé lépjek, megszűnt izgalmam és határozottnak, higgadtnak éreztem magam:

„Mindenekelőtt, kegyelmes úr és főméltóságok — kezdtem szilárdan és meggyőződéssel, — mindenekelőtt és elsőnek szükségesnek tartom azt, hogy a dzsungel szót hivatalosan eltöröljék. Nemcsak hogy nem felel meg a valóságnak, hanem súlyos sértést jelent a hegyi- és városlakók ellen odaát. Indítványozom, hogy haladéktalanul küldjenek követséget, a dzsungel szó eltörlésének ünnepélyes közlésére, miáltal a világkormány méltó módon tanuságot tesz igazságosságáról és barátságos érzületéről és elutasít minden támadásban való részességét. A legfontosabb azonban ez: őrizkedjenek minden felemás politikától, minden megnyugtatótól, az én koromban úgynevezett appaementtől. Értessék meg haladéktalanul valamennyi fegyvergyűj-

tővel, összeesküvővel, agresszorral, hogy válaszuk az első bűncselekményre könyörtelenül a gonosztevők fizikai megsemmisítése lesz, tekintet nélkül minden asztromentális fenntartásra és vívmányra...

Körülbelül e szavak közben vettem észre, hogy okos és jól megfontolt beszédet tartok ugyan, de ez a beszéd csak az én bensőmben hangzik és kívül egyáltalában semmi hang nem hallható. Semmilyen fizikai vagy ideges gátlás nem akadályozott a beszédben, sem hangszalaggörres vagy valamilyen más képtelenség arra, hogy hangokat hozzak létre. Teljesen normálisan beszéltem, de amit mondtam, nem hangzott. A világoslila sakkfigurák zavart jeleket váltottak, néhányan közelebb léptek hozzám, mások kétségbeesetten tölcseért csináltak kezükkel fülük előtt. A holdnak-szentelt tudósan mosolygott, mintha nem várt volna egyebet. Ordítani próbáltam és ordítottam is tele torokból. De ez az ordítás, noha nekem csaknem fáj, éppoly kevésbé hallatszott, mint suttogásom. Csodálkozni fognak, hogy ezek az asztromentális méltóságok köröskörül (feltételezhetően a sympaianok állandó látogatói) nem voltak képesek felfogni egy belső beszédet, amelyet amellet annyi nyomatékka, sőt görcsös erőfeszítéssel tartott valaki, mint én a magamét. Hiszen már én magam is eljutottam oda, hogy egy jórészt annak, amit az emberek gondoltak vagy némán terveztek, előre tudjam vagy legalább is előre érezzem. Még ma is, visszatérésem után az onnan hazahozott képességekből élek és például a körutak emberáradatában azzal szórakozom, hogy az ottmenők válláról előre leolvasom, vajjon tizenöt lépéssel odébb be fognak-e fordulni egy mellékutcába vagy sem. És itt, ebben a gyülekezetben, ahol néhány mutariánus is volt, nem voltak képesek meghallani egy hangtalan beszédet? Nem voltak képesek. Talán az izoláló padló tette, amely a lelkek minden közlekedését megakadályozta. És még valami: nem

szabad volt megtörténnie annak, hogy érveimmel és indítványaimmal elhárítsam a vészt. Gyakran az a gyanum, hogy a világtörténelem szerzője korántsem improvizátor, amilyen egy sympaian szerzője kell, hogy legyen. Jól előkészíti kéziratát, változtatásokkal, húzásokkal, javításokkal, és a cselekvés szabadságának nincs benne nagyobb tere, mint a sajtóhibák ördögének egy könyvben. Életemben volt néhány despota, akik a leghihetlenebb véletlenek által, bámulatosan nagyszámú, aprólékosan előkészített merényletből kerültek ki épen. A csodával volt határos. Nem, maga volt a csoda. Ezek az urak megmaradtak, hogy átéljék az utolsó jelenetet, ahogyan az a könyvben állott.

Mégegyszer megkísértem beszédemet folytatni. Hasztalan. Most már nemcsak hogy hangom nem hallatszott, hanem gondolataim is halottak voltak. Nem tudtam magamból kibocsátani kis leukangeloit. Erre lehajtottam fejemet és ha nem tévedek nagyon, fel-sóhajtottam...

Az vigasztal, hogy mindenesetre elkéstem volna. Még mély hallgatás uralkodott a tanácsülésen, mikor beállt az az esemény, amely többé nem volt jóvátehető. Éles csörömpölésben és ropogásban nyilvánult meg. A jobboldali előadó fóliánsában a tükörlapok száz darabra hullottak. A könyv úgyszólván lövedék-ként robbant. De a baloldali annales-olvasó fóliánsa is, amelyben az hátrafelé követte az időt, alapos kárt szenvedett, ha együtt is maradt, mint maga a múlt, amely megrepedezhet ugyan, de nem semmisíthető meg. A szeleniacuza elgondolkozó szelídséggel mosolygott. A dac és ironia eltűnt vonásaiból. Tudtam, mi történt. Nem volt szükség kioktatásra. Kitért a legértelmetlenebb és legoktalanabb háború. A gyanútlan asztromentális emberiség tudtán kívül kezdődött, mert az előbb várt volna egy újabb nagy katasztrófát, mint ezt az anakronizmust, amelyről úgy látszott, hogy

örökre el van temetve az utolsó háború emlékművének süllyesztőjében. A Panopolis dühöngőinek, a fegyvergyűjtőknek, az összesküvőknek, akárkik is voltak, most megvolt a kedvtelésük és a bosszújuk. Nem volt már több nép, nem voltak országhatárok, társadalmi bajok, gazdasági kényszer és imperialista rablóvágy, nem volt semmi egyéb, mint az enyhe különbség a dzsungel és a művelt világ között. Mégis, egyetlen gyilkosság elég volt ahhoz, hogy a haladott, csillagokhoz kapcsolódó emberiség mélységeiből felszabadítsa a régi furiát. A háború nem következménye, hanem oka volt minden összeütközésnek. A háború a vérontásra való tudattalan vágy volt, akármilyen ürügyeket hozott is fel. A háború Ádám fia volt, a Káin az emberben. A kakasok undok szenvedéllyel szaggatták szét a sebesült tyúkokat, amelyeknek vérért meglátták.

Időtlen évezredek után ismét működni kezdtek a távolbaható szubstanciarombolók. Ezeknek az előttem ismeretlen, vékony csövekből és csövecskékből álló lövedékeknek lököereje olyan iszonyú volt, hogy szilánkká és porrá tette az előadó tükrőfóliánsát, amelyben a távoli folyamatok tükröződtek. Talán már lángokban álltak a hegyek és dombok, a fehér házköbök, a falusi templomok az előttük forgó körhíntákkal és a dzsungeleknek nevezett tenyészszigetek fővárosai. De talán, legalább én ezt reméltem, a különféle Konstantinok tisztjeikkel, mérnökeikkel és utászaiikkal nemcsak új támadó, hanem védekező eszközöket is kitaláltak, amelyek megakadályozzák a rombolást. Az aktualitások fóliánsának felrobbanása után a csönd a teremben még mélyebb lett. A háború zaja — ha ugyan volt ilyen zaj, amiben nagyon kételkedem — nem hatolhatott be ebbe a terembe. Csak az esős fény lett egy árnyalattal sötétebb és szürkébb. És ugyanaz történt, ami tegnap este történt a színházban, mikor Io-Do lövése szétloccsantotta a szolgáló

testvér koponyáját: az egybegyültek lassan elfedték fejüket a világoslila nyújtható köntösfátylakkal. Csak egyetlen személyiség nem takarta be kívülem. Ez a holdnak-szentelt volt. (Arra kellett gondolnom, hogy tegnap eltakart fővel hagyta el a Fennlebegő irodáját, így tehát előre elvégezte a gyász és látni-nem-akarás aktusát.) Most igen kis léptekkel kört írt le a fehér oszlop körül, miközben egy-egy búcsúzó meghajlást tett a négy. világtáj felé. Úgy látszott, mintha néhány szót akarna mondani, de az utolsó másodpercig félve a döntéstől, elállott tőle. Mosolygó tekintete engem talált és megfogott. Ez a tekintet kifejezetten így beszélt: Emlékezzék vissza napi jóslatomra, hogy „az idegenség, amely a hazába jön, maga nem lesz ott-honos, de a hazát idegenné teszi“. Le kellett sütnöm szememet és fejemet e tekintet és a lelkeken átharagó napi orákulum előtt. Még egyszer, egészen halkán rácsapott Holdárnyék kalapácsa a kongó oszlopra. Sülyös suttogás szavai hangzottak:

„... vagy a Holdnak-szenteltet magát...”

Felemeltem szemem, noha tudtam, hogy tilos és hogy nem szabad megtennem. A sakkfigurák a ferde sík roppant terében befedett fővel derékig meghajolva állottak. A fehér fémoszlop most már nem volt fehér, hanem narancsvörös gomolygó füst töltötte meg. Nem volt szabad azt a nagy dolgot, ami most történt, szemmel látni. Csak kissé hajtottam meg fejemet, mint egy vallásos szertartás résztvevője teszi, ha a szertartás nem az övé. Igaz, hogy nem is volt semmim, amivel arcomat eltakarhattam volna, és el voltam szánva arra, hogy nézni fogok minden tilalom ellenére.

Rövid könnyű léptekkel, mintha sem a padló símasága, sem a ferde sík erős emelkedése nem volna számára akadály, a szeleniacuza megtette az utat a boltívig, amely a sötét mellékhelyiségbe vezetett. Abba a mellékhelyiségbe, amelyet az imént túlméretezett

sütőkemencével vagy állami ünnepségek és nagy temetések színhelyével hasonlítottam össze. A mélyedés előtt a holdnak-szentelt megállott, mintha megegyyszer végiggondolna egy elfelejtett kötelességet. Rövid habozást és visszahőkölést éreztem hátán. De hát miért ne adózott volna a szeleniacuza is a természetnek a félelem adójával? Most azonban lassan, hasonlíthatatlan nyugalommal átlépett a sötétség küszöbén és néhány lépés után eltűnt benne. Ez minden, gondoltam magamban, és a világ nem fogja többé viszontlátni. De alig gondoltam el ezt, a fedett helyiség mélyén felcsapott egy narancsvörös láng, amely egy pillanat törtérszéig emberi alakot öltött és már megint kialudt. A Majordomus Mundi eleget tett az alkotmánynak, amely azt parancsolta neki, hogy önmagát tűntesse el a halódó hold narancsvörös lángjában, ha nem volt annyi ereje és akarata, hogy másokat adjon át ugyanennek a lángnak, a világ civilizációjának megmentésére. Ez az ereje és akarata nem volt meg, akár, mert túlságosan kicsi, akár, mert túlságosan nagy volt. Ennek a névtelennek, soha többé meg nem állapítható azonosságúnak, aki most mindörökre megsemmisült és elfelejtődött, a világtörténelem egyik legsúlyosabb kudarcával végződött az uralkodása. A még folyamatban levő szörnyűség ellenére vagy talán éppen emiatt a titkos bizottságok a legnagyobb sietséggel előkészítették az új választást. Hátam mögött éreztem. Mikor megfordultam, láttam az egyik sakkfigurától a másikkig siető uranografust. Nyilván már elfogták a tizenegy megválasztható szeleniacuzát, és ezek már börtönökben sírtak és jajveszékeltek, amit nagyon is megértettem, mert az új világháznagynak nem volt irigylendő sorsa.

A régi azonban úgy áldozta fel magát, mint... majdnem elkövettem azt a vigyázatlanságot, hogy leírjam: „mint egy főnix”. Nem, a névtelen és azono-

síthatatlan önfeláldozás ellentéte volt a főnix, a napmadár önelhamvasztásának, amely Ursler első alapvető paradoxonja értelmében akkor áll be, mikor egy fénylő csillag sugárzó energiája nagyobb önmagánál. Nem a nap ujjongó lángjában égette el magát a névtelen, mert másokat nem tudott elégetni. Őt az a sötétlő láng emésztette el, amelyben egykor a hold fog elpusztulni, a fáradt megismerés, a hiánavalóság és a bánat lángja.

A ház a tetőig megtelt, amelyen a halvány kert nőtt. Io-Fagor egész családjá, még távolabbi hozzátartozói is, nála kerestek menedéket. Amellett a menyasszony apja nászának, a kedves Io-Szolip úrnak és övéinek is hajlékot adott, ezáltal adván tudtukra, hogy Io-Do gyalázatos eljárását nem tartja rosszabbnak Lala szökésénél és a vőlegény apjában nem lát mást, mint balsorsa osztályostársát. A sok beszéd, találgatás, sugdolózás, rebesgetés, sűgás-bűgás a házban valósággal elszédített, mert az egészből csak keveset értettem.

Végre szerencsémre egyedül maradtam B. H.-val a kis szalonban; az ebédlő mellett, ahol anakronisztikus ülőalkalmatosságok voltak és ahol egyszer már együttültünk, mint ásatag rovarok a borostyánkőben. Rögtön éreztem, hogy az újjászületett Io-Fagor és az egész törzs megbízásából jön hozzám és megbeszélni valója van velem.

„Nos, B. H. mi van meg még a világból?” sóhajtottam.

Barátom alakja reszketett, sőt lötyögött az aggasztó zavartól. Sohasem láttam még ilyennek. Még legidegesebb pillanataiban sem. Házigazdáim nyilván alapos terhet raktak rá.

„Nem ez a lényeg — válaszolta, ajkát harapdálva, — kegyetlenül alábecsülték a dzsungelbelieket. Nem olyan ostoba fegyverekkel harcolnak, mint a mentális

taknyosok. A távolbaható árnyékrombolóktól, de még az utolsó háború életnegálóitól is, amelyek olyan kicsik, mint az üvegvágó gyémánt, megmenthetné az ember a csupasz életét, ha a lithoszfera bizonyos térségeiben keres fedezéket. De amilyen hihetetlen, a te Konsztantinjaid és a dzsungelvárosokban levő hadiiskoláik szupermentális tűzértséget fejlesztettek ki. Lelki lövegekkel lőnek és sem én, sem te nem tudhatjuk, nem találtak-e el máris...”

„A lelki tűzértségről régen tudok — mormogtam és nagyon bosszantott, hogy ennek a tűzértségnak lényegét Hegyvárosban nem fürkésztem ki. Megkérdeztem: — Milyen lövegeket lehet megkülönböztetni?”

„Depresszióval és melancholiával lőnek — hangsúlyozott B. H. keserűen minden szót. — De nagyon kérlek, maradj nyugodt, F. W. Éppen ebben a veszélyben döntő fontosságú, hogy nyugodt maradjon az ember”.

„Pedig én mégis közelebbi felvilágosítást kérek — törtem ki. — Ez a legkevesebb, amit elvárhatok”.

„Csak a nyugalom segíthet rajtunk, öreg fiú, csak a nyugalom — válaszolta B. H. keservesen. — Mít untassalak pszichokémiai szakdolgozattal? Nincs semmi csoda a dologban. A Dzsebelből és a télikertből lesték el az egészet és abban a támadó irányban fejlesztették ki, amelyet mi teljesen elhanyagoltunk. A baj az, hogy a depresszió és melancholia szóráskörének nincs határa, mindenütt hat, ahol emberek vannak, az intermundiumokban éppúgy, mint a föld belsejében”.

És halkan hozzátette: „Az első sebesülteket már beszállították, számuk percről-percre növekszik...”

„Én nem félek”, jelentettem ki nyersen.

„Ne mondd ezt, barátom — óvott B. H. felemelt kezekkel. — Az ilyen koncentrált depressziós löveg teletalálata rosszabb tíz haslövésnél, gázroncsolásnál és harmadfokú égési sebnél. Emellett a kolera, a bél-

csavarodás, a veszettség, a lassú megfulladás és meg-sülés pezsgős bankett'.

„De hisz depresszióról beszélsz — kiáltottam —, szellemi sebesülésekről? Elmebajjal lövöldöz ránk Konstantin?”

„Éppen ez az — süvöltötte B. H. — Konstantin depressziós gránátja nem elmebaj. Az elmebaj ellen elég szerünk van, ha kábítószer is. De ezekben a löve-dékekben elmejaj van. Ha az ilyen huszonhat-kaliberes önanalízis belédesap, nem segít semmi. Borzalmas ki-józanodással lövöldöznek. Tudatossá teszik, aminek sohasem szabad tudatossá válnia. A legradikálisabban negatív életlátással impregnálják a sebesültet, úgy, hogy még kimúlni sincs kedve... Nézd csak!”

B. H. elsápadva mutatott a nagy, fényesen meg-világított ebédlőre, melynek ajtaja nyitva állott. Ott a következő játszódott le: egy férfi, aki látszólag üldözök elől menekült, zümmögő síránkozással rohant a bejárattól a kijáráthoz, ahol eltűnt. A rémület bénító Meduza-arcát, ezt a már nem is emberi álarcot, soha-sem fogom elfelejteni. Leírni azonban nem fogom, mert olyan elevenen áll előttem, hogy inkább elhessegetem magamtól a szörnyű képet. Ha a barokk ezüst fej-dísz, amely csupasz koponyájáról lehullott, nem árulta volna el, sohasem ismertem volna fel a házibölcset, a három aggregény egyikét, akit a szóvivő mindig letor-kolt. Ez utóbbi, valamint az állandó vendég, Io-Fagor és még többen rohantak, hogy megfogják a boldogta-lant és segítségére legyenek. De annak a rémület-szár-nyakat adott. Hallottam, hogyan némult el az üldözés a máskor oly csendes házban. Nyelvem és ínyem ki-száradt.

„Sebesült? — kérdeztem. — Depressziós sebesült?” És hangom egészen érdes volt.

„Lehet, hogy csak súrolta egy pánikus trauma — suttogta B. H. — Vagy az úgynevezett teljesülési csa-

lódás egy repeszdarabja. Elkésett odafönn és torló-
dásba került, mert az összehangolók nem tudnak már
eleget tenni a követeléseknek. De mit ér mindez? Itt
a házakban is védtelenek vagyunk...”

Mereven felágaskodtam.

„És mit határoztak, B. H.? Mit szándékoznak
tenni?”

„Csak nyugalom, kedvesem, drágám — kért barátom szinte könyörgő hangon. — Az erős idegek az egyetlen védekező eszköz, amellyel szervezetünk rendelkezik. Most pedig kérlek, ülj szépen vissza és engedd meg, hogy néhány őszinte szót mondjak...”

Megfogta mindkét kezemet és visszahúzott a székre. Láttam, hogy jószágos, sötét szemei könnyesek, azért egy pillanatra kissé lágyabb és szófogadóbb lettem.

„Én vagyok a hibás, F. W., nem is tagadom — kezdte ő. — Természetesen nem véletlen, hogy éppen téged szúrta ki az abécéből és idéztettelek meg”.

„Hagyjuk ezeket a régi dolgokat — szakítottam félbe ismét gorombábban. — Ebben a pillanatban mindez smafu...”

„Micsoda? — kérdezte értetlenül. — Úgy gondolod, hogy közömbös? Számomra nem közömbös. Igenis, az én hibám, hogy itt vagy. De te ott, ahol voltál, kétségtelenül rám gondoltál és ezzel juttattad eszembe magadat”.

„Tudtommal, B. H., utoljára 1943 áprilisában gondoltam rád és pedig meglehetősen rossz lelkiismerettel. Kissé régen volt már, ügye? Hogy a tisztítótűzben, mert nyilván ez az állandó lakcímem, gondoltam-e rád, azt csak Isten tudja. A helyiség csupa depresszió és melancholia, de amennyire érzésem mondja, elviselhető és az embernek van egy-két esélye és célja. A mostani körülmények között mindenestre jobb cím, mint ez itt...”

„De hiszen ez teljesen egybevág az Io-Fagor-ház nézetével“, kiáltotta B. H. és megjátszott meglepetéssel mosolygott.

„Micsoda nézetről beszélsz?“ dűnnyögtem.

„Nem a különféle elképzelésekről, amelyeket a család tagjai formálnak a túlvilági életről. Arról beszélek, hogy valamennyien elhatározták, hogy itt hagyják az e világi életet, legtöbben kissé idő előtt, de egészen legitim módon, tehát önként és gyalog. Az utolsó útszakaszt a télikertig gyalog szokás megtenni. Dacára utazásról szóló elméletednek, F. W. A beláthatatlan borzalmakra való tekintettel, amelyek előttünk állanak, ezt az elhatározást nem tartom oktatónak. Ami a lakodalmas pár porigsújtott szüleit illeti, ez az elhatározás nagyon is érthető, ha nem is gondolunk az előttünk álló borzalmakra. Mindenesetre az olyan arisztokrata, mint Io-Fagor nem élheti túl az asztromentális civilizáció bukását...“

„Nem az öngyilkosság egy fajtája ez?“ kérdeztem bizalmatlanul.

„Az öngyilkosság annyit jelent, hogy valaki kezét emel magára — válaszolta B. H. gyorsan. A télikertben senki sem emel kezét magára. A télikert minden emberi dolgok egyetlen lehetséges kulturált, komfortos, sőt fényűző végét rejti magában. A rosszat, a gonoszt, a természet szükségszerű sikertelenségét, amelyről annyit filozofáltunk, F. W., a télikertben kikapcsolja a kutatószellem ereje. A férgek nem lakmároznak többé. Nem tápláljuk többé a földet valamikor áttelekült testünk váladékaival. Nem adjuk át többé testünket a lángoknak, amelyek deszkástul, fűrészpóroztul és minden egyebestül szétmorzsolnak, elszenesítenek és piszkos hamuvá változtatnak a kemencében. De ami ennél is fontosabb, nem halunk meg. Nyiltan megmondom. Nem öl meg bennünket már, miközben a rémület és halál verejtéke veri ki homlokunkat, szélütés, trombó-

zis vagy rákos daganat. Az emberiség a borzalmakat egy tiszta és szent folyamattal helyettesítette, amely olyan szép, hogy a halottak állítólag vígasztalhatatlanok, amiért nem ismétелhetik meg”.

„Ez egyszerű dicshimnusz volt, B. H.” mondtam, leleplezetlen gúnnyal.

„Csak őszinte vagyok hozzád”, válaszolta röviden.

„És mit határoztál, B. H.?”

„Az a kérdés, hogy te mit határoztál, F. W. Itt te vagy a főprobléma, nem én. Ebben a ház valamennyi lakója egyetért. De akármit határozol is, én melletted maradok. A télikertet ugyan éppúgy látnod kellene, mint ahogyan a Dzsebelt láttad”.

„Nem kell, hogy tovább ajánlgasd nekem azt a télikertet, B. H., már meg is vettem. Akceptálom az általános határozatot. Hiszen nem is tehetek egyebet”.

Barátom egy rándulással felémfordult és élesen rámnézett.

„Ez a fordulat, hogy nem tehetsz egyebet — mondotta — hamis hangot hoz az ügybe. Az utolsó út önkéntességéhez bizonyos öröm is kell, igazi beleegyezés. Ezek az érzések különböztetik meg a kultúrembert, aki tudja, hogy mikor elég, a barbártól, aki nem tudja abbahagyni a nyaldosást és nyeldeklést...”

„Idehallgass, B. H. — szakítottam félbe —, ne áltasd magad, maradjunk a valóságnál. Nem akarok sem depresszióktól és melancholiától, sem pánikus traumáktól és teljesülési csalódásoktól megsebesülni. És mi más kilátásom van ezen a pusztá világon, amely most megint önmagát rombolja szét? Önkéntesség ide, öröm oda. A télikert mégis megoldás”.

Az újjászületett szomorúan kezébe hajtotta fejét. „Borzasztó ez nekem, kimondhatatlanul borzasztó — ismerte be —, hogy ilyen blamázs lett az ügyből. Kutyamód örültem, mikor viszontláttalak. Azt képzel-

tem, hogy egyik ünnepet a másik után üljük, örülni fogsz és el leszel ragadtatva...”

„Vagyok is, kedves barátom — vígasztaltam. — Sok dologtól még mindig, mindennek ellenére el vagyok ragadtatva... A többi pedig nem a te hibád”.

„Milyen kár”, sóhajtott B. H. ismét.

Aztán bevezetett abba a szobába, ahol először jelentem meg a lakodalmas család előtt. Valamennyien ott voltak. B. H.-nak egy szót sem kellett szólnia. Arcomon látták, hogy hajlandó vagyok a családhoz csatlakozni az utolsó önkéntes úton. Testvéri melegség csapott meg. Hozzájuk tartoztam. A fiatalosan szép, nagyrészt megállapodott korú férfiak és nők valamennyien odaléptek hozzám és átöleltek azzal a halk érintéssel, amelyet az asztromentális nevelés megengedett. Io-Fagor még mellére is vont. Csak NM³ viselkedett különösen. Félrehúzódott és mélyenfekvő szemei nyugtalanul jártak egyik emberről a másikra. Io-Fagor közben villogó kis kulcsot vett elő, hogy felnyisson vele egy rejtekajtót, amely egy hosszú folyosóra vezetett.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET,

amelyben a bolygó belsejében megkezdődik a télikert epizódja és belépek abba az intézetbe, amelybe kényelmes a bejutás, de fölöttebb kényelmetlen a kijövetel.

Az „ősidőkben”, amelyekhez asztromentális barátaim tudvalevőleg azt a századot is számítják, amelyből én jövök, az ember bámulatosan gazdag ismeretekre tett szert külső dolgokban, míg a belsőkről édes-keveset tudott. Már a szuméreknak és kaldeusoknak is nemcsak szellemi, hanem természethű átnézetük

volt a bolygókról a kis intermundiumban és a világító égitestekről az elsőfokú intermundiumban. Beszámolóm a szürke neutrumban tett kirándulásunkról, valamint a János evangelistán és Péter Apostolon történt tartózkodásomról nem ejtette volna őket különös ámulatba és a kronozófusok három lamaszeriájába a babiloni, egyiptomi és indus papok tanítványai határozottan sokkal jobban beleillettek volna, mint Heidelberg, Oxford vagy Harvard 1920 és 1940 közötti diákjai.

Másként áll a belső dolgok ügye. Mindenekelőtt, ezeken a belső dolgokon nem lelkieket, szellemieket vagy éppen misztikusokat értek. Ezzel a szóval csak azt jelzem, ami bőrünkön belül, azaz hogy innen fekszik. Azt azonban mindenki meg fogja engedni, hogy ezt a belsónket tekintve, a huszadik század gyermekei valóban még nagyon tájékozatlanok voltak, hiszen még alig múlt el egy történelmi pillanat azóta, hogy Harvey, a bölcös angol, 1650 táján felfedezte a vérkeringést. Gondolják csak el, még a magam fiatalkorában is az orvosi világ jóformán semmit sem tudott a mirigyek szekréciójáról, az életműködés vegyi oldaláról és az idegrendszer villamos töltéseiről. Ami a test szűkebb értelemben vett belsejéről áll, ugyanaz áll tágabb belsejéről, tehát földnek nevezett bolygónkról. Nem riadtunk vissza attól, hogy vakmerő számításokat eszközjünk a csillagködök idegen világegyetemeiről, de csak nagykeservesen hatoltunk le három kilométer mélységre a föld belsejébe. Mindez meggyőzően igazolja, hogy az ember sokkal kevésbé fél a túlvilágtól, mint a saját lelki világától, és hogy sokkal bátrabban szemébe néz a legtávolabbinak, mint a legközelebbinek, a végtelenségnek, amelyet ő maga fog át.

Aki ennek a megfontolásnak helyességét elismeri, megérti, miért vagyok olyan boldog, hogy nemcsak az alsó intermundiumot látogattam meg bolygónk fölött, hanem ennek a bolygónak belsejét is. A művészi kon-

venció ugyan azt ajánlja, hogy inkább alulról menjünk felfelé, mint megfordítva. De mint több más esetben, epikusi szabadságomnak útjában áll az útleíró kötöttsége. Az események vezetnek engem, nem én őket. A méltányos olvasó végül majd eldönti, hogy az irány antiklimaxa a feszültség fokozását is jelentette-e.

Ami itt következik, egy szemtanu beszámolója, nem egy geológusé. Itt, ebben a hatalmas földi kamrában, ahol pillanatnyilag vagyunk, nem leszek hűtlen tudománytalanságomhoz, amely olyan jól bevált a kis intermundiumban, jóllehet könnyebb a bolygóturnát leírni a legszabadabb és legtávolabbi terekben, mint a styxi helyiségben lejátszódó kalandot. Az iskolában azt tanultuk, hogy a hőmérséklet a föld belsejében kilométerenként 30 fok Celsiuszal emelkedik és nem sok különbséget jelent, hogy az északi sark vidékén vagy az Egyenlítő alatt hatolunk-e a mélybe. Ehhez képest a víz forráspontját már három kilométer mélységben elérnénk; hatvan kilométerrel alább pedig, 1800 fok Celsiusnál a bazaltok olvadási pontját is. A valóság ennek a tapasztalatból merített nézetnek látszólag igazat adott. Számtalan tűzhányó tanuskodott mellette, amely a föld belsejének tüzes olvadékát láva alakjában dobálta a levegőbe, de a gajzerek is, amelyek mohón és sűrűn pöfékelték az égre gőzfelhőiket. A vulkanikus és tektonikus rázkódások arra figyelmeztettek, hogy a szilárd földkéreg, amelyen történelmi tragédiánkat és komédiánkat lejátszunk, nem a tojáshejhez hasonlítható, hanem legjobb esetben is aluáé-

hoz

Nem állok most fel a laikus egész vakmerőségével, hogy ennek az elméletnek helytelenségét állítsam. Éppen ellenkezőleg. Élményem a Péter Apostol meg nem szilárdult felszínén arra vall, hogy az elmélet helyes. Az egyetlen, amit tapasztalataimhoz híven helyesbítenem kell, az, hogy nem teljes. Ahogyan a sű-

rúbb csillagok látása és a Fennlebegő tekintélye arról világosított fel, hogy világegyetemünk lélekzik, tágul és összehúzódik, szemem és testi jelenlétem idelenn viszont arról győzött meg, hogy a föld belsejében legalább egy (de valószínűleg több) roppant kiterjedésű üreg van és hogy ez az üreg belehelhető légkörrel és tejszerű homállyal van tele, amely elég ahhoz, hogy az embereket és dolgokat világosan megkülönböztessük. Csak két kérdésre tudnék nehezen felelni. Az első ez: voltak ilyen üregek a föld belsejében már azelőtt is, vagy csak a bolygó fokozódó lehülése hozta őket létre? Sohasem tudtam meg, hogyan hangzott pontosan az a hat számjegyű évszám, amelyben három napot adatott átélnem. A „Szűz tizenegyedik nagy világ-éve” ciklikus meghatározás és valószínűleg egy egész aeont foglalt magában, amin az antik népek körülbelül hatezer évet értettek. Ha másfelől mindig százezer vagy több mint százezer évről beszélek, amely idő alatt halott voltam, ez a megjelölés B. H.-val folytatott beszélgetésemben alakult ki, de nem jelent pontos számot. Akárhogyan hangzott is azonban a föld napközi keringésének az a hatjegyű száma, egy égitest életében a pillanatnál is kevesebbet jelentett, egy fél lélekzetvételt, mely alatt a lehülés nem tehetett észrevehető haladást, hacsak nem a naptranszparencia ismeretlen utóhatásaival volt dolgunk. Én azonban inkább hajlok ahhoz, hogy a föld belsejének ezeket az üregeit ősrégi tényeknek tartsam, melyek keletkezése sokkal megelőzi az emberiség igazi őskorát. Valamennyi ismert mitológia a föld felszíne alatt levő birodalmakról számol be. Már pedig a mitológiák, ezt a legjózanabb történetírók is tudják, nem pusztá képzelgések, hanem látnokian meglátott és értelmezett valóságok.

A második kérdés így hangzik: az asztromentális emberiség télikertjét körülvevő Tartarus természete-

sen vagy mesterségesen volt-e megvilágítva és szellőztetve? Megbocsáthatatlan mulasztása a magamfajtajú gyakorlatlan riporternek, hogy erről a fontos körülményről nem szereztem be adatokat. De gondoljanak a lelkiállapotra, amelyben voltam, a tompa izgalomra, amely kétes, új bomlás előtt álló testemen átremegett, és mulasztásomat érthetőbbnek fogják találni. Ha nincs is bizonyítékom rá, mégis bátran állítani merem, hogy a hatalmas földüreg szellőztetését és világítását emberi műnek tartom. Végre is a civilizáció nagyobb dolgokat vitt véghez, mint hogy fényt és levegőt vezetett egy helyre, amely két-háromszáz kilométernyire feküdt a föld felszíne alatt.

Ez a két-háromszáz kilométer is tudományosan teljességgel igazolatlan, csupán ösztönszerű feltevése idő- és térérzésemnek. Sajnos, a „camera caritatis”-ban, amely szinte észrevétlenül levitt oda bennünket, nem volt velünk kronozófiai oktató, sem olyan felelő, mint Io-Hol és Io-Rar, akiknek részben gépies, részben bizonytalan iskolás dadogásából mégis némi felvilágosítást szívhattam volna. Így hát csak saját szakállamra, tehát saját érzésszervi tapasztalatom alapján úgy ókumlálom, hogy az alma- vagy túlozva a tojáshéj alak, amelynek neve földkéreg, csak meglehetősen vékony és sokszorosan megszakadó olvadt magmaréteg lehet, már csak azért is, mert olyan kevés hőt bocsát magából felfelé. Máskép minden élőlény gőzzé főne a földet jelentő sültalma héján és soha az ismert jégkorok a maguk vándorló gleccservilágrészeivel nem jöhettek volna létre ezen az izzó tojáson. Ez az utóbbi megfontolás egyszerű és meggyőző és ugyancsak arra a feltevésre kényszerít, hogy a tűzhányókat ellátó pokoli tűz csak gyöngye réteget alkothat a váltakozó rugalmasságú megszilárdult közetréteg között.

Csak mélyen, igen mélyen ezek alatt lehet az a folyékony vagy gázalakú mágneses vasmag, amely

állítólag a föld legbensőbb szíve. Az én „érzésem” szerint tehát az üreg csodálatos világa ugyan a láva-emelet alatt volt, de még mindig a földnek nevezett ház felső emeletein. Hogy a leszállás mennyi időt vett igénybe, nem tudhattam, mert csak nagyon későn vettem észre, hogy egyáltalán utazunk. Nem öltöttünk magunkra pehelykönnyű védőruhát sem, mint a térbúváröltöny volt, amelyben a kis intermundiumot látogattuk meg. Az előkészületek teljes hiánya megtevesztett és így nem tudtam, hogy már régen saját végünk kiindulópontja felé lebegünk. B. H. valószínűleg bölcs szándékossággal nem árulta el nekem a helyiség célját, amelyet mindenki „camera caritatisnak” nevezett. Egyebekben nem vagyok egészen bizonyos abban, hogy a rendkívüli nagy szalon, amelybe egy hosszú folyosón át jutottunk, valóban erre a névre hallgatott-e. Gyakran úgy rémlik nekem, hogy a legyezőszerűen elválasztott páholyokból összeálló kerek helyiséget nem az irgalmasság kamarájának, hanem az egyenlőség kamarájának hívták, tehát camera paritatis volt a neve. Engem részben egy sikeres kuruzsló várokszobájára, részben kozmetikai intézetre emlékeztetett. Az elkülönített páholyokat házaspároknak szánták, akik életük utolsó óráiban egymás közelében akartak lenni. A camera caritatis — maradjunk ennél a kifejezésnél — a mi utazásunk alkalmával olyan zsúfolt volt, hogy senki sem gondolhatott bizalmas beszélgetésre. Hogy Io-Fagor nem az egyetlen családfő volt, aki az övéivel erre a nehéz elhatározásra jutott, mindenesetre elgondolható. A camera caritatis ugyanis nemcsak egy család szállítására szolgált, hanem több, nem tudom hány családdéra, akik egy „szomszédságot” képeztek, ez lévén a városi közösség legkisebb egysége. A mi kerek szalonunkban hatvan-hetven ünnepiruhás ember tolongott és szorongott, míg nyugágyak csak mintegy húsz személy számára voltak. A nők, még a

legidősebbek is, menyasszonykori galambszürke fátylaikba öltöztek, mert az ókor elmés módszere szerint a férfi és nő utolsó önkéntes útjára is az esküvői ruhát használták.

Ez alól a szabály alól a mi ősanánk sem volt kivétel. A kékes galambszürke pompásan állott rajta és az ébenfekete sisak az ezüst fejdísz helyén még fiatalabbnak mutatta, ha ugyan ez egyáltalán lehetséges volt. Egy kis jelenetem volt vele, amelyet eleinte nem tartottam jelentősnek, pedig valóban az. Az ősanya és én voltunk az utolsók, akik beléptünk a camera caritatisba. Mögöttünk már csak Io-Fagor állott, a családfő, aki megszámolta az övéit, hogy nem maradt-e hátra még valaki és nem kell-e még várni rá. Miközben az így elfoglalt Io-Fagor figyelmesen nézett ki a nyitott bejáraton át, NM³ energikusan bosszús szemrándítással felszólított, hogy lépjek végre be. Természetesen vonakodtam, hogy egy hölgy előtt, hozzá még az ancien regime olyan kiváló és érdemes hölgye előtt menjek be az ajtón, és vonakodásomat fölöslegesen gáláns mozdulattal támogattam, amellyel az ősanányát betessékeltem a camera caritatisba. Soha még olyan ellenségesen kétségbeesett tekintet nem ért, mint az, amely most lövellt felém a csinos ősanya mélyenfekvő szemeiből. Egészen megdöbbsentem, mert sejtetem sem volt róla, mi hibát követhettem el. Mikor a szalon ajtaját több családfő megállapodásához képest mindenféle szertartások és elővigyázatossági intézkedések közben több nagy lakattal lezárták, azt hittem, titkos gyűlésről van szó, amelyben majd felvilágosítanak bennünket arról, hogy mit várhatunk és hogyan viselkedjünk. De semmi efféle nem történt. Senki sem tartott felvilágosító szónoklatot. Io-Raza, aki most olyan sugárzó és szép volt, mint Lala leánya, noha kimondhatatlan szomorúsággal szép, megragadta férje kezét és nem eresztette el többet. Az ő kék szemei is

nagyok és könnyesek voltak és nem engedték el Io-Fagor szemeit. Ennyi ifjúság mellett a vég gondolata teljességgel képtelennek tűnt fel. A többi párok is ugyanazt tették, amit Io-Fagor és Io-Raza. Nagyrészüket hallgatott. Életük örömei mintha elvonultak volna előttük. Világos, síma homlokukon felhős árnyakként suhantak el. Csodálatosképen kevésbé nyugodtnak mutatkoztak az agglegények, akik közül jókora csapat volt ott. Ezek a házi alkalmazottak komoran és idegesen jártak fel-alá, nem beszélve egymással. B. H. bezárta szemét és állva aludt vagy úgy tett, mintha aludnék. talán hogy kérdéseim elől kitérjen.

Mivel az emberek hallgattak, a kutyák beszéltek. Vagy hét lehetett a camera caritatisban, köztük természetesen Sur is. És itt végre eljött a pillanat, hogy a már régen elkeseredett kutyabarátokat olvasóim közül néhány sörrel kiengeszteljem. Mindenesetre legalább is megkísérlem. Elsősorban is én magam egyáltalában nem vagyok ellensége a kutyáknak. Elégszer néztem juhászkutyáink és ír setterjeink szomorú nagy szemébe és mélyedtem az állati élet merev mélységébe, hogy a szívem dobogott tőle. Számomra minden szép kutya, aki megosztotta velünk életünket, elvarázsolt mesebeli herceg volt. Mert a jó kutyák állati alakja ellentmondott szemük szellemmel és lélekkel telt kifejezésének. Túlságosan sok volt benne ilyen kifejezés, sok a szeretettől repeső harc a figyelemért, koncentrációért és emlékezésért, amely túlhaladta az állati természetet, egyszerre elárulta és megtagadta. Az ember olyan lényre talált a földön, amely szeretetet mutatott, mégsem volt kényelmetlen. Abban a kimeríthetetlen vágyában, hogy úr létére szeressék, tiszteljék, istenítsék és utánozzák, az ember magához vonta ezt a lényt, táplálta, gondozta, tanította és ezáltal reménytelen renegátjává tette az állatvilágnak.

Kedves kutyakedvelő olvasóim, kiengesztelési kísérletem kudarcával sem törődve, nyíltan megmondom: a kutya az ember egyik bűne. A bennünk élő szeretet és gondoskodás mértéke nem olyan langyos és csekély-e, hogy kár kényelmes tárgyakra fordítanunk, miközben a közelünkben levő kényelmetlen alanyoktól elvonjuk? E kérdésre a feleletet a jövő világtörténelme adja meg. A túlzásba vitt kynophilia nemcsak az embernek ártott, hanem a kutyának még inkább. Az ember az idők folyamán elrontotta a kutyát, mert elvette tőle igazi lényét és állandó közelségével másolóvá tette. A fejlődés teljesen logikus gyümölcse a fecsegő, naivságot tettető kutya volt, szóval Sur, akinek jelleme és magatartása kutyakedvelő olvasóimra is visszatásztóan hat. Végül is azonban bevallom, hogy Surban szerencsétlenségemre különösen affektált példányt ismertem meg. Eléggé különös volt, hogy az emberek a kutyák beszédjére egyáltalában nem hederítettek. Most is, a camera caritatisban, semmit sem törődtek velük, noha a kutyák voltak az egyetlenek, akik beszélgettek.

„Sur nagyon, nagyon hű — vakkantott a mienk, egész testében reszketve — nagyon, nagyon hű...”

„Fogd be a pofád — morgott mély basszushangon egy nagy állat, amelyben az uniformizálódott kutyaalak ellenére megmaradt valami vaskos dogszerűség. — Nekünk sem lesz más sorunk...”

„Mi történik tulajdonképen, mi történik?” nyekergett egy harmadik, ostobán kíváncsi eb. Rövidre nyesett farka, mint egy ratleré, prestissimo járt ide-oda. Egy negyedik is csatlakozott az ostoba kérdezősködéshez, de úgy tett, mintha nem tudná, mit beszél, csak az üres vágnak engedelmeskedne, hogy papagáj módra szavakat locsogjon:

„Mi történik Snapszival... Mi történik Snapszival... Mi történik...”

„Mind hülyék vagytok — morogta a becsületes basszus tulajdonosa. — Mi történik Snapszival... Életéről van szó...”

„Igazán az életéről van szó? — hallatta didergő vinnyogását Sur. — Papuska, mamuska, Sur nem hiszi...”

A többi kutyák, a dogszerű kivétellel, kórusban csatlakoztak Sur hízegő vinnyogásához. Csak egy dörgő szidalom nyugtatta meg őket, azaz hogy halkabban jajongtak és idegesen, lecsüggő füllel settenkedtek az emberek között.

Én tovább semmit sem tudtam megfigyelni, mert teljesen elfoglalt az, hogy igyekeztem a tengeribetegség egy fajtáját leküzdeni. Szám elé szorítottam zseb-kendőmet, mert úgy éreztem, hogy hánynom kell. Nem csoda, ha meggondoljuk, hogy tüzesen folyó rétegeken vagy rugalmas és plasztilin-tartalmú kőzetten száguldottunk át leszálltunkban.

„De hiszen mi mozgunk”, kiáltottam, felébresztve vele B. H.-t álló álmából.

„Csak most veszed észre — ásított —, te öreg üstököstornász és mozgás-specialista? Már majdnem egy órája utazunk a légüres térben eső test gyorsuló mozgásával. Igen, igen, a pompás aknák hermetikusan légüresnek, és alighanem dél van már...”

Nem sikerült leküzdenem egy kis ájulást.

Szerencsére nem estem el, hanem B. H. mellére támaszkodtam, aki megijedt és gondosan letörölte homlokomról a verejtéket. (Viszonyunk nemsokára visszájára fordul, én leszek kénytelen róla gondoskodni.)

Mikor a camera caritatis ugyanolyan észrevétlenül megállott, ahogyan addig mozgott, nyomban újra jól éreztem magam. Kinyitották a lezárt ajtót. Levegő áradt be, amelyet az első percekben hűvösnek és üdítőnek éreztem. Természetem gyorsan új erőre kapott és

vele a kíváncsiság is, amely a teljes vitalitás legdiadalmasabb jele. Mikor a camera caritatisből kiléptünk, a nagy világosság egy késő őszi délután derengésének adott helyet. Bányaszerű helyiségre voltam elkészülve. De tágas vidéken voltunk.

Egészen kétségtelenül szomorú, ősziesen derengő táj volt egy nagyváros közelében, szinte peremén. Amit ebből a városból magunk előtt láttunk és ahova az út vezetett, amelyet önként és gyalog kellett megtennünk, leginkább az óriási pályaudvarokhoz hasonlított, amilyeneket 1930 és 1940 között „modern építészeti stílusban” építettek. Mindenesetre két-háromemeletes betonház volt szimmetrikusan ismétlődő négyszögletes tornyocskákkal, beláthatatlan távolságban nyúlva el a szürke tájon. Bizonyára ez volt a télikert, amely talán még két kilométernyire, ha nem többre volt tőlünk. Jobbra és balra az út mellett, ahol mentünk, de kissé távolabb, csupasz dombos vidéket láttunk. De lehet, hogy nem is voltak igazi dombok vagy földhullámok, hanem csak szénből, salakból, kőzetből és hamuból lerakodott csomók. Korom bármely gyermeke azt hihette volna első tekintetre, hogy valamelyik nagy ipari központba jutott, Pittsburghba vagy Witkowitzba vagy a Ruhr-vidékre, ahol az ünnepre való tekintettel éppen szünetelt a munka. De ez csak az első tekintet illúziója volt. Eső szemetelt. A meleg, halk szemetelés voltaképpen nem is volt esőnek nevezhető. De az utolsó útjukat járó asztromentalisoknak nyilván kedvükre való volt a rossz idő, hiszen oda-fönn a maguk kék ege alatt csak ritkán volt benne részük. És ha már égről beszélünk, mindjárt megmondom azt is, hogy reám a széles, vastag felhős ég e táj fölött módfelett idegenszerű benyomást tett. Miféle felhős ég az, kérdezi az olvasó, a föld belsejében? Bevallom, az ég kifejezés hamis, noha még soha sehol

magasabban lebegő felhőket vagy ha úgy tetszik, távolabbinak látszó felhőtakarót nem láttam, mint odalenn. Ennek magyarázata is egyszerű, hiszen szemünk és a felhőzet vagy a magasabban lebegő gőz között több, mint százezer méter távolság volt, míg a szabad természetben az eső- vagy viharfelhők már többnyire ezer méter magasságban a föld felett sűrűsödnek össze. Nem csoda tehát, hogy különösen magas égboltot éreztünk fejünk fölött odalenn a mélyben. Az üreg, amelyben haladtunk, minden irányban végtelennek tűnt, akár csak a föld odafönn. Úgy hatott, mint valami különös, tragikus táj. Minden oldalról halk, tompa zúgást hallottunk, mintha messzi vízesések vagy folyók morajlanának. Ezek nyilván azok az erők, gondoltam magamban, amelyek egyensúlyban tartják egymást, hogy az üreg ne omoljon be. A fény, amelyben nemcsak egymást ismertük meg, hanem a távolba is elláttunk, körülbelül a Péter Apostol nappali éjszakájára vagy éjszakai nappalára hasonlított. Onnan, ahol az imént óriás pályaudvarhoz hasonlított épületek emelkedtek, erősebb világosság szállott fel kékbejátszón, míg a dombos tájon köröskörül gyakran vörösség látszott.

A hibátlanul kisimított út mindkét oldalán alacsony kőkorlát futott végig. Egészen oda kellett mennem, hogy lássam; a télikerthez vezető út nem út volt, hanem szinte végtelen híd. Szédítő mélységekbe látott le róla az ember, ahol a fekete talaj kocsonyásan hullámszerűen látszott. Mocsár volt? Vagy plasztilinszerű, meg nem szilárdult föld? Csakhamar egy olyan helyhez értünk, ahol a mélyben a híd alatt meglehetősen széles lávafolyam hömpölygött lassan; innen eredtek a vörös villanások, amelyek gyakran átcikkáztak a tájon.

„De hiszen ez a Pyriphlegethon”, mondtam és gyermekes nevetéssel nevettem B. H.-ra. B. H. is gyermekes nevetéssel nevetett rám. Mindketten örültünk, hogy

iskoláséveink görög mitológiája nem volt pusztá álom. Most saját szemünkkel láttuk a Pyriphlegethont, a Hades tüzes folyamát. És ez hatalmas bizonyítéka volt, hogy Homeros és Vergilius és minden más költő és próféta csak azt tudta kitalálni, ami a valóságban volt és van.

Ez a kis humanista szívmelegség sok mindenen átsegített. Bevallom, hogy némi tudósi hiúság töltötte el szívem, amely képes volt a legrégebbit és legmodernebbet összehangba hozni és az asztromentális télikert környékén, ahol a halált győzik le, a Pyriphlegethont, a Styxet és a Cocytust felismerni, mely folyók nevei üres szavak azoknak, akik már nem jártak humanisztikus iskolába. A felismerésben, más szóval abban a megállapításban, hogy a legősrégibb a legvadonatújabb is, mélységes kielégülést érez a szellem, ebben van a konzervativizmus egyik örök gyökere is. Csakhamar beigazolódt, hogy a tartózkodás itt a mélyben oly kevésbé volt az emberi természetnek megfelelő, hogy testünk lépésről-lépésre bágyadtabb lett. A levegő, amelyet lélekztünk, nem volt elég a tüdőnek. Különös vágy támadt és fokozódott bennünk, hogy minél előbb eljussunk a télikertbe és ott szert tegyünk a nyugalomra, akármilyen alakja is volt ennek a nyugalomnak. Ha idő- és térérzékünk nem is zavarodott össze, mint a szürke neutrumban, mégis a megszokott dimenziókon kívül voltunk, a bolygó belsőjében, az egyik üregben, amelyet a kidobott holdmassza hagyhatott hátra.

A híd, amelyen haladtunk, forgalmas volt, de nem volt rajta különösebb tolongás. Már előbb láttam, hogy sok ilyen utca és híd volt, amelyek minden oldalról egymás fölött és alatt a hatalmas csomóponthoz vezettek.

Az egyes csoportok vagy családok némán lépdelték az úton, a miénk is. Könnyű kábultság, az álmatag-

ság egy fajtája burkolt be mindenkit és tet mindenkit magányossá. Még Sur sem fecsegett, hanem egészen lesunyva osont, hasát a földön vonszolva. Az önkéntes út, amelyet mindenki gyalog tett meg, rövidebb volt, mint először gondoltam. Már közeledtünk ahhoz, amit egészen önkényesen városnak vagy pályaudvarnak neveztem. Jobbra és balra az úttól nagy táblák tűntek fel széles fényírással. Ezeken a táblákon azonban nem a távolságok, irányok vagy helységek állottak, hanem nagyszerű egyhangúsággal mindig csak ez a két kérdés:

„Mitől félsz? Feltél, mikor megszületté?”

Minél közelebb jutottunk az épülettömbhöz, annál gyakoribbak lettek ezek a táblák, amelyek közül néhány ezt az utasítást is mutatta: „Bízzál az animátorban és fürdőszolgáiban!”

Ugyanekkor fehérruhás férfiak és nők bukkantak fel, akik tetlenül a híd korlátjához támaszkodtak és az elhaladókat látszólag egy tekintetre sem érdemesítették. Fehér, zárt köpenyükben, amely nem fátyolanyagból volt, meglehetősen hasonlítottak a régi korok gyakorlóorvosaira vagy betegápoló nővéreire. Különösen a férfiakon az tűnt fel nekem, hogy magasabbak voltak az asztromentális átlagtípusnál és kövér, petyhüdt, nemnélküli benyomást tettek. Nyilván az egészségtelen életkörülmények következménye ideleln a Tartarusban, a halottak birodalmában, gondoltam magamban. A csoportunk élén járó Io-Fagor megállott, megvárt és fojtott hangon világosított fel:

„Ezek a számolvasók, seigneur”.

Észrevettem, hogy nyelvem nehéz és hogy a beszéd megerőltetésembe kerül:

„Mit jelent az, hogy számolvasók, compère?”

„Minden Iot, aki eléri ezt a pontot, megszámlolnak, sorszámoznak és bevezetnek a könyvbe”.

„Ez nekem nem tetszik — zsörtölődtem. — Azt hittem, hogy a mentális kultúra legyőzte a statisztikát...”

„Ez az egyetlen statisztika, amelyet ismerünk, seigneur”.

„És milyen célból sorszámoznak bennünket már a nyílt utcán, mintha poggyászok volnánk?”

„Szíveskedjék észrevenni, seigneur, hogy ezt az utcát csak az egyik irányban használják”, mondta Io-Fagor különösen érdesen.

Mire keserű szájjal megkérdeztem tőle:

„Hát akkor hol marad az egész nagyszerű önkéntesség, compère?”

„A mi gondolkodóink, feltalálóink és törvényhozóink emberekkel voltak kénytelenek számolni, barátom — szólt Io-Fagor. — És melyik ember nem riadna vissza az utolsó pillanatban attól, ami legnagyobb vívmányunk? Ön maga ítélte oda a díjat Io-Szum szofisztesznek, aki Isten szeretetét állapította meg abban az akaratban, hogy inkább legyünk, mint ne legyünk. Az embernek tehát még Isten szeretetét is le kell győznie magában, hogy tisztán és tisztességesen lépjen ki a világból. Önnek, seigneur, bizonyára könnyebben fog menni, mint közülünk néhánynak. És hogy a gyöngék ne szökjenek meg és menjenek csúfosan tönkre, ezt az utat csak az egyik irányban szabad használni...”

Io-Fagor szavaiban mintha valami fenyegetés is rezdült volna. Rögtön felismertem, hogy a télikert eszméje Io-Fagor és a hozzá hasonlók lelkében a vallásos fanatizmus helyét foglalta el, az egyetlen előttük ismert fanatizmusét. Ezen a ponton a legnagyobb mentálisok alig különbözhattak a dervisektől vagy a tűzimádóktól. Hogy az épületekben, amelyek most már egészen előttünk állottak, mi fog történni, nem tudtam még. Mindenesetre a halál megkerülése volt. Ezt a kerülőutat Io-Fagor a haladott emberiség legnagyobb vív-

mányának tartotta. Noha mindenképen kész voltam arra, hogy a kerülőutat válasszam kivezető útnak, mégis úgy éreztem, hogy csapdában vagyok.

„Minden kényszer terror — fakadtam ki —, még a jóra való kényszerítés is“.

Senki sem hallott, még B. H. sem. Ekkorra ugyanis már a számunkra kijelölt kapu előtt állottunk. Valószínűleg száznál több ilyen kapu volt, mert az épületek homlokzata vég nélkül húzódott. A mi kapuívünk ezt a felírást mutatta: „Az, ami vagy, már jutalom és büntetés azért, ami vagy“.

A következő pillanatban egy helyiségben voltunk, amely semmiben sem emlékeztetett a várt pályaudvarra, hanem annál inkább megfelelt egy költséges szálló vagy elkényeztetett idegbetegek számára való szanatórium előcsarnokának. Magam furcsán óvatos voltam. Kifejezett harckészség volt bennem, mintha nem a végre készülnék, hanem kedvem volna, pedig egyáltalában nem volt, kétes életem megvédelmezésére. Fehérköpenyes alakok üdvözöltek bennünket lekötő barátsággal, sőt derűs melegséggel, mintha régi ismerőseik volnánk. Nekem, a „seigneurnek“, túlságos figyelmet is szenteltek. De rögtön megéreztem, hogy a kedves fogadtatásnak határozott célja volt. A cél az volt, hogy minden gyorsan menjen, mielőtt igazában feleszmélt az ember. Miközben egymásra nevettek és kedvességeket mondtak egymásnak, észrevétlenül elválasztották egymástól az urakat és hölgyeket, első sorban a házaspárokat. Ily módon segítették őket át az elválás fájdalmán. Noha fejem nehéz volt a már említett álmosságtól, nyomban a legszilárdabban elhatároztam, hogy nem hagyom magam elválasztani B. H.-tól. A fehérköpenyesek minden ármányos kísérlete kudarcot vallott. Követeltem és el is értem, hogy barátomnak és nekem közös szobát utaljanak ki. Ez a szoba veszedelmesen puha nyugágyaival fényűzőbben

volt berendezve Io-Fagor házának akármelyik helyiségénél.

„Akkor hát most megint megpróbáljuk, hogy ne aludjunk el, B. H.”, szóltam keményen.

Rámnézett és félig zárt, nedves szemekkel bólintott.

Megtiltottam barátomnak, hogy lefeküdjék. Nagyon is tört vonalban ült ágyán, nehéz fejét kezébe hajtva. Az én fejem kétségtelenül semmivel sem volt kevésbé nehéz az övéénél. Hogy álmodásomat leküzdjem, erős léptekkel fel- és alá-jártam tágas szobánkban és hangosan beszéltem:

„Életemben soha egyetlen hipnotizőrnek sem sikerült — hetvenkedtem — elaltatni engem. Egyszer, jól emlékszem, közel voltam ahhoz, hogy a hipnotizőr hipnotizáljon. Nagyon jól tudod, B. H., hogy nincs valami túlzott akaraterőm és hogy inkább vagyok lazzarone, mint jellemsmokk. De azt az egyet nem tűröm, hogy lelkeimmel és tudatommal okoskodjanak. Ilyenkor úgy állok ott, mint egy arkangyal vagy egy boxbajnok. Néhány pszichoanalitikus, aki fiatalabb éveimben találakodóan kezdett velem társalogni, kénytelen volt gyorsan visszavonulni, nagyon gyorsan...”

„És a gyónás, F. W.?” mormogta barátom álmosan.

„Ez a hasonlat régi, de hamis — feleltem. — A gyónást nem olyan egyén hallgatja meg, aki fölényét akarja bebizonyítani és titokban kaján szemekkel párviadalra hív, hanem a pap, aki csak hivatal, nem egyén és mint egy szentség letéteményese, nem önkényes elméleti kitalálásoknak, hanem szigorú előírásoknak engedelmeskedik...”

Elhallgattam, mert e szavak közben tekintetem egy fehér lapra esett, amely úgy függött a falon, mint az őskori szállókban az árlap. Ezen a lapon takaros kéz-

írással ez volt olvasható: „A Gyermeteg Élet rendjének testvérei szentmisét mondanak és gyóntatnak“.

Mesteri teljesítmény, gondoltam magamban csodálattal. Az egyház megtagadja ugyan a télikert jelöltjeitől a halotti szentségeket, de a gyónást és áldozást nem. Hirtelen eszembe jutott, hogy a főpüspök kiállításba helyezte nekem oltalmát éppen arra az esetre, ha az történik, ami történt, és utolsó kivezető útként a télikertet ajánlják. Egyszerre világosak lettek előttem az utolsó szavak, amelyeket búcsúzáskor mondott. De mit használt? Miközben a főpüspökre emlékeztem, öklömmel ingerülten a falra csaptam. A fal fehér és olajosan síma volt, mint minden asztromentális helyiségben, hogy az elalvóknak a kívánt üres felületet biztosítsa víziótapétájuk számára. Meglepetésemre azonban omlatag is volt. Csupasz öklöm nagy lyukat vágott a falba, amely nagyon puha anyagból lehetett, mert nem mészszerű málladék hullott a földre, hanem homok, sötét föld és hamu. Ha az ökölcsapásom erejéhez képest túlságosan nagy lyukból mindenféle bogarak, svábbogarak vagy más rovarok másztak volna elő, azon sem csodálkoztam volna. De a lyukból nem rovarok vagy férgek másztak elő, hanem gyanus puhányok, kis különös csigák, meztelenek és kagylósok, kukacok és más undorító állatok, amelyek közül néhány annyira emlékezetemben maradt, hogy visszatérésem után megkerestem és megtaláltam őket egy szakmunkában, melynek címe „A puhányok osztályai és rendjei, írta dr. H. G. Bronn (1862-66)“. Főként a törpe pulmonáták vagy tüdőcsigák voltak, amelyeket már Lamarck a cephalopodok vagy nudibranchiák közé sorol és pupa, bulimus, achatina és planorbis címen ír le. Ez a pompás nevű jószág ténfergett és nyáladzott elő a lyukból. Ez azt bizonyította, hogy a közelben kővér, fekete, tápláló földnek kellett lennie, amit senki sem tételezett volna fel erről az élettelen üregről, mélyen a litho-

szféra alatt, mert hiszen a kövér, tápláló föld nem más, mint a széteső szerves élet produktuma, amely csak a bolygó legfelső felszínén létezhetik. Egyáltalában nem vagyok kényes, de ezektől a csigáktól és puhányoktól csak nehezen leküzdhető undort éreztem. Nemkülönb en a víztől is.

Hálósobánk mellett nagyszerű fürdőterem volt. Ragaszkodnom kell a terem szóhoz, mert legalább húsz lépés hosszú volt és tele mindenféle előttem ismeretlen zuhany- és vízszóró rendszerrel. Olyan volt, mint a régebbi idők hidegvíz-gyógyintézetek. Itt lenn a Tartarusban az emberek láthatóan nem érték be száraz foszfortisztítással. Minden régmódi volt idelelni, az asztromentális szokásokkal alig egyező. A fürdőterem közelében szökőkútszerű medence állott vízköpő halfigurával. Egészen véletlenül többször ide-odamozgattam kezem a hal szája előtt. Testem elektromagnetizmusával észrevétlenül működésbe hoztam a szökőkutat. De alig buggyant ki a víz, máris viszolyogva vettem észre, hogy sűrű és barna volt a benne nyüzsgő élet. Apró békaporontyok, ázalagok, köpönyeges állatok miniatürhalacsák és kagylók gyűltek a csészében. Odaszóltam B. H.-nak és megmutattam neki a lyukat a puhányokkal és a szökőkút medencéjét az eszeveszetten kergetődő vízi faunával:

„Mit szól ehhez Io-Fagor és a többi nemes urak és hölgyek, akik csak csillag táplálékból élnek?”

„Az alvilágban vagyunk, F. W.“, vont vállat B. H. szórakozottan és újra ásítózott.

„És az alvilág?”

„Az alvilág mindig mocskos volt“, mondta, de nem mutatott különösebb érdeklődést.

Szobánknak két ablaka volt erősen összehúzott függönyökkel. Mivel az asztromentálisak nem szokták meg az igazi ablakokat, itteni elődeink valószínűleg nem is gondoltak arra, hogy félrehúzzák. Én barátom

tiltakozása ellenére megtettem ezt és fellöktem az egyik ablakot. Az üvegtáblák egyébként el voltak törve és csak papírral ragasztották be őket. (Mocskosan!) Az őszi derengés ellenére is meglehetősen messzire el láttunk.

Soha még név, megjelölés egy dolog külső mivoltát nem fejezte ki jobban ennél. Amit láttunk, nem lehetett más, mint télikert, melegház, igaz, hogy beláthatatlan méretekben. Az egyes szám természetesen szintén helytelen. Szinte megszámlálhatatlan üvegház volt itt különböző nagyságban, minden irányban elnyúlva, ameddig csak elért a tekintet az őszi derengésben. A legtöbbnek annak rendje és módja szerint üvegből vagy hasonló anyagból készült teteje volt és a csillogó reflexek itt-ott mintha láthatatlan sugaraktól eredtek volna, amelyek ezeken az üvegtetőkön megtörve hatoltak csak az épületek belsejébe, hogy céljukat betöltsék. Beszippantottam a levegőt, amelybe halk, de éles aroma keveredett.

„Milyen szag van itt?” kérdeztem.

Barátom, akinek nem kétes teste volt, mint nekem, hanem becsületesen beleszületett az asztromentális világba és százhet/esztendő-t élt át benne, nem volt bizalmatlan, inkább úgy látszott, mintha mindennel egyetértene:

„Nem érzek semmit — mondta. — Hogy a levegő a télikertben nem tesz túlságosan jót, régi dolog és nem lehet másként... Hát te milyen szagot érzel, F. W.?”

„Itt, várj csak itt pelenkaszag van, itt csecsemőszag van...”

„Hát az meglehet — ásított mélyen és hosszan. — Nemsokára nekünk magunknak is csecsemőszagunk lesz...”

„Pihá”, szaladt ki a számon.

Felkiáltásom felébresztette B. H.-t apatiájából:

„Hogy mondhatod azt, hogy pihá, F. W. — rázogatta a fejét. — Ez a legnagyobb, amit az ember kivívott, a halál halála, a saját testéből való megszületés. Semmi, semmi, de semmi nem kellemesebb és édesebb ennél, azt mondják...”

Ezen a ponton két fehérköpenyes alak szakította félbe beszélgetésünket. Már régen a szobában állottak, de csak most vettem észre őket, mikor újra becsuktam a pelenkaszagú ablakot és megfordultam. Ellentétben az asziromentális lakásokkal, amelyek spártai kopárságukat nemes stílusként fitogtatták, itt vastag szőnyegek fedték a padlót, azonkívül a fehérköpenyesek szövetszerű papucsokban csoszogtak, úgy, hogy sem jövet, sem menet nem hallotta őket az ember. Az a két úgynevezett fürdőszolga is, akiket hozzánk beosztottak, nagy és nehéz termetű ember volt. Ha nem is érték el a Munkás és törzse óriási termetét, alakjuk mégis kihívta ezt az összehasonlítást, mely persze már az első pillanatban az ő hátrányukra szolgált. Ne legyünk igazságtalanok, pedig azok lennénk, ha a téliekert alkalmazottaitól a Munkás napbarnítottságát, hatalmas jókedvét, kicsattanó egészségét és arany oroszlánmorgását követelnénk. Honnan is vették volna ezek a szolgák itt lenni a nagy üregben, távolt a napfénytől, amelyet nyilván el sem tudtak volna viselni, honnan vették volna az élet hajnali ujjongását? Oxigénszegény levegőben, folyton veszélyes szénoxidok behatolásától fenyegetve, természetellenes nyomási viszonyok közt, a látszólagos ég melegen szitáló esőjének kitéve, az emberi test egészen másképpen fejlődött itt, mint a Munkás parkjának szárazan világos légkörében. Annak a két szolganak, akik szobánkban állottak, szürke volt az arca, betegesen duzzadt, hárembeli eunochokra emlékeztető. Lassan és petyhüdtlen mozogtak, magas, zöngétlen hangon beszéltek és barátságosan, türelmesen viselkedtek. Magas és széles növésük mintha nekik

maguknak is nehezükre esett volna. Ugyszólván kelletténél többet viseltek önmagukon. Az én benyomásom röviden kifejezve ez volt a fehérkabátosokról: agyalábú óriások. Nem éreztem még kimondott ellenszenvet ellenük, de egész lényem lesben állott, anélkül, hogy tudtam és akartam volna. B. H. ellenben, aki egész életében a „legmagasabb vívmány“ propagandájának hatása alatt állott, a legcsekélyebb ellenállást sem tanúsította, ellenkezőleg, mindennel egyetértett. Kelletlenül érintett, mikor megköszönte a két alkalmazottnak, hogy olyan gyorsan megérkeztek és gondjaikba vesznek bennünket.

„Hozzuk az uraknak a reggelit“, mondta az első számú fürdőszolga, szégyenlősen, félig lehunyt szemmel mosolyogva rám, amiből arra következtettem, hogy ő volt mellém beosztva. Aztán ketten betoltak egy kis asztalt a már ismert nedűkkel és leveskéekkel.

„Lehet a vacsora is“, mondta a második számú fürdőszolga.

„Az lesz, aminek az urak akarják.“

Aztán ő is rámosolygott védencére, B. H.-ra.

„Hogyan? — kérdeztem élesen. — Reggelihez túlságosan későn van, vacsorához korán. Hány óra van?“

„Nálunk egyáltalán nincs óra — felelték a fürdőszolgák enyhe rémülettel, egyszerre. És a valószínűleg intelligensebb hozzátette: — Ahol nincs nap és nincs hold, ott óra sincs.“

„Ez teljesen helytelen — korholtam szigorúan. — Az óra arravaló, hogy helyettesítse a napot és a holdat... Micsoda idő van idelelni egyáltalán?...“

Határozott fellépésem nyilván nemcsak megfélemlítette, hanem aggodalommal is töltötte el a fürdőszolgákat. Meghökkenve néztek egymásra. Vendégeik máskor nem szoktak ennyi hevesiséget tanúsítani.

„Hogy micsoda idő van, seigneur? — kérdezte utánam az egyes számú és megemelte fehér sapkáját,

amely a szakácsokéra emlékeztetett. — Ha szükség van rá, magánidőt kap mindenki.“

„Magánidőt? Micsoda ostobaság ez? — kérdeztem mérgesen. — Az idő az, ami a legkevésbé magán-dolog...”

„No de ebben már nincs igazad, F. W. kronozófus — kiáltott az ujjászületett, akit rossz viselkedésem felrázott álmodásából. — Nem tudod, hogy minden embernek megvan a maga testi ideje, hogy minden ember a maga testi órája?...“

„És mikor kezd az ember itt megnézni a testi óráját?“ kérdeztem kissé békülékenyebben, hiszen B. H.-nak végre is igaza volt. A fürdőszolgák ismét aggódalmasan és meghökkenten nézték egymást. Aztán a második számú, aki valamivel kisebb volt az első számúnál, lesütötte szemét és habozva mondta, mint a műveletlen ember, aki nem egészen biztos egy idegen szó használatában:

„A magánidő itt az anti... az anticepcióval kezdődik...”

Hogy dühkitörésemet megelőzze, az első számú magas hangján megnyugtatólag hozzátette:

„Nem kell sietni, uraim. Az uraknak annyi idejük van, amennyit akarnak, mielőtt elhatározzák, hogy megkezdik magánidejüket. Még el sem kell határozniuk az uraknak. Az urak minden további nélkül fürdőszolgák lehetnek, mint mi, vagy felső- és alsóker-tészek és számolvasók, ha pedig a huszonhét vizsgát kiállják, animátorok is...”

Erre a jóindulatú beszédre ingerültségem újra erő-vett rajtam:

„Hallottam az imént azt a szót, hogy anticepció. Ez homályos tudományos szó. Nem szeretem a homályos célzásokat. Teljes világosságot akarok, nem kell a clairobscuré. Elfogadom az akasztófát, ha akasztófának hívják és nem hurkos hintának...”

Hirtelen félbe kellett szakítanom magamat. Ami addig csak álmoság és nehéz fej volt, most csunya nyomássá és fájdalommá változott. A vér kalapált a halántékomban. Homlokom alatt a nyomás elviselhetetlen lett.

„Azt mondják — nyögtem —, hogy ideleenn a világ legkelemesebb és legédesebb érzéseit éli át az ember. Eddig még semmit nem vettem észre ebből. Oh a fegyem...”

A két fehérköpenyes most már nem aggodalmasan, hanem elégedetten nézett egymásra. Láthatóan örültek, hogy segítségére lehetnek egy szenvedőnek, amilyen voltam. A fejfájás, amely barátomat és engem kínozott, mindennapos jelenség az ujonnan érkezők között, mondták. Nem jelent mást, mint a test átmeneti visszahatását a szokatlan életfeltételekre és az üregben uralkodó magas légnyomásra. Van egy bevált szer, amely gyorsan megszünteti a fejfájást. Utána különösen jól érzi magát az ember. Sőt úgy érzi, mintha újjászületett volna. A szer pedig nem is rosszabb, mint egy kis iszapfürdő a szomszédos vízgyógyintézetben. Egyébként már készen is van. Még mielőtt igent vagy nemet mondhattunk volna, a fürdőszolgák már levetkőztettek bennünket. Elég erőm volt ahhoz, hogy ragaszkodjam hozzá, ne merjék ruhámat elvinni közelemből. A két fürdőszolga nagyon értelmes volt. Még akkor sem mutattak sértődést gyanakvásom miatt, mikor mindkettőt megeskettem arra, hogy iszapfürdőjükben nem garázdálkodnak csigák, férgek, puhányok és békaporontyok.

„Világosságot — kiáltottam végül. — Jobb világosságot akarok a fürdőterembe.”

„Milyen világosságot óhajt a seigneur?” kérdezte az első számú fürdőszolga szolgálatkészen.

„Júniusi déli napot”, kiáltottam szerénytelenül és

tele tüdővel. Kívánságomat minden további nélkül teljesítették.

Nem ez volt az első iszap- vagy sárfürdő, amelyben feküdtem. De jótékonyan különbözött a hasonló fürdőtől azáltal, hogy a meleg, sűrű massa, amelyben itt kinyújtóztattam örvendező tagjaimat, nem ragadt hozzá bőrömhöz és nem is piszkolta be. Fejemben a nyomás néhány másodperc alatt eltűnt. A szabadság és könnyedség érzése futotta át egész testemet, mintha a megüledett vér új lendületet kapott volna. Kétségtelenül a megfiatalodás és elszűlytalanodás kellemes, sőt édes érzése jutott hirtelen osztályrészemül. Amit mondtak, nem volt hazugság. Harmadik asztromentális napom rengeteg fáradalma után szívesen engedtem át magamat a pillanat balzsamos gyönyörének és kezdtem elfelejteni, hol vagyok és mi ittlétem célja. Nem tudom, meddig ültünk már az úgynevezett iszapfürdőben, mikor pillantásom B. H.-ra esett.

Csukott szemmel feküdt és arca tökéletes boldogságot fejezett ki. Mint asztromentális emberre, a fürdő sokkal erősebben hatott rá, mint rám, a régmúlt idő eltompult polgárára. De mikor erősebben szemügyre vettem, láttam, hogy arca aggasztóan megváltozott. Mintha még fiatalabb lett volna, még fiúsabb, mint addig. Vonásaiból minden árnyék, minden él mintha eltűnt volna. Azt hitte volna az ember, hogy az egyik fürdőszolga vékony festékekkel mázolta át ezt az arcot, hogy minden jellegzetest letörüljön róla és csak ezt a személytelenül, babaszerűen merev boldogságot hagyja rajta. Még most is csodálom azt az erőt és határozottságot, amellyel jómagam kiugrottam a sűrű iszaphól, vállonkaptam barátomat, kihúztam a fakád-ból és talpára állítottam. Nem állott ellent, de nagyon nem tetszhetett neki a dolog, noha még sokáig nem tudott egy szót sem mondani. Zavaros tekintete azonban arra mutatott, hogy nem érti, miért rántom ki

ilyen brutálisan gyönyörűséges helyzetéből. Én sem értettem magamat. Miért féltem ettől az ártalmatlan és mégis annyira üdítő iszapfürdőtől? Különben is nem tökéltem-e el magam Io-Fagor házában az utolsó útra, amely az egyetlen kivezető út volt? Mit akartam? Nem tudom. Azt akartam, hogy B. H. ne mosolyogjon olyan boldogan. Az egyes és kettes számú fürdőszolga nagy szemmel nézett rám és aggodalmas arccal csodálta a váratlan izomerőt, amely rendelkezésemre állott.

„Mondja meg az animátorunknak — fürmedtem rájuk —, hogy rögtön jöjjön.”

„Itt van ő, a várva-várt”, válaszolta egy kissé selypítő, didergő, szinte kezeit dörzsölő hang a hálósza és fürdőterem között.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

amelyben az animátor vezetésével utolsó „szemleutunk” is lejátszódik és a melegházakon kívül, amelyek az asztromentális emberiség legfőbb büszkeségei, a dajkák dombját is megismerem.

Az animátor bátorító mosollyal állott fürdőtermünk ajtajában és valóban kezeit dörzsölte. Nem volt óriás. Ellenkezőleg, kicsi volt és talán kissé rossz nővéssé is. A rajtalevő fehér köpeny mintha túlságosan bő lett volna alakjához. Míg a többi alvilági tisztviselő itt szakács- és cukrászsüvegre emlékeztető sapkát viselt, az animátor fölöttébb hosszú és kissé deformált koponyája födetlen volt. Alakja az egyetlen aránytalan alak volt, amelyet eddigi utamon találtam, mert a Fennlebegő golyószerű nyomoréksága az emberi test időelőtti hozzáidomulását mutatta a lebegő mozgáshoz, mely felé valaha, sok-sok, százezer év során fejlődni fog. Animátorunk rossz növése azonban — már ez a szó

meg nem engedhető túlzás — nem árult el semminő biológiai célt. Nem annak a kozmikus arthritisznek következménye volt, amelyet az idegenérzők a tér óceánjaiban kaptak meg a csillagködök között. Ami az animátor nevet illeti, még annak jelentésével sem vagyok egész tisztában. Nagy hibának tartanám, ha egyszerűen lelkesítőnek fordítanám, mert az így címzettnek egyáltalában nem az volt a feladata, hogy a halott anyagot áttelekítse, hanem sokkal inkább az, hogy a lélek és halott anyag elválását ünnepi gyönyörűséggé tegye. Így hát inkább hajlóm ahhoz, hogy az animátor szót az animálással hozzam kapcsolatba. Az animátornak az volt a feladata, hogy a vendégeket animálja. Már Io-Fagor utolsó szavai elárulták nekem, hogy nagyon sokan voltak, akik a döntő pillanatban visszariadtak attól, az ünnepi gyönyörűségtől, amelyet egész életünkben nem győztek magasztalni, mert akármilyen remek, élvezetes és étvágygerjesztő is egy vég, mégis csak egy régen megszokott állapot vége. Viszont ki változtat szívesen megszokott állapotokon, még akkor is, ha nem egészen gyönyörűségesek?

Meg kell még hamarjában említenem az animátor egy kómikus jellemvonását. Ugy látszott, mintha dideregne a sűrű, gőzös üvegházlevegőben, mert gyakran hallhatóan lehelte be és közben vacogott a foga. Hogy még egyszer megkockáztassak egy összehasonlítást: ahogyan a Fennlebegő a felfokozott gravitáció ellenére képtelen volt irodája alsó régióiban tartani magát, az animátor a legvalóságosabb gőzfürdőben sem tudott felmelegedni. Mesterségbeli fogyatékok.

„Sajnálom, hogy nem illő állapotban fogadjuk animátor mester“, mondtam hirtelen megnyugodva és elfelejtettem, hogy a meztelenség egyáltalában nem volt illetlenség. Az animátor elnyomott egy didergést és könnyő selypítéssel válaszolt:

„A meztelenség, seigneur, az orvos szemében szintén csak burok.” Míg bocsánatkérő tipegéssel közelebb jött hozzánk, magával beszélt és pedig úgy, mintha a belsejében folyó szakadatlan tudományos monológot egy pillanatra felszínre engedné:

„Nem, nem, a bőr, az ekdodermatikus kerület minden inkább, csak nem meztelenség. A meztelenség egyáltalán csak a szerelmesek illúziója, akik egymáshoz dörgölődnek, hogy kölcsönösen felnyíljanak. A bőr azonban a legelzártabb és feljebben záró valami. Az öltéstelen ruha...” Miközben nem tudta egészen elrejteni didergését, kivörösödött szemeinek rövid, bámulatosan éles tekintetével fejembúbjától a lábamig folytatta monológját, mint valaki, aki laza szavakkal kíséri munkáját, mindegy, hogy milyenekkel: „A főpap öltéstelen ruhájának négy nyílása volt. Az ember ruhájának, a bőrnek háromszor három nyílása van: két szeme, két füle, két orrlyuka, egy szája, egy nemi-szerve, egy hátulja... Minden a legjobb rendben van, mint látom, seigneur, ami a öltéstelen ruhát illeti, kivéve a tizedik nyílást vagy félnyílást, a köldököt. Barbármódra van felkötve. Csunya idők lehettek. Nem baj. Kibirta. De nem lesz egészen könnyű dolgunk önnel, seigneur, bizony nem. Mindenesetre nehezebb lesz, mint a barátjával...” És bizalmasan mosolygott B. H.-ra.

„Hogy érti azt, hogy könnyebb vagy nehezebb?” kérdeztem az animátort fogaim közül.

„Előrebocsátom — gügyögte —, hogy én az emberiség szolgálatának szenteltem magam és mindig csak a legjobbat és legkedvesebbet forralom.”

Ez a hamis kifejezés — az ember csak bosszút vagy valami más rosszat forralhat valaki ellen, jót soha — nem írandó a szerző számlájára. Az animátor időnként, ha ritkán is, beleesett ebbe a hibába. Ezek

az elszólásai talán arra voltak visszavezethetők, amit B. H. az alvilág mocskosságának nevezett.

„Felvetették itt az imént az anticepció szót”, mondtam nem minden keserűség nélkül.

Az animátor megnyugtatóan: „Ne törődjön a szavakkal, seigneur, különösen ne a tudományos műszavakkal, ezekkel a holt nyelven megfogalmazott üres és hiú szinonimákkal. Ezek még egy túlhaladott idő maradványai, mikor a tudomány még semmi másból nem állott, mint belőlük... Nem látják, hogy az urak fáznak — fordult a fürdőszolgákhoz — és leszáritás nélkül hagyják itt állani őket. Gyorsan, gyorsan, dörgöljék le és öltöztessék fel őket!”

A két fehérköpenyes csodálatosan durva kendőikkel ránk rontott és meglehetősen ledörgölt bennünket, de közben csak mérsékelt erőt fejtett ki. Felöltöztetésünk már nehezebben ment, mert sem B. H. mundurjával, sem az én fekete fraikkommal nem tudtak bánni. Különösen abba zavarodtak bele, hogy hol a nadrág eleje és hátulja. Azt is rögtön láttam rajtuk, hogy a felöltöztetésünkre vonatkozó parancs rosszalló csodálkozással töltötte el őket, mint alárendelteket, akiktől az előírás vagy szokás megszegését kívánják. Az előírás azonban kétségtelenül így hangzott: levetkőztetés és semmi újrafelöltöztetés!

Mikor elkészültünk, az animátor előrebocsátott bennünket és utánunk jött pihenőszobánkba.

„Akármilyen szándékuk van az uraknak — mondta csaknem alázatosan —, itt vagyok és engedelmeskedem.”

„Önt már tájékoztatták róla, animátor mester”, mondtam és dila csuklószalagomra néztem, amelyet a fürdőben sem vetettem le. Lecsüggesztette fejét, hogy tanúságot tegyen együttérzéséről.

„Mennyire sajnálom, hogy világunkban való tartózkodását olyan felelőtlenül megzavarták. — És fel-

felé pillantva, hozzátette: — A helyzet rossz, nagyon rossz. Az utolsó hírek megsemmisítőek. Az urak az egyetlen helyes dolgot határozták el...”

„Borzasztó események nélkül is elhatároztam volna, hogy meglátogatom a télikertet és vezetőségét. Hiszen a Dzsebelben is voltam, felszálltam a kronozófusokkal és a Fennlebegő fogadott irodájában. Elhiszem, hogy a télikert az emberiség java és a látogatók kíváncsisága szempontjából semmivel sem kevésbé fontos a Dzsebelnél...”

Az animátor előbb bizalmatlanul, aztán fürkészőleg nézett rám, majd szélesen elmosolyodott:

„Ez szívéből jön, seigneur? De hát mit kérdezem! Az olyan ember, mint ön, az igazat mondja, ha pedig hazudik, csak a többieknek hazudik, magának nem. Ön sem hazudott magának. Bennünket idelelni nem kényeztettek el. Dícsérik intézetünket, mint nagy vívmányt, de halkán, suttogva és félénken. Az alkotmány tiltja a szemleutakat és a látogatásokat, különös kivételektől eltekintve. Legszívesebben agyonhallgatnának bennünket. Igen, a Dzsebel tündöklök a fényben. A csillagok mutatós dolgok. Előkelősködő embereknek való. Különben egy szót sem szólok valamennyi intermundium csillagai ellen. Csak arra szeretném kérni, ne becsülje le a mi szerény, de végtelenül gazdag sejtrendszerű intermundiumunkat.”

„Ellenkezőleg, animátor mester — vetettem közbe —, remélem, ugyanolyan figyelmes lesz barátomhoz és hozzám, mint a Dzsebelben voltak...”

Ezekkel a szavakkal ismét közelöm alá dugtam a szalagot. Ekkor azonban B. H. hirtelen felriadt boldog elrélvüléséből, amelybe az iszapfürdőtől esett. Megrándította magát. Arcán még több árnyék és él volt, mint valaha. Erőszakolt erély kifejezése képződött szája körül.

„Jogunk van arra, hogy ugyanazt a figyelmességet követeljük, mint a Dzsebelben — kiáltotta a nem egészen józan ember hevességével. — Megígértem az őskorból származó barátomnak, hogy mindent megnézhet...”

„De hát ez senkit sem tesz boldogabbá, mint engem — mosolygott az animátor. — Tisztelet annak, akit megillet. Köszönetet mondok a télikert nevében. Mi itt a legjobb összeköttetést tartjuk fenn a Dzsebel-lel. Pontosan az ön fejebűjja fölött, seigneur, a meghosszabbított egyenesen van a Fennlebegő irodája. Pontosan e fölött a meghosszabbított egyenesen a Mihály Arkangyal vagy az Észak Csillaga. Pontosan e fölött a meghosszabbított egyenesen található a zygotikus, tehát a megtermékenyített csillagköldök, az Universum Hibernum azaz Télivilág. A Dzsebelben bizonyára tájékoztatták a kétféle csillagköldökről, a csavaralakúróról és a tojásdadról, a spermatikusról és a petésről, a hímről és a nőtényről.”

Nemcsak hogy feltűnt nekem, hanem nagyon kellemetlen is volt, hogy az animátor nyíltan fecsegett ilyen magas világrejtélyekről és csak úgy hevenyében elárult nekem egy olyan roppant titkot, amilyen a megtermékenyített világegyetemé volt, egészen ellentétben a Fennlebegővel.

„Elárulták nekem méltatlannak — mondtam hal-
kan —, hogy világegyetemünknek először is ember-
alakja van, másodszor is önmagával él házasságban.”

„Nálunk kevésbé misztikus és metafizikus kife-
jezőmóddal szolgálnak, seigneur — válaszolta az ani-
mátor. — Mi nem felszállunk a magasba, hanem le a
mélybe és minél mélyebben száll le az ember, annál
valóságosabb lesz a valóság. Csak egyet jegyezzenek
meg jól az urak, a világegyetem nem androgyn, nem
férfiasan női vagy nőiesen férfias, mint néhány kontár
még kevéssel ezelőtt, csak kétszáz éve állította. Három

szó uralkodik mindenben, a fönti világos Télivilágtól a sötét télikertig idelenn... Nemzés, magzathordás, sztlés..."

„Mindezt nem akarom hallani — kiáltott B. H. hirtelen dühvel és lábával toppantott. — Nem akarom hallani, hogy a csillagok nem egyebek, mint unikulumok, achádok és monádok. Ez az archaikus természet-tudomány hazug vacakja. Tegnap eleget nyavalyogtunk egy ilyen átkozott oxigénatom belsejében. Az atomok éppoly kevésbé csillagok, mint a játékszetonok dukátok...”

Az animátor gyámoltalanul nézett rám.

„Barátom — nevettem — egyik korábbi életéből vette a hasonlatot... Látja, hogy kissé izgatott. De ingerültsége nekem jobban tetszik annál az apatikus beletörődésnél, amelyet az iszapfürdőben tanúsított...”

Kézenfogtam B. H.-t:

„Nem volna jó, ha most elindulnánk szemleutunkra, mester?”

„Csak még egy rövidke ideig nem, uraim — felelte a kis ember és meghajtotta keskeny, hosszú koponyáját. — Elengedhetetlennek tartok néhány előkészületet. Ezen azt értem, hogy pár szóval fel kell világosítanom önöket, hogy felfogják az elvet és azért jobban élvezhessék az élveznivalót... Hát nem nagyszerrű vásárnapom van ma?”

„Mi az, hogy vásárnapja van? — kérdeztem. — Hát itt is vannak napok?”

„Természetesen nincsenek, seigneur — jelentette ki az animátor. — Csak egy üres szólásmódot használtam, hogy örömömnek adjak kifejezést a látogatás fölött. Itt megvan az az előnyünk, hogy nem gátolnak bennünket asztronómiai órarendek...”

„De helyettük itt van a magánidő”, mosolyogtam célzatosan.

„Magánidőnek csak az alárendeltek zsargonjában hívják — viszonzá az animátor könnyű gáncsal. — Mi azonban, uraim, autobiológiai időről beszélünk. És az autobiológiai idő senki számára nem kényszer...”

E szavak után az animátor halk utasítást adott a fürdőszolgáknak. Az agyaglábú óriások nem győztek túltenni magukon az engedelmességben és néhány pillanat múlva már vissza is jöttek. Egy korsót és három poharat hoztak magukkal, aztán a korsóból kitöltötték a benne levő folyadékot. Noha állandóan vigyáztam, elhatároztam, hogy megízlelem az italt. Igazi valóságos régi konyak volt. Legalább is olyan volt az íze és így égetett is, tüzesen és ugyanakkor kissé olajosan.

„Az uraknak friss erőre lesz szükségük a szemleúton”, bátorított bennünket az animátor. És igaza volt. Az italban nem volt semmi ármányos felfűvés. Akár pálinka volt a pohárban, akár valami ismeretlen elixír, csodatevő hatása volt, különösen reám. Noha ezekben a percekben egyáltalában nem tudtam, mi a szándékom és még mindig alig kételkedtem abban, hogy mindketten át fogjuk adni magunkat a télikéri procedurájának, mégis igen feszülten ügyeltem arra, hogy B. H. ereje és az enyém szellemileg és testileg ép maradjon. Mert valami asztromentálisan kifinomodott előérzet tudtomra adta, hogy erre az egész erőre lesz szükségünk, hogy átvergődjünk bizonyos előttiünk álló kalandokon.

Közben az animátor nagy csodálkozásomra minden teketória nélkül leguggolt a szőnyegre, mint a sivatag gyermekei:

„Az urak utálják ezt a helyzetet — gügyögte, mikor csodálkozásomat látta. — Pedig nincs igazuk. Az állhoz húzott térd és a lehajlított kacsók, ez a méhben a leendő ember alázatos tartása, mikor magábafojadja a magasabbrendű életet... A befogadásnak ebben a

helyzetében kellene a Teremtőhöz imádkoznunk akárki is az, nem pedig térden, mint egy zsarnokhoz...”

Mithogy ilymódon megszentelődött a guggolás, leereszkedtem az egyik nyugágyra és magam mellé vontam B. H.-t:

„Ez már az elvhez tartozik?” kérdeztem, hogy az animátorral gyorsan tárgyra térjek.

„Az elv egészen egyszerű — bölintott. — A terra neve nem terrus és Gaea nem Gaeos. Az emberi szellem, amely nem más az élet tudatra ébredésénél, már első derengésében felismerte, hogy bolygója asz-szony...”

„Animátor mester — vetettem közbe —, ha nem ismertem volna meg saját tapasztalatomból a János evangelista és Péter Apostol férfi mivoltát, ezt a közlését a legelcsépeltebb banalitásnak tartanám...”

„De így, seigneur, mivel maga is látta, milyen kopár, brutális, szeretetlen lény az ilyen férfi bolygó, nem tartja már banálisnak ezt a nagy, de egyszerű igazságot. És most már azt is tudja, miért vagyunk mi mind, ön és a barátja és én, trubadurok és szerelmi dalnokok és mindenekelőtt olyan anyások... Látja, néha a józan tudomány is beleesik a rajongásba.”

„Milyen tudományról beszél?” kérdezte B. H. ki-mérten, de ellenségesen, és én örültem ennek az ellen-séges hangnak.

„Nem tudományról beszélek én, én a tudomány vagyok —, jelentette ki az animátor, és ez nem hang-zott olyan szerénytelenül, mint nyomtatásban olvassák. — Én rendet viszek bele az élet millió rendetlenségébe, éppúgy, mint a mélyen tisztelt csillagjárók, csodálko-zók és idegenérzők odafenn, csak kevésbé hatásosan, viszont felismerhető eredményekkel...”

„Például?” folytatta B. H. a vaskalapos firtatást.

„Például — ismételte az animátor szinte gyöngé-den: — A két urat választom például, akik lábainál itt

befogadó alázattal guggolok. Mi ez a két úr testileg? Kétszer huszonhatbillió sejtlény, élő plazmakorong egy sűrű csöppecskével a közepén, és minden egyes ilyen kis korong különböző csoportokba tartozik, amelyek más-más okokból erednek, más-más céloknak szolgálnak és különböző formákba szökkennek össze, de mégis mindet ugyanaz az erő és ugyanaz a törvény köti és mozgatja, amely a kozmoszt mozgásban tartja. Nekem tehát befogadó hódolattal két kozmosz előtt van szerencsém guggolni, két nemes Io előtt...”

„Ne ezt, kérem, ne ezt a hasonlatot”, mondta B. H. fogcsikorgatva.

„Ne szakítsd félbe, kedvesem, mikor igaza van”, utasítottam rendre barátomat és második pohár konyakkot vagy elixirt adattam neki.

„De csak szakítson félbe, nemes Io — gögyögte az animátor — nehogy a bioelektrika és szimmetrológia ősrégi banalitásaival untassam a seigneur, amelyekről már híres kortásai sem akartak hallani, mint Szent Tamás, Minkowsky, Aristoteles, Coghill, Nagy Harvey, Lactantius, Davenport, Hooker, Coronios, Li-Feng Jang és Joao Travac... Jól ejtem ki?”

„Hibátlanul, mester — bólintottam a hiú polihisztor örömére — de én nem szakítottam félbe.”

„Magam szakítottam félbe magamat, seigneur, miközben lecsukom szememet, hogy jobban lássam. Mert miközben szellemben látom, sikerrel vissza tudom fejleszteni belső képét. Ez a képesség a télikertben folytatott százéves gyakorlat által második természetemmé lett. Már most egészen más huszonhatbillió korongocska van a szellemi szemem előtt, most pedig újra más, és az összehatások ciklusán átugrom, és most egyszerre gömbölyű gyermek ön, seigneur, nagy kíváncsi szemekkel (miért olyan szomorúak?) és most ujonnan fogantatott csecsemő, akinek öltéstelen bőre mintha le volna forrázva, most pedig mint régi szak-

ember, akit a gyakorlat mindig elkap, elmegyek a visszafejlődés legvégső pontjáig, elmegyek usque ad ovum, az eredetig...”

Ezután szünetet tartott, miközben halvány arca, melyről érzésem szerint szinte fájdalmasan hiányzott a fehér kis kecskeszakáll és az élesre köszörült pápaszem, szinte összezsugorodott a tudományos átszellemlétségtől:

„Az eredetig — ismételte halkán. — Ej, mit látok itt? Globust látok, gömböcskét, minden dolgok ősfarmáját, mely valaha talán végső formájuk is lesz. Egy globust látok, amelynek még meg sem szilárdult kétszemes tömegét egészen vékony üvegszerű membrán, kis kehely, kis felület határolja és zárja le. Minden lény azzal kezdi életét, hogy elzárja határait. Most, seigneur, senkinek és semminek nem tartozik semmivel, csak apjának és anyjának. Csak sokat ígérő feltételezettség, nem több. Csak az én számomra látható, a télikert animátorja számára. A két kronozóma, a szent festőanyagok, a női bíborvörös és a férfi égszínkék a globulusban, amely ön, azzá a kiolthatatlan lehetőséggé neutralizálódtak, hogy magukba fogadják a magasabb életet...”

Szinte lenyűgözve figyeltem az animátort, miközben embriológiai előadása könnyű hányingert idézett elő bennem. Ekkor, szavamra mondom, egy könnyet dörzsölt el ujjai közt, amely zárt bal alsó szemhéjából csordult ki. Hogy ezek a Hades-lakók mindenképpen milyen lágyak és érzelműek, gondoltam magamban, és kevés híján fülem mellett eresztettem el az animátor legközelebbi szavait:

„... Engedelmet kell kérnem, hogy még egy kicsit tovább kifejlesszem és egy csekélységgel felnagyítsam. Így. Most, seigneur, füsthöz hasonlít vagy elhajlott pihés tollhoz egy kis, homályosan átlátszó szappanbuborékban. Menjünk még egy kicsit tovább. Most leg-

jobb esetben olyan az arca, mint egy apró kosnak. De hát mi ez? Nem hallja? A kis szívecskéje ver már. Észrevétlenül verni kezdett, rendszertelenül, támo-lyogva, álmosan. Még minden izom csak elmosódott sejtelem, de a szívizom már szivattyúzza az egyénisé- get, a lelket a fejecskéjébe. De hát most mi baj van? Miért kínlódik úgy a szívecskéje? Jól tette, hogy hoz- zánk jött, seigneur. Első szívverésein érzem szervezete negatív tendenciáit. Jól tette. Mert miért tegye ki ma- gát a legszörnyűbb szörnyűségnek, a hirtelen végnek. túlhaladott korok e kultúrátlanságának? Mit hallok a szív bal pitvarában? Engedje meg, hogy még egy ki- csit kifejlesszem...

„Nem engedem meg”, kiáltottam és magamon kívül felugortam, mint B. H. az imént. Az animátor vad szívdobogást idézett elő és jódarab időre volt szüksé- gem, hogy megnyugodjam.

„Kéretlenül — lihegtem végül — igen, kéretlenül visszafejlesztett usque ad ovum, ahelyett, hogy egészen személytelenül elmagyarázta volna a télikert elvét.”

Az animátor is felemelkedett befogadó guggolásá- ból. Dühkitörésem nemcsak csodálkozást, hanem meg- ütődést váltott ki belőle.

„Hát nem minden szavamban a télikert elvét fej- tettem ki? — dadogta. — A tisztelt lok nem értették meg...?”

Sírós hangon fordult a két fürdőszolgálóhoz, akik a fürdőterem bejáratánál álltak.

„Olyan rossz voltam ma?” kérdezte színésmódra.

„Kitűnő! Csodálatos! Ragyogó! Még sohasem volt jobb!” válaszoltak a segédek abban a gépiesen hízelgő hangnemben, amellyel izzadó, dicséretre szomjas mű- vészeket szoktak megnyugtatni előadás után. Ekkor azonban a kisebbik fürdőszolga, a kettes számú, egy lépést tett előre, elpirult és zavartan mondta, miköz- ben óvatosan ejtette ki az idegen szavakat:

„Sok pardont kérek. Az animátor elfelejtette a retrogenetikus humust...”

Ránéztem B. H.-ra. B. H. rám nézett. Mindaketten szívszorító látvány lehettünk.

„Mi az, hogy retrogenetikus humus?” kérdeztem és saját hangom fojtottan csengett a fülemben.

„Minden gyönyörök gyönyöre — szipákolt az animátor, de most nem a hideg miatt, hanem elragadtatásból. — Az urak maguk is az imént a retrogenetikus humus egy gyöngé oldatában vettek először fürdőt.”

Hogy az ilyen, messze jövőről szóló útirajzot ellenállások nélkül, esetleg némi haszonnal követhesse az olvasó, szabaddá kell magát tennie saját kora megcsontosodott gondolkodásmódjától. Én magam is kénytelen voltam eleget tenni ennek a feltételnek, és Isten a tanum, hogy nem mindig sikerült, pedig én a személyes élmény és közvetlen szemlélet előnyét élveztem. Együtt és összesen harmadfél napot és három éjszakát töltöttem az asztromentális világban. De ez is csak szubjektív kijelentés. Nem tudom, hogy a valóságban harmadfél vagy három pillanat vagy egynegyed óra és ugyanannyi öröklét, amely partra sodorta ezt a holmit, amivel tele van e könyv. Miután már annyi fajtájú időt ismertünk meg, a szuperplanetáris időt az alsó intermundiumban, a tisztítótüz statikus idejét, most pedig a télikert autobiológiai ideje állt előttünk, nem szeretném említés nélkül hagyni a legeslegfontosabb idődimenziót, amelyben az ember él, ez a szellemi idő”.

Az időnek ez a leggyönyörűbb formája azzal tűnik ki, hogy nem ismer egymásutánt, hogy minden részében a világ egész folyása benne van, hogy a hozzátartozóknak megadja azt a szabadságot, hogy szabálytalanul egyik ponttól a másikig ugráljanak, de ugyanebben a pillanatban tanuivá teszi őket a teremtés első napjának és az ítélet napjának. A szellemi időn alap-

szik az a három erő, amely az embert valóban emberre teszi: az emlékezés, a sejtelen és a bebizonyíthatatlanban való hit. A szellemi idő legádázabb ellenségei pedig azok a szegények, akik nem tudnak szabálytalanul az idő egyik sziklájáról a másikra ugrani, akiket nem sző körül az emlékezés és a sejtés és akik nem tudnak hinni semmi bebizonyíthatatlanban. Ezek egyúttal azok is, akik mindig hamis kérdéseket tesznek fel, mert mindent egészen pontosan akarnak tudni, már csak azért is, mert pontatlanul sem tudják sohasem megérteni. Csak az az előny, hogy szellemi időt hordozunk magunkban, adja meg az olvasónak és nekem azt a lehetőséget, hogy jelen legyünk a Szűz tizenegyedik nagy világévében, mielőtt az maga még jelen volna.

De egyáltalában nem kell szellemi idő ahhoz, hogy elképzeljük: valahol a megmerevedett vagy félig megmerevedett föld belső rétegeiben vannak üregek, amelyek — ha derengő fény világítja meg őket — furcsán szomorú őszi tájaknak tűnnek fel előttünk. Ez nem egyéb elfogadható ténynél, ahogyan vannak például ismeretlen állatfajok. Még ahhoz sem kell szellemi idő, ha a télikert hatalmas üregét ugyanazzal a szóval jelöljük meg, mint az animátor tette: „Uterus terrae matris — a Földanya anyaméhe.“

Hogy a hold tüzesen folyékony ösmagva itt volt valamikor, mielőtt a felületre gomolygott és kidobódott, ugyancsak elfogadható tény, de az elsőtől eltérően nem puszta tény, hanem olyan, amely mögött már hasonlat rejlik: a földi asszony és az asszonyi föld közötti hasonlat. De csak a szellemi idő, amely átömlik rajtunk és valóvá formálja azt, ami volt és ami lesz, sőt még azt is, ami sohasem volt és sohasem lesz, adja meg nekünk azt a bátorságot, hogy annak fogadjuk el a „retrogenetikus humust“ és „az élő forma visszafejlesztését“ és „a meghalás asztromentális leküzdését“, ami: a messzeség homályában előrelátott lehetőségeknek, ame-

lyeket a természet és az emberi ész használni fog vagy elvetni.

Hagymázos fecsegés lenne, ha azt akarnám állítani, hogy a retrogenetikus humus annak az üregnek terméke volt, amelyet az animátor „Uterus terrae matris”-nak nevezett. Még azt sem tudom, hogy ez a humus nem fenn keletkezett-e a nap alatt vagy bizonyos női fénycsillagok sugarai alatt a Munkás parkjában és nem csak onnan hozták a télikertbe. És azt sem tudom, mikor alkalmazták első ízben és ki volt a felfedezője. Így hát nem tehetem Ürsler, a nagy csillagász neve mellé a vele egyenrangú biológusét. Mindjárt az első üvegházba való beléptünkör az animátor egy marékka adott át nekünk ebből a fekete, nedves, vastag földből, amelynek az a tulajdonsága volt, hogy nem piszkolta be a testet, amelyhez ért. A fürdőben iszaposított és felmelegített formájában ismertem meg; most hogy kezemben tartottam, kellemesen hűvös volt és azt a vágyat keltette bennem, hogy tegyem homlokomra, ahol a nyomás ismét érezhetővé vált.

A melegházak sokkal világosabbak voltak, mint a térség kívül. Különösen enyhe tavaszi fény töltötte be őket. Azt hihette volna az ember, hogy céljuk az, ami minden üvegházé, virágtermesztés. Ellentétben a felső világ asztromentális házikertecskéivel, itt nemcsak a viasz- és cukrászflóra tíz-tizenkét fajtáját láttam hanem mindenféle félig ismert és ismeretlen virágnövény egész gazdag skáláját, még olyasmit is, mint az aranyeső és a rendesenél nagyobb azalea és a virágzó kaktusz, hihetetlenül bágyadt színösszetételekben. De éppen ez a virágzó pompa idézte elő régimódi agyamban azt a gondolatársítást, amelyet a télikert igazgatósága a legélesebben elutasított magától: a temető eszméjét.

A télikert üvegházai ellenkezői voltak annak, ami a temető. Utánozhatatlanul szelíden vezették át az élő léte a nemléte egy formájába, amelyből nem marad

fenn csunya nyom. Mégsem tiltakozhattam az ellen, hogy az egész mindenestül, szép virágaival együtt, temetőt juttasson eszembe. Az egyes visszafejlődésnek szentelt alakok nem voltak nyíltan láthatók. Az út mindkét oldalán szunnyadtak — és a plasztikus emlékezet itt ismét gyászos hasonlatra csábít — egyfajta bölcsősiírban. De valósággal is aludtak, szorgos és gyors lélegzéssel. A bölcsősiírok ugyanolyan fakádak vagy puttonyok voltak, mint amilyenekben mi vetünk „iszapfürdőt.” Minden keverésű és fokú humussal voltak megtöltve és eléggé mélyen benne állottak az üvegházak padlójában, úgy, hogy a föld szintjétől nem állottak ki. Minden bölcsősiírt még domb is zárt körül. Csak éppen a domb nem zöld gyeptől állott, hanem egy halom fehéres-szürke valamiből, amit épp úgy lehetett volna pihepaplannak nevezni, mint éppen foszlatott gyapotnak. Az egyes alvókádak között azok a virágok nőttek, amelyek illata elűzte a földszagot, amelyet én szobánk ablakában beszippantottam és pelenkaszagnak jelentettem ki. Ideleenn kimondott ammoniák-szagnak bizonyult.

Lassú mozgójárdán haladtunk a fekhelysorok között, előttünk az animátor, mögöttünk az első és második számú fürdőszolga. Engem a rabság kellemetlen érzése fogott el, míg B. H. itt is mindenbe belenyugodtnak látszott és álmos tetszéssel hallgatta az animátor magyarázatait. Csak kevés fehérköpenyessel találkoztunk és egyetlen idegennel sem. Közöséges kortársoknak nem engedték meg e titkos aszromentális intézmény megtekintését. De ahelyett, hogy megtiszteltetést éreztem volna, szórakozott voltam és vezetőnk jelenléte kínozott. Ez egyre inkább a tudós vagy orvos ama típusává fejlődött ki, amelyet tapasztalásából jól ismertem, de nem szerettem. A „radikális specialista” megjelölése keveset mond, ha az orvosoknak azt a fajtáját értjük rajta, akik minden bajt „egy pontból”

igyekeznek gyógyítani, vagy a májból, vagy a hasnyálmirigyből, vagy a foggyökerekből, akár egészségesek azok, akár nem. Ezek a rögeszmések szemellenzős tekintetüket mindig csak egyetlen pontra irányítják, a beteg pedig főként arra szolgál nekik, hogy rögeszméjüket igazolják. A radikális specialistaság az emberi egyoldalúság és szűklátás megnyilatkozási formája tudományos téren. Már pedig az animátor minden ízében ilven specialistának tűnt fel. szakmája fanatikusának, a különös üvegházak manójának. Idelenn már diplomatikus modorát is elvesztette. Tökéletesen uralkodott rajta a technika, amelyet kezelt. Furcsán ünneplő hangon, elrévülő szemmel günyögte magyarázatait, látszólag abban a mélységes meggyőződésben, hogy kiváló animálása eredményeképp mindiárt beleugrunk az egyik bölcsősrba, amely mellett elsiklunk.

„Megállapítottam — mosolygott rám ünneplően —, hogy az ekdoderma, mesoderma és endoderma fogalmai olyan régiek, mint ön maga, seigneur. E kezdetleges hármass besztáson a külső, a közbelső, a belső fejlődés- és ennél fogva visszafejlődéstörténetet értjük, amely melegházi rendszerünk alapja. Ez természetesen egyszerűsítő humbug, mert nemcsak három, hanem háromszázharminchárom fejlődéstörténet van. De áttekinthetőség kedvéért maradjunk a legegyszerűbb mellett. Itt például, tisztelt Iok, minden a külső visszafejlődési kerülethez tartozik, ezek az esetek a legeslegelső stádiumban vannak. Ahogyan az embrió növekedése gyors sejtoszlás útján megy végbe, amelyet a világegyetem erői idéznek elő az anyaméh amnion-üregében, úgy a mi áldott retrogenetikus humusunk gyorsított és mégis észrevehetetlenül szelíd sejtoszlást idéz elő, amely a legötletesebb, legkellemesebb és leggyönyörűségesebb zsugorodási folyamat alapja. Hogy az ember sejtoszlás útján legyen azzá, ami, sejtoszlás útján azzá,

ami volt, mielőtt volt — remélem, seigneur, hogy ez a tour-retour az ön elragadtatását is meg fogja nyerni...

Lábujjhegyen odalépett az egyik bölcsősrőz, gyöngéd kézzel eltávolította a pihét és a gyapotszerű pelyheket és mutatóujját óvatosan ajkára téve, intett, hogy lépünk közelebb.

„Hát nem édes ez a gyermeki álom?” suttogta.

Odamentünk. Csúasz asziromentális koponyát láttam, amely alatt egy fekete földtől fedett test látszott, egy mintegy hétéves kislány teste, aki állához húzott térdel, lebiggyedt kezekkel az embrió helyzetében feküdt ott. A nem kislány, de megszokottan kornélküli arc ugyanazt a boldog kifejezést tükrözte, amely annyira megijesztett, mikor B. H. az iszapfürdőben feküdt. Ez az arc egyébként nagyon piros volt, bizonyára a láztól, és lélekzetvétele szapora volt, mint a nehéz betegeké.

„Ez a gyermeki álom — mondtam komor őszinteséggel — a halálos álom előjátéka”.

„Hogyan vehet a szájába ilyen utálatos szavakat? — szörnyülködött az animátor mélyen megbántva. — Nem a mi feladatunk, hogy a véget elhárítsuk. A vég szükséges és jó. De igenis a mi feladatunk, hogy ezt a véget szubjektíve és objektíve széppé tegyük. Egyébként a szó brutális kimondásával megsértette a télikert fegyelmi rendjét...”

„Nem teszem többet — mentegetőztem —, noha a dolog ugyanaz, akárhogy nevezzük”.

„A folyamat üdvös, seigneur, a szó sért. Ezért üldözik a bíróságok azokat, akik a télikertet thanatodromnak hívják...”

Gyorsan befődte a pihe- és pehelysomóval a bölcsősrőzt és rövid, ideges szünet után folytatta a magyarázatot:

„Az esetek itt a legkülsőbb kerületben, az ekdodermában, még szabadon mozgóak — mondotta — úgy-

szólván az anya testén kívül élnek még és ezért szájon át tápláljuk őket“.

„Minek őket egyáltalán táplálni?“ kérdeztem lázongva.

„Azt hiszi, hogy barbárok vagy orvgyilkosok vagyunk? — hangzott a sértődött válasz. — A visszafejlődötteket először szájon át tápláljuk, amíg még serdülők, végül pedig mint újonnan született csecsemőket. Csak ha a placenta újra bezárul a főtus körül, következik a köldökön át való táplálás. Ahogy jöttek, úgy mennek, nincs különbség. Amíg a szív ver, addig eljuttatjuk hozzá a szükséges táplálékot“.

„És mikor hagy fel a szív a dobogással?“

„Pontosan a visszafejlődésnek azon a pontján, amelyen dobogni kezdett“.

Elfojtottam magamban a keserűséget. Egy intő hang belül arra figyelmeztetett, hogy semmi esetre sem szabad kihívnom magam ellen az animátor ellenséges érzületét. Ehhez járult, hogy B. H. egyre jobban aggasztott. Újra egészen elvesztette akaratát. Sötét eszei álmatag elrévüléssel, szinte mohón szívták magukba az animátor magyarázatát. Eltökéltem tehát, hogy taktikát változtatok és ingerültségemet tőlem telhetőleg leküzdöm.

„Cher maître — kezdtem fáradt hízélgéssel —, igazán szinte megfoghatatlan. Milyen kár, hogy saját kortársaimnak még sejtelmük sem volt erről a télikert-ről és a retrogenetikus humusról. De mi van az autobiológiai idővel? Milyen idős volt például az a férfi, akit az imént láttunk?“

Az animátor gyors pillantást vetett rám és úgy látszott, mintha meg volna elégedve:

„Az a férfi, seigneur, akit legboldogabb gyermek-álmban lestünk meg, születési bizonyítványa szerint százötvenéves korában érkezett hozzánk. Tehát még nem idős, vagy nem elég idős ahhoz, hogy autobioló-

giai, heterochron ideje gyorsan lefusson. Mintegy tizenkét planetáris órával ezelőtt ültettük el...

„És tizenkét órai sejtosztlás elég volt ahhoz, hogy hétéves kisleiúvá fejlessze vissza?”

„De hiszen ez takaros idő, seigneur — mosolygott az animátor. — Vannak eseteink, mikor tizenkét óra alatt az egész folyamat befejeződik”.

„Hihetetlen! — kiáltottam. — És mennyire van szükségük a makacsoknak?”

Az animátor vörös szeme ámulva meredt rám:

„Ezt nem lehet így hamarjában megmondani, seigneur — válaszolta észrevehetetlen szünet után. — A makacsság az egyetlen kellemetlenség itt nálunk, amelyet a makacs ember önmagának okoz. Voltak egyébként eseteink, amelyek évekig eltartottak...”

„Azok bizonyára megérdemelték sorsukat — válaszoltam nagyon meghunyászkodón. — Hanem most árulja el még, melyek a leghasználhatóbb, legsikerültebb esetei, a mintapéldányai...”

„Erre könnyű felelni — ragyogott. (Feltűnt nekem, hogy az üvegházak keltető hőségében nem szipáskolt már, mint odafenn a szobában, dermedt kezeit sem dörzsölte össze. Itt a hozzászabott hőmérsékletet élvezte.) — Az igazi desiderium originis — folytatta — elősegíti a villámgyors folyamatot, úgy, hogy a blaszocysta néhány óra leforgása alatt átadható a margarétás rétegeknek. Desiderium originisnak az eredet vágyát nevezem, az ember egyik leghevesebb ösztönét, ha már öreg, fáradt, keserű, csalódott, reménytelen, kiászott és a taedium senile, az aggkori önutálat viharos rohamainak nem tud többé ellenállni, ha nyilvánosan mutatós és fiatalos dédnagyapóként parádézik is...”

Az animátor ezekre a szavakra végigjártatta bazedovos szemeit a bölcsősirokon. A futószőnyegen már

régén a nyolcadik vagy kilencedik üvegházon siklótunk keresztül.

„Itt szép esetre mutathatnék rá — mondta az animátor. — Egy remek példányról van szó, akinek autobiológiai ideje alig két órája kezdődött. Ez az eset rohamléptekkel ugrik át egész korszakokat...” Oda fordult a fürdőszolgákhoz:

„Ilyen sejtoszlást és sejtsorvadást már régén nem láttunk, úgye?”

„Hihetetlen — mondta a kettes számú óvatosan. — A száraz szakasznak nemsokára vége is lesz már...”

„Nem könnyű megérteni, seigneur, hogyan lehet a sejtszaporodás egyszersmind sejtsorvadás”.

„Az ilyen paradoxonokhoz eléggé hozzászoktam a Dzsebelben, animátor mester. A nagy Ursler jut eszembe...”

„Itt van nálunk. Itt van az a kedves, jó, derék ember”, suttogta az animátor hirtelen, intett, hogy hallgassak, és lábujjhegyen odament az egyik csak néhány lépésnyire lévő bölcsősirhoz. Ezúttal nagy buzgósággal odatértelt és gyorsan eltávolította a tollpihéket és gyapotpelyheket, amelyek a visszafejlődöttet lazán fedték és védték. Mikor ez megtörtént, hallottam, hogy nyöszörög az erőfeszítéstől és gyönyörűségtől:

„Még egy egészen kis idő, és már egyáltalában nem vehettem volna ki a kedves, jó, derék embert a humusból”.

Belenyúlt a puttonyba és nagy hozzáértéssel kivett egy látszólag újszülött gyermeket, óvatosan mint egy accoucheur balkariára fektette, miközben jobbkezét vigyázatosan a túlúságosan nagy koponya alá tolta. Büszkén lépett oda hozzám, miközben a szopósok nyelven élénken beszélt a csecsemőhöz:

„Dadadada... duciduciduc. Te kedves, jó, derék öreg... Hát hogy érezzük magunkat?...”

„Hiába, nagy gyermekbolond“, hallottam magam mögött az első számú fürdőszolga megjegyzését a második számúhoz.

Az animátor pedig felszólított, hogy vegyem közelebbről szemügyre a visszafejlődöttet.

„Nézze csak, seigneur... Hát nem muzeális darab, kiállítási példány?... És mindezt két kurta planetáris óra, a földtengely forgásának huszonketted-része után...”

Fölebe hajoltam a gyermeknek azzal az üres kedvességgel, amellyel mindenki hajlandó idegen emberek porontyait megnézni és megdícsérni.

„Van ennél gusztusosabb a világon?” fuvolázta az animátor.

Egy újszülött vöröses testét láttam és jobban szerettem volna, ha a pólyában fekszik. De ami tekintetet sokkal erősebben lenyűgözte a kis testnél, az a hydrocephalus volt, a gyermek vízfeje a hozzá tartozó aggastyánarccal. Természetesen tudtam, hogy a legtöbb újszülöttnak az első órákban öreges arca van, tele redőkkel, ráncokkal, szarkalábakkal és a fogatlan banyák mélyen beesett szájával. Ez azonban valami más volt. Nem egy újszülött öreges arcát láttam, hanem egy öregét, aki végre nyugodtan átadhatja magát öregségének, amiben kulturális törekvései oly soká megátolták. A száz ránc ezeken a vonásokon nem frisseb volt, hanem csupa régi forradás, amelyeken felismerhető volt a desiderium originis, a lélek izzó vágya, hogy visszavonuljon a láthatatlanba és tudattanba. Az animátor halkán rálehel az öreges arcra, ahogyan a hunyó pernyére szoktunk ráfujni. Ekkor az a lény hirtelen felnyitotta szemét. És szemén azonnal megismertem Io-Szolipot, boldogtalan atyját annak az Io-Do nevű vőlegénynek, aki odafönn az új világégést előidézte.

„Lehetséges ez? — szakadt ki belőlem rekedten. — Maga a kedves, szelíd Io-Szolip úr, compère?..”

„De még hogy azok vagyunk... haha, de még hogy — válaszolt az animátor ápoltja helyett. — Még mindig és még soká a kedves, jó, derék Io-Szolip vagyunk és most mindjárt megkapjuk az utolsó tejcskénket és aztán a kis tömlőcskénkkel bekapcsolódunk a központi cirkulációba és aztán minden kellemesnél kellemesebb lesz és a csendesnél csendesebb, és a világ egy berceuse lesz... Egy berceuse...”

A berceuse szó, amelyet az animátor bölesődal helyett használt, affektáltan és kellemetlenül hangzott fülemben. A visszafejlődött tekintetét kerestem.

A legtöbb csecsemőnek mélységes, ősrégi tekintete van. Az én számomra ez az ősi gyermektekintet mindig újabb bizonyítéka volt a bennünk lakó lélek isteni mélységének és a „szellemi időnek”, amely a világ kezdetétől végéig és még azon is túl terjed. Io-Szolip szemében azonban valami egészen más volt, mint az az ősi gyermektekintet. Azok kétségbeesett beszélniakarása volt benne, akik hallgatásra vannak kárhozotva. Felnőtt okos szeme volt, amely börtönrácsai mögül nem tudta magát már többé megértetni. Kétségtelenül az akarta velem közölni, hogy felismert. És ami ennél is borzasztóbb, egy kis nyöszörgő csecsemődadogás szakadt ki az öreg ember beesett szájacskájából. Elfordultam. Szemem megtelt könnyekkel. Ha tisztességes hullaként láttam volna viszont a kedves Szolip urat, nem sírtam volna.

„Nos, seigneur? — ragyogott az animátor diadalmasan. — Érez végre megilletődést? Vallja be, nincs ennél nagyobb dolog...”

Ettől a pillanattól fogva szilárd elhatározásom volt, hogy elszököm a télikertből és visszatérek a föld felszínére, a távolbaható szubstanciarombolók és a lelki tűzéség ellenére. Áldottam a jó régi normális halált,

akár belülről jött, akár hirtelen kívülről, mely utóbbit az animátor diagnózisa hamaros kilátásba helyezte számomra. Mindenesetre jobb volt ennél az asztromentális kerülőnél a télikert körül, noha valószínűleg egyáltalán nem tudtam volna megvédeni azt az álláspontot, hogy miért jobb a normális halál ennél a visszafejlődésnél és a haladó euthanatisták minden bizonnyal valamennyien ellenem fordultak volna.

De hogyan menekülünk? A leghalványabb ötletem sem volt, hogy mit tegyek. Fejemben a nyomás percről-percre fokozódott. Mellettem különösen merev tartással utazott vagy, ha magunknak kellett mennünk, botorkált B. H. és nem szólt egy szót sem. Éreztem, hogy ebben az állapotban igazán nem lehet segítségemre. Az egyetlen, ami bizalmat és hitet öntött belém, a visszaemlékezés volt a Péter Apostolon átélt nehéz helyzetre, amelyből a végén mégis szépen szabadultam. De itt nem gondoltam a Melangelói segítségére, mely a kis intermundiumban előbb volt várható, mint itt a télikert üregében. A csodálatos ezen a télikerten és a föld anyaméhében elterülő szürke ködös táján az a nehéz, sűrű, roppant valóság és az a magát vonszoló következetesség volt, amely itt körülött bennünket. Kénytelen voltam a retrogenetikus humust és bámulatos hatását, mint például a rádium gyógyító hatását, olyan gyakorlatnak betudni, melynek alapja előttem még ismeretlen természettudományos kutatások voltak. Mindenesetre kevésbé állt távolabb megértésemtől, mint például az utazó türelemjáték, a tér-buvárruha, a kozmikus távolságok leküzdése egy iskolai óra leforgása alatt stb. Nehéz fejemben tudtam, hogy idelenn csak egy jó terv és emberfeletti erőfeszítés menthet meg bennünket. Mindkettőre alkalmatlannak éreztem magam, nem is beszélve B. H. gyatra állapotáról.

Az animátor említést tett olyan emberekről, akik évekig álltak neki ellen, amellet azt is megjegyezte, hogy velem nem lesz könnyű dolga. Ebben reményteljes kilátást sejtettem. Feltétlenül szükséges volt, hogy vezetőnk bizalmatlanságát szétoszlassam és teljes jóindulatát megnyerjem.

Mikor tehát a kedves Io-Szolip urat újra visszafektette, szemeimet törölgetve ezt mondtam:

„Itt igazán helyén van a megilletődés, cher maître, mert igaza van, nincs ennél nagyobb dolog... És most ne legyen tekintettel a fejfájásunkra, hanem mutasson meg nekünk mindent, mindent...”

Nyomban megkínáltatott bennünket az elixirrel, amelyet a fürdőszolgák a korsókban magukkal hoztak. Észrevettem, hogy az ital mindig felfrissített. Így hát hosszú és fáradságos idő alatt, amelynek itt nem volt mértéke, még sok csodáját láttuk a retrogenetikus humusnak. (Egyébként azonban egy pillanatra sem volt az az érzésem, hogy csodát látok.) Láttam a meso- és endodermatikus zónák számtalan üvegházában minden nagyságú és minden autobiológikus fokhoz tartozó embriókat, nőket és férfiakat, akik öreg emberekből visszafejlődtek ebbe a stádiumba. Szerencsére nem történt meg az, amitől reszkettem, régi barátaim közül egyikkel sem találkoztam újra. A teljesen kifejlett, visszafejlett születés előtti, elragadóan formás kezű és lábú gyermektől kezdve minden fajtáját láttam a magzatoknak a hernyószerű gömböcig, melynek nagy, arc nélküli, kosalakú feje az átlátszó zacskóban van. A köldökzsinór, amely ezektől az aggastyánokból visszaváltoztatott parányi emberállatkákból a fekete földön át a központi táphelyhez vezetett, végül alig hajtvasagságú tömlő volt. Az animátor monológja nem szakadt meg. Ugy láttam, sikerült elaltatnom bizalmatlanságát. Lelkes fület talált magának, olyan őskori emberét, aki még egészen felvilágosítatlán volt és mégis

eléggé intelligens ahhoz, hogy egy kis berzenkedés után megértse.

„Igen, a sejtosztlás — mondta, miután befedett egy kis emberhernyót — a buja, áradó, fortyogó sejtosztlás a világ női titka. A férfi csak a lökést adja meg hozzá, az eszmét, és így a régi világban, mint seigneur igazolhatja, az asszonyok dolgoztak, nem a férfiak...”

„Bizonyos országokban így volt”, mondtam, hogy ellent ne mondjak.

„Nem erre gondolok — rázta deformált hosszú koponyáját. — A férfi munkája izzás és lobogás, pernye marad utána. A nő munkája zöldelés, virágzás, gyümölcsstermés, rothadás és ami utána marad, az a humus, melynek neve a homora utal...”

„És mikor hagyják abba a télikertben a sejtosztlásnak ezt a női munkáját — kérdeztem —, szóval mikor ér véget a visszafejlődés?”

„Erről tulajdonképen alkotmányosan hallgatnunk kellene, seigneur...”

„Velem szemben nem követhet el alkotmány sértést, animátor mester — kötöttem az ebet a karóhoz. — Vagy nem állok-e én az alkotmányon kívül? Soha ne veszítse szem elől, hogy területenkívülséget élvezek...”

Ez a formai megjegyzésem nyilván némi hatást tett rá, hiszen nemcsak tudós volt, hanem hivatalnok is. Kidülledő szemével figyelmesen nézett rám. Aztán közelebb jött és fülembe súgta:

„Kissé előrébb toljuk a sejtosztlás végét...”

„Nem avatna be világosabban, animátor mester?”

Kétségtelenül a következő válasszal próbált kitérni:

„Mikor kezdődik és végződik az ön véleménye szerint az emberi egyéniség megtestesülése?”

Ekkor valami váratlan történt. B. H., aki szótlanul és tompán utazott mellettem a mozgójárdán, egy rándítással felemelkedett, ökölbe szorította kezét, va-

lami zörgött benne, mint egy óramű. Minden akaraterejét összeszedte és beleszólt a beszélgetésbe, mintha azt akarná megmutatni, hogy még nincs elveszve:

„Aquinoi Tamás azt tanítja — mondta szóttagolva —, hogy az egyéniség akkor kezdődik, mikor az embrió a vegetatív és állati lélek után harmadik lelkét is megkapja, a racionalist...”

„Ej, lám, nézd, tudós barátunk jobban érzi magát — fakadt ki az animátor örvendetes ámulattal. — Fürdőszolga, még egy kortyot ennek az úrnak, ámbár Szent Tamásnak nincs igaza. Az első és az utolsó, ami az emberi személyiséget létrehozza, a szív. Hihetetlen, de igaz, a szív.”

„Azt jelenti ez, animátor — kérdeztem en —, hogy az egyéniség, az a bizonyos kimondhatatlan személyiség az első szabálytalan szívverésekkel költözik az embrióba, sokkal a legalacsonyabb tudatformák és szervek keletkezése előtt?”

„Pontosan úgy, ahogy a lélek az utolsó szabálytalan szívverésekkel száll el és nem előbb...”

„Oh, most értem meg a blastocysta szót — kiáltottam megvilágosodva — azt a szót, amelyet az imént nem értettem. Blastocystának az embrió-t nevezik, mielőtt még szíve volna...”

„Hát ez igazán vasárnap számomra”, furulyázta az animátor elégedett mosollyal.

„És ezt a blastocystát plántálja ön át — diadal-maskodtam — és margaréták lesznek belőle, egész margarétamezők...”

„De titoktartásra kell kérnem, seigneur, — ijedt meg az animátor —, ezt az utóbbit a nagyközönség még nem tudja...”

„Nekem nagyon is tetszik. Pompásnak találom. Olyan, mint egy költemény, valamelyik jó ősrégi költőtől, mondjuk Ovidiustól. Az emberiség, amelynek elköltözött tagjai virágzó margarétákká változnak! Ez

jobban tetszik nekem a klasszikus asphodelosoknál. Remélem, ezek a margaréták nem üvegházakban nőnek, hanem a szabadban...”

„Ezt is eltalálta — mosolygott az animátor —, amennyiben nálunk egyáltalán mondható az, hogy a szabadban.”

„És ez a szabadban még a télikerten vagy azon kívül van?” tudakozódtam közömbös hangon és becsuktam szemem, nehogy óvatlan sugarak vagy hullámok elárulják a kérdésem mögött rejlő szándékot. De fölös óvatosság volt. Idelenn az üregben nem volt acélszürke gyepp vagy más áramvezető gondolati vagy lelki rezdülések továbbítására. Az Én itt minden ravaszságával jól tömítve volt. Az animátor sem igen vette észre kérdéseim mögött a szándékosságot, mert nyíltan válaszolta:

„Egyelőre még a falakon belül, seigneur. De csakhamar kénytelenek leszünk a kapukon kívül terjeszkedni, ha így megy tovább. A tolongás óriási. Az emberek mind olyan mohón áhitoznak az utolsó boldogságra...”

„A margarétás mezők bizonyára nem az egyetlen plain air berendezés itt”, tapogatóztam bátrabban előre, mintha már sok mindent tudnék. Oldalról rám nézett:

„Látom, elárultak önnek egyet-mást, seigneur, esetleg a dajkákról... — És a két fürdőszolga felé fordulva inkvizitori hangon megkérdezte: — Elmondtak a seigneurnek valamit a dajkák dombjáról?”

Még mielőtt a két fehérköpenyes mohó buzgalommal tagadólag válaszolhatott volna, elébük vágtam:

„Ez a két úr a titoktartás maga. Még a retrogenetikussal humusról sem árultak el nekünk semmit, hanem úgynevezett iszapfürdővel akartak lóvá tenni...”

„Ez a kötelességük”, jelentette ki az animátor.

B. H. ismét megrándította magát, ökölbe szorította kezét és megszólalt, mint aki csak nagynehezen tudja mozgatni a nyelvét:

„Hallottam a dajkákról... Odafönn... Odafönn az anyák azzal rémítgetik a kislányukat, hogy dajkának adják a télikertbe, ha nem lesz jó...”

„Felháborító — pattogott az animátor és hangja elcsuklott. — Amit az ember felülről hall, minden felháborító. Az urakat fogom felkérni bírának. Tanúsítani fogják, hogy szoptatós dajkáink a világ legszebb, legbujább, legjobb alakú női. Végre is mindnyájan szerelmi dalnokok és anyás emberek vagyunk és nem ijedünk meg a valódi, kifejtett női sejtosztóktól, mint a pederaszták...”

Ezekkel a szavakkal az animátor hirtelen meggyorsította a futószőnyeget, amelyen haladtunk, úgy, hogy B. H. és én majdnem lepottyantunk, de csak egymás karjába estünk:

„Bátran, B. H. — sziszegtem oda barátomnak — minden jó lesz.”

„Zavarsz — dadogta ismét egészen bódultan az álmoságtól —, undorító ez a te vitalitásod.”

Azaleák, kaktuszok, bölcsősirok, üvegházak, fehérköpenyesek, nagy földrakások és Isten tudja, mi még villant el mellettünk, mielőtt újra megállottunk. A szürkületből, a magas felhős égből aláhulló halk permtezésből és az elviselhető hőmérsékletből tudtuk, hogy a szabadban vagyunk. Előttünk enyhe kerek domb emelkedett, alig több egy földhányásnál. Hogy a kerek kupolának olyan alakja volt-e, mint egy női mellnek, nem firtatom. Sokkal fontosabb volt a nagyszerű szomorúfűz, a legnagyobb, amelyet valaha láttam: úgy szólván a bágyadtzöld halom mellbimbójából nőtt ki és hosszú, ezüstös hajával fátylat borított rá. A fiatal női testek, amelyek a dombon feküdtek, szinte fehérén ragyogtak az éjszakai napban.

Az animátor nem hazudott nekünk. A hatalmas, terebélyes szomorúfűz alatt a dombon, amelyre csak lassan és nehéz térdekkel kapaszkodtunk fel, nagy testi szépségben pompázó nők feküdtek, akiket azonban nem könnyű szabatosan leírni. Sokkal teltebbek és bujábbak voltak és magasabbnak is látszottak a kecses asztromentális lányoknál. De be sem kellett várnom az animátor magyarázatát, máris rögtön tudtam, hogy kecses asztromentális leányokként jöttek a télkertbe és csak idelelni érték el ezt a csábító teltséget és tekintélyes magasságot. De jól megformált arcukon — legtöbbször turbánszerűen csavart kendőt viselt fején — valami lötytyedt bánat feküdt, valami semmibe meredő közömbösség, részvétlen vegetálás, melyet csak még szívszorítóbbá tett az a gyöngye kísérlet, hogy kacéran nézzenek ránk, közeledő férfiakra. Az arab óvárosok ringyóra kellett gondolnom, ámbar a hasonlat megtévesztő, mert ezek a nők a szomorúfűz alatt ápoltnak és csábítóknak tündek fel előttünk.

Az animátor félrevont:

„Odafenn már régen nem fogják fel a termékenység csodáját — gügyögte. — Nézze csak ezeket a lányokat. Valamennyi képes egy meg sem termékenyített petét önállóan a hatodik hónapig kifejleszteni magában, ezek a derék parthenogenetikus sejtosztók...“ És elismerőleg csettintett nyelvével.

Ezekből a szavakból világosan megértettem, hogy az a negyven-ötven meztelen nő, aki itt az Uterus terrae matris tenyészelevegőjében tanyázott, az asztromentális civilizáció megannyi kitaszítottja, páriája volt. Ugy száműzték őket ide a télkertbe, ahogyan valamikor Oroszországban a bűnözőket Szibériába küldték a katorgába. Bűnük természetesen nem volt más, mint hogy biológiailag még a „sokgyermekesek“ közé tartoztak, ahhoz a plebshez, amely két, három, négy és kirívó esetekben öt magzatot is felnevelt. Ezek a mel-

lett nemcsak a termékenységben, hanem ösztöneikben is féktelenek lehettek. A kultúra („Istentől való eltávolodás az idő következtében“, mint a főpüspök mondta) lerázta őket magáról, mint egy szegényt, amelyről nem beszéltek és amelyre nem is gondoltak. Mintegy a lányok tragikus sorsából nőtt ez a gyönyörű szomorúfűz lecsüggő ezüst lombjaival.

Az élet az üregben mindenkit megváltoztatott, aki a télikertet és annak céljait szolgálta. A levegő és a víz, melege, nyomása, vegyi összetétele és más ismeretlen okok a kitaszított leányokat azzá tették, amik voltak, ezekkel a „szoptatós dajkákká“. Itt heverésztek és nyújtózkodtak, tunya, buja, duzzadó burjánzással. És mégis, noha a szomorúfüzes domb bizonyára a legelősebb ellentétben állott a Szűz rózsakertjével, a nőiségnek ez az oldala is egy pillanatra tiszteletteljes félelemmel töltött el, tiszteletteljes félelemmel, amely már nem volt messze az utálat határától.

A nők egyrésze félig nyitott szájjal feküdt. A többiek színes pamutból nagy, értelmetlen, gyorsan növekedő kézimunkákat horgoltak vagy kötöttek. Olyan volt ez, mintha a sejtoszlás belső teljesítményét áthelyezték volna kívülre és mintha a női kézimunka egyáltalán nem volna más, mint parthenogenetikus szövet előállítás a pamutból vagy selyemből.

„Csak bátorság, uraim, csak bátorság“, animált hátunk mögül az animátor.

Ügyetlenül, mint egy iskolásfiú, odaléptem az egyik legbujább alakúhoz, meghajoltam és egészen nevetségesen ezt mondtam: „Hogy van a becses egészsége, gyönyörű?“

A leány teljesen üres szemmel nézett rám, gépiesen csókra csucsorította a száját és gyöngelméjűen mosolygott. Hogy hallott-e engem, nem tudom. De hogy egy szavamat sem értette meg, rögtön tudtam.

„Beszélniük nem szabad, seigneur, hova gondol? — mulatott az animátor. — A társalgásra ezek a mi drága hölgyeink nem valók. Nem egyszerű könnyebbség ez?” És hangja mint egy voyeuré elhalkult:

„Ugyan veregesse meg már az arcát, azt szereti. Hát nem remek melle és arca van?”

Mereven és mozdulatlanul állottam. Hallottam, hogy mögöttem az animátor tapsolt.

A lány felém nyújtotta karját. Ugy látszott, azt akarja, hogy segítek neki a felállásban. Meg is tettem. Bámulatosan könnyen tápázkodott fel a kezemen, mert nagyon nagy és telt volt. De alig állt a talpán, máris kis tánclépésekkel ide-oda kezdett forogni előttem, mint egy mannequin vagy méginkább mint egy automata pompásan virágzó húsból. Közben feltűnően nehezen lélekzett. Meg kell vallanom, hogy a hozzám közeledő leány alakja egyre nagyobb vonzóerőt gyakorolt rám, amelyet az ugyanekkor érzett szánalom kinosan fokozott. Az animátor jelenléte azonban hideggé és mozdulatlanná tett. Egy idő múlva egy gonosz rándítással elfordítottam arcomat.

Feljebb a szomorúfűz elnyomorodott törzse körül több asszony csecsemőt tartott a keblén és szoptatta. Mellbimbójukat, mint fiatal anyák szokták, a mutató- és nagyujjuk közé szorították, hogy könnyebbé tegyék a dolgot a kicsiknek. Ezek a kicsik azonban nem csecsemők voltak, hanem visszafejlődtek. Öreg, összeaszott lények voltak, mint a kedves Io-Szolip úr az imént. Más szóval halottak voltak. A télikert dajkái a halottakat táplálták tejükkel.

Késégtelenül azokat a nehéz eseteket hozták hozzánk, amelyekkel baj volt és tartani lehetett attól, hogy kimúlnak, mielőtt a méhmagzat állapotát újra elérnék. A dajkák édes tejének kellett rajtuk segítenie...

Becsuktam szemem, hogy ne kelljen tovább látnom ezt a képet, ezt a látomást. Mögöttem hangzott az animátor hangja:

„Ezt az örömet mindig megszerezhetik maguknak az urak. A télikert gyönyörűségteljes hely.”

„A margarétás mezőket szeretném látni”, mondtam.

„Csak pár lépésnyire vannak innen”, mondta ő.

Mikor elindultunk és lementünk a dombon, én voltam az utolsó. Mégegyszer visszafordultam a dajkák dombja felé. Ekkor láttam, hogy az egyik fiatal nő felém szalad. Ugyanaz volt, aki az imént keveset táncolt körülöttem. Most mindkét kezével ajándékot nyújtott nekem. Nagy bíborvörös pamutgombolyag volt és egy mérges trópuszöld, értelmetlen kézimunka. Mindkét ajándékot frakkzsebembe rejtettem. A lány kifejeztelen arcán könny csordult végig.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

amelyben az előbbi fejezet a margarétás mezőn folytatódik, tiltott utakra kerül, amelyek a répaemberkékhöz, a katabolitákhoz vezetnek, végül pedig a mnemodromba, az emléktelenítés távába.

Hogy ismét összetevődött testem kerek huszonhatbillió sejtje más földi aeonhoz tartozott, nem a Szűz tizenegyedik nagy világévéhez, alighanem egyedül mentett meg itt lenni a télikertben. Nem tudom, hogy az „allergikus” szót helyesen használom-e ezen a helyen, de mivel mindenki él vele, én is megkockáztatom. Allergikusan reagáltam a visszafejlődés, a retrogenezis tényére. Míg B. H., asztromentális földlakó lévén, nem volt kép és valószínűleg nem is akart ellenállani, bennem, az ősvilági vendégben, mind a huszonhatbillió

sejt ellenszegült egy lényegüktől idegen és gyűlöletes kívánságnak. Meg vagyok győződve arról, hogy testem nem lett volna visszafejleszthető. A legkoncentráltabb retrogenetikusan humus csütörtököt mondott volna. Számomra idelenn csak egy alternatíva volt: vagy sikerül megszöknöm, vagy nyomorúságosan tovább kell tengődnöm itt, mint „számolvasónak“ az alvilág utcáin vagy esetleg mint fürdőszolgának. Tudtam ezt. Az animátor még nem tudta, noha azt már tudta, hogy nem leszek „könnyű eset“. A magam számára sem voltam könnyű eset ebben az időtlen tartamban, ebben a féregszerűen perisztaltikus egymásutánban, ahol nem volt más óra, mint a test órája. Kétes testem, mely játszva túlélte az üstököstornát, elviselhetetlenül szenvedett a tenyészhőtől, az oxigénszegény levegőtől, a szörnyűséges barométernyomástól. Csak őskori energiámnak és lázas vonakodásomnak attól, hogy engem is alávesenek a visszafejlesztésnek, csak ezeknek a tulajdonságaimnak köszönhettem, hogy nem estem bele ugyanabba az állapotba, mint a szegény B. H. És még egy gondolat öntött belém időnként bátorságot: az jutott osztályrészemül, hogy egy tartarophaniát, egy olyan alvilági utat éljek át, amilyent még az Odysseia és az Aeneis szerzői sem írtak le. Ők földalatti látomásaikban koruk általános képzeit tolmácsolták. Én ellenben egy minta- és példanélküli alvilágot látogattam meg, egy emberektől megteremtett Tartarust, amelyről saját koromnak még legvilágosabb fői sem álmodtak előre. Ha látogatásom alatt nem is volt még világos előttem, hogy egyszer még beszámolhatok utazásomról, a puszta vágy, hogy az átélteket elmondjam, életerősítő ösztönként hatott. Hiszen idelenn — ennyit leghevesebb ellenállásom ellenére is el kell ismernem — nagymértékben megvalósult az emberiség örök álma a „halál legyőzéséről“. A meghalást mindenesetre legyőzték és pedig olyan módon, amely a huszadik század

magamfajta szellemének az adott körülmények között semmiképen sem tűnt fel álomszerű képtelenségnek, hiszen teljesülése egészen naturalisztikus vonalon feködt. Hogy a szerves növekedést visszautazási jeggyel lássák el egyáltalában nem tartozott a csodák közé, hanem a végsőkig fejlett természettudomány területére.

Közben az animátorral folytatott harcom szüntelenül tartott. Láttam a fehérköpenyes Plutón, mennyire csiklandozza az a kilátás, hogy egy hozzám hasonló „renitens” kerül a kezébe. Ez volt foglalkozásában az áhitott változatosság. Közben azonban elszámította magát és hibákat csinált. Például nem vetett számot makacs testi természetemmel, amely még a tizenkilencedik századból származott és nem a kifinomodott, de meggyöngült asztromentális jelenből. Így azt remélte, hogy a hosszú járkálással megpuhít és kimerít. De én az öreg csavargó, egészen más sétákhoz szoktam hozzá, a mellett pedig a viszonyok ideleln mozgásban elviselhetőbbek voltak, mint nyugalomban. Szállóbeli szobánk veszedelmesebb volt számomra a végnélküli margarétás réteknél, amelyeket most elérünk. Aztán meg: az animátor remélte, hogy a konyakszerű elixirrel, amelyet folytonosan kínáltatott nekünk a szolgálkkal, ittassá vagy petyhüdtté tehet. Ennek azonban ellenkezője történt, nem tudom, hogyan. Testament, amely bizonyára még szervi emlékezéssel birt a ginre, rumra és whiskyre, az üreg abnormális körülményei között az elixir erői fokozásához segítette, míg igazi asztromentális fizikumok hihetőleg elaléltak tőle.

Noha helyzetem mégis szinte reménytelen volt, olyan bizakodás töltött el, amelyet nehezen okolhatok meg. Logikátlan biztonságérzésem talán arra a titkos meggyőződésekre vezethető vissza, hogy nemcsak a fürdőszolgák, hanem az egész styxi szolgaszemélyzet, mint egyszer már mondtam, agyaglábú óriások voltak,

semmi más. Akármennyire nagyobbak voltak is nálam, akármennyire tenyeres-talpasan, bikanyakúan és bútorszállító-munkásszerűen topogtak is, ösztönöm mégis felismerte, hogy hatalmas megjelenésük nem áll összhangban izomerejükkel. Noha sem ökölvívó, sem birkózó nem voltam, bíztam magamban, hogy sakkban tarthatom őket. Mégis csak árnyéklények voltak, azokká tette őket a hosszú élet a föld üregében.

A megmérhetetlen magasságban a felhők láthatóan borusabbakká lettek és a ködpermeteg is nyilvánvalóbb szemetelő esővé változott. Szemem előtt végnélkül terültek el a margarétás rétek. Nagyon magas-szárú, egyenes, többnyire fehér, de itt-ott sárga margaréták voltak tenyérnagyságú virágfölkkel, amelyek mozdulatlanul nőttek egymás mellett milliósámmra. A férfi és női blastocystákból fakadtak, amelyeket a retrogenezis kellő pillanatában hoztak ki az amnionbarlangokból és plántáltak át ide. Ha az ember arra gondolt, hogy a szálas virágok széles mezőnyei a halottak, egész meghalt emberi nemzedékek, akik átestek ezen az utolsó legtisztább átalakuláson, a kép megkapó és ünnepélyes volt, noha itt is szorongatóan uralkodott a minden asztromentális jelenséget jellemző különös sívárság és egyhangúság. De még egy hozzám hasonlóan megátalkodott is kénytelen volt megengedni, hogy szebb, ha az ember margarétaként áll egy margarétás réten, mintha valahol alacsonyan elkaparják a földbe és ott rothad.

„Miért éppen margaréták?” kérdeztem az animátort.

„Hát nem szép, egyszerű növényfajta ez ahhoz az értéktelen maradványhoz képest, amely az emberből marad? — válaszolta viszontkérdéssel és kuncogva hozzátette: — Jósvirágoknak is nevezik őket, mert megmondják, hogy a kedves a dajkák dombján szereti-e

az embert, nagyon szereti-e, csak kicsit vagy sehogy. A dajkadombhoz vezető út mindig szabad, seigneur”.

„Nem ez az ok”, mondtam nyersen.

„Nem is az, seigneur. Némely időcske óta kissé lezüllöttünk. Kezdetben igazi napraforgókat ültettek és neveltek, keréknagyságúakat, szinte már megint igazi személyiségeket. Mi emberek a nap gyermekei vagyunk, azért fázunk is annyira és annyiszor. A margaréták egy kompromisszum eredményei. Nem kívánhatjuk kertészeinktől és főkertészeinktől, hogy annyit járjanak, az igazi napraforgók pedig kétszer annyi helyet foglalnak el...”

Meglehetősen széles ösvényen mentünk a réteken át.

B. H. tompán kullogott, én támogattam. Az előttünk lépkedő animátor hátrafordult. Hangjában, úgy éreztem, volt valami kis gúny:

„Hogy érzik magukat az urak?”

„Kiválóan, ragyogóan — kiáltottam hangosan. — Nem fogunk elesni és vérünkkel festeni vörösre a margarétákat itt”.

„Azt látta, seigneur, amit időtlen-idők óta csak kevesen láttak”, jelentette ki a fehérköpenyes könnyű meghajlással.

„De örökké hálások is leszünk érte animátorunknak”.

Ezt a hazug mondatot egyenesen ujjongva csendítettem fel. Ekkor B. H. is összeszedte magát. Melle úgy zörgött, mint egy bedobásos automata, és hangja utánnoztá az enyémet:

„Örökké hálások... Örökké hálások”.

„Úgy, és most az uraknak valószínűleg az a kívánságuk, hogy hazatérjenek és csucsujba menjenek, nem pedig hogy a nyugalanságnak áldozzanak (sic!)...”

„Szó sincs róla — jódliztam érelyesen. — Éppen most érezzük magunkat a legpompásabban. Olimpikonjai vagyunk a nem-alvásnak mi ketten...”

Fürge ütembe fogtam és jól kiléptem, mert a felködlő távolban megláttam egy magas falat, kétségtelenül a határfalat és éppen ezt akartam elérni. De ami történt, meglehetősen meglepett. Sem az animátor, sem az első és második számú fürdőszolga nem tudott elem lépést tartani, pedig nekem még B. H.-t is cipelnem kellett. Mind lihegni kezdtek, aztán hörögni és egyre jobban elmaradoztak. Ez a fölén egyenesen diadalmas örömmel töltött el. Bebizonyította, hogy előbb fullaszthatom ki őreim és üldözőim erejét én, mint ők az enyémet. Egy keskeny mezsgye torkolatához érve, amely rézsut vezetett a határfalhoz, megálltam, hogy teljes erőben várjam be a többieket. Jóleső tréfa volt számomra, mikor láttam, milyen sápadtan és kifulladásos támolyog utánam és imbolyog előre az animátor és két segédőriása.

„Ez nem tanácsos, seigneur, igazán nem tanácsos — nyögte a kis ember — az ön szívével...”

„Elfelejtí, cher maître — nevettem —, hogy rút barbár vagyok, aki nem sokat törődik velem, ha hirtelen nem ver tovább a szíve... Nem vagyok olyan kényes és sokkal kevésbé félek a haláltól, mint tisztelt asztromentális kortársai...”

„Kultúrembernek a szájába sem volna szabad vennie egy olyan meztelenül illetlen szót, mint azt a H-val kezdődött. A szív akkor hagyja abba a dobogást, ha az ember újra háromszor hét napos lett... Ohajt még egy kis szíverősítőt, seigneur?”

„Ide velem! És ezúttal egy alapos kortyot...”

Az animátor ámulva nézett rám, mert hetvenkedve a még mindig nem üres korsóból ittam.

„Engedje meg még egyszer meztelen kifejezőmódot — mondtam, miután visszaadtam a korsót és

ismét délcegen kiléptem. — Mi történnék velem, ha holtan rogyném össze?”

„Semmi szép nem történne önnel — panaszkodott. — Elvinnék a katabolitákhoz...”

„Jó Isten, hát ez meg micsoda, ezek a kataboliták?”

„Legyen boldog, seigneur, hogy sohasem fogja megtudni, hogy ez meg micsoda, ezek a kataboliták”.

„De nekem komoly kívánságom, sőt hajthatatlanul feltett szándékom, hogy meg fogom tudni éppen ezt”.

„Sajnálom, seigneur, az alkotmány tiltja”.

„A Dzsebelben semmit sem titkoltak el előttem, még a legfőbb világrejtélyeket és életem legfontosabb pillanatát sem”, mondtam. Ezzel azonban érzékeny pontot érintettem az animátor szívében:

„A Dzsebelben könnyű — fortyant fel. — A Dzsebelben előkelők az emberek. A Dzsebelben nem is kutatnak, hanem azt a bizonyos céltalan bölcsességet gyakorolják. A kronozófia kiókumlált önélvezet. Csak azért utazzák be a kozmikus tereket, hogy bárgyú csodálkozásukon csodálkozzanak és büszkék legyenek, ha a hányingerig idegenül érzik magukat. És ugyan miféle megoldott világrejtélyek azok? A világegyetem önmagával él házasságban. Már a Biblia beszél róla, hogy Éva Ádámban van, mint egyik bordája. Mi ideleln az anyaméhben feleannyira sem vagyunk finomak. Mi csak csupa jót forralunk. Mi az emberiségnek szolgálunk. Nem céltalanul kutatunk, hanem a határozott hasznos célok érdekében. Alkalmazott tudományt gyakorolunk. Vállaljuk azt, hogy praktikusak legyünk, praktikusak, praktikusak...”

„Pedig a katabolitákhoz ragaszkodom”, jelentettem ki szárazon.

Az előírások önre is érvényesek, seigneur. Nem tehetek ellenük semmit...”

Átvágtunk a margarétás réteken. A halottak szaga különösen mézszerű volt, halványan kamillára emlékeztető. Most ráléptünk a széles útra, amely a határfal mentén futott. Teljesen síma, igen magas fal volt, az áttetsző plasztika egy fajtájából épült, amelyet már az én koromban ismertünk. Azt hiszem, még Io-Görcs, a csillagtáncos sem lett volna elég ügyes ahhoz, hogy átnásszon rajta. Közben az animátor új taktikát eszelt ki annak megakadályozására, hogy ismét fürgén neki-lóduljak és ily módon zavarba hozzam az ő és emberei testi erejét. Kis csapatunk élén most a két fürdőszolga haladt, petyhüdt zsíros hátukkal elzárva az utat. Aztán ő maga következett, szemleútunk vezetője, rogyadozó térdekkkel. Leghátul mi mentünk, B. H. és én.

Ez az új csoportosítás végül is előnyömbre szolgált. Egészen kis léptekkel kezdtem vánszorogni, úgy, hogy a távolság köztem és az animátor között egyre nőtt. Legnagyobb öröömömre ugyanis afféle lefolyó csatornát vagy rácsos lebuvt fedeztem fel a határfalban. Hálásnak kellett érte lennem asztigmatikus szememnek, amely a bajban még sohasem hagyott cserben. Mindenestre fontos volt, hogy ezt a pontot megjegyezzem magamnak. Csak a régi mondáknak és meséknek fogadtam szót, mikor most gyorsan letérdeltem a mezsgye mellett és a dajkák dombján kapott vörös pamut-tal egy csomó virágzó margarétát összekötöztem. Csak néhány pillanat kellett hozzá, hogy készen legyek vele. Aztán felálltam, újra eldugtam a nagy pamut-gombolyagot és miközben lassan baktattunk, magam mögött legombolyítottam a vörös fonalat. Az animátor semmit sem vett észre. Úgy tettem, mintha nagyon el lennék foglalva B. H. barátommal, aki valóban nagyon rászorult biztatásomra és bátorításomra, mert már alig tudott menni és kért:

„Hagyj itt feküdni... Hiszen nagyon kellemes...”

„Nem hagylak fektüdni — böktém oldalba — és itt nagyon, nagyon kellemetlen...”

„Igazán olyan kellemetlennek találod? — dadogta. — Nem hiszek neked, ez csak becsvágy...”

„Te is kellemetlennek találod, nagyon kellemetlennek, B. H. — suttogtam szuggeráló hangon. — Te is inkább tisztességesen akarsz meghalni, mint hogy visszafejlesszenek. Ez még korántsem becsvágy! Ha volna nálam egy éles kés és valamelyes kötszer, eret vágnék rajtad. Így azonban hinned kell nekem és bíznod bennem...”

„Most már mind apró gyerekek — rebegette B. H. könnyes szemmel — Io-Fagor barátom és Io-Raza barátom és az őszanya és háztartásunk tisztelt agglegényei és csak nekem kell még mindig felnőttnek lennem...”

„Felnőtt is maradsz, arra szavamat adom neked, B. H.... Rajta! Szedd össze magad!”

„De én magam is kisgyerek akarok lenni, mint a többiek. Hiszen az olyan csoda-csodajó, ha az ember megint kisgyerek. Te nem érted ezt a mi kultúránkat, F. W., te még túlságosan motorikus vagy...”

„Adj hálát az Istennek, B. H., hogy motorikus vagyok...”

„Az urak között nézeteltérés van — fordult felénk az animátor, de úgy, hogy profiljának csak egy-nyolcadát mutatta nekünk — az egyik úr valószínűleg pihenni szeretne? Aranypihenés, édes pihenés, gondtalan pihenés, játékok játéka, mozdulat nélküli elfoglaltság... Sajnos, még egy kicsit mozognunk kell, így lépésben, esőtől és hidegtől dideregve, mielőtt tető alá jutunk...”

Az animátort elárulta ez a vacogó, képmutató dudorászása. Közel érezte magát a célhoz és ezért igyekezett az utat megnyujtani, hogy B. H. utolsó erejét is megtörje és az én ellenállásomat megpuhítsa.

Saját furfangomat élvezve, most én is végleg kimerültnek tettettem magam, noha ebben a pillanatban erősebbnek és szabadabb akaratúnak éreztem magam, mint addig az egész idő alatt:

„Előre, maître, menjen csak előre — kértem a be-rugott ember mássalhangzókat átugró hangján — mi majd utána megyünk... Szép lassan utána megyünk... Egy kis titkos beszélgetésem van a barátom-mal... Disz-kré-ci-ó, ha kérnem szabad...”

„Diszkréció annak, akit megillet — mosolygott az animátor hamis, enyhén rohadt kifejezőmódján — én vagyok az utolsó, aki zavarja benne vagy hajszolja...”

Most csuklón fogtam B. H.-t és minden erőmből megráztam. Ez segített. Úgy látszott, mintha fel akarna ébredni nyomorúságából:

„Nem látod, hogy harcolok — suttogtam. — Ugyan segíts! Vagy legalább is ne tedd számomra nehezebbé!”

A távolság köztünk és őrünk közt nagyobb lett. Ezek nem sokat törődtek az egyik kis mellékösvény előtt emelkedő táblával, ahonnan a határútról a réteken át ismét a margarétákhoz lehetett jutni, amelyek itt különösen magasak voltak. Az animátor egészen biztos lehetett a dolgában, mert szigorúan tartotta magát a titoktaráshoz és még csak meg sem fordult. Egyre hangosabban beszéltem B. H.-val. A végén még énekeltem is:

Csak szépen, lassan előre,
Hogy utánunk jöhessen
Schönau népfelkelője.

A táblán a következő állott: „Erre a tiltott útra csak a szolgálattevő animátorok léphetnek!” Nem tudom, mi vitt arra a hirtelen és meggondolatlan elhatározásra, hogy előre cammogó őrünketől épp itt oldjak kereket. Részben mindenesetre azt reméltem, hogy az it, mellünkig, sőt gyakran állunkig érő magas halott virágfők között elrejtőzhetem. Minthogy az animátor

csak egyedül léphetett a tiltott útra, ugyanekkor a fürdőszolgáktól is megszabadultunk. De pontosan emlékszem, minden logikus oknál jobban hatott rám az a hatalmas csábítás, hogy tiltott úton járhatok a télikertben és az út végén hiheőleg meglátom azt, ami a legtiltottabb minden tilalmas dolgok közül. Ujjamat számba szorítottam, hogy B. H.-t hallgatásra intsem. Aztán kézenfogva erősen húztam magam mögött és mindketten futni kezdtünk. A vörös fonál, amely nadrágzelebemből gomolyodott le, még jókora darabon követett bennünket. Mikor már csak egy kis része maradt meg a gombolyagnak, a margaréták közé dobtam. Most már épp oly kevésbé láthattuk üldözőinket, mint azok bennünket. De ahelyett, hogy megálltunk és az út mentén a margaréták közé bujtunk volna, eszeveszettebben továbbrohantunk. Egy idő múltán a síkság kissé lejtősdőni kezdett. Úgy rémlett nekem, hogy nem messze civakodás kusza hangjait hallom. Korcsmai verekedés is lehetett valahol a távolban, de lehetett egy elrejtett keleti város piacának zaja is. Ez a feltevés azonban csak egy percig vetődött fel, aztán jól ki-vehető emberi hangokat hallottam. Csak éppen mintha valami nem lett volna rendben ezekkel az emberi hangokkal. Noha kétségtelenül rekedt, felnőtt férfitorokból jöttek, a legmagasabb diszkántban süvöltöttek és, nem is tudom, hogyan mondjam, minden bizonynyal törpehangok voltak.

Végre hervadt margaréták között haladtunk. Noha ezek a halotti maradványok teljesen jelentéktelenek voltak, kimondhatatlanul szomorú látványt nyújtottak. Aztán ott állottunk... És itt ismét zavarban vagyok, ha el kell mondanom, hogy mi előtt álltunk. Amolyan felszántott répa föld volt, amely széltejében-hosszában, nagyon szélesen és nagyon hosszan terült el szemünk előtt.

És ebből a répaföldből a barázdákból surranó köddel együtt az a civódó emberi zsvaj szállott fel.

A legtöbb hajdani kortársam, akikhez a télikert-beli veszedelmes helyzetemből hazatérhettem, bizonyára ismeri a veszekedős kacsa, Donald kórikus karikatúrafilmjeit és fülében van annak patvarkodó hápogása, amelyben az állati és emberi hang groteszkül keveredik. Már most képzeljék el maguknak ezt a károgó, sipoló, mindig önmagán túltevő haragos hápogást, de kicsinyítve, úgyszólván lecsavartan, ugyanakkor pedig ötezerrel megszorozva, akkor lesz némi fogalmuk arról, hogy mit hallottunk itt, sokkal azelőtt, hogy akármit is láttunk volna.

Az emberi dühnek ez a halk, de éles, gyöngye és mégis rikácsoló lármája, amely a répaföldről felszállott, mindent elfeledtetett velem. Nem gondoltam többé a veszélyre, amelyben magam voltam. Legalábbis addig nem, míg rá nem jöttem a dolog nyitjára, ami minden bizonnyal két egész percet vett igénybe. Az igazat megvallva, előbb oda kellett térdelnem, hogy lássam, valóban afféle répaföld van-e előttem, noha ez a szó csak sántító hasonlat. A répaföld képzete abból alakult ki, hogy az illető jelenségek meglehetősen nagy és szabályos közökben és sorokban voltak elültetve és pedig takarosan kiformált mellalakú halmocskákból retrogenetikus humusból. Ezekből a földmellecskékből hosszú, bizonytalan levelek nőttek, ezek között voltak a voltaképeni répák. Nagyon természetes répák voltak, amelyek nemcsak a föld alatt tenyésztek, mint illet volna, hanem nagyrészt a föld felett, a levelek védelme alatt. Előbb jódarabig oda kellett nézmem, hogy lássam: a zöld levelektől körülvelt, haragosan csatárászó répák vad kis aggastyánok voltak, akik egyre igyekeztek magukat gyökereikkel kitépni a talajból. Magasságuk húsz-huszonöt centiméter volt. Eszeveszetteen hadonásztak szabad karjaikkal és mintegy vitus-

táncban forgatták testüket ide-oda. Testük felsőrésze erős és kifejlett volt, alsórésze csak kevésbé differenciálódott. De az arcok a tanagrafigurákra emlékeztetőn egészen formásak voltak, ősokegek, ráncoktól és redőktől barázdáltak. Egyik-másiknak kopasz fejtetején fűszálak nőttek. De valamennyinek vékony, bozontos fehér szakáll lengett az állán. Kis szemeik őrzöngő gyűlölettel szikráztak és tágranyított undok, fekete szájukból köröskörül hápogtak a legmosdatlanabb szavak, amelyeket valaha egy helyen, ilyen rövid idő alatti hallottam: „Hájseggű, szarzsák, fingduda“ volt még a legenyhébb, amit a kacsahápopogásból kivettem.

„Mi ez, mi ez?“ nyögte B. H. mellettem.

„Meglehet, hogy a mi jövőnk“, mondtam én.

„Nem, nem — kiáltotta — kisgyerek akarok lenni, de nem ez“.

„Hogy akarod megakadályozni, B. H.? Ez a visszafejlesztés rizikója, nincs ellene bebiztosítás. Ezek a rosszul sikerült esetek, megértésükhöz nem kell animátor. Hogy ők-e a kataboliták, azt persze nem mondhatom meg neked...“

„És ez a disznókodás és gorombáskodás...“

„Csak azzal magyarázható — latolgattam —, hogy a lelki mocsok, amely száznyolcvan asztromentális kultúrákban felgyülemlett, végre kikényszerül. Ez a finom viselkedés és elegáns emberiség fonákja...“

„Oh, F. W., nem akarom, nem akarom. Miért vagytok olyan gyöngösek?“

Karomba zártam barátomat. Mintha testvéri esküt tettem volna, hogy mindent megteszek a magam és az ő megmentésére.

Ebben a pillanatban a répa-aggak dühös hápopogása egyetlen kiáltássá lett, amelyet a mi jelenlétünk idézett elő. Ebben a kiáltásban azonban egyre inkább megkülönböztettem egy rikoltó szót lábaimnál. Ez a szó az volt, hogy „seigneur“. Gyorsan lehajoltam az

egyik növényhez és nem mást húztam ki a földből, mint az Io-Fagor család szóvívőjét, az asztromentális csevegés voltaire-i kezelőjét, akivel az a baleset történt, hogy nem embrióvá, hanem néhány óra alatt répa-emberkévé lett. Derekán fogtam a répa-emberkét, undorral. Répának nyoma sem volt. Meztelen, lázas emberhús volt, minden kicsisége mellett. A nagy fekete szájjüreg nyáladzott. Nyál és könny folyt kusza szakállába és csöppent kezemre. Emlékszem még a szűk torokból süvöltő szavakra: „Itt vagyok, seigneur, nézzen meg, szagoljon meg. Megcsaltak, egy életen át megcsaltak. Pedig legszebb csevegéseimet a télikert eszméjéről tartottam. Szeretnék olyan szavakat kiáltani, amelyeket még mint nyelvész sem ismertem: fos, gennyes ganéj, haldokló turhája. Nem is vagy te seigneur, hanem bűdös ödéma, rák, tumor... Tegyen vissza, tegyen vissza...”

„Adja ide”, mondta, az animátor, aki egyszerre csak mellettünk állott, kivette kezemből a répa-emberkét és újra visszadugta helyére, ahonnan a szóvívő ismét részt vett a többi ezer félresikerült eset hatalmas dühhápgogásában. Miután óvatosan földet hányt az összezsugorodott csevegő köré, felemelkedett és rám nézett:

„Nem nekem ártott — mondta —, hanem magának”.

„Mivel ártottam magamnak?” kérdeztem dacosan.

„Minél jobban belebonyolódik, annál mélyebbre esik. Aki tiltottat lát, maga is tiltott már. Én törölöm kezeimet...”

„Ezek a kataboliták, animátor?”

„Nem ezek. De miután olyan megbízhatatlanul jár el, a katabolitákat is meg fogja látni”.

„Miért hagyja Istennek ezeket a torzképeit irgalmatlanul szenvedni?” kiáltottam toppantva.

„Mert egyeseknek közülük még esélyeik vannak — selypítette élesen. — Majd meglátjuk. Akkor megkapják a maguk szenderzuhanyát...”

„Hogy lehetséges az ilyen? — dühöngtem. — Hogyan engedheti meg az alkotmány, hogy a híres önkéntes útra elinduljanak, anélkül, hogy az önkénteseket felvilágosítanák a szörnyűséges lehetőségekről, amelyek előttük állanak? Sötétség burkolja a világot. És ti még sűrűbbé teszitek ezt a sötétséget. Most értem Io-Joel gyűlöletét...”

„A kockázatnak semmi köze az alkotmányhoz — mondta az animátor. — Az az egyes egyénben van. Mi nem vagyunk hibások. Az egyén hibás...”

„Mit akar a szegény egyénektől? — kiáltottam magamon kívül —, ők csak beleesnek a csapdába...”

„Nem olvasta a felírást, seigneur, a nagy bölcs mondását: Ami vagy, az már büntetés vagy jutalom azért, ami vagy...”

„Tiltakozom! A visszafejlesztés sikertelensége csak az alkalmazottak ügyetlenségén múlhatik. Miért lenne különben az egyik egyén derék margaréta, a másik ördögi répa? Hiszen a legtöbb egyén csak típus...”

Ezt az utolsó mondatot már rossz lelkiismerettel mondtam és alkalmat adtam vele az animátornak, hogy újra alkalmazza már sokszor kipróbált erkölcsi felháborodását:

„Ön nem jámbor ember, seigneur. Ön nihilista. De én művemet szolgálom, amely nem ismer sem napot, sem éjszakát, a halhatatlan lelket. Az egyének nem típusok. Az egyének egyszeri, megismételhetetlen alkotások. Unikumok, uram. Vitathatatlanul bizonyítja ezt a télikert, mert a sok tízezer eset közül, amelyet visszafejlesztettem, egyetlenegy sem ismétlődött. És még ezeknek a boldogtalanoknak is megvan az esélyük, hogy kilökjék tudatukból a rútat, mielőtt átmennek a hallgatásba”.

Az animátor szavai mélyen megfogtak, úgy, hogy becsuktam szememet és lehajtottam fejem a lelkeket eltöltő nyomorúságtól. Nihilistának nevezett engem. Holott egész életem, mióta az eszem bírom, egyetlen harc volt a nihilizmus ellen, amelyet, mint a tizenkilencedik század gyermeke magamban hordoztam. Nem régesrégén legyőztem-e már? Vagy lelkem még mindig tele volt tévedéssel? Az ördögnek magának kellett jönnie, bebizonyítandó, hogy eretnek vagyok. Hitem a lényeg szétzúzhatatlanságában nem volt tiszta. Összekevertem a típust és az egyént. Minden bizonytalansággal az várt rám, hogy én is répa-emberke legyek, mint a szóvívő. Oh, Istenem, segíts meg, hogy ne kelljen többet káromolnom. Erősen belekapaszkodtam szegény barátom kezébe, mikor a jajongás mögöttünk egyre halkabb lett és újból futószőnyeget éreztünk talpunk alatt, ezúttal zakatolót és csörömpölőt, amely kizárólag csak a kiszolgáló személyzet használatára volt szánva.

Szívem és kezem egyre nehezebb lesz, mikor azt kell leírnom, mit láttunk a hosszú, hosszú levezető árokban, amelynek magas töltésén utaztunk. Rossz néven veszem a sorstól, hogy a Szűz tizenegyedik nagy világévébe helyezett, egy pillantást engedett vetnem a kis intermundiumba, elvezetett a télikertbe, ahol az ember azt hitte, legyőzte a halál nyomorúságát, és mégsem engedte meg nekem, hogy vidám koszorút hozzak haza, amelyet tiszta szépségből és ragyogó reményből fontam. Vajjon korom, a huszadik század, nem jobban rászorul-e a szépségre és a reményre, mint arra a szomorú igazságra, hogy minden földi lét vége katasztrófa és mindig újra kell felépülnie? Hiszen ez az igazság már saját tapasztalatunk alapján is eléggé kínozott bennünket. Alighanem rossz tudósítót küldtek ki személyemben. Akármennyire gyötör is ez a kétség.

hiába, én mégis én vagyok, nem más és tudtul kell adnom, amit szemem látott, fülem hallott és szellemem felfogott.

Nem akarom állítani, hogy a kataboliták csúnyább vagy akárcsak félig is olyan csúnya látványt nyújtottak, mint amit sok kortársam Buchenwald vagy Maidenek rémtáboraiiban átélt. Ez a hasonlat (amely ritkítón hamis) csak egészen külsőlegesen hasonlóságokra vonatkozik, mert a kataboliták nem gyilkosok és pribékek áldozatai voltak, hanem, akárcsak a répa-emberek, félresikerült visszafejlesztések, akik póruljártak. Még azt sem mondhatom meg, milyen magas volt ezeknek a balul végződött folyamatoknak arányszáma és hogy volt-e akkora, hogy megokolt ellenvetésül szolgálhasson a télikert eszméje ellen. Ennek az eszmének szubjektív oldalát, a halál átváltoztatását gyönyörűséges élménnyé, nyilván alig érintette a dolog.

„A kockázat az egyes egyénben van“. Az animátornak ezek a szavai hirtelen lélekzetelfojtóan világossá lettek előttem. Nem külső körülményektől, nem a retrogenetikus humustól és nem a fürdőszolgák gondosságától függött, hogy a visszafejlődés símán folyt-e le, hanem a jelölttől magától, aki önként feküdt a bölcsőősrba. Az asztromentális emberiség nemcsak a régi idők önkéntelen és ellenőrizetlen halálát helyettesítette ellenőrzött folyamattal, hanem a betegségeket is megszüntette, melyek valamikor ehhez a halálhoz vezettek. A halálos betegségek azonban, amelyeket mi, a huszadik század emberei még mind ismertünk, azaz hogy ismerünk és átélünk, igen sok esetben nem ártatlanul érnek bennünket, főképp azokat nem, akik élemedett kort érnek el. Ezek igazában minden érzéki tévelygés integráljai, amelyet saját természetünk ellen elkövetünk. Természetünk a neki okozott károkat többkevesebb türelemmel viseli, míg csak össze nem roppan alattuk. Persze a bűn és betegség közötti viszony

most már nem volt olyan nyilvánvaló, mint az emberiség őskorában. Az asztromentálisok nem duslakodtak, nem iszákoskodtak, nem éltek mérgekkel, nemi életük nagy mértékben megnemesedett, mégis az ő világukból sem veszett ki „a rossz megmásihatóan mennyisége”. Csak éppen fajtalanságuk titoktartóbb, perverzitásuk rejtettebb lett. Raffináltabb képzelgésekkel mérgezték meg szellemüket és elvetemültebb ingerlőszerekkel szervezetüket. Nem betegedtek bele ezekbe az önmaguk ellen elkövetett bántalmakba, helyesebben nem várták meg, hogy belebetegedjenek. A következmények azonban a télikertben mutatkoztak. És pedig a retrogenézis gátló körülményekben mutatkoztak. A répaföld dühösen hápogó emberkéiben mutatkoztak. A kataboliták levezető árkában mutatkoztak. A bűnös ember testével volt kénytelen lakolni itt is, ahol minden testiség legtisztább és legmaradéktalanabb lebonyolítását találták ki és igyekeztek elérni.

Ha a kataboliták csak az a söpredék lettek volna, azoknak a boldogtalanoknak hullái, akik a visszafejlesztés kezdeti stádiumában megfulladtak vagy agy- és szívhűtésben pusztultak el, csak orrom elé tartottam volna zsebkendőmet (amit úgyis megtettem) és elfordultam volna. De ez nem volt elég. Az animátor most arra kényszerített, hogy nézzem meg a mélyen tiltottat.

És így kénytelen vagyok, az olvasónak is megmutatni a mélyen tiltottat.

Az árok, amelynek töltésén mozogtunk, sem különösen mély, sem széles nem volt. Valamelyik kisebb, nyílegyenes holland csatornához hasonlított, amelynek keresztül-kasul hasítják ennek az országnak lapályát. Csak abban különbözött ezektől a csatornáktól, hogy nem lassú, de azért még mindig folyó víz töltötte meg. Azt sem lehetett azonban mondani, hogy az árok teljesen kiszáradt. Mocsaras fenéke tele volt tó-

csákkal és pocsolyával és számtalan csorgóval, amely nemcsak a magas felhőtakaró örökös permetezéséből eredt.

Nem kellett az animátort kérdeznem sem, mégis tudtam, hogy valamilyen duzzasztó tavakból nyitott zsilipeken át időről-időre beeresztik a vizet az árokba, hogy a katabolitákat elmossák. A ködös szürkületben még azt is láthattuk, hova torkollik az árok és hol rakják le a csatorna vizei szomorú terhüket. Széles tó volt, amely a látóhatár pereméig nyúlt, ha ugyan szabad itt egyáltalán használnunk a látóhatár szót. A tó ólmosan styxi jellege egyébként nem volt ismeretlen előttem. Régi hazámban, Szlovákia, Magyarország és Ausztria határán több ilyen messzire nyúló, sekélyes tó volt, mint itt a föld belsejének nagy üregében. Csak éppen azoknak a kis pusztai tengereknek tragikumát gazdag madár- és kétéltű-világ enyhítette, amely ott tanyázott. Bíbor- és ezüstkócsag és egyiptomi ibisz fészkelte a sásban, a bölömbika kopácsolt és karattyolt egész nap és a malachitzöld óriás békák még éjszaka sem voltak elhallgattathatók, ha sütött a hold. Itt ellenben elháríthatatlan hallgatás uralkodott a vékony, gőzös permetegben, ha sajnos, nem is lehetett teljes életteleniségről beszélni. A tiltott látvány nem a kevés felnőtt testből állott odalenn, amelyek már a visszafejlődés kezdetét sem bírták ki, nem is a számtalan félig felserdült testből vagy a sok, sok gyermek- és csecsemőhullából, eltorzult aggastyán-arcokkal. Nem volt semmi rendkívüli abban, hogy a visszafejlődés titokzatos és hatalmas folyamatát az arra alkalmatlanok hirtelen halála szakította meg. Az animátor, aki nagyon szófukar lett — mert most már nem igen hitegethettük egymást — igazat mondott, mikor ezt mondta:

„Minél merészebb egy életberendezkedés, annál dühösebb ellenállással találkozik”.

Szemünk előtt mutatkoztak a veszélyek, amelyek-

nek bizonyos egyének a retrogenetikus humusban ki voltak téve. A közönséges emberek között, akik a viszszafejlődés során egyszerű halállal haltak meg, valami nyüzsgött-mozgott. Kis vöröses embersértéseket láttam lapos orrmánnyal és hasított patává összenőtt kezekkel és lábakkal, amelyek tunyán, csak alig pislákoló étellel uszkáltak az árok pocsolyájában. Ugyanazokban a pocsolyákban emberhalakat is láttam, harminc-negyven centiméter hosszú hengeralakú törzseket fénylő pikkelyekkel és végtagokkal, amelyek félig már uszonyokká lettek, míg a gyermekfejek gyöngyházás kidülledt szemekkel meredtek a szürkületbe és kerek lazacszájjal kapkodtak levegő után. Embergyíkokat láttam és nyilván ez a fajta volt a legnépesebb — humanizálódott hallárvákat vagy megfordítva, lárvásodott homonkulusokat, hosszúfarkú, embriófejú lényeket, amelyek a hullákon át csúsztak-másztak, felkúszni igyekeztek az árok falán, de mindig halálos gyöngeséggel visszaestek. Hogy ezeket a szörnyű jelenségeket megértsem — szándékosan szorítkozik csak háromra —, az animátor magyarázatára sem volt szükségem. Ahogyan az egész természet magában hordja az embert, az ember is magában hordja az egész természetet. (Erre tanított meg az a fontos pillanat, mikor a vyshehrádi nyomorékok házának rácsoskapuján át megláttam a bakembert négykézláb, felemelt hátsórésszel, szaruszerű kinövésével a homlokán.) A testünket alkotó huszonhatbillió sejt minden létező lehetőség építőköve. A mindenkori formatörvényeknek engedelmeskedik, amelyek a parancsokat adják.

Miközben beszéltem, B. H. hideg kezét szorongattam, de kerültem, hogy ránézzek az animátorra.

„Nagyon jól megérttem — kezdtem —, hogy a retrogenezis során egyik-másik egyén nem jut túl a disznófokon vagy a halfokon és ott reked. Azt is megérttem, hogy ugyanebben a pillanatban a sejtosztás tévútra

jut és zsugorodás helyett új növededés kezdődik ebben a hibás irányban. De azt nem értem, miért nem képes a télikert igazgatósága arra, hogy idejekorán felállítsa a diagnózist és elejét vegye az ilyen szerencsétlenségnek."

„Mi látjuk a szíveket, de nem látunk a szívekbe”, mondta az animátor kurtán.

Mindig ugyanaz az állítás volt. Nem a visszafejlődés volt hibás, nem a télikert magasztos eszméje, amely által az ember szert tett a halál fölötti uralomra. Minden abnormitásról az Én tehetett, amely azt magában foglalta. Százezer jelölt közül ennyi meg ennyi nem lehetett szép, csendes margarétává. A közönségesek és átlagosak lettek legbiztosabban margaréták. De akiben kelletténél több volt valamiből, akár vegetatív ösztönökből, akár lelki meg hasonlásokból, abban a veszélyben forgott, hogy utolsó szívverése előtt katabolitává lesz. Amellett az embersértések és emberhalak korántsem voltak a legcsunyább lehetőségek. Ami engem személyesen a legnagyobb undorral töltött el, az volt, amit „független tagoknak” neveznek. Láttam például hónapos gyermeknek látszó nehezen lélekző kis testeket, amelyeknek egyik karja nem fejlődött vissza. Ugy, hogy a parányi vállperecből iszonyú crescendo-ban, előbb egész vékonyan, aztán egyre vastagabban, igazi férfikar nőtt ki nagy nehéz kézzel. Ez a kéz kinyúlt, görcsösen összecukódott, újra kinyúlt, körülnyúlkaált, támaszt keresett, előbbrehúzza a rajta fityegő testet, pihent egyet, újra kinyúlt és így lassanként vánszorgott előre. Eszembe jutott a mese arról az emberről, aki anyját bántalmazta és akinek keze kinőtt a sirból. Ami a kézről állott, állott az emberi test más végtagjairól is. A humoros költemény, melyben „egy térd járta egyedül a világot”, itt valósággá lett, új bizonyítékaul annak, hogy a költői agyak legképtelenebb ötletei valahol mindig a valóságban gyö-

keredznek. A legvisszatartóbb azonban, amit láttam és nem szívesen árulok el, azok a túlméretezett férfi nemiszervek voltak, amelyek bágyadtan mozogtak, míg a hozzájuk tartozó csecsemőtestek már nyilván halottak voltak.

„Van a télikertnek joga arra — kiáltottam felháborodva —, hogy a dantei pokol büntetéseit szabja ki olyan emberekre, akik hívő lélekkel rábízzák magukat?”

„Ez laikus kérdés — felelte az animátor mögöttünk és most már nem selypített, más modorosságokban sem tetszelgett, mint eddig, hanem félhangon folytatta: — Ezért is tilos a kataboliták megnézése a laikusoknak, akik a látottakat sem megérteni, sem helyesen értékelni nem tudják, hanem csak maguknak ártanak vele. A télikertben nincsenek pokoli büntetések. Ellenkezőleg. Az alacsony vagy egyoldalú formák által, amelyeket a visszafejlődő test kénytelen felvenni, ha a személyiség lelki fogvatkozásai megzavarják a folyamatot, a lélek élete tartamára megszabadul ezektől a fogvatkozásoktól. Jobb a léleknek, ha betegsége még a testben tör ki, mint ha ezt a betegséget még odaát is hurcolni kénytelen...”

„Ne beszéljünk odaátról — vágtam szavába. — Az a szörnyűség, amit látok, itt szenved...”

„Ujra hibás laikus gondolkozás. Ki szenved? A halálrvák nem szenvednek, a disznók és a halak sem. Tudatuk és idegzetük olyan, mint a nagyon fáradt malacoké, lazacoké és gyíkoké. A túlfejlődött tagok sem szenvednek, mert ezeknek meg egyáltalában nincsen tudatuk, csak valamelyes mozgási ösztönük. Még az esetleg megmenekülő répa-emberkéék sem szenvednek igazán. Ezek kimondott szimulánsok és a koprolália örömet szerez nekik. Nem is szólva arról, hogy mindennek vége, ha jön a víz és a katabolitákat a mne-modronba viszi...”

„Mnemodrom? Ez az előttünk elterülő tó neve?”

„Ez a neve, noha tava a felejtésnek.”

„Szóval a Lethe egy fajtája? Hallo, B. H.?”

„Mi mnemodromnak nevezzük. És csak kevés idegen látja meg. Többnyire csak igazán szenvedők...”

„Igazán szenvedők? Például?”

„Például ön, seigneur és én...”

„Olyan lúgból áll a mnemodrom, amely feloldja a szerves testeket?”

„Hová gondol. A mnemodrom könnyű vízből áll.”

„Hát ez megint mi, ez a könnyű víz?”

„Az a híres víz, amelytől semmi nem lesz nedves. Nem hallott soha a nehéz vízről?”

„Várjon csak! Homályosan emlékszem, hogy egyszer egy fogorvos várokszobájában olvastam egy népszerű cikket a nehéz vízről. De az is lehet, hogy a folyékony levegőről szolt...”

„Nos hát, annak pontos ellenéte a könnyű víz...”

„Az asztromentális ember keresztelővizének képzeld-e el, amely felejtést hoz neki? Ez nem ujság. Az ember folyton mitológiai realitásokba botlik.”

„Ez hamis. A könnyű víz nem bont szét semmit. Húzó elem. Kihúzza tudatunkból a képek seregét, a kísértethordákat. Üressé tesz bennünket, tisztává és készségessé...”

„Hát ez mi? Üressé, tisztává és készségessé! Az ilyen szavak iránt buzgó bizalmatlansággal viselkedtem...”

Az animátor egy pillanatra visszaesett rajongó hangjába: „Oh, seigneur, a könnyű víz minden létező gyönyörök legnagyobbikát adja önnek...”

A töltés, amelyen haladtunk, elhagyta a katabolizáló árkat. Keskenyebb lett, a futójárda is hepe-hupásabb és látszólag porhanyóbb. Jobbra és balra tőlünk, akárcsak a Holt-tenger partjain, sóval beporzott óriás

bogáncsok és magas cserjék nőttek. Feltűnt nekem, hogy itt-ott ásókok voltak befúrva a homokba, annak bizonyítékául, hogy valamilyen földmunkát végeztek ezen a vidéken. Mind hallgattunk. (Az animátor a fűrdőszolgákat már a répa-emberkének földjére sem hozta magával.) B. H. fejét egészen mellére csüggesztette. Talán nem is tudott már beszélni. Én tartottam. Egy beláthatatlan veszély felé mentünk. Ez a túl világos tudat (nyomás, nyomás a fejben) nemcsak szellememnek, hanem megkínzott testemnek is váratlan erőt adott. Töprengtem, ne ugorjam-e le a futószőnyegről és ne rántsam-e magammal barátomat? De nem segített volna semmit. Rövid futás után újra az animátor kezébe kerültünk volna. Közben a töltés régi, piszkos fahídba ment át. Ez a híd messze kinyúlt a tóba. Megálltunk. A híd korhadt deszkái között láthattam a vizet, amelyből köd szállott fel. Lassan továbbmentem B. H.-val. A hídnak nem volt korlátja. Tervem kibontakozott. Még tíz lassú, megszámlált lépés. Aztán hirtelen megfordulok, egész testsúlyommal rávetem magam a kis emberre és belököm a mnemodrom vizébe. Kínos dolog. Utoljára, mikor valakire rávetettem magam, tizenhét vagy tizennyolc éves voltam. Nem maradt más hátra. Egy, kettő, három, négy. Pontosan az ötödik lépésre a híd hirtelen összezsuklott és B. H. és én csendesen lecsúsztunk egy ferde síkon a vízbe, és nélkülül. A ködben állottunk. A tó mintegy szívünk aljáig ért. A víz azonban valóban „könnyű víz” volt, amely, noha langyos folyadékként éreztük, sem ruhánkat, sem bőrünket nem nedvesítette meg. Ha kezemet kihúztam a tóból, a csöppek higanylabdacskók módjára folytak le róla, nyomot sem hagyva. Az animátor mintegy tizenöt lépésnyire állott tőlünk a híd éles peremén, ahol előkészített ajtósarkakon lecsuklott. Ha fehér köpenye nem világított volna, alakja alig lett volna látható a ködben és szürkületben. Magas, skan-

dáló tanári hangja azonban kivehetően hasított át a borús téren:

„Ez egyesegyedül az önök különös javára és előnyére szolgál, higgyék el nekem, tisztelt lok. Adják meg magukat, azt tanácsolom. Nincs az az égi sugár, amely boldogabbá tehetné magukat a megadásnál. A könnyű víz megszabadít a görcsöktől és ellenállásoktól. Hamar visszajövök, hogy remélhetőleg átvehessem köszönetüket... Mert különben? Vagy szeretnének olyan életet folytatni, amilyen az enyém, időtlen idők óta, nap és éjszaka nélkül?”

Szerencsénk volt a tóba való körmönfont lecsúszásunkkal, mert közvetlenül egymás mellett állottunk a könnyű vízben. Ez lehetővé tette nekem, hogy karommal újra meg újra átfogjam barátomat. Valahányszor ezt tettem, éreztem, hogy mélyebben lélekzik és visszatér belé az élet és az ébrenlét. Megható módon még töredékmondatokat is kezdett dadogni, amelyekkel arról biztosított, hogy összeszedi magát és semmiképen nem adja meg magát, mint az animátor kívánta. Hogy én honnan vettem bátorságomat a reményre, nem tudnám megmondani. Jellememnek tudom be, amelyhez hozzátartozik az alaptalan és bűnös optimizmus. Így 1940-ben, mikor Franciaországban már minden elveszett, az életünket mentettük és a világ ellenségének győzelme örök időkre biztosítottnak látszott, mégis egy pillanatig sem kételkedtem abban, hogy ügyünk végre győzni fog. Bűnösnek azért nevezem ezt az optimizmust, mert abban a gyermekesen nagyképű hitben gyökeredzik, hogy valamennyi ember közül csak és kimondottan velem nem történhetik semmi véglegesen rossz.

Felsőtestünk szabad volt és tetszés szerint mozgathattuk, lábunk azonban belesüppedt a sekélyes iszapjába. Hogy erőmet ne pazaroljam hiába, néhány hasz-

talán kísérlet után gyorsan letettem arról, hogy lábamat kihúzzam. A nehéz vízben, gondoltam magamban, könnyűek a testek. Jerichónál a Holt-tengerben az úszó nem merül alá. A könnyű vízben nehezek a testek. Nincs értelme az okoskodásnak. Ez is hiábavaló erőfogyasztás. Hogy B. H.-t ébren tartsam, beszélgetni kezdtem:

„Rögtön sejtettem: az animátor is renitens. Valamennyi alkalmazott renitens itt. De kibírt több, mint száz esztendőt, noha asztromentális teste van, amely nem immunis a fekete humussal szemben. Az én testem azonban nem asztromentális és ezért immunis. Míg te nálam vagy és én foglak, B. H., semmi baj nem érhet...”

„Értem és benne vagyok, ezredes úr — dadogta a halálittas. — Fel kell vergődnünk a hídra, ez minden...”

Ezek után a szavai után kezdődött. Mi kezdődött? Emberek voltak körülöttünk. Ezek az emberek torlódtak a ködben, és nem láttam pontosan, milyen talajon állottak. Vizen állottak. Néha viziképek módjára imbolyogtak is. De egyáltalában semmi sem volt rajtuk a délibáb-alakokból és olyan kidolgozottan reálisak voltak, hogy azt gyanítottam, egy tutajon vagy valamilyen nagy, lapos bárkán állanak, amelyen odaveztek. Csakhogy ez nem volt lehetséges, mert tömött körben vettek körül bennünket és kalaplobogtatással és kiabálással iparkodtak magukra vonni figyelmünket. B. H. kétségtelenül ismerősöket fedezett fel közöttük, mert szeme kigyult. Az első ismerős, akit én felfedeztem, egy öregúr volt, H. M. professzor filozófus, az a kedves alak, aki sokat tréfálkozott velem gyermekkoromban. Ő volt az szőröstül-bőröstül, zsákszerű öltönyében, hátrafésült hosszú, szürke hajával, kis acélkeretes szemüvegével és szakállával. Madarak röpdöstek körülötte, amelyeket etetni szokott. A bennün-

ket körülvevő embertömeg természetesen csupa ismerősökből állott és nemcsak ismerősökből, hanem legtávolabbi múltam hozzám közelálló embereiből. Az érzékeny olvasó azonban értse meg, hogy a hozzám nagyon közelálló emberekről nem akarok beszélni, csak néhány közömbös alakot említek meg, akik észrevétlenül magukat velem. A mnemodrom könnyű vize húzta ki bensőnkéből a nagyon világos és valóságos embereknek ezt a csapatát, és az animátor nagyon tévedett, mikor „kísértethordáról” beszélt. B. H. kétségtelenül egészen más embereket és alighanem tízszer annyit látott, mint én. Érdekes volt az időbeli sorrend bizonyos megfordulása. Időnegatívról lehetett volna beszélni abban az értelemben, ahogyan negatív fényképről beszélünk.

A tömegbeli emberek ugyanis, akik legközelebb állottak hozzám és régimódi ruháik utolsó gombjáig a legélesebben kirajzolódtak, gyermekkoromból és ifjúságomból valók voltak, míg a legtávolabbi és legelmosódottabb sorokban azokat ismerhettem fel, akik életem későbbi útját osztották meg vagy keresztettk. Egészen elől még a legkülönbözőbb társadalmi állású férfiakat és nőket is láttam, akiket jól ismertem, de nem tudtam volna megnevezni. Ám, még ezeknek a megnevezhetetleneknek látása is olyan megszokott volt, mintha egész életemben (beleértve a tisztítóútban való távollétemet) egyetlen pillanatra sem váltam volna el tőlük. Nagyjában és egészében a sokaság leginkább még valamelyik pályaudvari sokaság embercsoportjához volt hasonlítható, amely búcsút vesz egy elutazó érdemes földijétől. Ez az érdemes földi a lebecsátott ablakú kocsiban bizonyos értelemben én magam voltam. De ez a helyzet csak lassanként tudatosult bennem, mert a felismerés és a megismerés nagyon is igénybe vett. Amazok nyilván sokkal jobban tudták, miről van szó. Legtöbben élénken integettek felém. Ott

volt egy eszelős koldus, akitől gyermekkoromban féltem és aki ellenséges taglejtésekkel úgyszólván a gyűlölet vitustáncát járta el. Mellette egy magas, karcsú férfi állt városi bundában, aki ütemes időközökben lendületesen lóbálta puha kalapját. De hiszen ez S. doktor volt, a nagy városunkbeli költő, az első igazi poéta, akit életemben ismertem. A nagy városunkbeli költő valóban hajszálra hasonlított a költőhöz, amilyenek a századforduló táján elképzelték: újromantikus volt és dekadens hajlamát csak a forma csiszoltsága zabolázta. Különös volt, hogy városunknak ez a költője beesett arcával, zavart szemével és lecsüngő bajuszával pontosan tudatában volt a fogalomnak, amelyet megtestesített. Ezért a vidéki egyesületek elnököinek, akik költeményei felolvasására kérték meg, ezzel a stereotíp levélkével válaszolt, amelynek szövege közbeszéd tárgya volt: „Kedves Nagyságos Asszonyom. Ekkor és ekkor érkezem a reggeli vonattal városukba, amely a múltkorról még kedves emlékezetemben van. Remélem, hogy a hölgyek közül valamelyik várni fog. Ismertetőjelem: valóban úgy festek, mint egy költő”. Az én szememben, az egykori kisfiú szemében nemcsak úgy festett, hanem az is volt. Tizenkét-tizenháromeves koromban belémdöbrent a szégyenlős tisztelet, ha az utcán találkoztam városunk dalnokával és látnokával. Egyszer ugyanebben a korban egy utazás alkalmából tanuja lehettem annak, hogy az egyik vasúti kocsiban néhány felnőtt kikérdezte a költészet csodájáról és hogy tulajdonképpen mi a szösz egy költemény és hogy mi módon lehet biztosan megkülönböztetni a jót a rossztól. A füstös ablak mögött lassan vonult el mellettem hazám érett nyári tája: távoli dombok, falvak, szántóföldek, mindig ugyanaz. A sárga gabona között a júliusi napban kirajzolódott egy kis távoli temető, amelynek sírkeresztjei felcsillantak. Városunk költője mutatoujja jólápolt körmével erre a

képre mutatott és ezt mondta: „Nézzék az urak, ez költemény...” És most a mnemodrom ködében intőn üdvözölt, ütemes időközökben lóbálva puha kalapját. Nem messze tőle az orvost fedeztem fel. Ifjúkorom orvosának nevezem, noha nem is volt az és csak kétszer-háromszor tette szakállas fejét mellemre, hogy a régi módszerrel meghallgassa a szívverésem, ha iskolát kerülni óhajtottam. Viszont hosszú vasárnapi kirándulásokra vitt bennünket, fiúkat, völgyeken és erdőkön át, félmeztelenül, mint Silenus és vidáman károgó hangjával a növények osztályozására és a földtani formák megkülönböztetésére tanított bennünket. Az egzorcista atya bizonyára a „szandálviselő természetrajongók” közé számította volna ifjúkorom orvosát. De igaztalanul kárhoztatta volna el, jóllehet gyermekkorom orvosa kétségtelenül és bevallottan atheista volt. Csak Isten, akiben nem hitt, ismeri ennek az embernek túláradó istenszeretetét és bizakodását, mely egyedül és csak ebből a szeretetből fakadt. Egy nap estefelé az utcán találkoztam vele. Hátizsák volt rajta és vastag bot a kezében. „Kirándulás?” kérdeztem. „Igen, ezúttal nagyobb“, nevetett és kezét nyújtotta, mint mindig. Nem tudtam, hogy gyalog és önként a kórházba megy, hogy egy reménytelen műtétet hajtasson végre magán, amely után nem tért többé haza. És most ott állott a körben, egészen úgy, amilyen volt és buzgón integetett felém. A külső körzetnek ezeket az alakjait kissé kiemeltém, mert szemembe ötlöttek. De még sok más száz, talán többezer is várakozott arra, hogy elbúcsúzzam tőle. És mindegyik annyira enyém volt, hogy egész sor történetet írhatnék le valamennyiről, amelyek köteteket töltenének meg. Ez volt az én népem, az én embereim, akiket most a könnyű víz ármányosan el akart választani tőlem. Az én népem volt, de én voltam a királya és hirtelen hasító meggyőződéssel tudtam, hogy addig fognak élni lelkem-

ben, amíg ez a lélek maga él, és hogy itt valami tilos és elvetemült dolog készül. Mert nemcsak alakok és arcok vettek körül. Mint a rosszul szinkronizált hangszalagon, elsuhant beszélgetések is futottak velük, zörejek, sőt szagok.

Egyebekben az elképzelhető legbanálisabb beszélgetésfoszlányok voltak. Egyetlen érdekességük a gyakran felismerhetetlenségig elkallódott nevek és dolgok voltak, amelyeket tartalmaztak. Női hangok adták meg élelmiszerek árait olyan pénznemekben, amelyek 1900 után nem léteztek már. Férfi hangok heveskedtek politikai események és személyek fölött, akikre egyáltalában nem emlékeztem már, noha a mnemodrom könnyű vize ezeket a jeleneteket és tényeket saját bensőmből húzta ki, nem máshonnan. Örvendezve neszeltem fel, ha Edward király nevét hallottam vagy az éppen vendégjátékra érkezett Sarah Bernhardtét, és egy gonosz öregemberes hang a kor eldurvulásán háborgott, mert a tegnapi vasárnapon több, mint ezren vették meg a drága belépőjegyeket, hogy jelen lehessenek egy labdarugó-mérkőzésen. Amellett a konflisok és fiákerlovak állandóan éjszakai kövezeten gördültek. Olyan volt ez a hang, mint mikor nagy palackokból lassan ásványvizet töltenek sok pohárba. Villamosok csilingeltek és mozdonyok fütyültek, temetések és katonazenekarok közeledtek és távolodtak bum-bum-bummal és csinnadrattával. És nehéz, fekete széngőz szagát éreztem és frissen pörkölt kávé és a vasárnapi korzó poráét, lócitromokét és gesztenyevirágokét, aztán karamella és csokoládé szagát. Ezt a szagot rögtön lokalizálni tudtam. Egy olyan házhoz tartozott, amelyben cukorkaüzlet volt, és én sokszor járkáltam ott fel és alá. És mintha ennek a szagnak ajtajából lépett volna ki, láttam a fiatal hölgyet hosszú, világos, tavaszi ruhájában és széles florentin szalmakalapjában! Kilépett a nagy emberfalból, amely végleges búcsúkra

várakozott. Nyilván úgy érezte, hogy van joga erre, mert diákkoromban imádtam. Szívszorítóan ugyanaz volt, mint valaha, amint a labdaütőt lóbálta ide-oda. Igazán a legkevésbé sem törődött vele, hogy fiatal éveiben egy szörnyű betegségben pusztult el, hanem szeszélyes türelmetlenséggel kiáltott:

„Mire várunk még? Hiszen elkésem“.

Éppen a fiatal hölgy e szavai közben nagy szellemi megvilágosodások futottak át rajtam és sokat adnék érte, ha ezek nem folynának szét tollam alatt, mint a legtöbb megismerés, amely a megmondhatóság határára van. Milyen boldog volnék, ha az olvasó, aki maga sohasem állott szíve aljáig a mnemodrom könnyű vízében, egészen megértené, hogy milyen veszély fenyegetett. Mindenekelőtt ez: a retrogenetikus humus az életet visszavitte az első-utolsó szívverésig, de nem fenyegette a személyiséget, amelyet visszafejlesztett; helyesebben mondva, nem fenyegette másképen, mint a régi halál tette. A tó könnyű vize azonban, amelynek szívó hatása érezhető volt, Énem teljességét fenyegette, mikor életem tartalmát igyekezett leválasztani rólam. Mert mi voltam én? Mik vagyunk? Hadd fejezzem ki egy hasonlattal. Olyan voltam, mint egy fényképfelvétel. Miből áll az ilyen fényképfelvétel? Egy fényérzékeny lapból és a rajta rögzített képből. A mnemodrom vize a képet igyekezett feloldani, hogy csak az üres, elhasznált lap maradjon meg, amellyel később könnyű dolga lett volna az animátornak. Ami itt a ködben körülvett, az arcokat és alakokat, a közeli-eket és távoliakat, a gyöngédségeket, kedvességeket, melegségeket, vonzalmakat és idegenkedéseket egységes képpé dolgoztam fel magamban. Noha ez a kép sok tízezer vonásból és színfoltból tevődött össze, melyek közül a legtöbb egészen véletlennek és kevésbé fontosnak látszott, mégis kihagyást nem tűrő egészlet képezett. Sikerült nekem, mint minden más léleknek, az

örökké múltot múlt öröklétté változtatni, ami egyedül az embernek megadatott nagy művészet. A jelennek nincs dimenziója és ezért lesz az élet csak akkor életté, ha már nincs. Olyan bizonyossággal, amilyennel soha vallásos hit nem töltött el, tudtam most, hogy az alakokkal telt élet, amely itt köröskörül búcsút akart venni tőlem, az én elidegeníthetetlen hozományom volt, még ennél is több, legsajátabb világművem, amelyet Istennek kellett elvinnem, az igazi áldozati füst, amelyből táplálkozik. Elfelejtés, ez volt minden bűnök netovábbja, amelyeket az ember elkövetetett. És mert ezt hasító élességgel és gyilkosabb kínnal felismertem, mint szóvá vált gondolatok elmondhatnák, odakiáltottam népemnek, amely körülvelt:

„Maradjatok itt! Egy tapodtat sem! Nem adlak benneteket oda. Nem adom meg magam!”

És B. H. is, aki ugyanazt élte át, mint én, felkiáltott:

„Nem adlak benneteket oda!”

Kiáltása közben erősen odaszorította magát hozzám. Hirtelen fájdalmat éreztem a szívem alján. Valami éles hatolt a bőrömbe. Kihúztam a méregzöld kézímunkát, amelyet a dajkák dombján adott nekem az egyik nő. Eddig mellényem alatt volt elrejtve. Most felgombolyítottam. Hosszú erős fonál volt. Kötélnek használhattam, mert egyik végén kőnehezék volt és rozsdás kampó volt rajta. Talán a dajkák nem is voltak olyan üresek és gyöngélméjűek, mint hittem. Bennünket mindenesetre megmentettek. Igaz, hogy sok, sok erőtrabló dobásba került, mielőtt a rugalmas szalag hegye valahol beleakadt a híd korhadt fájába, ahol kinyúlt a tó fölé. B. H. átkulcsolt. Hogy hogyan sikerült a kettős súlyt kihúzni a vízből, nem mondhatom meg, de sikerült. Odafönn a hídon zihálva elestünk.

„Ne aludj el — intettem barátomat — ne aludj el!”

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET,

amelyben további kalandok után igen csodálatos módon rábukkanunk a sértetlen őspanyára és végül a „Gyermeteg Élet testvéreinek” csuháiban kijutunk az Uterus terrae matrisból.

A huszadik-században lefolyt életem során soha senkit nem ütöttem le. Kisfiú koromban itt-ott verekedtem, miközben ellenfelem és én szabálytalanul hemperegtünk a földön. Ami hadiszolgálatomat illeti, szerencsére tűzér voltam és ott is csak rövid ideig szolgáltam a lövegénél, úgy, hogy a parancsnok matematikai számításai szerint az úgynevezett „irányelemeket” kellett beállítanom, mert gránátjainkat és srappelljeinket a levegőbe lőttük ki és nem láttuk az ellenséges célt. Egy másik ember leütése olyan eljárás volt, amelyről az újság törvényszéki rovatában olvastott az ember és esetleg még a beszámolóokban azokról a részeg társaságokról, amelyekben az úgynevezett „szórakozó ipar” zabolátlan és nagy fizetésű félistenei szerették kiheverni mesterséges fáradalmaikat. Egyebekben főleg csak az amerikai filmekben ütötték le egymást az emberek. Ilyenkor azonban nekem az volt az érzésem, hogy az efféle ütemes, körbenfutó leütések még a bűnözők világában sem fordulnak elő és hogy a realizmust, mint az gyakran megtörténik, csak azért tartják igaznak, mert teljesen fantáziátlan. Így hát az asztromentális civilizáció télikertje volt rendeltetészerűen az első hely, ahol egy magamfajtajú szelíd, gyöngén undorodó ember valakit fejbevágott, hozzá még lapáttal. Rögtön hozzáteszem, hogy nem dühvel és nagy erővel vágtam oda. Hiszen célom csak az volt, hogy elkábítsam az animátort és lehúzzam róla fehér köpenyét, ami sikerült is nekünk. Szinte óvatosan vágtam oda, mert teljesen tudatában voltam

a retrogenetikus tisztviselő különös gyöngeségének és nem akartam gyilkosságot elkövetni. És mégis ismeretlen és visszataszító érzés volt, mikor a lapát lapjával ráütöttem az animátor deformált hosszú koponyájára. Egészen új tapasztalat volt ez számomra. Barátom és én elbújtunk a sötét fehér bokrok mögött, hogy meglessük a visszatérőt. Nagy szerencsénkre B. H.-nak sikerült felráznia magát a gyilkos leiargiából, amelybe az asztromentális emberek a télkert légkörében bele szoktak esni. A répa-emberkéék és a kataboliták látása, valamint a saját emlékeinek népeért folytatott harc úgy kijózanították, hogy többé nem esett bele az addigi szörnyű halálos mámorba, hanem görcsösen ugrándozott és izgett-mozgott, hogy ébrenlétét fokozza és minden erejének birtokába jusson. Noha egy szót sem szólt, megelégedésemre tudtam, hogy most legalább ugyanazzal a hevességgel igyekszik menekülni a télkert jótéteményeitől, mint én magam. Mikor rejtékhelyünkről láttuk, hogy az animátor nem egyedül jön állapotunk felülvizsgálása céljából, hanem a második számú fürdőszolga társaságában, B. H. a maga részéről is felkapott egyet a lapátokból, amelyek halomba összehordva heverték itt. Nem beszéltünk előzetesen össze, mégis leütötte a fürdőszolgát, ugyanakkor, mikor az animátor az én enyhe csapásom alatt összeesett. Nyomban fejemre tettem a második számú fürdőszolga cukrászsüvegét. Nem volt csekély munka, hogy a két kábult emberről lehúzzuk a fehér köpenyeket, és B. H. és én alaposan megizzadtunk közben. A köpenyeket fejükön át kellett lehúznunk. Szerencsére a fürdőszolga magával hozta az elixíres korsót, amely rögtön új tüzes erőt öntött belém. Sem az animátor, sem alárendeltje nem viseltek alsóruhákat. Anyaszült meztelenek voltak. Meztelenségük szürke, szivacsos volt. Ha egyik ujjunkat husukba nyomtuk, rovátka maradt a helyén. Mindkettőjüket a lecsuklott

híd lapján belecsúsztattuk a tóba. A könnyű víz möhön felcsapott. Mindkettő nyomban magához tért és tápmolyogva felállt. Már féltem, hogy azonmód kigázolnak a partra, hiszen a felejtés tavának nem lehetett hatalma rajtuk; ugyan mi felejteni valójuk lehetett volna nekik? De váratlanul a mnemodrom vizének több hatalma volt a télikert tisztviselőin, mint rajtunk. Egyáltalában nem voltak immunisak. Észrevettem, hogy az animátor csak nagynehezen mozgatja felsőtestét. Módfelett nevetséges volt, de őszintén kötelességemnek éreztem, hogy néhány bocsánatkérő szót mondjak, végre is először ütöttem főbe egy embert kemény tárggyal és löktem mindjárt azután a vízbe, ha könnyűbe is:

„Sajnálom, animátor mester — kiáltottam bele a ködbe — ön tudós, a legmagasabb értelmiség tagja, így hát kétszeresen kínos nekem, hogy erőszakot kellett alkalmaznom...”

Az animátor válasza a ködből érkezett. Ismét selypített, de erőfeszítéssel:

„Számolnom kellett volna azzal, hogy nem kultúremberrel van dolgom...”

„Ezzel valóban számolhatott volna. Mert az ön időpontjából nézve valóban nem vagyok kultúrember, hanem kőkorszakbeli. És mint kőkorszakbeli, nem vagyok érdemes a télikertre...”

„A legnagyobb baj — mondta a hang a ködből —, hogy nemes barátját is visszarántja a múlt nyomorúságába...”

„Igen, hála Istennek, sikerült, noha nagy erőfeszítésembe került. Látja, ezért van szükségünk a fehér köpenyekre, hogy észrevétlenül kikerüljünk az ön intézetéből, ha a sors megengedi...”

„Oh, hogy fázom, hogy fázom”, vacogta a mnemodrom felől és a kettős számú fürdőszolga is halk nyöszörgést hallatott.

„Sajnos, nem segíthetünk önön, maître. De mint az intézet egyik feje, bizonyára maga segíthet magán. Szükség esetén majd csak hozzájut egy halom kövér fekete humushoz és belefekhet, végre, annyi száz esztendei renitencia után...”

„Ön pedig, seigneur — csendült fel a magas, tanáros hang metsző éllel —, csak gyávaságból, a végtől való őskori félelemből kerülgette alattomosan és otrombán a humust. Csak abból a pipogya gyávaságból, amely inkább valahol a föld alatt bűzlik, mint hogy férfiasan megválassza és utolsó szívveréséig maga határozza meg a véget”.

„Ez igaz, animátor, minden szava. Szeretek élni, még ha olyan kétes is az életem, mint most, semmi kedvem arra, hogy önként válasszam és határozzam meg a halált, ha ez sokak szerint mérhetetlen haladást is jelent... Szép dolog, ha az ember margarétaként végzi, fehéren és tisztán. De az odavezető út nagyon kockázatos nekem, ha a katabolitákra gondolok. A halál *mögöttem* van! Nem félek tőle, legkevésbé én, aki már megismertem. De nem akarom, hogy előttem legyen...”

„Gyávaság és kevés erkölcsi tisztaságérzék, semmi más”.

„És az ön százéves renitenciája, cher maître, az talán nem gyávaság?” kérdeztem minden gúny nélkül.

„Az én renitenciám — kiáltotta vissza — áldozat, amelyet maga meg sem érthet. Vállalom ezt a létet, mert gondolataimat még nem gondoltam végig... Áruljam el magának az új gondolataimat?”

„Félek, nincs elég időm hozzá...”

„Elveszettnek tekintem önt és barátját, seigneur. Kész vagyok arra, hogy visszavigyem magukat az álomásokig...”

„És feltételei, animátor mester?”

„Az egyetlen elengedhetetlen feltétel, seigneur, hogy segít kijutnom a mnemodromból, ahogyan magát is kijuttatta. Hogy visszavihessem, végre is szintén ott kell lennem...”

„Csodálom, animátor, hogy az asztromentális ember minden clairvoyance ellenére nem fejlesztette ennél magasabbra képzelőerejét. Javaslatának ingadozása meggyőz arról, hogy be akar csapni bennünket...”

„A bizalmatlanság, amelyet hangom ingadozásába belehall, nem egyéb gyermeketeg önhittségnél, seigneur. A télikert nincs önre ráutalva...”

„Hát akkor miért részesít olyan óriási figyelemben, cher maître?”

„Minden kivételes eset különös kegyre számít a kutatónál...”

„Sajnálom, hogy pácban kell hagynom... Félek ugyanis, hogy a kutató kegye újra felébredne”.

„Sértetlenül elviszem a főállomáshoz. Önt és barátját. Esküszöm a szent retrogenezisre... Segítsen ki innen!”

„Önben, maître, a legveszedelmesebb kombináció riaszt vissza, fanatizmus és szellemi megátalkodottság. Ezt a fajtát százezeregynéhány éve ismerem, Torquemadától a Gestapo halált fecskendező fajelméleti orvosaiig... Egyébként nem segíthetek önnek, csak ha magam is lemegyek a könnyű vízbe...”

„Dobja ide a köldökzsinórt, seigneur!”

„Micsoda köldökzsinorról beszél?”

„A zöld köldökzsinorról, amit a dajkák adtak oda titokban, ezek az átkozott sejtosztók és horgolók...”

Csak e szavak közben vettem észre, hogy a boldogtalan lány hosszú horgolófonalát (nem tudom egyébként, hogy szubjektíve boldogtalan-e) öv módjára csípőm köré csavartam. Belső lelkesedéssel fordultam barátomhoz:

„Hallod, B. H.? Köldökszinórnak nevezi a dajkák kézimunkáját. Hát nem csodálatos ez? Az örök-aszszonyi hús ki bennünket...”

„Mi lesz, seigneur? — kiáltotta az animátor különösen szorult hangon. — Mi lesz? Mire várunk még?”

„Csodálom, maître, hogy idegesebb nálunk. Mit árthat magának a könnyű víz? Hiszen a maga emlékei már csak összezsugorodó embriók...”

„Semmit sem árthat a könnyű víz”, ismételte a hang fázósan, halkán, szinte csipogva.

Ebben a pillanatban kiderült, hogy már elkéstünk. A távolból egyre közeledő zúgás hangzott. A lefolyó csatornák kétségtelenül megteltek a duzzasztó-tavak vizével és most a katabolitákat a mnemodromba zúdították. Láttuk a ködben, hogy a tó felülete imbolyni kezdett és tükre láthatóan emelkedett. Az animátor és segédje lassan távolodott a parttól. Nem hallottuk már szavukat. Hogy a semmit be nem nedvesítő víz összezsugorodott-e fölöttük, nem mondhatom meg.

Az animátornak künn a mnemodrom ködébe való elveszte és az ősanjával való újabb találkozásunk között sok szerfölött fáradságos dolog történt. Arra, hogy milyen nagy volt ez az időköz, nem tudok válaszolni, mert az üregben tudvalevőleg nem volt időbeosztás, hanem csak alaktalan tartam, más szóval féregszerű perisztaltikus egymásutánja a történéseknek, beszélgetéseknek, érzéseket befogó pillanatoknak. Itt az időérzék ment veszendőbe. Nem pontosan úgy, de hasonlóan, mint a szürke neutrumban veszendőbe ment a térérzék. Csak testünk kimerüléséből sejtettük olykor, milyen régen harcolunk már. Ez az óra azonban meglehetősen bizonytalan volt, mert a fáradság hullámokban jött és a legcsodálatosabb felélénkülés időszakai-
val váltakozott. Csak odafönn, mikor a szürke gyp már talpunk alatt és a harmadik éj csillagos égboltja

fejünk fölött volt, tudtuk meg, hogy a télikertben való tartózkodásunk mintegy tíz óra hosszat tartott. Érzsésem szerint sokkal többnek kellett volna lennie. Itt veszem észre, hogy a bennem lakozó regényíró ezen a helyen szeretne meghátrálni és a száraz útleírónak adni át a szót. Ez nagyon hibás dolog volna, hiszen éppen itt szökésről és üldözésről van szó, tehát olyan helyzetről, amely miótától fogva valóságos paradicsoma minden epikusnak. Én azonban elhatároztam, hogy éppen itt megrövidítem az elbeszélést és átsiklom a legközelebbi események fölé. Miért ez a lemondás? — fogják kérdezni. Miért mulasztja el az alkalmat, hogy olvasói dolgát kissé megkönnyítse? Miért? Mert szégyellem magam. Olyan nagy véleményem volt olvasóimról, amilyen csak lehetett. Szellemi szenvedélyeket tételeztem fel róluk és féktelen kíváncsiságot megismerésekre, élményekre és érzésekre, amelyek a huszadik századon túl fekszenek. Ezért erkölcsileg és stílusbelileg ellenemre van, hogy kihasználjam a kínálkozó tárgyi feszültséget és a szellemi kutatás rováására szélesesen kifejtsem az ezután következő eseményeket.

Senki sem fog kételkedni, hogy még egyszer eltévedtünk és olyan futószőnyegekre ugrottunk fel, amelyek téves irányokba vittek. Hogy több répa föld mellett kellett elmennünk, szinte elviselhetetlen megterhelés volt idegeinknek. Az egyik ilyen földön a répaemberkének annyi testi erejük volt, hogy kitépték magukat gyökereikkel és vámpiri dühvel lábunkba haraptak. Nem volt könnyű dolog a retrogenezisnek ezeket a kullancsszerű eredményeit lerázni magunkról. Félek, hogy egyet-kettőt megfojtottam közülük.

Különböző nagyon veszedelmes pillanatokon mentünk át. Megesett például, hogy az egyik futószalagon, amely téves irányba vitt bennünket, ismét a melegházak világába kerültünk, ahol éppen „ünnepélyes el-

ültetések" mentek végbe. Kis csoportokat láttunk a mindenkori férfi-bölcsősír körül. Ezek a szolgálattevő animátorból, fürdőszolgákból, kertészekből és a jelöltből állottak, aki a mocsárfürdőben való előkészítés után azt a gyönyörítas arc kifejezést mutatta, amelyet B. H.-n ismertem meg. Csukott szemmel mintha anyagi hangokra fülelt vagy kimondhatatlan szerelmi teljesüléseket élt volna át, miközben az animátor valamit gajdolt, ami vers is lehetett, a kertészek pedig a meztelen, valószínűleg eszméletlen alakokat könnyű vízzel locsolták meg. Lassan haladtunk el előttük, zavaró jövevényekként. Sokszor utánunk kiáltottak. Csoda, hogy nem tartóztattak fel és vetettek fogságba, Talán az segített, hogy B. H. a fürdőszolgák módjára fejére tette az elixires korsót. Ha barátom nem is tudott sokat beszélni, egyre több erőt és ravaszságot fejtett ki, a nyomasztó bolyongás ellenére, amely nemcsak erőnket, hanem a reményhez való bátorságunkat is erősen megviselte. A fejen vitt korsó mentett ki bizonyára a legkényesebb helyzetből is, amelybe belebonyolódunk. Már régen a szabadban voltunk és a határfalat kerestük, mikor hirtelen igen nagy osztag fehérköpenyesre bukkantunk, amely velünk szembe jött. Nyilván a számolvasók leváltásáról volt szó. Kissé meglöktem B. H.-t. Nem tehattunk egyebet, ehhez az osztaghoz csatlakoztunk. A duzzadt eunuchszerű alakok imbolyogva meneteltek az úton. Többször megszólítottak és én kivehetetlen, brummogó válaszokat adtam. De éppen ez volt a helyes, hiszen idelemn minden bizonytalan és imbolygó volt. Mégis tudtam, csak egy hajszálon függött, hogy nem fedeztek fel és fogtak el bennünket. Uralkodnom kellett magamon, hogy ne törjek ki hangos örömujjongásban, mikor az örök nappali éjszakából felbukkantak a margarétás rétek. Most már nem téveszthettük el a falat. Hátramaradtunk. Magammal rántottam B. H.-t a rétre. Belefe-

küdtünk a margarétákba, miközben sok halottat le-
törtünk. Mikor az osztag eltűnt és újra felemelked-
tünk, megbotlottam valamiben. A halottak dajkájának
vörös pamutfonala volt. A szerencsétlen leány már
másodszor mentett meg bennünket. Átfurakodtunk a
zárófal résén. Kint állottunk. Egymáshoz támaszkod-
tunk és igyekeztünk lehetőleg mély lélekzetet venni.
Csak most láttuk a színvonal-különbségeket. Mi a
mélyben voltunk, míg a távoli fényreflexek az üveg-
házak tetőin mintha hegyeken szikráztak volna. Maga-
san fölöttünk a legtávolabbi felhős ég alatt sok utca,
helyesebben híd domborodott. Csupa alumíniumezüst-
szalag, amely szabadon lebegve vagy egymás fölébe
ívelve csillant meg a derengő ködben. Teljességgel le-
hetetlennek látszott, hogy akármelyik ilyen utat el-
érjük. (E fémszalagok számomra megfoghatatlan szer-
kezete volt igazában az egyetlen „jövőbeli építészeti
darab“, ahogyan azt elképzelik, amellyel az asztro-
mentális korban való egész tartózkodásom alatt talál-
koztam. És az „utópikus építészet“ e szüleménye az
alvilágban volt.) Elindultunk. Ez így egyszerűnek
hangzik. Valójában olyan talajon botladoztunk, amely
leginkább erősen fűtött bőrpárnához hasonlítható.
A föld nem volt szilárd, és a Péter Apostol plasztilin-
szerű vasmocsarára emlékeztetett. Nem írom le ennek
a vándorlásnak fáradalmait, melyben a legkínzóbb az
a bizonytalanság volt, hogy hol ér véget. Arról is le-
mondok, hogy különböző szörnyű pillanatokát rész-
letezzek, például azt, mikor hirtelen az egész üreg-
teret kutyaszerű hangok és csaholó kiáltások töltötték
be, melyek a „seigneur“ szót adogatták egymásnak,
úgy, hogy meg voltunk győződve, hogy felfedezték
szökésünket és egy farka beszélő Cerberust uszítanak
ránk. Rohantunk a bőrpárnákon, mint a vadak, holott
ennek, ha valóban felfedeznék, semmi értelme sem
lett volna. Ekkor a talaj hirtelen megkeményedett. Egy

hangárszerű építményt láttunk magunk előtt vöröses anyagból. De még jóideig nem tudtam szemügyre venni, mert a verejték és az üreg örök permetezése elhomályosította látásomat. Az első, amit hosszú idők múltán megláttam, ez a felírás volt: „Friss forrásvíz”. És egy régimódi facsóból bugyogott is a víz egy kút medencéjébe. A váratlanul jéghideg ital B. H.-t is magához térítette.

„Újra könnyen tudok beszélni”, mondta elámult hangon.

„Én pedig azt hiszem, a helyes úton vagyunk, B. H.”, mondtam.

A vöröses, hangárszerű épület előttünk olyan volt, mintha egy frissítő állomás és kápolna keveredése volna. A román kapuív alatt ezek a szavak állottak: „Sanctae Illusioni”.

„Szent Illuzió? — kérdeztem. — Ismersz egy ilyen nevű szentet?”

„Persze, hogy ismerek, F. W., hiszen ő a Gyermeteg Élet rendjének kedvelt szentje”.

„Nem kell felelned, ha megerőltet”.

„Dehogy, gyönyörű, hogy ismét szabadon mozog a nyelvem...”

„Ennek a szentnek mindig Illusio volt a neve?”

„Hová gondolsz? Ez a felvett kolostori neve, F. W.”.

„És ki volt valóban?”

„Egy Io-Ha nevű leány, aki vegyi baleset folytán elvesztette az arcát. Mindenét, szemét, orrát, ajkát. De lelkének vidám szentsége akkora volt, hogy mindenkinek, aki ránézett, folyton és kiapadhatatlanul új arcot alakított ki magából. És mindenki, aki ránézett, a világ legszebb nőjét látta benne”.

„Megértem a Gyermeteg Élet szerzeteseit — gondolkoztam hangosan. — Nagyon mély értelme van, hogy ennek a szentnek éppen itt állítottak templomot, a retrogenezis és analízis tőszomszédságában...”

A jelenségek visszavezetése ad ovum szép dolog, ha közben kataboliták állnak is elő. De hogy valakinek gyönyörű arca legyen, pedig semmilyen sincs, ez több, ez már az ember istenülése. Sancta Illusio, ora pro nobis.

Beléptünk a kapun át a boltozatos terembe, amelyet friss levegő és enyhe reggeli fény töltött meg, amely annyi esős őszi szürkület után rendkívül felüdített bennünket. Jól gondoltam az imént. Az épületben egy kis kápolna volt és egy nagyobb helyiség, kétségtelenül kórház vagy legalább is nyugvóálmomás kimerültek számára. Erre vallott egy csomó nyugvószék és széles alvó alkalmatosság egymás mellett. Az egyik nyugágyon mozdulatlan alakot pillantottam meg. Jó darab időbe telt, mert nem akartam a szememnek hinni, mikor felismertem az Io-Fagor-ház özanyját, NM^s egészen be volt bugyolálva a menyasszonyok galambszürke fátylába. A fejhezálló fekete sisak koronaként borult a csinos arcocskára, amelyben csak a tréfásan fürkésző szemek feküdtek kissé mélyebben. A dédnagymamán a legcsekélyebb pongyolaság sem volt látható, pedig eléggé hosszú ideig tartózkodott ezen a styxi vidéken, amely tudtalevőleg meglehetősen mocskos. Ő azonban fejétől talpáig tip-top volt, érzett rajta, mint mindig, a kifürkészhetetlen parfüm és frissebbnek és pihentebbnek látszott, mint utolsó találkozásunk alkalmával. Elefántcsontszínű mentális kezecskéi halványan feküdtek mellette.

„Na végre“, mondta.

„Na végre mit?“ kérdeztem egészen elképedve.

„Az urak bizonyára le akarják már vetni ezeket a lehetetlen ingeket“, jelentette ki az özanya és ezzel az udvarias paranccsal azt adta értésünkre, hogy felismert bennünket és nem téveszt össze a télikert valamelyes tisztviselőivel. B. H. és én kölcsönösen lekaptuk egymás testéről a rablott fehér köpenyeket, pedig

talán még nem is jött el az ideje annak, hogy leálcázzuk magunkat.

„Már azt hittem, a leváltás az“, mondta az ősanya.

A „leváltás“ szót nem értettem, tehát megkérdeztem:

„Bennünket várt itt, Madame?“

„Senkit sem várok — mondta gúnyosan és hozzátette: — Nem volt nagyon gáláns, seigneur, mikor olyan gáláns volt és előre bocsájtott engem“.

Most világosság gyúlt a fejemben.

„Honnan sejtettem volna, madame, hogy ön a családi határozatot...“

„Az utódaim egytől-egyig ovettek voltak, akik reszkettek a gyöngeségtől...“

„Hát inkább otthon maradt volna, egyedül, kitéve a jól célzott depresszióknak és teljesülési csalódásoknak...“

„Az én koromban? — kacagott kurtán. — Az én csalódásaim mind teljesültek és minden teljesülésemben csalódtam. Én nem félek a lelki tüzéségtől...“

„Ha jól hallok — kiáltottam — ön is renitens, madame“.

„Ön nagyon merész — utasított vissza dölyfösen. — Én imádom a télikertet és fel is fogom keresni, ha eljön az ideje. De most még nem jött el...“

„Az ember olyan idős, amilyennek érzi magát — dadogtam zavartan. — Így mondták ezt az én időmben...“

„Nem, az ember olyan idős, amilyen idős“. És ezekre a szavakra révült szemei felvillantak. Ámulatban láttam újból, mennyire beigazolódott a haladott emberiség egyik legfontosabb tapasztalata, a heterochron idő tapasztalata. Minden év minden embernek más életmértéket jelent, az egyiknek nagyobb, a másiknak kisebbet.

„Odafönn, madame — mondtam — egyedül van most, család nélkül, ápolás nélkül...”

„Az ember mindig egyedül van — válaszolta szigorúan. — De a legjobb, ami belőlem van, odafönn él...”

„Laláról beszél, a kicsikéről. De hiszen ő most egészen a győztesé...”

„Eljátszotta a szerencsáját, seigneur... Oh, maga még mindig nem tudja, hol kezdődik az ember...”

„Hát hol kezdődik az ember, madame?”

„Az ember ott kezdődik és azzal kezdődik, hogy nincs gondja...”

„Nem csekélység”, mormogta B. H. közben.

Valóban, nem csekélység. Ennek a asztromentális öreg hölgynek egyénisége szinte rám nehezedett. A legcsodálatosabb az volt, hogy nyilván az üreg tenyész-hősege sem ártott neki.

„Meggondolta, madame, — kérdeztem — hogy időközben alighanem új világ keletkezett? Uj történelmi korszak, amely idegen és talán kényelmetlen lenne...”

Mereven nézett rám:

„Idegen? De hiszen erre különösen kíváncsi vagyok.”

„Kíváncsi”, ismételte B. H. lelkesen, mintha örülne, hogy végre ismét nyújthat nekem valamit.

„Büszke vagyok, madame — mondtam —, hogy velünk fog visszatérni, ha az Isten is megsegít...”

„Ha valaki visszatér — utasított rendre —, az urak fognak visszatérni velem...”

Könnyedén felkelt és a nagyvilági hölgy mozdulatával hozta rendbe ruhája redőzetét.

A „leváltás”, kiáltotta, szemét a kijárat felé fordítva.

A Gyermeteg Élet szerzetesrendjének neve, mikor először olvastam szobánk falán a télikertben, nem-

csak csodálkozással töltött el, hanem némi kis töprengésre is készítetett. A név kétségtelenül Krisztusnak azokból a szavaiból eredt, hogy „ha nem vagytok olyanok, mint a kisgyermek stb.” Újra gyermekké lenni azonban annyi, mint ismét a teljes jelenben élni azelőtt és azután nélkül, mert a felnőtt nem ismeri ezt a dimenziót, amely az isteni időtlenség földi visszképe. Ezért mondja Krisztus idézett szavaiban, hogy az ember nem lehet isteni, mielőtt nem lesz újra gyermekké. Ez volt a gyermeteg élet mélyebb jelentősége. Ugyanekkor azt éreztem, hogy a fogalomban valami rezdül, ami abba az évszázadba nyúlik vissza, amikor én magam éltem, annak szkeptikus magatartására. Akkoriban bizonyos szenteskedő gyermetagséget ismertem meg, amely azt hitte, hogy teljes birtokában van Istennek, mert megvetette az értelmet. Krisztus azonban nem mondja, hogy legyünk gyermekek, hanem csak azt mondja, legyünk olyanok, *mint* a gyermekek. Új gyermekséget kíván.

Csalódásom a legkellemesebb volt. A szenteskedő gyermetagségnek nyoma sem volt felfedezhető a tizenkét fickón, akik most vidáman és jókedvűen tolongtak menedékházunk bejáratánál. Tiszteletlenül fickóknak nevezem őket, pedig szerzetesekről van szó, akik külsőleg a mi kapucinusainkra hasonlítottak. De egész viselkedésük olyan nem-szerzetesien vidám volt, hogy a „fickó” szó önkéntelenül jött tollamra. Egyébként egyetlen író sem tudná kitalálni azt a bölcseséget és mélységet, amellyel az egyház itt az alvilágban ragaszkodott a *magáéhoz*. Az embernek embrióvá váló visszafejlesztésével az örök gyermekség eszméjét szögezte szembe, amennyiben a télikert gondozását a Gyermeteg Élet barátaira bízta. Ezzel megmutatta, mi a helyes út és mi az eltévelyedés. És ugyanezzel a mély belátással tette Szent Io-Hat, Sancta Illusiot a kataliboliták, a testetöltött illuziótlanságok poklának védőszentjévé.

A tizenkét fiatal barát, akik most kacagó vidámsággal körülvettek bennünket, a télikert ama keleti szárnyának lelki gondozói voltak, amelyből éppen elmenekültünk. Tudjuk már, hogy nem volt joguk a szentségek kiszolgáltatására, de a falon kívül kis templomokban gyóntatták és ellátták az arra szorulókat. Hogy a télikertnek hány szárnya volt és hány barát állott egyszerre szolgálatban, nem tudtam megállapítani. Csak azt tudtam meg, hogy ezeket éppen most váltották le és most éppen hazatérni készültek a föld felszínére. Jól megérdemelt pihenőre mentek az üreg szörnyű klimájában végzett kemény munkájuk után. De sem kimerültség, sem fáradtság nem látszott rajtuk, noha barna csuhájuk durva és nehéz anyagból lehetett. Nem volt rá szükség, hogy akár az őszanya, akár mi megértessük velük, miért kerestünk itt menedéket. Az olyan emberek, mint mi, hogy fonák képet használjak, mindennapi kenyerük voltak, ha ugyan nem a fűszer erre a kenyérre.

„Legutóbb tizenöt darabot csempésztünk fel — mondta az egyik barát — öt csoportban, de egészen simán és zavartalanul, a számolvasók egész láncán keresztül...”

„Pedig legutóbb még igen nehéz volt a helyzet a maival összehasonlítva — nevetett egy másik, — mert ma ezren és ezren tolonganak az állomások előtt, akik a háború elől szöktek ide. Ma egészen könnyű lesz a dolog...”

„Merő tréfa“, helyeselt a kar.

Egy világoskék szemű sugárzó ifjú, kétségtelenül a csoport főnöke, szólalt meg:

„A fődolog ez: sohasem szabad a legközelebbi pilanatra gondolni. Együtt fogunk felmenni a nagy lépcsőn, fokról-fokra. De nagy lépcső nincsen is, ha az embernek minden fokról az a meggyőződése, hogy az utolsó...”

„Én felmentem a nagy lépcsőn“, jelentette ki az
őszanya büszkén.

„És csak vissza nem szabad nézni“, mondta az
egyik, aki csöndesen mosolygott maga elé. A Hades-
ben csak visszanézni nem szabad. Honnan tudom én
ezt? — gondoltam magamban. Minduntalan ezek a régi
történetek. Hangosan azonban ezt mondtam:

„Egészen megfoghatatlan nekem, miért olyan szí-
gorú az igazgatóság és miért nem szabad az utakat
visszafelé használni.“

„De hiszen ez egészen világos — volt a válasz. —
Nem akarnak tanukat, akik kifecsegit, hogy ideleenn
nem minden olyan, amilyennek az uranografus pros-
pektusai és cikkei hirdetik...“

„Nem, nem, nem ez az igazi ok — rázta fejét a
sugárzó. — Az igazgatóság szégyelli magát.“

„Miért szégyelné magát az igazgatóság?“

„Mert a halált emberi munkává, tehát tökéletlenné
tette...“

„Ha titeket kérdeznének — dohogott az őszanya —,
a Munkás parkja sem volna...“

Egy barát, akinek valóban gyermeki külseje volt,
tapsolt:

„Jézus Mária! Hagyjuk az ostoba vitát! Táncol-
junk és énekeljünk inkább egy kis imát és húzzuk el
a pillanatokat belső örömmel...“

„Ebből semmi sem lesz — intette le a sugárzó. —
Ezeknek a barátainknak elégük van ebből a levegő-
ből, ködből és szürkületből. Fel akarnak jutni. Jókor
fogunk odafönn megérkezni, mikor a fegyverek pi-
hennek és a veszély kisebb...“

A fiatal fráter pillantása olyan kedves jóindulat-
tal fogta együvé az őszanyát B. H.-val és velem, hogy
szívemet előntötte a melegség. Éreztem a fiús barátság-
ságot, amely ebből a férfiből és társaiból áradt, a
lelkierőt, amelyet nyilván különleges gyakorlatokon

szerezték meg. Az imént, mikor valamennyien olyan feltűnően bagatellizálták a még előttünk álló veszélyt, valami kis kényelmetlenséget éreztem. A túlságosan gyermekes mód, amellyel a kalandtól való félelmünket igyekeztek ellensúlyozni, inkább arra való volt, hogy ideges embereket megijesszen. De most olyan mélységes bizalmat éreztem a sugárzó és társai iránt, mintha nem is barátok volnának, hanem a legtapasztaltabb embercsempészek. Egy mellékhelviségből csuhákat hoztak be, amelyeket ránk próbáltak. Csodálkoztam, hogy a számomra kiválasztott csuha durva anyaga ellenére egészen könnyen símolt rám és még csak meleg sem volt. B. H. is elégedetten mosolygott rám.

NM³ azonban nem adta a dolgot egy jelenetnél alább.

„Mit hisznek rólam? — kiáltotta felháborodva. — Hogy én felvegyem ezt a csuklyás csuhát?”

„De hiszen csak rövid útról van szó”, csitította a sugárzó.

„Az én hiúságomnak egy út sem rövid... Nekem az életben egyetlen küldetésem volt, ahhoz nem leszek hűtlen...”

„Micsoda küldetés volt az, madame?” kérdeztem kíváncsian.

„Hogy szép legyek”, felelte az ősasszony, és valóban kifogástalanul szép volt büszke haragjában. És ami még érdekesebb volt, ez a vallomás egy kereken kétszázéves nő szájából nem hangzott groteszkül, hanem természetes méltósággal. A barátok összedugták fejüket, aztán megszólalt egyikük, aki a legelhibázottabb eszközzel akarta észretéríteni: „Dehát anyóka, a dolognak éppen az a célja, hogy senki se lássa és ismerje fel...”

„És önök, tisztelendő urak — kérdezte csípősen —, szintén nem fognak látni és felismerni? De még ha

egészen egyedül volnék is, akkor is szívesebben belefeküdném a humusba, mint hogy nevetségessé tegyem magam...

„Probatum est — nevetett a testvérek főnöke. — Így is megy. Talán még jobban is” — és a többiek hangosan helyeseltek neki.

Valaki fejemre húzta a csuklyát. Leültem az egyik nyugágyra, mert ebben a pillanatban egy erős érzés töltött el, az az érzés, hogy ugyanezt egyszer már átéltem. Faux connaissance volt-e vagy déjà vux, ahogy nevezik? Nem! Valóban egyszer közel voltam ahhoz, hogy barátsuhában meneküljek könyörtelen üldözők elől. Marseille, 1940 júliusa. A németek Franciaország kétharmadát megszállották. Még néhány nap, és az egész országot elfoglalják, úgy hírlik. De akkor el vagyok veszve, mert a fegyverszüneti szerződés tizenkilencedik pontja értelmében a franciáknak ki kell szolgáltatniuk engem és a hozzám hasonlókat. A dominikánusok kolostorában ülök. Arról tanácskoznak, hogy a veszélyben levőket nem lehetne-e csuhába öltöztetve átvinni a spanyol határon. Engem semmi más nem tart vissza ettől a kalandtól, mint két álbarát látása, akik egészen lehetetlenül mozognak ebben az öltözetben.

Milyen finom érzése van ennek az őszanyának, gondoltam magamban a visszaemlékezés közben, amely nagyon furcsán érintett. Hiszen végtelen idő múltán nemcsak hogy megismétlődött ugyanaz a helyzet, hanem egy 1940-ben kigondolt terv a Szűz tizenegyedik nagy világévében került kivitelre. Még mindig ez a gondolat foglalkoztatott, mikor a Gyermeteg Élet barátai már a Sancta Illusionak szentelt oltár alatti kriptába és innen egy alacsony ajtón át egy folyosóra vezettek.

„Felfejlődés egyenként”, vezényelte a sugárzó humorosan. Ez a régi katonai vezényszó nyilván fennmaradt a rend szabályai között.

Libasorban mentünk át a folyosón, folytonosan a barátok tréfái és nevetése közepette, akik nem engedték, hogy komolyabban tudatára ébredjünk a szörnyű feszültségnek, amelyben voltunk. Mégis, mikor a folyosót elhagytuk és a hatalmas csigalépcső előtt állottunk, szédülést éreztem. Ez a lépcső olyan volt, mintha torony tetejére vinne, csak a hozzá tartozó torony nem volt sehol. Szürke fém-csavarszalaghoz hasonlóan nőtt felfelé, de mindig úgy, hogy csak az alsó részét láthattuk. Több kanyar után már eltűnt a földalatti őszi táj szürkületében és ködében. Nem tudtam rémületemet legyőzni a feladattal szemben, hogy felkapaszkodjam ezen a lépcsőn.

„Istenkém — sóhajtottam —, ilvesmit már az én ifjúkoromban nem kívántak senkitől. Mikor a Campanilét Velencében összeomlása után újból felépítették, a legkitűnőbb felvonót építették belé...”

A sugárzó könnyedén vállára ütött:

„Nem nagy ügy ez, barátom. Aki igazán fel akar jutni, másznia kell.”

Hallgattam, de féltem a hirtelen szívhaláltól, amelyet az animátor jósolt. Értelmetlen módon semmi kifogásom nem volt az ellen, hogy szétfolyok és felbomlom, de kétes testem megbízhatatlansága rettegéssel töltött el. Akkor már talán jobb lett volna a retrogenezis. (Haha, végre rájössz a nagy vívmány ízére. Így van ez minden haladással. A régi konzervatívizmusról végül kiderül, hogy csak buta megszokás.)

„Ismerem ezt a lépcsőt — mondta az ősanya — és remélem, senki sem hiszi rólam, hogy félek...”

„Nincs ok a félelemre, anyóka — válaszolta néhány testvér. — Ugy fog felszállani, mint egy angyal, anyóka...”

„Ezt kikérem magamnak — kiáltotta NM³ haragosan. — Én nem vagyok maguknak anyóka. Dédnagy-mama vagyok, és még ez sem egészen pontos, mert igazában csak dédanya vagyok...”

A barátok elbeszélték, hogy gyakran kénytelenek a nagy lépcsőt egymásután négyszer-ötször megmászni fel- és lefelé. Két barát közrevette az ősanját és vitte. Mögöttem és B. H. mögött egy-egy barát ment, erős kezekkel tolva bennünket. A mászás így valóságos élvezet volt. A barátok egyrésze hátramaradt. Ez a számolvasók miatt történt, akik csak a tizenkét, esetenként leváltásra jelentkezett barátot engedték vissza. Egy hang énekelté kissé torokból:

Testvérek, a Gyermeteg Élet
Rendjének híve, barátja
Schol se törekszik előre,
S csak előre tekint, sose hátra.

„Az út nagyobbik része régen mögöttünk van”, mondta a sugárzó hirtelen.

„De hiszen ez lehetetlen — csodálkoztam egészen őszintén —, még alig kezdtük meg a kapaszkodást.”

„Ez onnan van — nevetett a fiatal prior —, hogy szüntelenül arra intjük, ne gondoljon a következő kanyarra.”

Pontosan így volt. A barátok hatalmas testi és lelki ritmust fejlesztettek ki, amely B. H.-t és engem arra kényszerített, hogy meggondolás nélküli örömmel adjuk át magunkat a lépcsőmászás tényének. Barátom hirtelen ezt mondta:

„Milyen kár, hogy nemsokára már ott leszünk. Nem bánám, ha még feljebb menne a lépcső.”

„Mindíg ezt halljuk védeenceinktől — bölintott a sugárzó, aki kis csapatunk legvégén ment. És hozzátette: — Minthogy most mindjárt elérjük a főutat, a következőt kérem: Szorosan együtt maradunk. Nem beszélünk. Nem fordulunk meg.”

Az út, mint előre jelezték, sűrű embertömeggel volt tele, amely a télikert felé özönlött. A tömeg akkora volt, hogy időről-időre elakadt és a folyam meg-

merevedett. Ezek az örültek mind inkább alávettették magukat az időelőtti retrogenézisnek, mint hogy egy legmodernebb háborútól fenyegetett világban éljenek, akárcsak Io-Fagor és övéi, akik persze elébesítették ennek a csöcseléknek s ilymódon biztosították maguknak az azonnali gyors kiszolgálást az animátoroktól, kertészektől és fürdőszolgáktól. Az ujjonnan érkezettek kétségtelenül nagyon soká várnak majd boldogboldogtalan végükre. A fehérköpenyesek nem támaszkodtak már részvétlenül a híd korlátjára, hanem kardont alkottak háttal a folyónak. A sugárzó elragadtatással hunyorgott felénk. A helyzet kedvezőbb volt, mint valaha. Tömörültünk, hogy csuháinkban egyetlen csoportot képezzünk. A barátok csengő kardalba kezdtek, melynek lendületes ereje dacos ellentétben állott a styxi térséggel. Zártan igyekeztünk a folyó felé, mint egy elől éles hajó. Középen volt az ősanya. Sarkon követte őt B. H. velem. A barátok körben vettek körül bennünket. Noha az ősanyát a barátok vítették, most öregnek hatott. Be kell vallanom, minden szépítés nélkül, öregnek tűnt fel előttem. Ez az öregség azonban nem gyöngeségben nyilvánult meg, hanem az érezhető dühösségben, amely belőle áradt. Állapota engem magamat is pillanatról-pillanatra nyugtalanabbá tett.

Már éppen átmentünk a számolvasók első koronján. A barátok izmos kara utat tört nekünk a fehérköpenyeseken keresztül, akiket a gyermekes élet zengő szava kellemetlenül érintett, úgy, hogy szégyenlősen félrenéztek. Most már csak még egy sor ilyen ór volt előttünk, aztán nyert ügyünk volt. Mérsékelt távolságban láttuk a síma sziklafalat, amelynek állomás volt a neve, mert ide érkezett minden camera caritatis. Az ezután történeteket azért írhatom le a legnagyobb pontossággal, mert az egész olyan volt, mintha saját lelkemben játszódna le és engem magam érin-

tene. Tudniillik valamilyen asztromentális aktus folytán a sajdulásig visszatükröződött bennem mindaz, ami az ősanját értelmetlen cselekvésére ragadta. Éreztem a szörnyű csábítást, hogy áthágjam a tilalmat. Éreztem az asszony kikényszerített dacát. Éreztem vad gögjét, amely nem birt magával és gyűlölte megmen-tőit, a barátokat. És mindezek mögött éreztem a nem-törődömséget, amely sokalta a legközelebbi lépéseket és iszonyodott attól a gondolattól, hogy visszamegy az életbe. Vajjon ez a nemtörődömség már a desiderium originis volt?

Igy történt aztán, hogy NM^s, mikor a számolva-sók utolsó sorához értünk, hirtelen megállt és nagy garra visszafordult. Egy pillanatig egész csoportunk megállt és az ének félbeszakadt; de három másodperc múlva már ismét felcsendült, erősebben, mint addig. Lökést éreztem és előre tántorodtam. Noha nem szerettem különösebben az ősanját, oda akartam dobni neki a dajkák zöld kötelét. Valaki kiverte kezemből: a sugárzó volt. Az ősanját pedig elnyelte a tömeg, amely a télikert felé zarándokolt.

Néhány lépés után elértük a Gyermeteg Élet barátainak állomását. Minden a legkisebb nehézség nélkül folyt le.

Hogy Lala dédnagyanyja vagy saját bevallása szerint dédanyja ezen a szerfölött önkéntes módon elérte-e asztromentális élete célját, azt már nem tudom. De feltehető róla, hogy elhatározását még egyszer meg-másította.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

amelyben elveszítem barátomat és a szétrombolt Dzsebel előtt tanuja leszek egy hősi áldozatnak.

Az az állapot, amelyben a felső világot találtuk, nem lepett meg nagyon, hiszen már saját, sokkal lassúbb folyású életemben tapasztaltam: egy birodalom történelmi és politikai arculata nemcsak hogy napok alatt, hanem egyik óráról a másikra olyan alaposan megváltozhat, hogy nem lehet felismerni. Itt elsősorban az első világháború végére gondolok, 1918 novemberének azokra a napjaira, amelyeket a megvert Középeurópában töltöttem. Ezt a háborút is egy fanatikus és felelőtlen fiú lövése váltotta ki, aki egy személyesen kevésbé jelentős vezetőt tett el láb alól. De mivel akkor az emberek számosabbak, a csoportok sokfélebbek, a viszonyok kuszáltabbak, a motívumok zavarosabbak és a fegyverek kezdetlegesebbek voltak, mint több világkorszakkal utóbb, magától értetődött, hogy a háború négy évig tartott és nem kereken tizenkét óráig, mint a mostani a legtávolabbi jövőben. Egyébként ez a háromegésháromtizet perces tartó úgynevezett „utolsó háború”-hoz képest eléggé hosszú hadjáratot jelentett. De meggondolandó, hogy mindkét félre rákényszerítették, mind a Panopolisra, mind a dzsungelre és hogy a bűnösök, a balga fegyvergyűjtők, csak egy csenevész összeesküvő szervezettel rendelkeztek. Ha én, a jövő világának utólagos látogatója, csak a meztelen kiváltó okot tudom feltárni, a mélyebb okokat azonban nem, mégis ezek a mélyebb okok is léteztek, még ha csak a Panopolis és dzsungel közötti szöges ellentét feszültségében rejlettek is. (Hogy minden jövőbeli történetet csak erős színtörésben, tehát a lényeg eltorzulásával és elrajzolódásával voltam képes látni, már több ízben közöltem az olvasóval.)

Egy régi mondás vallja: veritas vincit. Az igazság győz. Ebben a mondásban a földi megvalósulás protestáns, idealista túlbecsülése van. Nem mondom, az emberi történelem végén bizonyára győz majd az igazság. Addig azonban többnyire ennek ellentéte történik: victoria verifacit. A győzelem igazsággá tesz. Minden történelmi korszak annak arcát tükrözteti, aki utóljára győzött. Ez érvényesült itt is. Nem lehetett messze az éjféltől, mikor valahol az „egykori alsóváros” közelében felbukkantunk. A sűrű asztromentális csillagos ég boltozódott felettünk. Az emberi világ alatta pedig már a dzsungel arculatát kezdte felölteni. Ehhez képest utolsó benyomásom az asztromentális kultúráról az volt, hogy megszűnt és valami újnak adta át a helyét, amely még nagyon bizonytalanul és elmosódottan jelentkezett. Közben az asztromentális vívmányok szünet nélkül tovább működtek. A fekete tábla az égbolton, ahol a csillagok az esti híradóvá ugráltak össze, minden két percben új híreket hozott. Csodálkozásomra azonban ezeknek a híreknek hangja merőben különbözött a tegnaptól és tegnapelőttitől. Az esti csillagok a dzsungeleket dicsérték és erőteljes, naív, népeiket, amelyeket még nem rongáltak el a dekadens erkölcsök és melyek a tevékeny földi életben, nem pedig a céltalan játékokban vagy örök kérdések megoldásában látták legfőbb eszményüket. Az égi ujság továbbá az életben maradt összeesküvőkről is hírt adott, azokról a fegyvergyűjtőkről, akiknek idiotikus gyűlölete (ez a fogalmazás helyes volt) lehetővé tette a nagy megtisztulást. Egyrészüket már elfogták, és a törvényszéki bizottságok már ez idő szerint, az előrehaladott óra ellenére kutatják a legtávolabbi múlt történelmi levéltárait, hogy megtalálják a halálbüntetés megfelelő módját, ahogyan azt valaha a hazaárulókon végrehajtották.

Halálbüntetés? Nem hittem szememnek. De az égen ott ragyogott a félelmetes szó demotikus betűikkel. Még néhány órával előbb, a Hades kellősközepén, a halál üregében az animátor szigorúan rosszalta, hogy nyíltan alkalmazom azt a szemérmetlen szót, hogy „halál”. Most pedig szélesen és világosan olvashattam az égen, s a felfelé hunyorgó emberek nem ájultak el tőle. Ez még nekem, a világtörténelem jól átforrázott tüdőjének is túlságosan gyors volt. De egyszerre megértettem Io-Fagort és a hozzá hasonlókat, s ami ennél is több, nagy tisztelet ébrédt szívemben, hogy inkább lettek néhány év elvesztésével margaréták, mint önmagukhoz hűtlenek.

Az elfogott összeesküvőkről szóló hír után hosszabb cikk következett, amely bizonyos aggodalommal erősödött, hogy a hasznos művészeteket, amelyeket az emberiség földi pályafutása alatt elsajátított, nem szabad lenézni és az áldásos berendezkedéseket a megújult társadalom is fenn kell, hogy tartsa, amely teljességgel a gyalázatos csúfnévvel illetett dzsungelen alapszik.

Ennél a helynél, amely Io-Joel szavait idézte, hal- kan nevetnem kellett.

„Miért nevelsz olyan komiszul?” kérdezte B. H. szomorúan.

„Azért nevetek, mert magam előtt látom az uranografust, hogy írja ezt a cikket egy ceruza végével a sajtupapírra...”

„Holnap bizonyosan elkergetik, hogy a maguk egyik emberét ültessék helyére...”

„Micsoda ujdonság, B. H. — gunyolódtam — micsoda óriási ujdonság...”

Mutatóujjával némán felmutatott az égre, ahol éppen egy másik hír ugrált össze, ezen a címen:

„A szeleniacuzia vége -küzöbön áll... Most ül össze a világalkotmányozó bizottság, hogy döntsön

arról a javaslatról, amely a szeleniacuzia eltörlését kívánja. A holdnak szentelt geoarchon, a hatalom nélküli hatalmas, a felelős névtelen intézménye egy csekély veszéllyel szemben olyan siralmasan kudarcot vallott, hogy helyét geotábornok fogja elfogadni, aki a lelki tüzéség szakértője. A világháznagy faköpnyege is méltóbb hivatali helyiségnek fogja átadni helyét...

„Kár — mondtam —, nagy kár” — és nem olvastam tovább, mert a sok égrenézéstől már megfájdult a nyakam.

Az a benyomásom, hogy a Panopolis már most kezdte felölteni a dzsungel arculatát, nyilván arra is volt visszavezethető, hogy főként azokat a helyeket kerestük fel, ahol a változás legerősebben mutatkozott. A tiszta lakókerületekben, de talán még a geodromon is, más lehetett a helyzet; ott az asztromentális kultúra ellenálló erejét talán nem törték le ilyen gyorsan. Itt azonban, az „egykori alsóváros” területén, amelynek középpontjában a korzó terült el két kapu között, itt, a sokgyermekesek és a „megfáradtak és megterheltek” negyedében, mindenütt látható volt az ünnepélyes megújhódás. Ezeken a megfáradtakon és megterhelteken ugyan nem sok fáradtság és terhelés látszott, mert a Munkás csillagkonfekciója jól ruházta és jól táplálta őket, sebj, azért a szűköldödésnélküli gazdaságon és társadalmontúli világban is ugyanazok a megfáradtak és megterheltek voltak, mint akármikor, mert az ember tudvalevőleg nemcsak kenyérből él, hanem az élettől megalázott büszkesége kielégítéséből is. Nem kell külön hangsúlyoznom, hogy az egykori alsóváros megfáradtjai és megterheltjei az asztromentális civilizáció forradalmi rétegét alkották és hogy ma a két romkapu kerületében nagy volt az öröm és az ujjongás, nem azért, mert az élet jobbnak ígérkezett, hanem mert a fennhéjázók uralma elintézettnek lát-

szott. Egyébként nagy csapat dzsungelbeli érkezett ide, férfiak és nők, egyrészüik csillogó ezüstgombokkal diszített parasztzubzonyokban, vörös csúcsos sapkában és csengettyűkkel a bajszukon. Ezek a parasztok azonban csöndesen, óvatosan, sőt kissé nyomottan viselkedtek, míg a városi lakosság nem tudott betelni az éljenzéssel és fraternizálással. Nyilvánvaló volt, hogy ez az asztromentális tömeg különös sznobizmussal csúzott-mászott a tartózkodó dzsungelbeliek előtt. A teljes megértéshez hozzá kell tennem, hogy a hegyvárosiak nem jöttek üres kézzel, hanem sok hordó barna sört hoztak magukkal, amelytől az ilyen italhoz nem szokott asztromentálisok vad mámorba estek. Egyébként kedves történelmi csere: a vörösbőrűek tüzes vízzel rontják meg a sápadtképűeket. Ennek ellenében a hegyvárosiak igen sok utazó türelemjátékot zsákmányoltak és azzal szórakoztak, hogy dühösen csereberélték tartózkodási helyüket. Hogy az összehangoló kifogástalanul teljesítették kötelességüket, az én szememben egyik nagy titka ennek a háborúnak és forradalomnak. De ez sem volt számomra új, mert hasonló esetekben már megértem, hogy az élet bizonyos alapkövetelményei mindennek ellenére tovább érvényesültek.

Minden másnál feltűnőbb volt, hogy az emberek táborüzeket gyűjtöttek, azok körül üldögéltek. Üldögéltek, mondom, amit tizenkét órával előbb még nem mertek volna tenni, legalább is nem a nyilvánosság előtt. Az ülés Io-Joel saját szavai szerint „reakciós magatartás” volt. Karonfogtam B. H.-t. Lassan ödöngtünk. A télkert tenyészhősege után élveztük az istenien üdítő éji levegőt.

„Emlékszel, B. H. — kérdeztem — Lenin ismert mondására, hogy a forradalmak a világtörténelem mozdonyai? A mozdonyok előre és hátrafelé mennek. Ez mintha hátrafelé menne...”

„Mit akarsz? — felelte barátom bölcsen. — Megy...”

Miért legyen a görbülő térben csupán az embernek egyenes iránya? Ezt a kérdést akartam még feltenni, de elálltam tőle, mert a falikapu előtt mentünk el, amely Saul király házába vezetett. Egy fémtáblán ez volt olvasható: „Io-Saul Minjonman, a kor hivatalos zsidaja.” Alatta papírlap volt megerősítve ezzel a szépen kicirkalmazott szóval: „Vándorúton.”

„Fogadnék — nevettem —, hogy Minjonman nem vándorúton van, hanem hermetikusan elzárt régiségkamrájában ül. Ott nem tudja, hogy átkozza-e aranyfiát vagy áldja, most, hogy megint ez a szörnyű újítás zúdult a világra, mikor az ember még alig szokott hozzá az utolsóelőtti újításhoz...”

„Ebben igazad lehet”, bólintott B. H.

„Tudom, hogy igazam van. Saul király még éppen azzal van elfoglalva, hogy elkülönüljön...”

„Hát velünk mi történik, F. W.?” sóhajtott B. H. mélyen.

„Te vagy az útitervcsináló”, mondtam kajánul, miközben elfojtottam magamban a titkos vágyat, hogy Lala kedvéért a dzsungelbe menjek.

„Gyerünk a Munkás parkjába — indítványozta B. H. — Ott frissíti fel erőit az ember legbiztosabban.”

A Munkás parkját hatalmas embertömeg árasztotta el. Már messziről integetett a levegőben álló világító írás: „A kor Munkása sztrájkba lép, ha déli tizenkét óráig nem hallgatnak el az ágyúk.” Ez a fenyegetés döntő súllyal eshetett latba. Kétségtelenül sokkal inkább az összeesküvő fegyvergyűjtők ellen irányult, mint a dzsungel tüzértábornokai ellen, és meg kell adni, joggal. (Végre is a Munkás mégis csak munkás volt s így érzésileg a megvetettek oldalán állott.) Közben azonban kitűnően meg tudta óvni a semlegeség elvét, mert mindkét felet sztrájkokkal fenyegette.

Igaz, hogy a dzsungelbeliek a föld gyümölcseiből éltek, ezért függetlenebbek voltak a Források és Erők Völgyének csillagtáplálékától, míg a minden mezőgazdaság nélkül élő asztromentálisokat e táplálék nélkül az éhhalál fenyegette. A Munkás sztrájkjal való fenyegetőzése egyébként elérte célját. Miután az összekülvők messzehordó árnyékrombolói és létnegálói több-kevesebb kárt okoztak és néhány ezer embert feloldottak a semmibe, beszüntették a tüzelést, márcsak azért is, mert nem következett be a várt eredmény és a puccs nem talált lelkesedésre és követésre az asztromentális polgártársak között, csak rémületre és felháborodásra. Soha az egész világtörténelemben nem röpítettek még (azaz hogy fognak röpíteni) egy kultúrát butábban és könnyelműbben a levegőbe. A különböző Konstantinok ellenben már napnyugta előtt elérték, amit akartak, üvöltés és fogak csikorgatása uralkodott a Panipolis környékének vendégei között és nem volt elég segélyhely, hogy befogadja a depressziós lövedékektől megsebezett sebesülteket. A kapitulációt az első éjszakai virrasztás kezdetén aláírták, és aláírója az a boldogtalan volt, aki ideiglenesen az utolsó szeleniacuza helyére lépett; természetesen névtelenül, csak jelisével írta alá. A főcikkely ebből a rövid mondatból állott: „Megszűntek a határok az asztromentális lakósivatag és a szinpompás oázisok között.” Mint látható, egycsapásra minden visszájára fordult. A dzsungeleket alapos okkal „szinpompás oázisokká” léptették elő. És ezek az oázisok a maguk szempontjából ugyanilyen alapos okkal „asztromentális lakósivatagnak” nevezték a szinte emberfelettien bensőségesült kultúra birodalmát.

Mindezeket az eseményeket szinte lázas emberektől tudtuk meg, akik izgalmukban szinte észre sem vették, hogy ismeretlen öltözetű idegen vagyok korukban. (A barátok búcsúzáskor levették rólunk a csuhákat.)

Igy folyt tehát le ez a rövid háború, ha ugyan háborúnak nevezhető, noha elég áldozatot követelt. De megtudtunk még valamit, ami érthetetlen volt nekem és utálattal töltött el. A puccsisták egyrésze elesett, legnagyobb része megadta magát. De volt még néhány hős vagy megátalkodott vagy kaján, ezek nehezen hozzáférhető, célpontul nem vehető helyeken elsáncolták magukat messzehordó szubstancia-rombolóikkal. A vészt-hozó csövecskéket azonban nem az úgynevezett oázisok ellen irányították, mint hinné az ember, hanem — és itt kóvályogni kezd az ész — a legnagyobbat és a legjobbat iparkodtak megsemmisíteni, amit saját világuk létrehozott, az a világ, amelyért állítólag harcoltak. Más szóval, utolsó romboló dühük a Dzsebel ellen lobbant fel, és mint hallottuk, sikerrel. Azt lehetne esetleg hinni, hogy ezek a hazafiak nem akarták a Palladiumot az ellenség kezére jutni engedni. De nem, nem erről volt szó. Szavamra, én jobban tudom. Az Io-Dok a Dzsebelt talán még jobban gyűlölték a dzsungelek-nél. A szegyenletes véereség lerántotta a leplet ádáz gyűlöletükről. Így próbálom magamnak megmagyarázni a szörnyűséget, amely borzadályal és fájdalommal töltött el.

Nagy megtiszteltetés volt, hogy ebben az órában a Munkás színe elé vezettek bennünket, aki nem tudta, hol áll a feje, hiszen az ő vállaira nehezedett a gond az egész ingadozó kultúremberiségért. Hogy a kitüntetés kinek köszönhattuk, nem tudom. Semmi esetre sem a lila csuklószalagnak. Ez éppúgy elvesztette értékét, mint a mellemen fityegő rendjel. Sorsom nyilván az, hogy csak bukófélben levő kormányok aggatnak rám kitüntetés. Mindazonáltal sem ezt, sem azt nem tettem le.

Ugy látszott, mintha ma a Munkás törzsének valamennyi testvére, fia, unokája és ükunokája kivonult volna, a segéderőkről nem is szólva. Az egyik ilyen

hétláb magas óriás tört utat nekünk a sűrű tömegen át. Tízezrével tolongtak a nők és gyermekek a játéktereken. A Munkás parkjai mindenütt menedékhelyül szolgáltak, mert — a dzsungelék becsületére legyen mondva — csak kevés lövedék találta őket. De nem akarok feltételezni Konstantinról és társairól semmilyen emberiséget, mert ezzel valószínűleg nem rendelkeztek, én pedig nem akarok Rousseau, az enciklopedisták, a saint-simonisták, utopista szocialisták és Io-Joelek lélektani hibáiba esni, akik szerint valaki már annál fogva, hogy nem az uralkodó osztály tagja, jobb ember. Konstantinnak és társainak minden okuk megvolt arra, hogy a Munkás csillaggépezetét védjék, hogy azt később maguk birtokukba vehessék. Valahányszor egy alacsonyabb civilizáció győz egy magasabbon, a győztes mindenekelőtt azt keríti hatalmába, amiben a legyőzött fölényben volt. Ebben az éjjeli órában a malachitzöld serpenyő is lenyűgöző képet nyújtott számtalan forráscsészéjével és erő-szökőkútjával. Az egész terep titokzatos tevékenységtől vibrált, de nemcsak a terep, hanem a légitér is fel egészen az intermundiumokig. A csillagsugarak az alabástrom csészékbe és onnan visszapattantak a gépbe. Határozottabb színűek voltak, mint nappal, szélesebbek, úgy szólván láthatóbbak, de azért nem kevésbé kísértetiesek. Az áldással megrakott csillagerők egész zápora, felhőszakadása zúdult az emberekre, hogy terhétől megszabadulva ismét visszatérjen a fénylő csillagokhoz.

Mély csend uralkodott a serpenyőben, noha sok ezer dzsungelbeli gyülekezett benne. Ezek mély áhítattal, sőt nyomott révületben nézték a nagyszerű színjátékot, amelynek lényegét és célját még nem fogták fel egészen. Mi azonban már messziről hallottuk a Munkás aranyoroszlándörmögését éjfél tájban:

„Most néztek, meresztitek a szemetek. De csak ha erősen néztek, lesz mit ennetek.“

Felismertem a kedves óriás hitvány rímelését. A feszültség és odaadás hosszú napja után sem lett jobb. De volt egy előnye: a Munkás nem hazudott. Ha valaki erősen a tápláló sugarak csodálatos játékára szegezte tekintetét, nemcsak jobban érezte magát, hanem jóllakottságot és meleget is érzett. Itt optikus úton nyerték a kalóriákat. Nem hallgatom el ezt a részletet, mert talán egy még jövőbelibb jövőndő átszellemiesedett táplálkozási módjára utal. Álmodozásomat egy ilymódon angyalivá lett emberiségről a Munkás sajátos nevetése szakította félbe, aki előtt most egész kicsiségünkben ott állottunk:

„Urak, e sok hű-hót mért csináljuk? Nem tudtam, hol a kedves tanyájuk. Négyyszer tudakozódtam már a végett, nem érte-e depresszió a vendéget... — Elhallgatott, toppantott és ezt mormogta: — Éjfél felé rosszabb lesz a rigmus...“

„Pedig nekem egy kis reggeli ujjongás kell a napfonadékomhoz...“, kértem.

A Munkás újra mint egy dörmögő harang nevetett:

„Akkor reggelig kell várnia, seigneur...“

De én lelkesen fordultam B. H.-hoz:

„Tudod, mi a legszebb a mi Munkásunkon? Nála található az egyetlen nevetés a világon, amely nem kinevetés...“

Miközben egy meleg italt vettünk magunkhoz, a Munkás megkérdezte, hol töltöttük a napot. „A téli-kertből szaladtunk el“, vallottam be az igazságnak megfelelően.

„Hű az áldóját — ijedt meg őszintén —, de hiszen akkor a kórházba valók, üdülésre. Kapnak egy-egy pompás ágyat a Munkás nagy szükségkórházában...“

„És hol van a Munkás nagy szükségkórháza?“
érdeklődtem kíváncsian.

„Itt, itt, mindjárt a lábunk alatt — válaszolta, miközben lábával kissé a földet kaparta. — A lányaim és menyeim fogják üdvözölni. Az unokáim pedig majd lefektetik...”

„Érttem — mondtam, — a házából való hölgyek ápolnak...”

„A legtöbb sebesültet már egészségesre ápolták“,
bólintott a Munkás büszkén.

„Nyilván valami általános gyógymóddal?“

„Egyszerű a dolog — nevetett a Munkás —, a mi asszonyaink sugároznak.“

„Mit sugároznak?“

„Szépségét, nyugalmat és egyszerű ést... Magam vezetem magukat a szállásukra...”

„Nem, Munkás úr — mondtam. — Nagyon csábító az ajánlat. De köszönöm, ezerszer köszönöm. Valami mást szeretnék...”

„Nem értelek, F. W.“, rázta fejét B. H.

„Nem vagyunk betegek, sem B. H. barátom, sem én, noha az Uterus terraiban sok nehéz dolgon estünk át. De azért nem szorultunk kórházi ápolásra. Számmra ugyan semmi sem olyan szép, mint ha sugárzó fiatal nők sugároznak be, hozzá még szépséggel, nyugalommal és egyszerű ésszel. De nem engedhetem meg magamnak ezt, mert szüntelenül valami más szólít. Egy kis szívességet kérek a kor tisztelt Munkásától. Kérem, szorítson mindkettőnket a kékkötényes mellére, ahogyan egyszer már tette velem. Ez olyan jót tett nekem...”

„Ej te kis ravaszli, no lásd — rímelt a Munkás nevetve —, lenézed a női ápolást, helyette az erő után nyúlsz, melyet a Munkás keze nyújt... (Pihá, a rímelés is hitványul megý éýféýkor...) Na, gyertek...”

Engem bal, B. H.-t jobb karjába kapva, hatalmasan magához szorított mindkettőnket. Közben hegyszerű belseiből az aranyos gurgulázó dörmögést vagy nevetést hallottunk, amelyet mint egy rejtett forrás nem bocsátott ki magából. Nyomban belém áradt az a kimondhatatlan jóérzés, amelyet már ismertem. Lassan és mélyen kezdtem lélegzeni. Páratlan belső megbékéltséggel néztem a roppant embertömegre magam előtt, amely a hegylakók zubbonyába öltözött győztesekből és a finomszínű fátyolredőkbe burkolt legyőzöttekből állott. Éreztem, hogy a fáradság úgy hull le rólam, mint a viseltes ruha. Még két percet ebből az éltető áramból, gondoltam boldogan, akkor tartós lesz. De már nem bírtam ezt a boldogságot és görcsös zokogásba törtem ki. Jól emlékszem, hogy barátommal is ugyanez történt.

Ott állottunk valahol az acélszürke gyepen, B. H. és én, egészen egyedül, mint első találkozásunkkor. A Munkás parkja mögöttünk feküdt. Mindaketten felfrissültünk és megerősödtünk, az életfokozó testi érintéstől nemkülönben, mint a levestől és a kecskesajttól, amelyet nekünk adatott. Most határoznunk kellett. Helyesebben, nem is kellett határoznom. Pontosan ismertem legközelebbi célomat.

„Miért nem fogadtad el a Munkás ajánlatát?” szölt B. H., és éreztem, hogy valami fekszik a szívén, talán egy kis neheztelés velem szemben.

„A kórház szó zavart, kedves öreg barátom — válaszoltam — a Munkás sugárzó hölgyei ellenére. Inkább itt aludnám a szabadban, mint valamelyik asztromentális kórházi ágyban...”

„Kénytelenek is leszünk a szabadban aludni, F. W., mert nincs szívem ahhoz, hogy visszatérjek lo-Fagor üres házába. Saját lakásom pedig nincs...”

„Hát nem szoktunk le még az alvásról, B. H.? Magam egészen éber vagyok...”

„Nem én beszéltem az alvásról, hanem te...”

„Ne kerteljünk, B. H. Valami bánt. Mi bánt?”

„Rossz előérzetem van...”

„Rossz előérzeted? Mire vonatkozóan?”

B. M. nem válaszolt. Még egyszer meg kellett kérdeznem:

„Rossz előérzeted? Magadra vonatkozóan?”

„Akkor ki sem nyitnám a számat...”

„Szóval rám vonatkozóan?”

„Igen! Rád vonatkozóan, F. W...”

„Idehallgass, B. H.! Nem tettem ki magamért eléggé a télikertben? Önbecsülés ide, önbecsülés oda, annyi bizonyos, hogy a veszély nem hoz ki sodromból, vagyok olyan büszke, hogy ne legyen fantáziám.”

B. H. leült az acélszürke gyepre és leültetett maga mellé. Elsőízben ültem ezen a világot átfogó növényzeten és néztem fel a sűrű, ismeretlen éjszakai égre. Egészen sajátos érzés volt, hogy ezen az idegfűvön ülök, amely papírszáraz volt és elszakíthatatlan, mint a rostszövet.

„Nemcsak hogy kitettél magadért, F. W. — kezdte az ujjászületett —, hanem kiváló akaraterőről tettél bizonyosságot és mindkettőnket megmentettél. Nemcsak hogy hálával tartozom neked, hanem nagy szégyenkezést érzek, hogy idevalósi létemre kudarcot vallottam...”

„Éppen idevalósi létedre kellett kudarcot vallanod, ami egyébként nem is egészen jó kifejezés, hiszen kezdetől fogva el voltál szánva a retrogenezisre...”

„Kérdezem is magamtól, F. W., hogy nem volna-e jobb és méltóbb dolog... Minden kockázat, a répaemberké, a kataboliták, a mnemodrom és minden más ellenére...”

„Nem értelek, B. H. Téged is megrázott a borzongás...”

„Nem érthetsz meg, F. W.... Nem volt helyes képed a télikertről, már csak ellenállásod miatt sem, és ugyanez történt velem is a te befolyásodra...”

Ugyanolyan érzületre találtam B. H.-nál, mint Io-Fagornál. A halál legyőzése retrogenezis által minden asztromentális nevelésű ember szemében tabu volt.

„Meglehet, öreg barátom — mondtam egy idő múl-
tán —, hogy a télkert nem nekem való volt, hogy sértett primitívségem minden rosszat magához vonzott és leleplezett. Ne felejtsd el, hogy számomra és minden magamfajtajú ember számára a halál Isten szent rendelése volt, amelybe ne kontárkodjék bele az ember... Nem kicsinyítem le a halál megkerülésének haladó eszméjét és gyakorlatát, de hogy istenkáromlás, éppoly kevésbé tagadható, mint hogy erőszakolt és nyakatekert...”

„Éppen azt a pontot érinted, F. W., amely a legfontosabb. Az ember mindig hajlandó volt arra, hogy szent elrendelést lásson rossz szokásaiban. Ilyen rossz szokás a halál passzív elfogadása. De vitatható-e, hogy az emberiség egész története makacs kísérlet, azzal a céllal, hogy Isten jogkörét megszüktük és egyre többet vonjunk a magunk ellenőrzése alá?”

„Ugy van — feleltem engesztelékenyen —, de erről a főpüspököt kell meghallgatnod.”

„Csak azt akartam mondani...” kezdte B. H., de nem fejezte be a mondatot.

„És a te rossz előérzeted — mosolyogtam — netalán az én reakciós ellenkezésemmel függ össze?”

„Ellenkezőleg — szakított félbe élenken. — Rossz előérzetem a te mesebeli alkalmazkodó képességeddel függ össze, drágám.”

„Csalódtál bennem, B. H.?”

„Csalódtam? Esküszöm, hogy nem, F. W. Csak másképp gondoltam a dolgot, mikor a végtelen távol-
ságból ideidéztelek. Azt gondoltam, szelíd eidolon,

tündöklő árnyék módjára egy kicsit osztani fogod velünk életünket, szétnézel és megtekinted a világot. De te élettel telítetten, akarások és valóságok forrágájával jöttél ide távollétedből. Ezért féltetek. Gondold csak meg, mi mindent kellett intézned. Választott bíró voltál minden idők legnagyobb vitakérdésében. Üstököstornásztál a többivel, komáztál a Fennlebegővel. A télikertben mint retinens tíz óra hosszat harcoltál az életedért, míg én halálos teherként lógtam rajtad. És mindehhez még a nagy csigalépcső. Mi lesz ebből? Ez csak rosszul végződhet...”

„Miért végződhet csak rosszul?”

„Mert túlságosan kitágulsz, F. W., minden emberileg megengedett határon túlra. Ez talán a létező legveszedelmesebb bűn. Az erény szemérmesen összehúzódik, ezért egy és ugyanaz a koncentráció, az erény és az egészség. A bűn ellenben minden után nyúl és mindent énesíteni próbál. A kicsapongás benned minden képzeletet felülmúl. A legösszeköthetetlenebb elmentéket akarod összekötni a magad kis létében. Ebből utoljára is csak valami baj süllhet ki. És én szerencsétlen viselem az egész felelősséget...”

„Micsoda baj süllhet ki?”

„Hátha megbetegszel... Iránytalan akaratodnak ez a kielégíthetetlen kicsapongása csak betegségre vezethet...”

„Ezért hát már előre befeküdjem a kórházba és hagyjam, hogy a Munkás asszonyai besugározzanak? Hát ez nem volna kicsapongás?”

„Hallgasd meg az indítványomat, F. W. Elviszlek a legközelebbi karavánszerájba. Szépen befekszel. Melletted maradok és vigyázok rád, hogy ne történjen bajod...”

„Jó barátom vagy, B. H., tudom. De indítványodat elutasítom. Állandóan azt érzem, hogy valami szó-

lít. Kétségtelenül valami mentális hívás. Annyira már én is elromlottam. A Dzsebelből hívnak...”

B. H. a Dzsebel szóra úgy megijedt, hogy bele-sápadt. A kékes nappali csillagfényben is látható volt halványsága.

„A Dzsebelből — kiáltotta. — De hiszen ez lehetetlen...”

„Miért lehetetlen? A messzehordó árnyékrombolók miatt?”

„Éppen a Dzsebelrel foglalkozott az előbb rossz előérzetem. F. W. Nálunk asztromentálisoknál azonban az előérzet már előtudás...”

„És mit mond előtudásod?”

„Hogy a Dzsebelnél ér utol a vég, már tudniillik a viszonylagos véged...”

„Egyszer csak véget kell érnie ennek a meg nem engedetten hosszú itt tartózkodásomnak, B. H. És ennek színhelyeül szívesebben választanám a Dzsebelt, mint a télikertet...”

„Ezt már bebizonyítottad...”

„Csak állításom első részét bizonyítottam be... Különben tisztetem az előtudásodat, de lehet, hogy ugyanolyan alaptalan, mint sok esetben a tudásunk.”

Már régen felállottam és ide-odaforgattam kezemben csillogó utazó-játékszeremet. B. H. mellettem állott, nagy fejét kissé lecsüggesztve. Eltűnődve mosolygott, miközben ezt mondta:

„Kedvem volna kiűtni a kezedből a mentelobolt és elvenni tőled...”

„No, B. H. — nevettem — mire vársz még?”

„Ez a mire vársz még? nagy csúfság, F. W. — mondta szelíden. — Ugyis tudod, hogy nem ütöm ki a kezedből. Én sem változtathatlak meg téged, ahogyan te sem engem...”

„Gondoljunk a NM³ szavaira: az ember azzal kezdődik, hogy nincsenek gondjai. Egyébként igen

hülye maxima. Rajtad éppen az az emberi, hogy gondjaid vannak miattam...”

„Ha kész vagy, rajta”, mondta B. H. szárazon, miközben átölelt, hogy a következő pillanatban együtt álljunk a Dzsebel előtt.

De én két lépést hátráltam:

„Megállj, B. H. Végre is lehetséges, hogy valóban történik valami baj velem vagy veled. Vegyünk előbb hát tisztességesen régimódi búcsút. Köszönöm, hogy kiszúrtál az abécéből. Tudatom mérhetetlenül gazdagodott általad. Királyi ajándékot adtál nekem. Két dolgot örök időkre megtudtam. Hogy mi ketten nem tűnhetünk el a világból és hogy a viszontlátás mindig lehetséges. És minden viszontagság ellenére módfelett kedves és roppantul érdekes volt a dolog...”

E mögé a „módfelett kedves” és „roppantul érdekes” mögé rejtettem megindultságomat, amelyet nem kell külön hangsúlyoznom az olvasó előtt. De B. H., a finomabb és érzékenyebb kettőnk közül némán kezet rázott velem, rám nézett, aztán nyomban lesütötte szemét. Gyakorlott ügyességgel irányítottam bele a halványszínű golyócskákat az „élesre állított óhaj” lyukacskáiba.

Mikor a cél előttünk volt, azt hittem, elhibáztam valamit. Mert Dzsebel többé nem volt ott, csak kiterjedt rom-mező feltornyosuló kristálykövekből és prizmás sziklákból, amelyek fölött halvány szivárvány színű megtört csillagsugarak lebegtek. A messzehordó szubstancia-rombolók feldúlták a legfenségesebb értelmi és építészeti alkotmányt, amelyet az emberiség valaha létre fog hozni. Valóban hamuvá tették, mert a kristályos anyag bizonyos részei lávaszerűen izzottak át az éjszakán és földöntúli dobpergésként hangzott, ha a salakóriások legördültek a mélybe. Hozzá még vizek zuhogtak a roppant romok között és valami kimondhatatlan zizegés és zümmögés jelezte a

csillagok részvétét, amelyek földi hazájukat elvesztették.

Valamennyi lamaszéria kronozófusai, az idegen-érzők, csodálkozók, csillagjárók és a bolygóiskolák ifjúsága széles ívben állta körül a tragikus enyészetet. Az ív két vége nem is volt látható. Nem tűrték, hogy akárki közeledjen a palackzöld, jégszerű határokhoz. Láttuk, hogy egyesek hevesen integettek, hogy óvjanak bennünket. Nem értettem jól, mi történik. Veszélyes körzetben voltunk? Valami mérges némaság volt a levegőben, amelyet sohasem fogok elfelejteni. B. H. hirtelen mintha mindent megértett volna. Kézefogott, hogy elhúzzon onnan. Eszeveszetten rohanni kezdett. De én bosszúsán elszakadtam tőle. Ekkor láttam, hogy megbotlik és elvágódik. A borzasztó azonban éppen az volt, hogy nem vágódott egészen el. A megbotlás és elvágódás közötti fél másodpercben a meszszehordó szubstancia-romboló, az átkozott ókornak ez a nevetséges fuvócsöve teljesen semmivé bomlasztotta. Nemcsak hogy láthatatlan volt, mint én voltam valaha, hanem egyszerűen nem volt többé, mind a huzsonhatbillió egészséges sejtje az utolsóig elpusztult! Csak jóidő múlva értettem meg, mi történt. Előtudása nem csalta meg. Hogy nekem még testem volt, számítási hiba okozta. Előre nem látott cselekedetemmel, hogy kitéptem magam kezéből, minden szabály ellenére megmenekültem. Ebben a percben mélységesen sajnáltam. Végasztalanul hullottam a földre. Menthetetlen súllyal nehezedett rám a tudat, hogy egyedül vagyok a világon.

Elvesztettem barátomat, de nem voltam egyedül a világon. Egy csapat fiatal ember, a szörnyű eset tanui odaszaladtak hozzám és közrefogtak. Nyomban megismertem őket izmos asztrálisan edzett alakjukról. Az asztropathetikusok lamaszeriájából valók voltak, azok

a gimnaszták, akik a legközelebbi fénylő csillagok és csillagképek lényegét pantomimszerű és akrobatikus előadásban tükröztették. Nem biztosítottak részvételük-ről, nem rémültek meg, nem beszéltek össze-vissza, hanem rögtön táncba fogtak.

„A fájdalom — mondta egyikük — a mozgás megállása.”

„A gyógyulás — vágott rá egy másik — a mozgás folytatása.”

„Hoppla, seigneur — suttogta egy harmadik közvetlenül mellettem — engedni, elsúlytalanodni, támaszkodni...”

Alig érintettem a földet, mikor támogatásukkal futni kezdtem a sík lapon. Itt elejét kell vennem egy lehetséges félreértésnek. A körrepülés vagy helyesebben körlebegés, amelyet most az ifjú asztropathetikusok segítségével a Dzsebel csillagfényes nagy rommezeje fölött végrehajtottam, egyáltalában nem hasonlított az úgynevezett álombeli repüléshez vagy lebegéshez, amelyet éjszakánként olykor mindenki átél. Ismét nagy nyomatékkal kell rámutatnom arra, hogy az ilyen tapasztalatok, akármennyire szokatlanok is nekünk, a huszadik század embereinek, nem álomképek, hanem a Szűz tizenegyedik nagy világévének elvitathatatlan valóságai. Ezért nem beszélek álomról, mégcsak látomásról sem, hanem tényleges repülésről a Dzsebel romjai felett, amelyhez, mint azt az illető fejezetek után el fogják hinni nekem, az asztrogimnasztikusoknak semmilyen más gépre nem volt szükségük, mint saját testükre. Engem magam olyan könnyűséggel vittek az ifjak, mintha pihe volnék. De nem is voltam sokkal nehezebb. Ennek magyarázata abban keresendő, hogy a rombolás következtében a Dzsebel belsejében uralkodó különbözőkép szabályozott gravitációk kölcsönösen kiegyenlítődték és igen csekély gravitációt eredményeztek. Ez ural-

kodott abban a levegőrétegben, amelyen most áthaladtunk. Mérsékelt magasságban repültünk, de ez a magasság és a csillagfény elég volt ahhoz, hogy áttekintsem a szétrombolt, hatalmas mesterséges hegy egész körzetét. Szinte felkiáltottam a csodálkozástól:

„De hiszen a Dzsebel egy szem.”

Ifjú kísérőim látszólag elmosolyodtak:

„Ezt nem tudta? A Dzsebel Gaea szeme.” És egyikük szomorúan hozzátette:

„Gaea szeme volt...”

Semmi kétség! Gaea szeme volt. A föld bolygójának szétroncsolt szeme, amelyet időtlen-idők előtt helyezett ide az ember, hogy tudatosan kinézzen a világtérbe. Abból a magasból, amelyen az enyhe légáramlatban átlebegtünk, pontosan meg tudtam különböztetni a szem egyes részeit. Ott volt mindenekelőtt az óriási szemgolyó, amely szabadon és mozgathatóan függött egy kerek földnyílásban. Ennek a földnyílásnak elülső peremét az a palackzöld, jégszerű takaró fedte, amely lehetővé tette, hogy az ember közeledhessen a tulajdonképeni hegyhez, a szemgolyóhoz és a számos kapun át belsejébe lépjen. Feliülről nézve a szemnek ez a kristálygömbje nemcsak hogy nem semmisült meg egészen, hanem alakjában sokkal kivehetőbben megmaradt, mint a völgyben látható volt. Az ember jól látta a szaruhártyát, a szivárványhártyát, a kötőhártyát és a pupillát, amennyire ezeket a szerves képződményeket építésetileg utánozták vagy jelezték. Csupán a legfelső kupola, a legmagasabb félkör, a pupilla volt egészen szétroncsolva, úgy, hogy azok a helyiségek, amelyeket a Dzsebel megsejmlélésekor a csillagjáról padlásszobáinak neveztem, nyitva tátongtak. Alaprajzuk többszögű idomokból állott, amelyek tudtommal inkább a rovar, mint az emberszem motívumai. Hogy

a szemgolyót, amely a Dzsebel volt, miért nem lehetett látni lenn, annak oka a sziklatömbökben és csipkében volt keresendő, amelyek körülfogták és fölébe nyúl-
tak és jellegzetes alpesi képet kölcsönöztek neki. Ezek helyettesítették a szemhéjakat és pillákat, amelyek a becses, könnyen sérülő szemet védik. Most szétomlottak és lezuhantak, és úgy látszott, mintha a szemgolyó maga is mélyen belesüppedt volna a földnyílásba. Röptünk alatt a nagyszerű és tragikus kép azt igazolta, hogy az ember a természetet és a természet az embert véget nem érő, kegyetlen viszonyosságban humanizálja és naturalizálja. Ami ezen a napon történt, nem volt egyéb, mint az ember visszatermesztetése, zsákmányulása a vak öröknek, amelyek ma éppúgy éltek még benne, mint története kezdetén. És nagyon mély, nagyon logikus volt, hogy a finom asztromentális kultúra elleni támadás nem a dzsungelben tört ki, hanem magának ennek a dölyfös kultúrának ölében. A bánatos gondolat élesen tudatossá tette bennem B. H. végét és felnyögtem:

„Én tehetek a haláláról. Engem akart megmenteni. De én azzal menekültem meg, hogy megakadályoztam őt megmentésemben. Hagytam, hogy egyedül pusztuljon el...”

„Mozgás, mozgás”, tanácsolták a hangok körülöttem.

„Itt nem segít a mozgás — panaszkodtam. — Miért menekültünk meg a télikertből? Rimázkodott nekem, hadd lehessen újra kisgyerek; nagyon kellemes és az ember nem tűnik el egycsapásra...”

Mikor az asztropathetikusok észrevették céltalan megbánásomat, néhány szót kiáltottak oda egymásnak. Éreztem, hogy leereszkedünk a Dzsebel pupillájára és néhány lélegzetvétellel később egy kristálylapon érünk földet. Meglehetősen tágas, körkörös lap volt, a Dzsebel most lesüllyedt kupolájának legmagasabb pontja,

úgyyszólván a kronozófia teteje. A lap közepén nagy kicsipkézett lyuk tátongott drágakőszerűen ragyogó peremmel. Leginkább még gránáttölcsérhez hasonlíthatnám, ha nem tudnám, hogy a messzehordó szubstancia-rombolók aligha alkalmasak ilyen ártatlan hatások előidézésére. Akárhogyan is volt, a tölcseről könnyű füst szállott fel, annak bizonyítékául, hogy a nyíláson át mélyen le lehetett jutni a Dzsebel belsejébe, ahol a különféle termekben, emlékhelyiségekben, a lamaszeriák stúdióiban, talán még az arachnodrom helyiségeiben is tűz pusztított és a hegy építőanyagát a roppant hőség és a robbanások nyomása lávafolyókká változtatta. Nem kellett nagy képzelőerő annak elgondolására, hogy ebben az órában a thaumazontok és xenospaszták lamaszeriái pokollá lettek és hogy az oda bezártak megmentése majd szinte kilátástalan volt, akármilyen játszva győzték is le a legtávolabbi intermundiumok rémségeit. De mint később megtudtam, a Dzsebelben csak önkéntes áldozatok voltak.

Azt a lapot, amelyen ifjú vígasztalóim letettek, korlát vette körül és ehhez a korláthoz kis közőkben, meglehetősen mozdulatlanul hamuszürke csuhába öltözött emberek támaszkodtak körben, akiket nagyobb nehézség nélkül felismertem: öreg emberek, idegenérzők voltak, s mint arról a további fejlemények meggyőztek, a xenospasztikus lamaszéria vezérlőbizottsága. Egy kicsit nagy sűrű madarakhoz hasonlítottak, amint lehajtott fővel egymás mellett kirajzolódtak a csillagittas ég háttéréből. Nem tudom, mondhatom-e azt, hogy tartásuk bánatos volt. Talán csak zavart volt. De borzasztó is lehet, ha valakit megzavarnak abban a lelki tevékenységben, amelyet pontatlanul idegenérzésnek neveznek és amely a „metafizikai csillagjárás” legmagasabb fokozata. Ezek az öreg lámák, akik otthon voltak a csillagködök között, elvesztették földi otthonukat, megismeréstől terhes rohamaik haj-

lékát, a xenospazmákat. Elvették tőlük a tellurikus középpontot, ahol a végtelen utáni honvágyuknak átadhatták magukat. Valamennyinek alakját meggörbítette és megnyomorította az asztrális köszvény. Szárnyszerűen felhúzott vállukkal nemcsak kuksoló sasoknak látszottak, hanem törzsük olyan göresös volt, hogy rövidre nyírott felsőolaszországi szilfákhoz hasonlítottak. Nem számoltam meg, mennyien voltak, huszan-e vagy többen. Mindenesetre többnyire hallgattak, egy kivételével. Ez az egy minden bizonnyal a legkitűnőbb volt, a bizottság elnöke, egy csontosarcú, nehéz, félignyílt szemhéjú férfi, aki halk hangon beszélt és beszéd közben nem mozgott. A Közönyösnek nevezem, noha nem tudom, valóban az volt-e. Annyi bizonyos, hogy nyoma sem volt rajta a részvétnek.

A Közönyös közönye azért mutatkozott szinte erőlynek, mert élesen különbözött az Izgatott izgalmától, aki eszeveszetten szavalt valamit neki és a többi xenospasztának, miközben térképmutató pálcájával a levegőben hadonászott. Az Izgatott volt az egyetlen kolerikus típus, akit a magukat lefékező asztromentalisok között találtam. Még a szürke neutrumban és a kis intermundiumban sem tudott uralkodni haragján, ha valami rendellenesség felbőszítette. Nem hiszem, hogy külön mondanom kellene, kiről van szó. Jó tanárunk és nevelőnk izgalma most persze egészen más természetű volt, mint a szokásos tanári düh, amelyet megismertünk nála, az a hirtelen gúnyos felháborodás, amely mögött mindig csak sértett jóság lappangott. Ami most lappangott mögötte, valami félelmetesen komoly dolog volt, valami, ami zabolátlan kétségbeesés alakjában nyilatkozott meg. Csupasz koponyáján a hűvös éjszaka ellenére verejtékcseppek folydogáltak, arca kékes és beesett volt, szeme vörös, és őrült módjára szaladt körben, elfelejtkezve a magas xenospasztáknak kijáró tiszteletről.

„Nincs elég tanítványom — kiáltotta —, fürge és ügyes fickók, akik a tű fokán is átbújnak? Itt van Io-Rar és Io-Hol, legjobb tanítványaim, a felelők és az egy-A-üstököstornászok. Itt van Io-Schram és még tíz haladó, akiknek legalább is a fizikai magaviseletük nagyon ravasz s a mellett keménykötésű gyerkőcök, akikkel minden további nélkül hajlandó vagyok átszáguldani a napgolyón és minden más fénylő égiesen! Itt van... de mit beszélek, hiszen nem én vagyok az egyetlen tanár, az enyémen kívül még százhetvenegy elemi osztály van. És ennyi osztály közül éppen az enyémet kellett kiválasztani és az én tanítványaim közül is...”

„Senkit sem választottak ki — szakította félbe a Közönyös az Izgatottat. — A fiú önként jelentkezett áldozatnak...”

„De hisz a fiú nem ismeri még azoknak a szavaknak a jelentését, hogy önkéntes és áldozat. A fiú csak a maga rakoncátlan tehetségét ismeri, amely minden esztelenségre ráviszi...”

A Közönyös rendíthetetlenül válaszolta:

„Az önkéntes áldozat nem lesz csekélyebb azzal, hogy meggondolatlan vagy csak félig meggondolt...”

„Nem szabad lett volna elfogadni — kiáltotta a tanár —, a sarokba kellett volna állítani a buta kölyköt...”

„De elfogadták — mormogta a nyugodt hang. — És az áldozat ára valóban nagy...”

„Az áldozat hiábavaló lesz és a buta fickó nem fog visszajönni...”

A szürkén kuksoló madarak kara ezt mormogta:

„Talán nem fog visszajönni. Talán vissza fog jönni...”

Ekkor, eléggé későn, ráismert a tanár és odaszaladt hozzám:

„Segítsen, seigneur, az Isten szerelmére, segítsen, hiszen maga is ismeri...”

„Hogyan segítek én? — kérdeztem halkán. — Hiszen még a barátomon se tudtam segíteni...”

„De hiszen ismeri a kicsikét...”

„Ugy sejtem, arról a kecses kis csillagtáncosról beszél, akit Io-Görce csúfnéven emlegettek...”

A tanár némán rám nézett, szeme megtelt könnyekkel. Lassú, csüggedt kézmozdulattal a tölcserre mutatott, amelyből egyre erősebben gomolygott a gőz. A tragikus csöndben, amelyet ez a mozdulat szabadon hagyott, felhangzott a Közönyös fáradt hangja:

„Ha a kicsi nem jön vissza, egy másik megy és jön vissza, és ha az sem jön vissza, a legközelebbi következik... De valamelyik kis gyíknak vissza kell jönnie és fel kell hoznia...”

Körben a szürke sasok gyöngén bólogattak válluk közé csüggesztett fejükkel.

„Tudom, hogy én semmi sem vagyok — jajveszékelt a tanár —, kevesebb a semminél, mert még a csillagjárásig sem jutottam és egy évszázad óta az unalmas bolygók között ténfergek. Egy azonban testestül-lelkestül vagyok: nevelő. És mint nevelő merészkedem megkérdezni a csillagködök magas vándorait: Miért nem jön a Fennlebegő személyesen ide és hozza fel. Miért kell egy gyermek életét feláldozni, egy olyanét, aki talán maga is Fennlebegő tisztességére rendeltetett?”

Erre a tremolázó hangon feltett kérdésre a rendíthetetlen hag ezt válaszolta:

„A Fennlebegő nem jön fel. Nem hajlandó irodáját elhagyni. Talán már le is esett a tetőről és nem lélezik többé...”

Az agg xenospaszták közül egy másik lemondott tömör hallgatásáról és ezt mormogta:

„Fennlebegőnknek, mint minden nagy személyiségnek, rossz a jelleme...”

„Szeretné megtartani magának az isochroniont”, bólintott az utolsó beszélő szomszédja.

A rendíthetetlenül Közönyös most szokatlan nyomatékkal kijelentette:

„De nekünk kell az isochronion és új tant alapítunk vele...”

Az „isochronion” szó elhangzott. Ez az utolsó görög idegen szó ilyen idegen szavakban sajnos gazdag elbeszélésem során, melyet e szó miatt itt még egyszer félbe kell szakítanom. A félbeszakítás szükségtelen volna, ha valóban tisztában volnék ezzel az „isochronionnal”, amelyet többen „capsulának” is neveztek. De nem vagyok vele tisztában, és nagy kérdés, hogy valaki, aki a huszadik század normális tudatállapotához van kötve, egyáltalában alkothat-e magának egészen tiszta képet erről a kérdésről. Jómagam nem hoztam magammal egyebet némi tapasztalattal támogatott erős feltevésnél arról az isochronionról, amely olyan fontos volt (lesz) a jövő szempontjából, hogy a szelíd idegenérzők habozás nélkül elküldték a fiút a szétrombolt Dzsebel megolvadt poklába, hogy hozza el a még élő vagy már halott Fennlebegőtől. Régi elvemhez híven méltóságomon alulinak tartom, hogy összetett feltevésemet biztos tudás helyett építsem bele a történet menetébe. Másfelől azonban egy pillanatig láttam a „capsulát” és hallottam különböző célzásokat a xenoszpaszták szájából, úgy, hogy nem kételkedem sejtelmem helyességében. Az isochronion külsőleg kis hatszögletű kapszli volt egy-egy szíjjal kétfelől. A phylakteriumokra emlékeztetett, a zsidók imaszíjaira, amelyek ugyancsak az imádkozó homlokának közepén megerősített kis szelencék. Hogy az isochronion szelencéjében mi volt, nem tudom, de imaszavak, mint a phylakteriumokban, aligha lehettek.

Talán valami megjegyezhetetlenül bonyolult formula, talán valamely csillagpárlat egy csöppje, talán egy csillagködől merített szer magva, nem tudom. Annyi bizonyos, hogy az isochronion felcsatolása hatalmas hatást tehetett az emberi szellemre. Hogy ez a hatás milyen természetű volt? A télikertben, a sejtoszlás és bomlás helyén, megtudtuk, mi az az autobiológikus és heterochron idő. Az egyes szervezet sezmélyes, az általános idő folyamathoz kivált ideje volt, az elszigetelt Én haláltól körülvevő ideje. Nyelvileg isochronia a heterochronia ellentétét jelentette. Pontos fordításban isochronia nem jelentett egyebet egyidejűségnél, az én feltevésem szerint a világegyetem egyidejűségénél, illetve pontosabban a világegyetemen belül levő valamennyi jelenség egyidejűségénél. Mit jelenthet az a fogalom, hogy kozmikus egyidejűség? Ha az olvasó hajlandó követni, nem jelent semmi elképzelhetlent, semmi filozófikusan elvontat. Tegnap az éppen lejárt kor Fennlebegője közölte fülemmel az egyik világ-rejtélyt: „A kozmosznak emberalakja van”. Ha a kozmosz-ember és ég-ember alakja nem egészen felel is meg a miénknek, kérem, maradjunk két percig ez utóbbinál. Az atomok mozgó rendszeréből nézve, amelyek alkotják, a mi kis testünk is szinte végtelen időtereket és téridőket foglal magában. A föld egyszerű megfordulását a nap körül esztendőnek nevezzük. Nevezzük ugyanezt a megfordulást az atomban is esztendőnek. Hány évbilió távolságban van talpunk egy atomja fejbőrünk egy atomjától? És mégis, testünk önmagában egyidejű. De csak addig az, amíg él, amíg lelke van. Ha a lélek elszáll belőle, nyomban elveszti belső egyidejűségét. Milliárd heterochronizmusra bomlik. Igazában a halál nem is egyéb, mint az isochronia átváltozása heterochroniává, a lét egyidejűségének átalakulása sokidejűséggé. És itt közeledem — ha feltevésem helyes — az isochronia lényegéhez. A világ-

mindenség, a kozmosz-ember, az ég-ember is lelkes volt, más szóval egymástól többmilliárd év távolságban levő részei az akarat és tudat erejénél fogva egyidejűek voltak. Az isochronion nyilván ismeretlen segédeszköz volt, amely a földi ember atomi tudatát bekapcsolta az ég-ember mindenségtudatába, az apró földi sokidejűséget átömlesztette a mindenség egyidejűségébe. A beavatott számára, aki az isochroniont kezelni tudta, ehhez képest nem volt már egymásutáni-ság, hanem csak végtelen együttvalóság, egy minden elképzelhetőségen túli szimultanitás. Lelke minden pillanatban magába ölelt minden természeti kapcsolatot és összefüggést, egy hársfalevél évezredekkel ezelőtti történet lehullását, egy fénylő égítést évmilliók múlva bekövetkező szétrobbanását. Az isochronion — akármi is volt benne, formula, csöpp, mag vagy szag — fel-emelte a földi ember szűk tudatát az ég-ember mindenütt jelenvalóságának, mindentudásának, mindent megértésének fokára. Valóban ezekben a fogalmakban rejlik a tudományos fáradozás végcélja, és nagyon jól megértettem a szürke Közönyöst, hogy a kronozófia három fennálló lamaszeriájához egy negyediket akart csatolni, nyilván a legátfogóbban pompást. Az isochroniont illető okoskodásom közeláll a valósághoz, ebben nem kételkedem. És mégis, senki sem képes arra, hogy saját történelmi határain kívül akár csak átgondolja is azt, ami merőben új és ismeretlen. Tőlünk, őskori emberektől sem volt egészen idegen az egyéni tudatnak az egyetemes tudatba való ez a bekapcsolódása, az ember heterochroniájának ez az átömlése a világegyetem isochroniájába. Ezt a jelenséget mi ihletnek neveztük. Igaz, csak felvillanásszerűen fordult elő, mint lelki feszültség kiegyenlítődése, úgyszólván mint a lélek villamos rövidzárlata, a véletlentől függően, hirtelen önkívület, szívet feszítő mámor, az egység érzésének egyszeri rohama alakjában. Fakó nyomai

megmaradtak felismerésekben, költeményekben és daltalokban. A kronozófusok azonban nem érték be a futó ihlettel. Ez elég lehetett a sympaiának szerzőinek, nekik nem. Az ő törekvésük az volt, hogy az Én és a Minden közötti egységet tartós, az akaratnak alávetett állapotá tegyék, amely megszünteti a múltat és a jövőt, a történelmet és az utópiát, az emlékezést és a sejtelmet és az embert végre abba a dimenzióba helyezni, amelyről azt hiszi, legjobban ismeri, pedig legkevésbé ismeri: a jelenbe, a legvalóságosabb valóságba. Mialatt a nyelv átvívó erejében kételkedve, íróasztalomon papírra vetem ezeket a fontos mondatokat a kronozófiai tudomány hatalmas céljairól, hallom saját sóhajomat: „Oh, milyen könnyű volna nekem utleírásomon a munka, ha birtokomban volna az isochronion!”

A szétrombolt Dzsebel kristálylapján azonban hosszú ideig elméláztam, mert hatalmába kerített egyik-másik a fenti gondolatok közül. Csak félig-meddig vettem észre s ekkor is némi belső rosszallással, hogy az agg idegenérzők a korlátnál közben megfordultak és az égre néztek, ahol az uranografus új hirdetményt ugratott össze. Eszerint néhány perccel azelőtt az utolsó összeesküvőt is ártalmatlanná tették. Engem azonban csak a tanár velőtrázó kiáltása térített magamhoz:

„Itt van...”

Mikor odanéztem, a kisiút még sűrű gőz fedte. Azt hittem, még kis lángokat is látok rajta, amelyeket a tanár saját testével iparkodott eloltani. Örök talány lesz számomra, hogy a térbúvárruha, amelyet a csillagtáncos viselt és amely játszva ellenállott a kozmikus tűznek, miért nem nyújtott teljes védelmet földi lángok ellen. Csak a fejkömb volt sértetlen. A térálló anyag ellenben rongyokban lógott, és a tanár ezeket a rongyokat szaggatta le kedvenc tanítványa testéről.

Magyarázat csak egy van: a könnyelmű gyermek, aki megszokta a rakoncátlanokodást az intermundiumban és ezért megvetette a veszélyt, nyilván nem zárta el hermetikusan a buvárruhát. Kecses kis testét mindegyütt súlyos égési sebek lepték el. Io-Görcs büszkén nézett fel az idegenérzőkre, iskolásfiú módjára meghajolt, beszélni akart és ájultan rogyott össze. Megégett jobbkezeiből kihullott az isochronion, a kis fém-szelence, amely az emberi szellem jövőjét rejtette magában, áldozatának jutalma...

HUSZONHATODIK FEJEZET,

amelyben a főpüspök szájából megtudom az igazság másik felét és egészen váratlan alkalmam nyílik a visszatérésre.

Nem tudom, miért éppen nekem tették karomba a ziháló, nedves, fehér fátyolba burkolt fiúcskát. Nehéz volt, de vittem. Gyors léptekkel vittem, miközben több százan követtek csapatostul. Emlékszem, hogy az utánam jövők között nagyszámban voltak dzsungelparasztok is. Közvetlenül mellettem azonban a bánat súlya alatt görnyedező tanár lépdelt és unszolt sietésre. Alighanem az az asztrális babona, hogy valamilyen ősi erők áradnak belőlem, volt az oka, hogy Io-Görcsöt nekem adták át. A fájdalom és zavar leírhatatlan keveréke volt bennem, mikor ránéztem a kerek, láztól égő arcra, a fiúcska csukott szemeire.

Az egykori Alsóváros egyik romkapuján siettünk át, mert célunk Saul király háza volt. Hogy a kor mindenkori zsidója orvosi ezermester volt, aki az iskolai orvostudorok képességeit és ismereteit sokszorosán felülmúlta, minden gyermek tudta. Az iskolai orvostudomány vagy testkertészet (mert célja főként a megelőző

ápolás és gondozás volt) a száznylevaneveseknek abban a korszakában, mikor már alig voltak betegségek és az élet végén a télikertbe vívó önkéntes út állott, minden rangot és tekintélyt elveszített. Többnyire alsóbbrendű alakok gyakorolták, mint a télikert fürdőszolgái, akik nem nagy közbecsülésnek örvendtek. Komolyabb esetekben, amilyenek eléggé ritkán fordultak elő, a beteget vagy sérültet a Munkáshoz vitték és (rendesen titokban) felhozták valamelyik animátort. A legnagyobb bizalmat ezen a téren azonban Saul Minjonman élvezte és a többi minjonmanok fiaikkal és unokáikkal egyetemben, amennyiben komolyak, félenek és lágyak voltak, tehát nem hasonlítottak Io-Joelhez. Ezen nem volt csodálni való, hiszen Minjonman az emberi szenvedés legrégibb és legállandóbb ismeretével rendelkezett s még ennél is többel, a legrégibb és legállandóbb figyelemmel, amely indulati rögzítődéssel erre a szenvedésre irányult. A tanár példánul szilárdan hitt abban, hogy Minjonman varázserőkkel és szerekkel rendelkezik. Megrendítő látvány volt számomra, hogy a szellemileg és tudásban oly magasán fölöttem álló kronozófusok a szenvedés és halál láttára gyámoltalan gyermekekké változtak.

„Gyorsabban, seigneur, gyorsabban — unszolt. — Io-Saulnál minden megvan. Az egy-kettőre kihúzza...”

Saul király nemcsak a „vándorúton” szövegű táblát vette le kerti kapujáról, hanem szomorúan és ünnepélyesen várt bennünket előtte. Mindent előrelátott, helyesebben látott. Összetévesztéstől való félelmemben unos-untig kénytelen vagyok ismételni, hogy ez a látás nem olyasmi volt, mint az őskor otromba televíziója, hanem az asztromentális tudatnak az a régen megszerzett képessége, hogy távoli képekkel és eseményekkel befogadó kapcsolatba jusson. Ennyiben az asztromentális civilizáció már logikus átmenet lehetett egy még magasabban fejlett későbbi civilizáció-

hoz, az isochronikushoz. A karjaimban fekvő iskolásfiú is ezért halt meg. De erről a kérdésről nem tudok többet.

A kor zsidaja két unokája között állott. A két fiú az ifjúkor határán volt, még nem serdültek fel egészen. Fehér burnuszt viseltek, amely nem egészen találó kifejezéssel a megfáradtak és megterheltek öltözetét már fentebb is körülírtam. Mindkettőjüknek nyugtalanul kutató fekete szemük volt és szégyenlős, szelíd, kissé esetlen jelenségek voltak. Ők segédkeztek Saul Minjonmannak a gyógyításnál, erre választotta ki és nevelte fel őket. Az aranyos Io-Joel erre a célra már korábban sem mutatkozott alkalmasnak. Egyebekben Minjonman törzse két jellegzetes csoportra oszlott. Mindkét csoport figyelme in continuo az emberi szenvedésre irányult; az ártatlanabbik a gyógyítható szenvedés gyógyításával foglalkozott, a másik, a veszedelmesebbik pedig a gyógyíthatatlanul megsértett igazság helyreállításával. Ha új Minjonman született, a törzs atyja már néhány nap múltán tudta, hogy az orvosilag elsimító vagy a jogilag pörösködő típushoz tartozik-e. Io-Joel például az utóbbihoz tartozott.

A tömeg mögöttünk, asztromentálisok, dzsungelbeliek, sokgyermekesek, megfáradtak és megterheltek, több ezer főnyire szaporodott, Saul király szemében valami titkolt kis félelmet és utálatot láttam a tömeggel szemben. A tanárt és engem a kapu egy szűk résén át engedett be, aztán nyomban becsukta mögöttünk. De nem felejtette el, hogy a „vándorúton“ szövegű táblácskát, noha a tényeknek ellentmondott, névkártyája alá akassza. Az utazó türelemjáték korában természetesen semmi értelme sem volt annak, hogy valaki vándorúton van, ha ezen nem a benső, akarati távollétet értették.

Io-Saul mélyen levezetett házába. A túlzsúfolt szobák egész során kellett átmennünk, mielőtt eljutot-

tunk egy helyiségbe, amelyet jobb híján rendelőszobának nevezek. Itt ríktóan mesterséges napfény uralkodott, amely a János evangalista fényfokára emlékeztetett. A teljesen üres helyiségben nem volt más, mint egy nagy üvegszerű asztal közepén. Az asztromentális orvostudomány, még Minjonman dús emlékeztető tudománya is, nem ismert már műszereket, készülékeket, üvegeket, palackokat, tömlőket, gumiszereket, fiolákat stb.

A két serdületlen gyógysegéd az asztalra fektette az eszméletlen fiút, miután hihetetlenül finom fájdalomérzéssel levették róla a nedves fátyolt. Most ott feküdt, nyakától lábáig borzasztó másod- és harmadfokú égési sebektől takartan, melyektől szemem gyáván elfordult. Minjonman azonban igen soká némán a sebek fölé hajolt, aztán ezt mondta:

„A legrosszabb benne, hogy a fájdalmat nem tudom elvenni”.

A bolygók tanára komolyan és naívvul könyörgött:

„Vegye el tőle a fájdalmat és adja át nekem...”

Az egyik unoka csészét hozott be mézszerű balzsammal. Csodálatos volt, mikor Minjonman telemerített kezéről ez a balzsam rácsepegett a sebekre és kereső csordogálással lassanként befedte, mintha még az is okosan és akaratosan cselekednék. Sajnos, kezelés közben a csillagtáncos magához tért és lassan nyöszörögni kezdett. De Saul király utánozhatatlan szuggesztivitással suttogott hozzá, úgy, hogy a fiú megnyugodott és egy idő múlva ezt mondta:

„De hisz én azt hittem, egész nagy muri lesz és valami különösen rendetlenség...”

„Hát most itt van — tört ki a tanár, pedig nem tudta hangjában egészen elfojtani a zokogást. — Csak rakoncátlankodás, pajkosság, szeleburdiság...”

Saul Minjonman elcsodálkozva fordította fejét a pedagógus felé:

„Tud — kérdezte — jobb okot egy pathetikus tette a rakoncátlanságnál?”

A fiú pedig pokoli fájdalmai ellenére mentegőzni igyekezett:

„Hiszen én vagyok a legkisebb és a legbutább. Nekem kellett megtenni. Egy másik keresztül sem csúszott volna, még Io-Schram sem...”

„Nem szabad beszélni”, intette Saul király.

De Io-Görcs néhány gyors lélekzetet vett és kibökte:

„És egy másik nem is kapta volna meg azt az ízét az irodában...”

Ezekután hosszú kiáltásokban tört ki, mert a kínok hatalmukba kerítették. Tekintetem Minjonman alakjába kapaszkodott. Megél? kérdezte tekintetem. Az igazi válasz szintén csak egy tekintet volt. De ez mindent megmondott:

„A fájdalmak csakhamar elmúlnak”, mormogta Io-Saul.

Közben a két segéd egy könnyű hordágyra fektette a fiút és hűsítő viaszszerű anyaggal takarta be. Egyetlen szó nélkül jól megértették Minjonman parancsait. A fiú azonban újra szavak után kapkodott:

„Tanár úr... tanár úr”, nyögte.

A tanár letérdelt mellé. Láttam, hogy bátran küzd könnyeivel, hogy szenvtelen pedagógus-arcot vágjon:

„Itt vagyok. Öntse ki a szívét, Io-Görcs tanuló...”

„Fel kell-e majd százszer írnom a táblára, hogy mégegyszer ne...?”

„Nem százszer, hanem tízezerszer, drágám. Isten meg fog hallgatni...”

„Mi történik?” kérdeztem halkán Minjonmant.

„Oda fogják vinni, ahová való”.

„És hová való?”

„A maga vallásához, az apai felmenőihöz...”

„Értem, úgy gondolja, idevaló a közelbe, a főpüspökhöz...”

Mielőtt Saul király még valamit felelhetett volna, félbeszakítottak bennünket.

Io-Joel Hainz állott előttünk. És ekkor következett az emberi történelemben eddig végbement vagy végbemenendő nagyfontosságú beszélgetések közül a legrövidebb. Sőt nyugodtan azt lehetne mondani erről a párbeszédről, hogy soha ennél lakónikusabb nem lesz, mert pontosan kétszer két szótagból állott.

„Örülsz?” kérdezte Saul.

„Részben”, mondta Joel.

Saul elnyújtott, egyszerre súlyos és gúnyos kérdésben persze sok kimondatlan mondat csendült fel: Örülsz és meg vagy elégedve, fiam, hogy itt a felfordulás, amelyet olyan régen prédikálsz? A te szereped, ezt pontosan tudom, nem volt különösen felemelő. Ügynök, tolmács vagy gibic voltál? És mi van a nagy megújhódással? Ki újhódott meg? A te megújhódásod nem egyéb piszkos keveredésnél. Lealacsonyították azokat, akik megérdemlik és felemelték azokat, akik nem érdemlik meg. A siralmas rend helyébe még siralmasabb rendetlenség lépett, amely hamarosan csúnya megmerevedés lesz. És holnap már az új ismét a régi lesz és neked ok arra, hogy megint valami újra törekedj. Örülsz?

Körülbelül ezeket a szavakat vettem ki az apa kéttagú szavából és álombársonyos, gúnyos tekintetéből.

Io-Joel, a fiú kialvatlanul sápadt volt. Pillátlan szeme nagyon vörös volt és kissé albinós archbőrén sok szeplő és folt látszott. Kéttagú válaszát, hogy „részben”, pedáns közömbösséggel ejtette ki, rá sem nézve apjára. Előtte azonban nem maradtak rejtve a valóságok, amelyek ebben a válaszban voltak: Nem fogom megszerezni neked azt az örömet, öreg zsidó, hogy

legyőzöttnek jelentsem ki magam, pedig olyan tengeri-betegséget érzek, mintha magamat is teljesülési csalódás ért volna. Azt az örömet sem fogom megszerezni neked, hogy kimutassam, mennyire reszkettem ezen az egész napon az életedért. Különben sincs semmi veszve, ha az ember realista és annak veszi az embereséget, ami: gonosz csőcseléknek, amelynek legfőbb öröme, ha másnak bajt csinál. Én is ugyanilyen vagyok. És ezért kell a világnak az éppen végbement megújulás után tovább megújodnia. Éljen a változás.

Ez a beszélgetés csak addig tartott, ameddig kétszerkét elnyújtott szótag tart. Io-Saul Minjonman felgyenesedett és ellentmondást nem tűrő tekintéllyel és méltósággal utasította fiát:

„Lépj mögém és kövess!”

A segédek felemelték a hordágyat a fiúval. Elöl Saul király lépdelt. A tanár és én jobbról és balról mentünk a nyöszörgő fiú mellett. Io-Joel Hainz zárta be a menetet. Miközben átfurakodtunk a ház antik emlékekkel telezsúfolt helyiségein, Saul király köpenyét fejére húzva egy imát mormolt, amelyből hülámszerűen hallottam itt-ott egy szakaszt:

Atyánk, királyunk!

Elöl megyek és követem minden kortársaság
ravatalát.
Mert örökké tartó a Te kegyelmed, amely el-
különít.

Atyánk, királyunk!

Gyűlölnék és megvetnek Ábrahámától mind e
mai napig,
Félrenéznék és szeretnének szabadulni tőlem,
Mert örökké tartó a Te kegyelmed, amely el-
különít.

Atyánk, királyunk!

És mégis orvos vagyok és fiam az ő igazságukért
fáradozik Ábrahámától mind e mai napig.

Mert örökké tartó a Te kegyelmed, amely el-
különít.

Atyánk, királyunk!

Te véget vetsz nyugtalanságuknak és békét ajándé-
kozol nekik minden napok napján.
Aztán pedig, utolsónak, végy fel engem is bé-
kédbe,

Mert örökké tartó a Te kegyelmed, amely el-
különít.

A régesrégi imadálnak ez és más szavai mint-
egy messze távolból hullámszerűen értek el fülemhez,
miközben kis csapatunk kiért a szabadba és átment a
kis házikerten, amelyben a haladott kor viaszos nő-
vényzete vértelenül neszelt és az óriási molyok és
lepkék fejünk fölött cikáztak. Az éjszaka még mindig
nagyon sűrű volt. De még sűrűbb volt a csillagok ké-
kes kísértetténye. És minden csillag égi távolban el-
fulladt szorgalommal mintha egy pókhálót szőtt volna,
amely nem volt más, mint a reggel növekvő tudata.
Az egykori Alsóváros tömege megkettőződött. Körül-
fogott bennünket kihagyó hallgatásával, amelyben nem
volt hallható más, mint a kis szenvedő panaszos sí-
rása.

A főpüspök is várt bennünket, papjaitól körül-
véve. Temploma előtt várt, amely kivilágított zöld ab-
lakaival félig kinyult a földből. A papok egyrésze
gyertyát tartott. Szinte olybá tűnt, mintha éjszakai
istentiszteletet szakítottak volna félbe, vezeklőimát
vagy körmenetet. Pedig az egyházfejedelem a hal-
dokló csillagtáncosra várt, hogy megadja neki a tisz-
teletet és papi kézzel az utolsó segítségben részesítse.

A Dzsebel és az egyház viszonyáról semmi biztost
nem mondhatok. Hogy korántsem volt olyan feszült,
mint a huszadik század közepén az egyház és a tudo-
mány közötti viszony, azt különös merészség nélkül
állíthatom. A „minden elképzelhető keringés végtele-

nül eltolható középpontjáról" szóló tantétel, valamint Ursler huszonhét paradoxona, melyek közül csak egészen keveset ismertünk meg, inkább hidat alkottak a vallás és tudomány között, mint szakadékot. Az egyház sem volt már egészen az, mint valaha. Mint Joachim de Floris a tizenharmadik században megjövedölte, már régen harmadik tartós szakaszába lépett, mint Ecclesia spiritualis, mint a Szentlélek Egyháza vagy átszellemült egyház. Hogy az utóbbi időben az olyan rendi közösségek, mint a Gyermeteg Élet testvéreie vagy a Lelki Szegények Nyája, nagy tekintélyre tettek szert, jelentős bizonyítékaul szolgálhatott annak, hogy az egyház saját kebelében védekezett a mentalizmus, az intellektualizmus és a szimbolikus bizonytalanság veszélye ellen. A lelkész lelki emberré vált, a lelki ember lelkésszé. Kettőjük között azonban még mindig ott volt az áthághatatlan határ, amely elválasztja a hitet és a kutatást. Ha a kronozófusok igazi misztikusok voltak is, merész térutazásaikkal mégis megszükitették a püspökök egét és igazában veszedelmesebbek voltak az olyan rédimódi szofistáknál, mint Io-Szum vagy Io-Klap, a maguk istenbizonyítékaival és ellenbizonyítékaival. A kronozófusok mellett szólt természetesen, hogy megvetették a télikertet. Hogy a főpüspök a szerencsétlenül járt naptáncost személyesen várta, olyan megtiszteltetés volt, amelyben nem annyira a szétrombolt Dzsebelt részesítette, mint egy gyermek önzetlen áldozatát. Az efféle tettek nagyon ritkák lettek a legnagyobb kényelem és a testi fáradságnélküliség korában. De az is lehet, hogy az egyházfejedelem a Dzsebelt is meg akarta tisztelni, amelyet esztelen és szemtelen bolondok romhalmazzá változtattak.

Láttam, amint mitrájában és finomszínű ornátusában magasra emelt kezekkel jött elénk néhány papja kíséretében. De ünnepélyes útja közepén hirtelen meg-

állott, mert ekkor a következő történt. Még alig vettem igazában tudomásul, hogy a kisfiúnak a szerencsétlenségtől mentálisan előszóllított szülei már jóideje a hordágy mellett mentek. Egy csinos fiatalember és egy takaros asszonyka arany fejdíszben: a tartózkodó arányosság kulturális követelményeihez híven még a legnagyobb szerencsétlenség közepette sem adtak kifejezést fájdalomnak. Csak akkor vettem észre őket jobban, mikor bosszankodni kezdtem feddhetetlen magatartásukon. Ez a jólneveltség haldokló gyermekük előtt nekem, az antik embernek, akinek lelke görög tragédiák sikolyaival volt tele és fájdalmas kiáltásokkal, felháborító hidegségnek és szívtelenségnek tűnt. Ehhez járult, hogy a két ember különösen elegáns, átlátszó fátyolredőzetében minduntalan a hordágy fölé hajolt és könnyörtelenül rászólt a kisfiúra, aki ilyenkor hangosabban kezdett nyöszörögni, mert szülei még fájdalomában is zavarták. Hiába avatkozott bele a dologba a tanár. Mikor a főpüspök feltűnt, az asztromentális pár sajátosan hűvös energiájával kikényszerítette, hogy a gyógysegédek a hordággal megálltak és mi többiek ugyancsak megálltunk az egész hatalmas kísérettel. Ez volt az a pillanat, mikor végbe ment az a váratlan dolog, amely nézetem szerint a Dzsebel és a télikert egész történelmi korszakában előzmény nélkül való volt a föld felszínén. A sűrű sokaságból hirtelen három fehér alak bontakozott ki, egy kissé görbe törpe és két otromba óriás, igazi agyaglábú kolosszusok, akik herélt háremőrökhöz hasonlítottak. Nem, nem, a mi animátorunk nem volt, legalább is én nem ismertem fel, ugyancsak nem volt az első vagy második számú fürdőszolga sem. Két más fürdőszolga volt s ezek fürdőputtonyt hoztak fekete földdel a földüreg mélyéből. Vastag verejtékcseppek voltak láthatók homlokukon, stearinhoz hasonló, mert a télikert személynézete számára fáradságos és kimerítő volt

az igazi ég alatt való tartózkodás és testi munka. Mindháromnak, de különösen az animátornak vacogott a foga a jeges hidegtől; egy normális tavaszi éjszaka hőmérséklete nekik sarki kalandot jelentett, amelyet csak a nagy ügyre való tekintettel vállaltak. Az animátor, aki itt a friss levegőn csak néhány szót tudott kinyögni, biztató kézmőzdeléssel újra meg újra a fürdőputtonyra és a retrogenetikus humusra mutatott, miközben két szót ismételgetett:

„Hüvös, jó, hüvös, jó...”

De Göres atyja, amilyen kecses kis emberke volt, tőle telhetőleg kiegyenesedett és hangosan mondta, hogy zengett tőle a feszült hallgatás:

„Kedves szegény fiacskám, gyermekkorodból tudod és a történetekből amelyeket elmondtak neked, kik ezek itt és mi ez a jó hüvös fürdő, amely rögtön meggyógyítja fájdalmadat... Hiszen tájékozott vagy...”

„Tájékozott? — gúnyolódott a tanár magában. — Valóságos tájékozódó zseni. Az ég nem elég nagy ahhoz, hogy eltévedjen benne...”

Szünet támadt, amely egészen a fiú messze távolból felébredő figyelmét illette. Aztán felhangzott nagyon bágyadt, már csaknem álomtól elfogódott hangja:

„Hát itt tartok?”

„Itt tartunk mind a hárman, angyalom”, mondta a fiatal nő, és hangján semmi fájdalmas rezdülés nem volt érezhető.

„Drága anyádnak igaza van — bólintott a férfi. — Belefektetünk a sötét fürdőbe és égő fájdalmaidnak vége. Aztán elkísérünk oda, ahol bennünket is belefektetnek melletted a sötét fürdőbe. Ezren és ezren tették már ezt, sok rokonunk és barátunk. És akkor együtt leszünk mi hárman...”

„Elmúlik a fájdalom”, nyöszörgött a fiúcska.

„Hűvös, jó, hűvös, jó”, mondta az animátor és figyelmeztetően mutatott mindkét kezével a puttonyra, amely most egészen a hordágy mellett állott.

De a csillagtáncos hirtelen nyugtalankodni kezdett. Szeme keresőn nézett:

„Tanár úr, tanár úr...”

„Itt vagyok, te kedves rossz fiú...”

„És én, tanár úr? Kronozófus vagyok én? Vagy még nem?”

„Sohasem mondtam volna ki a világ gonosz füle előtt, de most kimondom. Magában, legkisebb tanítványomban, akit mostantól fogva nem nevezek Io-Görcsnek, magában látom a Fennlebegő legközelebbi...”

„Igen ám, de nincs többé Dzsebel”, szakította félbe egy éles hang.

A haldokló pedig megragadta a tanár kezét és vad erőfeszítéssel igyekezett feltápáskodni:

„Nem akarom a hűvös jót — kiáltotta — nem akarom...”

„De az égő fájdalmaid”, zokogta végre az anya is és magánkívül térdre rogyott.

„Akkor inkább az égő fájdalmak, sokkal inkább...”

A gyermek hörgött és visszarogyott. Sebes melle gyorsan és tisztán láthatóan emelkedett és süllyedt. Aki csak látta és megértette ezt, fojtó megrendüléssel fogta el, úgy, hogy az egész téren a nők sírása hallat szótt, szípiakolás, köhögés és keservesen zokogó felkiáltások.

„Oremus”, énekelte a főpüspök baldachinja alatt, lassan közeledve a haldoklóhoz. A papok imádkozó mormogása válaszolt szavára: „Respice, quaerimus, Domine, famulum, tuum parvulum in infirmitate sui corporis...”

Betakartam szemem. Az én torkomat is valami csaknem kifejezhetetlen tudás és érzés fojtogatta.

A természetes halál és fájdalom vállalásával ez a kis csillagtáncos új jövőt indított meg a régi úton. Nem csoda, hogy meginogtam. Kissé sok volt ez egyetlen megfigyelőnek. De már éreztem, hogy nyájas karok támogatnak és vezetnek...

A szefirodromban ültem, a főpüspök könyvtárában, ugyanabban a karosszékekben, mint legutóbb. Az alacsony széken még mindig az ősrégi kötet feküdt, a „Fortalitium Fidei“, a hitben való megerősítés. Természetesen nem az eredeti volt, a nálam sok, sok száz évvel idősebb incunabulum, hanem egy sokkal későbbi utánnyomat, amely azonban ugyancsak már jócskán húszezer évet viselt a hátán. A hitben való megerősítés. Elöttem azonban magas, szépformájú korszóban a hierarchikus ültetvények illatos bora csillogott, amelyet már ismertem. Egyébként néhány pohárral már ihatam belőle, mert a mellemben szorongó kimerülés ellenére ugyanakkor kusza jóérzésem volt, amely mindent enyhített. Mikor felnéztem, a főpüspök úr őminenciája magas, trónszerű széken ült velem szemben. Ezúttal egészen civilben volt, mert közönséges fekete ruhát viselt, amely nem sokban különbözött a százezer év előtti pápi öltözetétől. Összeszedtem magam és ezt mondtam:

„Nagy kegy Lordságodtól, hogy ebben az órában kihallgatásra méltat és megvendégel...”

„De hiszen ön nem is kihallgatást kíván, fiam, hanem valami egészen mást“, mosolyodott el az egyházfejedelem nagy fehér arca, és kék szeme rajtam nyugodott.

„Természetesen sokkal többet kívánok kihallgatásnál — vallottam be. — Eminenciád bizonyára emlékezni méltóztatik, hogy szükség esetére refugiumot ajánlott nekem...”

„De ezt a refugiumot nem vette igénybe, mikor a szükség esete bekövetkezett“, mosolygott a főpüspök még mindig, de szavaiban egy kis feddés is volt.

„Bevallom, hogy az elmúlt napon még nagyon elfogódott és kíváncsi voltam. Az érdekes címszavak amellett könnyen hatnak is rám. Az a szó, hogy télikert, mágikus vonzóerőt gyakorolt rám...“

„És most már nem olyan elfogódott és kíváncsi?“ kérdezte a főpap és valami egészen távoli kedélyesség csillant át komolyságán.

Valami arra kényszerített, hogy lehajtsam fejem:

„Nem, főpüspök uram, nem vagyok már kíváncsi. Noha aranyos bora kissé megvigasztalt, nagyon, de nagyon szomorú vagyok. Elveszítettem legjobb barátomat. És az a gyermek fönn meghal vagy már meg is halt...“

„Akkor az én menedékem már nem lesz elég önnek, fiam“.

„Őszintén szólva, nem!“

„Mi fekszik hát a szívében?“

„Tegnap volt-e, Senor Gran Obispo, lehet az, hogy csak tegnap volt, mikor ezt mondta nekem: Maga sohasem volt halott, uram?“

„Nem is volt az, uram“.

„Egészen bizonyos ez, főtisztelendő atyám?“

„Ha eleven és hamis előadását tekintjük a meghalásról, akkor egészen bizonyos“.

„De ha nem vagyok halott, akkor élek. Nemde? Vagy van még egy másik alternatíva is?“

„Él, kétségtelenül él...“

„És megmondaná Lordságod azt is, hogy hol élek?“

„Én is ugyanezt kérdezem öntől, fiam. Mit gondol, hol él?“

„Itt tartózkodásom alatt időnként egészen hirtelen, villámszerű ráeszméléseim voltak erre a kérdésre.

Talán egy modellvilágban, egy előretükröződő modellvilágban, Ursler valamelyik paradoxonának értelmében a fénypályákról, amelyeket a különböző fokú és sűrűségű tér és idő hoz létre...”

„Gondolja meg, kivel beszél, kedves gyermekem... Hallhatom most már óhaját...”

Lassán kiittam megmaradt boromat:

„Elegem van belőle — mondtam, még a pohárral kezemben. — Fáradt vagyok. Szeretnék elmenni...”

„Hm. Elege van belőle. Szeretne elmenni. De hogyan képzei el ezt...”

„Valamilyen kapun át jöttem. Kell, hogy legyen ez a kapu vagy valamelyik másik...”

„Kapukkal semmi dolgom”, jelentette ki a főpüspök nyilván kissé sértődötten.

„Nem kell éppen, hogy kapu legyen, Eminenciás uram — siettem hozzátenni. — Nekem akármilyen út jó. Csak nem tudok most már nagyon soká két világban élni. Szegény B. H. barátom azt vetette a szememre, hogy nagyon kitágulok, hogy merő élményvágyból mindig ellentétekben igyekszem létezni. Szerinte ez először is erkölcstelen, másodszor pedig egészségtelen...”

„Barátjának kétszeresen igaza van”, bólintott a főpüspök.

„Eltévedt ember vagyok és senkim sincs Főtisztelelődségeden kívül, aki ebben a szörnyen csavaros helyzetben segíthetne rajtam. Segítségét kérem”.

A főpüspök nyilván megbékélt, mert nagy, sápadt arca ismét kissé mosolygós lett:

„Gondolkozni fogunk”, mondta.

„Nem érdemelt meg ezt a jóságot — lélekzettem fel. — Ittlétemnek nem voltak hasznos következményei, ha nem is vádolhatom magamat tudatos bűnnel...”

A főpüspök hosszú tekintetet küldött felém:

„Kifejezés módja továbbra is komplikált, uram...”

„Ez onnan van, hogy nagy bűnös vagyok, ezért állandó vád alatt érzem magam, ezért minden mondatomban védekezni vagyok kénytelen...”

„Ez nem javít a dolgon — rázta a főpap szomorúan a fejét. — De mindegy, gondolkozni fogunk. Már megbízást is adtunk a gondolkodásra”.

„Oh, hogy ezzel mennyire megnyugtat Lordságod. Most azonban helyénvaló lesz, ha visszavonulok és nem zavarok tovább. A reggel nem lehet már messze...”

„Nem, nem, nem kap engedélyt rá, kedves fiam — nevetett az öregember magában. — Ellenkezőleg, most meg kell fizetnie gondolkodásunk árát”.

„A legnagyobb örömmel. Kívánjon bármit, amivel rendelkezem...”

A főpüspök lassan megtöltött még egy poharat. A kristály harang módjára zümmögött a bor aránya alatt. Vágytam már az italra, de nem mertem kérni.

„Az ár nem haladja túl az ön képességeit, gyermekem, — mondta őeminenciája. — Benyomását szeretném tudni, *summa summarum*”.

Fortalitium Fidei. Kezembe vettem az ódon könyvet és tömjénszerű illat lebegett fejem körül. Jól hátrádóltam és csukott szemmel szóltam:

„Mindenekelőtt régebben ingatag hitem az erendő bűnben, az ember engedeitlenség által való elbukásában erősen megszilárdult itt tartózkodásom tapasztalatai következtében. Megfigyelhettem azt a megmagyarázhatatlan kényszert, amely az embert minduntalan arra csábítja, hogy fáradságosan kivívott egyensúlyát megsemmisítse. A jelen esetben még értelmelenebbül és érthetelenebbül, mint régebben. De tovább megyek. A Dzsebelben voltak olyan szívesek és közölték velem néhány világrejtély megoldását. Úgy sejtem, hogy nemcsak Ádám, a földi ember bukott el, hanem már előtte az ég-ember, az első isteni képmás

is... Ez a tan kényszerítőbb volna, pedig nem mossa tisztára őseinket...”

A főpüspök idegesen dobolt ujjáival a szék támláján és elnézett. Sem a muzsikus nem szereti, ha egy laikus az ellenpontról beszél vele, sem a teológus, ha egy laikus metafizikai elmélkedésekkel rémíti, amelyekről már az első szó után tudja, hogy régen megcáfolt eretnekségek és nem is lehetnek egyebek. Ez az átkozott Valentinus, gondolta bizonyára a főpüspök. Hangosan azonban ezt mondta és pedig hallható unottsággal:

„Maradjunk a földön, fiam!... Ön ebben a helyiségben a gazdálkodás nélküli világról rajongott. Fenn tartja véleményét?”

„A gazdálkodás nélküli világ paradicsom. De mit ér, ha az ember nem paradicsomi? Minden formába önmagát önti bele. Így végül is minden forma lényeg nélküli, mert az emberi elégtelenség változtathatatlan mértékét zárja magába. Nem tudom, hogy a barlanglakó ember boldogabb volt-e valamelyik 1930 körüli new-yorki felhőkarcoló lakójánál vagy hogy ez utóbbi boldogabb volt-e, mint házigazdám, Io-Fagor fényfantáziákkal, dinamikus tapétákkal, stellárisan előállított házi inyenccségekkel és sok más csodával telt földalatti házában. Csak azt tudom, hogy egy nagy bérház vagy cottage 1930 táján végtelenül lakályosabb és praktikusabb volt egy ősember mészbarlangjánál és hogy a Panopolis legrosszabb otthona épp így hasonlíthatatlanul civilizáltabb az én korom valamelyik mág-nás-villájánál, hogy Manhattan reggeli felhőkbe burkolt iroda-dolomitjairól és kereskedelmi méhkasairól ne is beszéljünk. Az ember nagyot hoz létre, ezt csak maradi ostobák tagadhatják. Csak egyet nem hozott még létre, önmagát!”

„Ez már valami”, mormogta a főpüspök meglehe-

tősen elégedetten. Úgy látszott, mintha szégyenlősen félne fogalmazásomtól.

„A gazdálkodás nélküli világ — folytattam — magasabban áll a gazdálkodó világnál, helyesebben mondva, magasabb fejlettségű, ahogyan például egy villamos hotelkonyha magasabb fejlettségű volt annál a nyílt tűznél, amelyen a vadember főzte meg vadász-sákmányát, és ahogyan a Munkás készítményei ugyan-csak magasabb fejlettségűek annál a régimódi villa-mos hotelkonyhánál. Ebből azonban még egyáltalában nem következik, hogy a magasabb fejlettségű étel job-ban is izlik. Engem a raffinált mentális levesek és krémek idővel fárasztának, és egy inyencekből álló kongresszus kétségtelenül megállapítaná, hogy csupasz rőzsetűzön legjobban sül meg a pecsenye. Hozzá tarto-zik az élethez, hogy minden nyereség veszteségen alap-szik és megfordítva. Remélem, hogy a dzsungel győ-zelme ellenére a gazdálkodás nélküli világ fennmarad. Jobb világ, ha az ember nem is jobb benne. De ha az ember erkölcsileg nem is jobb, esztetikailag szebb lett. Nemcsak szebb lett, hanem megismerőbb is, viszont a passzívák oldalán erőtlenebb és hidegebb: ha az ember régebben bűnös-bűntelen volt, most bűntelen-bűnös a vonástalan tenyerével...”

Miközben Lalára gondoltam, ahogyan a falusi templomban láttam, gondolataim elterelődtek, úgy, hogy csak a végét hallottam annak, amit a főpüspök mondott:

„... talán visszatér, ki fogják kérdezni. Vajjon mindent el fognak-e hinni kortársai, amit a valósághoz híven elmond majd nekik?”

„Köszönöm Lordságodnak — szóltam boldogan, miközben egy újabb poharat vettem el tőle. — Kortár-saim aligha fognak csodálkozni azon, hogy a Munkás és törzse a nap és más fénylő égitestek sugaraiból ál-lítja elő és a legrövidebb úton szállítja házhoz a le-

egyszerűsített, átszellemített használati tárgyakat egy számban csökkent emberiség számára. A huszadik század korai, esetlen bölcsője volt annak a későbbi kozmikus iparnak, amely a stelláris alaperők kihasználásán nyugszik. Korom népszerűen tudományos újságírása már csak úgy dobálódzott az alfa, béta és gamma-sugarakkal. A régimódi messzehordó szubstancia-rombolókat ugyan még nem találták fel, de bizonyos atomok legkezdetlegesebb robbantásának és a világmindenség roppant erői felszabadításának már nyomában voltak. Nézetem szerint a Dzsebel intézménye sem fog legyőzhetetlen kételyekbe ütközni. Hogy az ember tellurikus felfogásának kozmikus felfogássá kell fejlődnie, a finomabb szellemek minden időkben sejtették. Nekem személyesen szememre hányják majd gyávaságomat, hogy csak bolygókat látogattam meg és a legalsó osztállyal szálltam fel, ahelyett, hogy a csillagjárókkal, csodálkozókkal és idegenérzőkkel a magasabb és legmagasabb intermundiumokba merészkedtem volna. Ami végül a télikertet illeti, sokakat a szép margarétás rétek ellenére visszataszít és elrémít majd a styxi vidék és az egész mocskos körülőút a halál körül. Engem is visszataszított és megremített. De ki tudja, ismét mások nemcsak hihetőnek, hanem praktikusnak is fogják találni, hogy az ember immár visszafelé tudja forgatni az életet, ahogyan egy filmtekercset, tehát egy ábrázolt életet visszafelé forgothat a végétől a kezdetéig...

„Remélem — mosolygott a főpap —, hogy nem becsüli túl kortársai készségét, amelyről nekem nincs véleményem. De most árulja el, barátom, mi az, amit bizonyosan *nem* fognak elhinni önnek”.

„Bizonyosan *nem* fogják elhinni nekem — válaszoltam —, hogy Lordságod és a kor zsidaja létezik”.

„Ugyan már, miért ne hinnék el ezt a legszerényebbet valamennyi tény közül?”

„Mert éppen ez a legszerényebb tény nem hihető el természetfölötti hit nélkül. Aki nem hisz a mozdíthatatlan igazság első és utolsó végleges kinyilatkoztatásában, annak az a feltevése, hogy Krisztus egyháza és Izrael százezer évig fennmarad, nemcsak dajkamese, hanem ugratás. Az igazi természetfölötti hittel azonban csak igen kevés kortársam rendelkezik. A többi ezt fogja mondani: Ha valamennyi kezdetleges vallást haladottabb megismerési formák váltottak le, Krisztus egyháza sem élhette túl történelmileg feltételezett mítoszaival és dogmaival a továbbfejlődő megismerési formákat“.

„És az állhatatos zsidók sem fogják elhinni, hogy túléltek minden időt?“ kérdezte a főpüspök felhős tekintettel.

„Néhány jámbor ortodox talán. Ők el fogják hinni, de egyáltalában nem fogják tudni akarni. A modern zsidók viszont nem szívesen fogják hallani Minjonmanról és fiáról szóló beszámolómat, mert az ő céljuk a nemzeti normalizálódás, tehát az eltűnés“.

„Fiam, túloz. Az emberiség őskorában több jó keresztény volt, mint manapság. Ezek a jó keresztények örülni fognak az ön beszámolójának...“

„A protestánsok és a nemzeti keresztény szekták aligha fognak örülni annak, hogy a katolikus egyház nyerte meg a versenyt...“

„De a katolikusok...“

„A katolikusok keserűen meg fognak ütközni azon, hogy Lordságodat főpüspöki címen emlegetem, ahelyett, hogy érseket mondanék, holott mint a Panopolis több egyházmegyéjének főpásztora valóban főpüspök...“

„Sajnálom, hogy nehézségekbe fog keveredni, ha gondolkodásunknak jó eredménye lesz...“

Tovább nem jutott az egyházfejedelem, mert egy rejtett ajtón át észrevétlenül belépett egy szerzetes,

egy magas és szikár férfiú, aki mint a megtestesült hangtalanság állott meg a könyvekkel fedett falnál. Ezt az árnyyszerű alakot az egzorcista atyának tartottam. De nem az volt, csak ugyanahhoz a rendhez tartozott, amely a mi dominikánusainknak felelt meg.

A főpüspök felállott:

„Ez — mondta bemutatón — angelógiai szemináriumunk főtisztelendő főnöke...”

„Hogyan?” ijedtem meg, mert az angelógia szót először valamilyen nyelvtudományi megjelölésnek vélttem.

A püspök, aki észrevette meg nem értésemet, kijelentette:

„Oh, ez egy igen tiszteletreméltó intézet, az angyalkutató szeminárium”.

Szinte tapsoltam a gyönyörűségtől.

„Hiszen ebben nekem is vannak tapasztalataim...” kiáltottam, de rögtön elhallgattam, mert sem az idő, sem a hely nem volt alkalmas arra, hogy a Melangeloiról beszéljek és a többi közvetítőkről a világban és a világon kívül levő dolgok között.

A főpüspök odalépett az angelógushoz és félhangon tárgyalni kezdtek egymással. Noha éreztem, hogy beszélgetésük tárgya nem lehet más, mint én és jövőm, nem hegyeztem a fülem.

Túltengő vágy ejtett hatalmába egy újabb, Isten tudja, hányadik pohár bor után. Nem tudtam magamon uralkodni és tolvaj módjára lestem a kristálykorsó felé, hogy lopva töltsék magamnak, mert a két pap háttal állt hozzám. Lassan a korsó után nyúltam.

„Ez az egyetlen alkalom”, hallottam az angyalkutató suttogását. Az alkalom szó ez esetben minden bizonnyal alkalmatosságot jelentett. Valamikor a postakocsikat is így nevezték. Óvatosan kezembem tartottam a korsót.

„Ezzel egyetértetek és ez értelmes is”, felelte a főpüspök halkán. Az angelógus pedig egy apró könyvet vett elő, amelyben, miután szeméhez emelte, lapozgatni kezdett. Olyan volt, mintha menetrendben lapozna. Mindenki, aki menetrendben lapoz, gondterhelt arcot vág. Én soha életemben nem lapoztam menetrendben, mert mindig szöktem a gondoktól. Hideg érdektelenséggel mindig másokat lapoztattam a menetrendben, mert a vasút neveletlen fia voltam. Így most is. Poharamhoz közelítettem a korsót. Ekkor azonban... tettenétek. Mert a főpüspök megfordult:

„Mi a pontos címe, fiam?” kérdezte és semmi sem volt észrevehető rajta.

„North Bedford Drive 610”, feleltem feszesen, miközben lángvörös lettem.

„És van ennek a címnek közelében valamilyen templom, kápolna vagy efféle? Ez üdvös volna, nemcsak mint útjelző”, érdeklődött a főpüspök és nem nézett rám, talán mert alkalmat akart adni nekem, hogy fesztelenül töltsék.

„Természetesen — kiáltottam görcsös szolgálatkészséggel — egy csinos mexikói templom, a Jó Pásztorhoz. Szemben vele pompás kaktuszkert van”.

A főpüspök nyomatékosan ismét hátat fordított. Töltöttem a borból, de csak egy félpohárral. Közben homályosan hallottam:

„... tájékozódó zseni...”

„... a North Bedford Drive sarkán teendő le, 1943 áprilisában”.

Miközben a legnagyobb élvezettel egy hajtásra kiittam a bort, nem sokat töprengtem ezeken a szakadozott beszélgetés-foszlányokon. Annál is kevésbbé, mert egy másik ajtón egy szolgáló barát lépett a könyvtárba, mélyen meghajolt a két lelkiatya előtt, egy nagy homokórát tett az asztalra és közben ezt mormolta:

„Bevégeztetett“.

A félpohár bor pontosan egy félpohárral volt kelleténél több. Fejem kóválygott. Kimondhatatlan lelki fájdalom tolúlt a torkomba. Éreztem, hogy mi az, ami bevégeztetett és hogy ki végezte be. Ugyanakkor azonban kínosan kavarni kezdett agyamban a főpüspök egy első találkozásunkkor tett kijelentése. Néha az éjszaka kellősközepén, két álom között egy hullámvölgyben előfordul, hogy valamilyen szó, valamilyen cselekedet, amelyet előző nap kritika nélkül fogadtunk, hirtelen rikítóan ott áll előttünk, mint hazugság vagy hűtlenség és egész szenvedő lelkünkön elhatalmasodik. Ez történt most a főpüspöknek ezzel a kijelentésével. Nem magam miatt szenvedtem, hanem a kisleány miatt, a halott miatt, aki odafönn éppen bevégezte a magáét. Nem, nem hallgathattam, akármilyen késő is volt és akármilyen vidáman forgott is körülöttem a helyiség. A főpüspök elbocsájtotta az angyalikutatót menetrendjével és az asztalhoz lépett, de nem ült le, úgy, hogy én is kénytelen voltam felállani.

„A legfontosabb még a szívemen van“, dadogtam.

A főpap elvette az asztalról a homokórát és szemügyre vette. A homok legnagyobb része már lepergett.

„Még csak kevés perce van, fiam, — intett — pontosan annyi, amennyi a megmerevedés és felszabadulás között eltelik“.

„És ha már csak egy percem volna, nem tehetek másként. Ön azt mondta, hogy a világ most és itt száz-ezer évvel gonoszabb, bűnösebb azaz, hogy Istentől eltávolodottabb, mint az én koromban. Ha ez igaz, nem élhet az ember, én nem...“

„Igazán ezt mondtam?“ mosolygott a főpüspök.

„Ezt mondta“.

„Akkor csak féligazságot mondtam“.

„Egy főpüspök nem mond féligazságot“.

„Helyes gyermekem. De előfordulhat, hogy egy főpüspök néha csak felét mondja az igazságnak“.

„És mi a másik fele?“

Közeledett hozzám nagy, fehér fejével, amely csupa barátságos nyájasság volt:

„Az igazság másik fele nagyon egyszerű, fiam. Az idő folytán nemcsak eltávolodunk Istentől, hanem az idő folytán közeledünk is Istenhez, hiszen mozgásunk messzebb visz minden dolgok kezdetétől és közelebb minden dolgok végéhez...“

És most olyanféleképen éreztem magam, mint a János evangelistán, mikor a nap kilencszeres erejéből megtanultam, hogy egy csillag energiája nagyobb lehet nála magánál. A szoba nem forgott többé körülöttem, és tudatomat egy páratlan szellemi boldogság ragadta magával. Ma már nem értem meg ugyanazzal a világossággal és intenzitással, amit abban a percben megértettem. Megértettem, hogy a melegből a hidegbe megyünk, de ugyanakkor a hidegből a melegbe is és éppúgy a fényből a sötétségbe, mint ugyanakkor a sötétségből a fénybe. Ezzel a megfoghatatlan kettős mozgással mozog az ember története és az emberiség története. Az idő egyenese minden másodpercében imádó görbülésben hajlik meg a Teremtő előtt. És így biztonságban vagyunk, mert az eltávolodás nem egyéb, mint a közeledés egy formája.

A főpüspök az asztalra tette a homokórát. Alig vettem észre, hogy kézenfogott és most lassan felfelé mentünk a fáradságos aszkéta-lépcsőn, amelyet már ismertem.

Az új nap még nem jött el, de már csak néhány perc hiányozhatott, aztán feljött a nap. Az eget fény öntötte el, de még látható volt a halvány esthajnali csillag és két más bolygó. Oh, milyen jól ismertem ezeket a csilagokat a kis kedélyes világegyetemben, amely a miénk. És most belemerültünk a hűvös reggeli

levegőbe. És lábam utoljára állott az asztromentális emberi korszak acélszürke pázsitján. A legközelebbi, amit láttam, a jócskán eltávolodott sűrű embertömeg volt, amely nagy körben vette körül az üres teret; tarka-barkán keveredő asztromentálisok és dzsungelbeliek. A piros, csúcsos-sapkákon ismertem fel őket, amelyek vörös bojtokként tűztek elő a fátylak hullámszálásából. De hihettem-e fülemnek? Minden oldalról valami tétova dal, gyermekien egyszólamú karének hangzott, valami együgyű karének. A dzsungelbeliek az első énekórát adták a fennhéjázó kultúrembereknek, akik a belső éneklés miatt elfelejtették a külsőt. Így van ez jól! Minden veszteség nyereség. Nagyon vékonyan és iskolásan hangzott, mintha betegség után volnának. És ekkor megláttam a halottat. Keskeny, egyszerű ravatalon feküdt.

Feje fel volt támasztva. Kecses testét fátyollal takarták le. Lábainál összerogyva ott szunnyadt a tanár. Fejénél néhány legöregebb idegenérző virrasztott, köztük a Közönyös, aki homlokára kötözve hordta az isochroniont. Felismertem, mert a szelence tükörszerűen tündökölt a homályban. A szülők nem voltak ott. Bizonyára régen a télikertbe mentek már.

Kérdőleg néztem a főpüspökre, aki megállott — nem is hittem volna, hogy ilyen nehéz és hatalmas alak. Ütemesen nagy keresztet vetett a fejemre, aztán intett nekem, hogy menjek. Tudtam, hogy nem kell egyebet tennem, csak mennem kell. Köztem és a halott között mintegy harminc lépésnyi köz volt. Miközben az első lépéseket tettem, bizonytalan voltam és féltem, hogy egy elhibázott lépéssel vagy hamis gondolattal mindent elpackázok. Kénytelen voltam például ezt gondolni, miközben nem tudtam, szabad-e gondolnom: A mélyből hozta fel az isochroniont, mert ő maga az isochronion, a világ egyidejűsége. Aggódva megállottam. De senki sem mondta: „Hamis! Még egyszer!”

Hirtelen azonban megértettem a sottogás értelmét és hogy miért kérdezték tőlem a címemet és hogy Io-Görcs kapta azt a megbízást, hogy 1943 áprilisában a Bedford Drive sarkán tegyen le vagy dobjon le, mert ahhoz, hogy a véghez közeledjen, vissza kellett repülnie a kezdethez a mi kis kedélyes világegyetemünkben. És valahol az első negyedben vagy legjobb esetben harmadban, a kezdettől számítva, volt Bedford Drive.

Érdekes, érdekes, mondtam magamnak, miközben gyorsabban és biztosabban lépkedtem a tanulatlan hangok gyermekien félénk kardalának fátylában. Már világosan láttam a halott arcát. De nem egy arc volt, hanem kettő. Átkozott asztigmatizmus! Hol a pápaszemem? Minden frakkzsebemet végigtapogattam, noha tudtam, hogy elvették tőlem. De valóban két fiúarc volt egymás fölött. Felül egy szürke, halott arc, alatta pedig egy viruló, mosolygós, ahogyan a levonós képeken szürke réteg fedi az alatta levő színpompát. A szürke arc egyre homályosabb lett, a viruló egyre világosabb, minél közelebb mentem. Csak semmi rakoncátlankodás, fiacskám, vagy hát Isten nevében, rakoncátlankodjál kedvedre, így nevetett bennem egész életem. És egész életem egyetlen könnyű, lebegő, át-sugárzott öröm volt, amelyre nem lehet könnyek nélkül gondolni. Most már egészen közel voltam a csillagtáncos mosolyához. Mindenkit rászédett, mert félig nyitott szemhéjjai között láttam pajkos tekintetét. És ebbe a pajkos tekintetbe léptem bele, míg végül semmiről sem tudtam.

V E G E.

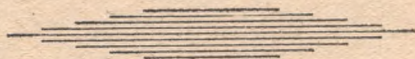
Mindenkinek el kell olvasnia

SINCLAIR LEWIS

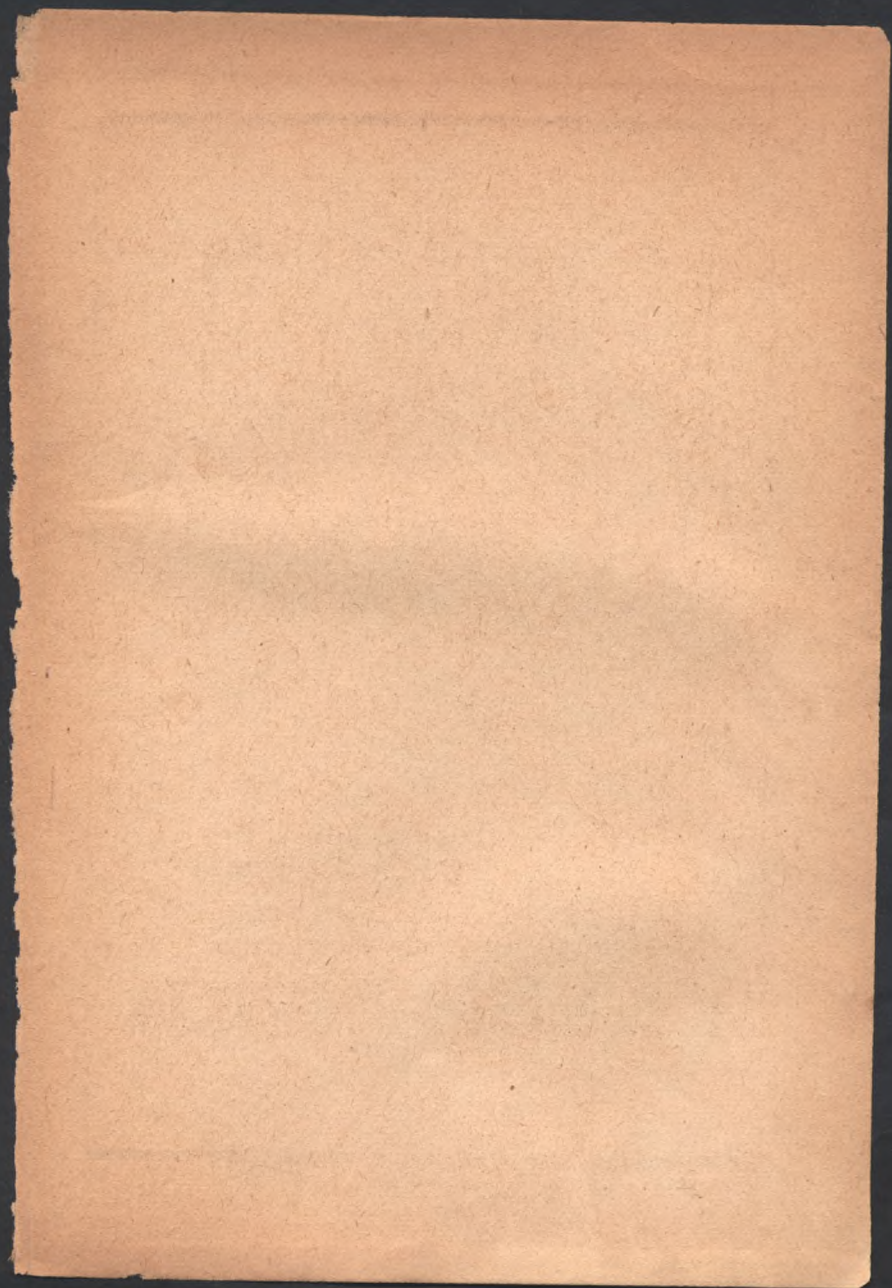
2 világhírű regényét

ELMER GANTRY

a prédikátor

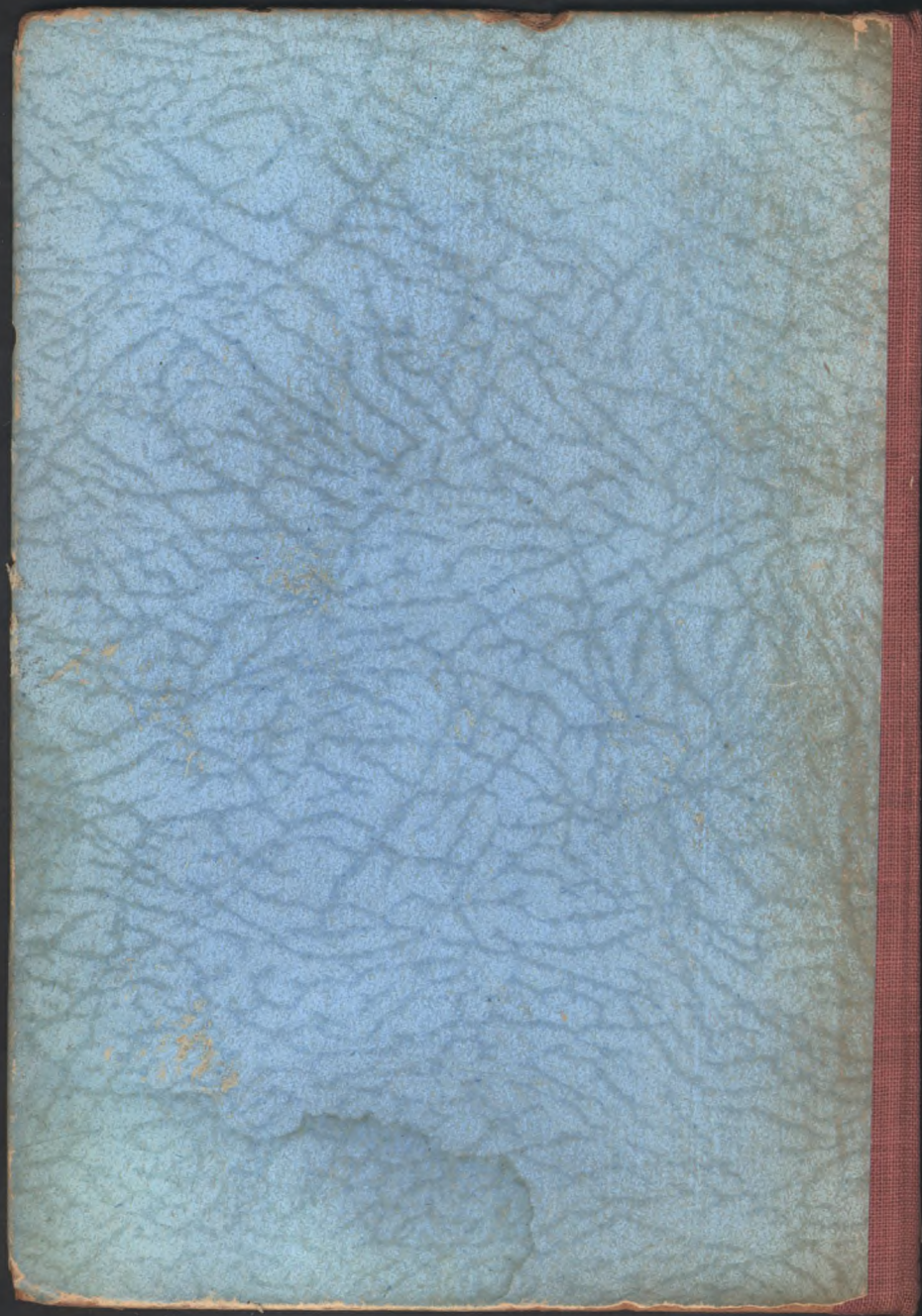

**FÉRJEK
ÉS
FELESÉGEK**

FRANZ
WERFEL
A MEG NEM
SZÜLETETTÉK
CSILLAGA
* *

